

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL XI, Nr. 11—12

NOIEMBRIE—DECEMBRIE 1966

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
ÎNALT PEA SFINȚIEI SALE

D. D. NICOLAE COLAN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA;

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Siblu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL:

Pag.

† NICOLAE, Mitropolitul Ardealului: Pastorală la Nașterea Domnului, 1966 . 677—682

† TEOFIL, Episcopul Clujului: Pastorală la Nașterea Domnului, 1966 . 683—687

† VALERIAN, Episcopul Oradiei: Pastorală la Nașterea Domnului, 1966 . 688—695

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

Prof. Dr. IORGU D. IVAN: A XIX-a aniversare a Republicii Socialiste
România . 696—703

Pr. Prof. Dr. SPIRIDON CÂNDEA: Iubirea de Patrie. — Temeiurile și
conținutul ei . 704—710

STUDII

Teologie exegetică

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: Tradiția în Biblie . 711—716

Teologie istorică

E. G. și I. C. P.: Alte biserici ortodoxe române din raionul Alba Iulia . 717—729

Pr. Prof. Dr. MILAN ȘESAN: Teologia ortodoxă în secolul XV . 730—748

Teologie sistematică

Pr. Prof. Dr. CORNELIU SIRBU: Noutăți din Istoria Religiilor . 749—769

Teologie practică

IOAN N. FLOCA: Predici publicate în periodicile bisericești (1949—1964) . 770—798

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

Arhim. Prof. Dr. NICOLAE MLADIN: Predică la Sf. Nicolae . 799—800

Diacon GHEORGHE PAPUC: Nașterea Domnului în colinde . 801—805

Prot. AUREL RADU: „Legea lui Hristos” (predică) . 806—809

Preot DUMITRU SOARE: Predică împotriva clevetirii . 809—812

Pr. Prof. Dr. DUMITRU BELU: „Dacă mărturisești că Iisus este Domnul,
vei fi mântuit” (predică) . 812—815

Prot. Dr. SIMION RADU: Texte biblice pentru o tematică creștină la
momente excepționale în pastorație . 815—821

(Continuare în p. III a copertei)

VIATA BISERICIASCA

REDACȚIA: Praznice bisericești	822—823
— Vizita frățească a Pastorului Alf Johansen la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu	823—824
D. CĂLUGĂR: † Protopopul stavrofor Aurel Nanu	824—825

INSEMNĂRI

RED., GR. M. și A. LEFTER: Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic Atenagora I octogenar. — Crește comunitatea bisericească ecumenistă. — André Maurois — adept al cunoașterii și apropierii între oameni. — În întâmpinarea conferinței bisericești „Nyborg V”. — Un decret eclesiastic elastic. — Populația actuală a Planetei noastre. — A murit Dr. Hewlett Johnson. — Războaiele costă scump. — Date asupra Bisericilor vetero-catolice. — Cronică bisericească mărunță. — Preoți decedați în anul 1966 (Arhiepiscopia Sibiului, Eparhia Clujului și Eparhia Oradiei)	826—834
---	---------

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimite pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai, nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 4 exemplare), scrise cîteț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Socialiste România.

Citatele și trimiterile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în românește, cît și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

ANUL XI, Nr. 11—12

NOIEMBRIE—DECEMBRIE 1966

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

† NICOLAE

**Din mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe
Române de Alba-Iulia și Sibiu și Mitropolit al credincioșilor
ortodocși din Ardeal, Crișana și Maramureș.**

*Iubitului cler și dreptcredincioșilor noștri creștini :
Har, milă și pace de la Dumnezeu - Tatăl și de la Domnul
nostru Iisus Hristos.*

Pe Fiul în al Său nume
Tatăl l-a trimis în lume,
Să se nască și să crească,
Să ne mîntuiască.

(Colind)

Iubiții mei fii sufletești,

Crăciunul este praznicul familiei creștine și izvor dumnezeiesc al păcii.

Crăciunul e praznicul familiei creștine fiindcă-i legat de Nașterea Pruncului Sfînt și-i împodobit de atîtea datini străvechi, a căror frumusețe și duioșie ne încălzesc inimile de veacuri.

Crăciunul e praznicul familiei creștine fiindcă prin el s-a întemeiat „Sfînta Familie“, prin el a început să se alcătuiască familia cea mare a celor ce credem în Dumnezeu cel viu și adevărat — Biserica — și prin el s-a sfințit legătura de taină care făurește căsnicia.

„Sfînta Familie“ are tot ce-i trebuie ca să fie o întocmire desăvîrșită: Mama care naște — Preasfînta Fecioară Maria; bărbăția care ocrotește nevinovăția — Dreptul Iosif; un Prunc care crește și se întărește cu duhul, umplîndu-se de înțelepciune, harul lui Dumnezeu revărsîndu-se îmbelșugat asupra Lui.¹

Mama este aleasa Cerului, Mireasa Celui de Sus. Este întruparea Fecioarei despre care „Evanghelistul Vechiului Testament“, Sfîntul Isaia, proorocise cu veacuri înainte de „plinirea vremii“, că va lua în pîntece de la Duhul Sfînt și va naște, rămî-

1. Cf. Luca 2, 40.

nînd Pururea-Fecioară.² Este făptura neprihănită pe care solul ceresc, Arhanghelul Gavriil, a salutat-o ca pe nimeni altcineva dintre fiii oamenilor: „Bucură-te, ceea ce ești plină de dar, Domnul este cu Tine, binecuvîntată ești Tu între femei”.³ Este purtătoarea sfintei poveri pe care mama lui Ioan Botezătorul, Sfînta Elisaveta, a întîmpinat-o în pragul casei sale cu aceeași îngerească bineventare, recunoscînd în Ea pe „Maica Domnului”⁴ nostru.

Pruncul înmugurit în pîntecele Ei preacurat se naște „din mamă fără de tată” firesc. El singur, o dată pentru todeauna, căci așa cum avem *un* Făcător a toate, la vreme potrivită — cu veacuri înainte vestită — Părintele ceresc ne-a hărăzit *un* Mîntuitor. Știut este — din apostolească mărturie — că „în nimeni altul nu este mîntuire”, deoarece „nu este sub cer nici un alt nume dat oamenilor, întru carele să ne mîntuim noi”.⁵ Taina aceasta, cu adevărat, mare este, dar nu cu desăvîrșire de nepătruns. Și ea face parte din cele pe care mintea noastră a le cuprinde întru totul, nu poate. Dar noi avem sfîntă încredințare „că la Dumnezeu nici un lucru nu este cu neputință”,⁶ precum aceeași căpetenie a cetelor de netrupești puteri a dezvăluit Fecioarei din Nazaret. Noi credem și mărturisim că primul om a venit pe lume fără să fi avut părinți firești, plămădit fiind de Făcătorul a toate. Mesia se zămislește și se naște într-un chip și mai apropiat de priceperea noastră decît cel al zidirii lui Adam. El e „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat” în chip de om întrupat din Preasfînta Fecioară Maria.

Ivit pe lume într-o vreme care-i era vrăjmașă din pricina înmulțirii păcatelor și a înrăirii păcătoșilor, El avea nevoie — cu neprihănita-i Mamă cu tot — de un ocrotitor vremelnice de nădejde. Acesta a fost Dreptul Iosif. E destul să ne gîndim la greutățile unei călătorii ca cea din Nazaretul Galileei la Vifleenul Iudeei — cînd cu numărătoarea populației, poruncită de împăratul roman — ca să ne dăm seama cît prețuia „straja tare” ce o ținea acest bărbat înțelept în jurul Fecioarei Preacurate. Iar cînd cu fuga în Egipt — de groaza lui Irod tiranul — Dreptul Iosif a devenit scut pămîntesc al Pruncului dumnezeiesc.

2. Cf. Isaia 7, 14; Matei 1, 2.

3. Luca 1, 28.

4. Luca 1, 43.

5. F. Ap. 4, 12.

6. Luca 1, 37.

Iubiții mei fii sufletești,

Nașterea lui Hristos — precum spune colindul — ne este de cel mai mare folos. De folos obștesc bisericesc și de folos suietesc, personal, deopotrivă, căci prin ea au purces a se împlini toate cele ce mai-nainte de veci le-a rînduit Tatăl ceresc spre mîntuirea și înnoirea credincioșilor. Nașterea Domnului aduce pe Mîntuitorul ca „Prunc prealuminat, în scutece-nfășat, în iesle culcat.”

Ca să mîntuiască pe oameni, Fiul lui Dumnezeu petrece între oameni, trăind viața oamenilor din vremea și locul întrupării Sale. A trăit-o în chip preacurat, cu desăvîrșire neîntinată de păcat. A trăit-o așa cum Dumnezeu așteaptă de la fiecare credincios să viețuiască în lume, spre a fi pe placul Său și spre folosul semenilor noștri. Astfel Domnul și *Mîntuitorul* nostru Iisus Hristos este totodată — prin pilda de trăire fără de vină pe care ne-o dă de veacuri — *Modelul* de purtare străină de păcat al tuturor celor ce mărturisim credința în dumnezeirea Lui.

Avîndu-l Căpetenie și pildă, noi, credincioșii, trăim împreună cu Domnul bucuriile duhovnicești ale vieții de comuniune creștinească. Biserica este întruchiparea dumnezeiască a acestei comuniuni. Ea este marca familie a credincioșilor. Hristos este Capul acestei familii spirituale. Noi alcătuim „trupul” Bisericii, fiindu-i „mădulari în parte”, cum deslușit ne învață cu deosebire Sfîntul Apostol Pavel.

Ca tot ceea ce face Părintele ceresc, Biserica e faptă de iubire dumnezeiască. Din iubire față de noi, oamenii, s-a întrupat Fiul cel Unul Născut; din iubire față de noi, oamenii, a ostenit și a pătimit, a murit și a înviat Domnul. Cu adevărat, „așa a iubit Dumnezeu lumea încît și pe Fiul Său cel Unul Născut l-a dat, că tot cel ce crede într-însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică”.⁷

Cheagul care ne ține laolaltă pe toți cei ce facem parte din dumnezeiasca alcătuire a Bisericii este dragostea — dragostea de Dumnezeu și de oameni.

Dragoste de oameni, Părintele ceresc a vădit dintru tot începutul, de cînd l-a făcut pe om. Deodată cu facerea omului s-a născut și dragostea acestuia față de Ziditorul a toate.

Dragostea de semenii, de aproapele, a odrăslit deodată cu aducerea la îndeplinire a hotărîrii cuprinse în cuvîntul dumne-

zeiesc care adevărea că „nu este bine să fie omul (Adam) singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el”.⁸

Dragostea nu risipește, ci adună; nu învrăjbește, ci împacă și unește. Dragostea făurește o unitate care este mai presus de cei ce se iubesc, în Biserică, în familie, în sânul unui popor deopotrivă.

Tocmai din această pricină, dragostea pretinde — cu o tărie care biruiește orice stavilă — ca legătura de comuniune pe care o creează ea să fie *trainică* și *rodnică*, în Biserică, în familie, în viața poporului căruia îi aparținem prin obârșie, prin limba ce o vorbim, prin simțămintele patriotice ce le nutrim, prin pământul pe care-l muncim și stăpânim.

Trăinicia dragostei se vede mai cu osebire în viața de familie. Prin căsătorie, cei doi devin „un trup”⁹ — și cum trupul viu are suflet, e de sine-nțelese că soții sînt și „un suflet”. Așezînd în Biserică Sa Sfînta Taină a Cununii, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos sfințește și întărește cu desăvîrșire această legătură de-o viață dintre soții creștini.

Dragostea trainică prin care se făurește familia este totodată și *rodnică*, fiindcă odrăslește viață, îmbogățind-o prin naștere de prunci, și o înfrumusețează prin săvîrșirea a tot lucrul lui Dumnezeu bine plăcut, iar oamenilor de folos.

Din această pricină, Sfînta noastră Biserică dreptmăritoare întîmpină cu mîhnire și dezaprobare desfacerea căsătoriei. Ea nu contenește a aduce aminte tuturor fiilor ei că Domnul însuși a hotărît ca oamenii să nu despartă ceea ce Dumnezeu a împreunat.¹⁰

Pe de altă parte, nevrerea de-a avea copii este de asemenea urgisită de Sfînta noastră Biserică, deoarece se împotrivește poruncii dumnezeiești dintru început, care glăsuiește așa: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul și îl stăpîniți”.¹¹

Divorțurile descompun familiile, iar pe cei ce le fac de multe ori îi învrăjlesc, căci de păgubit îi păgubesc totdeauna.

Lipsa de copii pustiește familia, căci o slăbește și apoi o stinge cînd soții încetează din viață. Mai mult decît atît — și mai grav: lipsa de copii e în stare să pustiască popoare, stingîndu-le de pe fața pămîntului. Unul din cei mai de seamă profesori

8. Facere 2, 18

9. Cf. Facere 2, 24.

10. Cf. Matei 19, 6.

11. Facere 1, 28.

de medicină din țara noastră a făcut nu demult o socoteală cutremurătoare: dacă un grup de populație de 97 la sută are copii puțini sau n-are deloc, iar cealaltă parte, de 3 la sută, are copii mulți, în decurs de zece generații aceasta va fi mai numeroasă decât cea dintâi. Ea va stăpîni pămîntul țării respective.

Iubiții mei fii sufletești,

Familia dă Bisericii credincioși, iar Patriei fii.

Familia creștină a umplut calendarul bisericesc cu eroi ai sfințeniei și facerii de bine. De bunăseamă că și din această pricină Sfîntul Părinte Ioan Gură de Aur numește familia creștină „biserica cea mică”.

Cu cîtă dragoste primea Mîntuitorul la Sine pe copii, binecuvîntîndu-i și spunînd că „a unora ca aceștia este împărăția cerurilor”.¹² Cu cîtă osîrdie poruncește Sfîntul Apostol Pavel femeilor vîrstnice „să înțeleptească pe cele tinere”¹³, împărtășindu-le din experiența vieții lor. Același dumnezeiesc Apostol spune că femeile care cresc copii au mărturie de fapte bune înaintea lui Dumnezeu.¹⁴ Mai mult decât atît : femeia-soție are garanție sfîntă că „se va mîntui prin naștere de prunci”.¹⁵

Dar, dragii mei, familia numeroasă, harnică, cinstită și bravă este și mîndria neamului nostru. O mamă vitează din Vrancea i-a hărăzit șapte feciori voinici lui Ștefan cel Mare, să-i fie de ajutor în luptele cu cotropitorul pămîntului străbun. În jurul lui Mihai Viteazul, cei trei frați Buzești — ca trei redute — aduceau prinos de vitejie în luptele purtate pentru înfăptuirea unității naționale a tuturor românilor.

Mamele-eroine umplu istoria poporului nostru. Izvorul lor n-a secăt. Să nu-l lăsăm să sece. Poporul nostru trăiește prin ele.

Iată, dragii mei, pricini binecuvîntate care ne fac să întîmpinăm cu netăinuită bucurie strădaniile devotate ce le depune înțeleapta ocîrmuire a Patriei noastre pentru întărirea vieții de familie. După putințele noastre, noi le sprijinim fără precupețire, întru cuvînt și faptă, încredințați fiind că ele ne cheazășuiesc tihna și tăria viitoare a Patriei și poporului nostru.

Iubiții mei fii sufletești,

Praznic al familiei creștine, Crăciunul este totodată și *praznicul păcii*.

12. Matei 19, 14.

13. Cf. Tit 2, 4.

14. Cf. I Tim. 5, 10.

15. I Tim. 2, 15.

Încă Isaia proorocul numea „Domn al Păcii”¹⁶ pe Cel ce avea să se nască din Fecioara Preacurată. Sub cerul staulului din Vifleem cetele cerești cântau așa: „Mărire întru cei de Sus lui Dumnezeu, pe pământ pace, între oameni bunăvoire”.¹⁷ Acest cântec de slavă este, într-un fel, cea dintâi îndemnare cu care Evanghelia Domnului cearcă să înduplece inimile noastre către o viață nouă, cu adevărat primenită. Cu solia păcii și buneivoiri a venit Hristos pe pământ. Cu ea și-a luat rămas-bun de la Sfinții Apostoli, când i-a binecuvîntat pentru ultima oară. Această solie e cel mai drag colind al Crăciunului pentru că e colindul vieții și al mîntuirii noastre în veacul de-acum și în cel ce va să vie. Acest colind ne arată fără greș calea pe care sîrguind necurmat, nu vom rătăci niciodată. Fără pace și bunăvoire, țări și popoare nu pot avea parte decît de neodihna vînturilor și de frămîntul nisipurilor spulberate de ele.

Pe această cale — a păcii și buneivoiri — ne povățuiește Sfînta noastră Biserică să umblăm de nouăsprezece veacuri. Tot în făgașul ei ne călăuzește și îndemnul luminat de zi cu zi al conducerii noastre de Stat.

Osebiri de gîndire și de căi ale vieții au fost și vor fi totdeauna între oameni și între popoare. Ele nu trebuie să ducă însă la războiri păgubitoare și ucigașe.

Poporul nostru, însă, totdeauna *a ținut calea păcii*. N-am ieșit din ea decît atunci cînd am fost siliți să ne apărăm „sărăcia și nevoile și neamul”.

Împărtășindu-Vă cu toată dragostea aceste învățături creștinești și îndemnuri părintești, rog pe bunul Dumnezeu să Vă învrednicească a petrece Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei în pace, cu sănătate, cu duhovnicească îndestulare și a le ajunge întru mulți și fericiți ani!

Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi, cu toți.

Al vostru, al tuturor, de tot binele voitor,

† NICOLAE

arhiepiscop și mitropolit

Data în reședința Noastră mitropolitană din Sibiu, la Praznicul Nașterii Domnului din anul 1966.

16. Isaia 9, 5.

17. Luca 2, 14.

† T E O F I L

DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOP AL EPARHIEI
VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

*Preaiubitului nostru cler și tuturor dreptmăritorilor creștini
din această eparhie: har și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la
Domnul nostru Iisus Hristos.*

*„... Hristos pe pământ, înălțați-vă !“
(Din catavasiile Crăciunului).*

Iubiți și mult cinstiți credincioși,

În firea noastră omenească este adînc sădită pornirea spre înălțare. Spre înălțare fizică, cu trupul și spre înălțare morală, intelectuală, cu sufletul. Chiar omul cel mic — copilul — lăsat liber se urcă îndată, pe orice îi stă la îndemînă, pe orice îi stă în putință. Se urcă pe o scară, se cațără pe copaci, aleargă în sus pe treptele clădirii, înfruntă suișul colinei de lîngă el. Cutezanțele alpinistului, urcușurile turistului pe munte, cabanele clădite lîngă piscuri anevoioase, aviația și cosmonautica — mîndria vremurilor noastre — ce altceva vădesc decît pornirea noastră omenească, înnăscută, spre înălțare. Competițiile sportive, concursurile artistice, bucuria omului cînd este promovat, premiat sau decorat, toate aceste preocupări preacunoscute izvorăsc din aceeași năzuință, adînc înfiptă în sufletul omenesc, pornirea spre înălțare.

De multe ori această tendință nu urmărește o înălțare personală, individuală, ci una obștească, generală. Cînd înălțările personale proprii nu ne sînt posibile atunci admirăm, aplaudăm și ne însuflețim pentru înălțările altora, mai înzestrați decît noi.

Această înclinare nedomolită a sădit-o Dumnezeu în firea omenească atunci cînd l-a binecuvîntat și i-a zis: „*Fiți rodnici și vă înmulțiți, umpleți pămîntul și supuneți-l, stăpîniți peste toate vietățile* (Fac. 1, 28).

Iubiți credincioși,

Pe lângă înălțările cele de multe feluri: sportive, artistice și culturale pe care Biserica ni le îngăduie și nouă credincioșilor, ea ca o călăuză înțeleaptă ne îndreptează pe noi către înălțarea cea duhovnicească, rînduită nouă de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

Biserica noastră străbună în toată vremea postului Nașterii Domnului, prin glasul cîntăreților de la strană, ne-a chemat strigînd: „Hristos se naște, slăviți-L; Hristos din ceruri întîmpinați-L; Hristos pe pămînt, înălțați-vă...” Fiul lui Dumnezeu, cel de o ființă și deopotrivă cu Tatăl, El Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, El luminează din lumina cea dumnezeiască — ia plinirea vremii hotărîită de Făcătorul cerului și al pămîntului, s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria și s-a făcut om. S-a făcut om deplin întru toate asemenea nouă afară de păcat. S-a făcut om fără să înceteze a fi Dumnezeu deplin, neschimbat și nemutat. S-a pogorît din ceruri pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire și totuși cerurile nu le-a părăsit. S-a îmbrăcat cu firavă și săracă frămîntătura omului și totuși „între El locuiește trupește toată plinătatea Dumnezeirii” (Col. 2, 9). S-a deșertat pe Sine și s-a smerit luînd înfățișarea unui copil neștiutor și în El „sînt ascunse toate comorile înțelepciunii și ale științei” (Col. 2, 3).

Fiul lui Dumnezeu s-a aplecat să ne ceară firea și viața cea de om ca în schimb să ne dăruiască firea și viața cea dumnezeiască. „Tuturor celor ce L-au primit adică celor ce cred întru numele Lui, le-a dat putere să se facă copii ai lui Dumnezeu” (Ioan 1, 12) — născuți din Dumnezeu pe calea tainică a harului divin. Prin această naștere de a doua, naștere de sus, ajunși să fim copii adoptivi ai Tatălui ceresc, am devenit totodată frați cu cel Unul-Născut, am devenit moștenitori ai împărăției cerurilor și împreună-moștenitori cu Fiul cel mai înainte de veci. „Căci Cel ce sfințește (Hristos Mîntuitorul) și cei ce sînt sfințiți (credincioșii Lui) dintru-Unul sînt toți (din Dumnezeu). De aceea (lui Hristos Domnul nostru) nu-I este rușine să-i numească pe dînșii frați cînd zice: voi vesti numele Tău fraților mei, îți voi cînta laudă în mijlocul adunării” (Evrei 2, 11—12).

Iubiți credincioși,

Iată cît de mult ne-a înălțat pe noi pogorîrea Lui în peștera Betleemului, nașterea Sa în staulul dobitoacelor. Țința pogorîrii

Lui pe pământ, aceasta a fost, să ne facă cu îmbelșugare părtași la plinătatea Lui: „*că din plinătatea Lui noi toți am primit și dar peste dar*” (Ioan 1, 16).

Dumnezeu a vrut ca toată plinătatea să locuiască în Hristos în vederea măririi Lui și pentru înălțarea noastră prin mijlocirea harului. Ne-a cinstit pe noi oamenii Tatăl cel ceresc, Tatăl Lui și Tatăl nostru, să ne primească în societatea persoanelor Sfintei Treimi după cum ne asigură despre aceasta Sfântul Ioan, ucenicul cel preaiubit al lui Iisus, când scrie în prima sa Epistolă sobornicească: „*Ce era de la început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și ce am pipăit cu mâinile noastre — despre Cuvîntul vieții... aceea vă vestim și vouă, ca și voi să aveți părtășie (să aveți comuniune, societate) cu noi (Apostolii). Iar părtășia noastră a tuturor este cu Tatăl și cu Fiul Său, Iisus Hristos*” (I Ioan 1, 1—3).

Alături de Sfântul Apostol Ioan, Sfântul Pavel Apostolul ne mîngîie și el asigurîndu-ne că noi cei botezați ne-am îmbrăcat cu Hristos, am fost ridicați la demnitatea de concetățeni cu sfinții, de membri din familia lui Dumnezeu sau cu alte cuvinte casnici ai lui Dumnezeu, am fost înălțați la fericirea de a fi un locaș spiritual al lui Dumnezeu (cf. Gal. 2, 27; Efes. 2, 19—22).

✕ Atunci cînd ne strigă de la strana sfintelor locașuri: „Hristos pe pământ, înălțați-vă” — Biserica noastră străbună vrea să ne amintească de marile daruri pe care ni le-a adus Nașterea Mîntuitorului și ni le-a împărtășit Ea prin Sfintele Taine.

Înălțați-vă, creștinilor, prin cunoașterea aleșelor voastre demnități. Prețuiți noblețea sublimă cu care ați fost investiți. Cultivați virtuțile la care vă îndatorează această nespusă înălțare. Înconjurați faptele nevrednice de această noblețe. Urgisiți greșelile ce vă pot despuia de cereștile ranguri ce vi s-au dăruit. Păcatul întinează ființa noastră, fărădelegea spurcă sufletul omului: „*Cele ce ies din gură, pornesc din inimă și acelea spurcă pe om. Că din inimă pornesc gîndurile cele rele, uciderile, preacurviile, desfrînările, furtisagurile, mărturiile mincinoase, hulele. Acestea sînt cele ce spurcă pe om, iar a mânca cu mâinile nespălate nu spurcă pe om*” (Matei 15, 18—20).

Păcatul înjosește, nelegiuirea degradează pe creștin; fărădelegea este o faptă moartă ce aduce sufletului moartea și dacă păcatul este neispășit atrage după sine pierzarea cea veșnică.

„Hristos pe pământ, înălțați-vă!”

Înălțați-vă prin pocăință. Cel ce se pocăiește se învinuiește pe sine, se acuză și astfel se smerește. „*Și oricine se smerește va fi înălțat*” (Luca 18, 14). Orice creștin căzut în ispită și în păcat, dacă se smerește prin pocăință sinceră, va fi înălțat din nou la demnitățile cerești pe care le-a primit prin Taina Sfîntului Botez și a Sfintei Împărtășanii.

„Hristos pe pămînt, înălțați-vă !”

Înălțați-vă duhovnicește prin rugăciune caldă și stăruitoare. Rugăciunea este scară către cer pentru cel ce o deprinde cu smerenie. Apropierea noastră de Dumnezeu, unirea noastră cu Cel atotsfînt, fericirea de a fi „*părtași firii dumnezeiești*” (II Petru 1, 4) și toate celelalte calități înalte pe care le-am pomenit mai înainte, sînt așezate în firea noastră omenească ușor alunecătoare și lesne schimbătoare. Toate privilegiile cu care sîntem învredniciți sînt legale de harul sfinților și alcătuiesc o comoară nespus de prețioasă pe care o purtăm, vai, în „*vase de lut*”, șubrede, după cuvîntul atît de grăitor al dumnezeiescului Apostol Pavel (II Cor. 4, 7). Rugăciunea bine făcută ne dobîndește tăria trebuitoare și sprijinul cerului ca să păzim nevătămată această comoară mereu primejduită.

„Hristos pe pămînt, înălțați-vă !”

Înălțați-vă inimile prin iubire aprinsă față de Dumnezeu și prin dragoste lucrătoare față de semenii voștri. Lăsați să găsească răsunset prelung, ecou necurmat, în inimile voastre, caldele îndemnuri la iubire ale Sfîntului Apostol Ioan, din prima sa Epistolă sobornicească din care desprindem cîteva cuvinte: „*Preaiubiților să ne iubim unii pe alții, căci dragostea este de la Dumnezeu. Și oricine iubește, este născut din Dumnezeu și cunoaște pe Dumnezeu. Cine nu iubește, n-a cunoscut pe Dumnezeu: Pentru că Dumnezeu este dragoste... Nimeni n-a văzut vreodată pe Dumnezeu; dacă ne iubim unii pe alții Dumnezeu rămîne în noi și dragostea Lui a ajuns desăvîrșită în noi*” (I Ioan 4, 7—8, 12).

Iubiții mei fii duhovnicești,

Eu și voi toți cei ce ascultați gîndirea și simțirea mea, noi toți dorim să fim creștini adevărați, închinători și cinstitori ai lui Hristos, iubitori de Dumnezeu și împlinitori ai voii Lui. Slujirea noastră către Dumnezeu nici o clipă să n-o despărțim de slujirea binelui obștesc, de slujirea păcii și a fericirii semenilor noștri.

Noi o știm preabine din parabola Samarineanului milostiv că toți oamenii fără deosebire de neam, de religie, de cultură sau de rasă, sînt aproapele nostru și față de toți sîntem îndatorați să săvîrșim fapte de iubire frățească. Ori de cîte ori ni se îmbie prilejul de a ne arăta solidaritatea noastră cu semenii noștri în suferință — pe orice paralelă, pe orice meridian s-ar găsi ei — să nu șovăim a o face.

În patria noastră iubită, conducătorii ei înțelepți se ocupă fără încetare să sporească bunăstarea, sănătatea și cultura poporului întreg. Împrejurarea aceasta este potrivită să ne slujească și nouă drept imbold de muncă devotată pentru un trai mai îndestulat, mai luminat și mai fericit, pe seama tuturor fiilor patriei noastre.

Ingenunchiați cu sufletul lîngă ieslea Betleemului, alături de păstorii cei smeriți, să cerem Pruncului dumnezeiesc binecuvîntarea Lui cerească peste noi și peste oamenii din lumea întreagă. Facă El ca solia îngerilor binevestitori, să se realizeze peste toată întinderea pămîntului cît mai curînd și cît mai deplin: „*Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace între oameni bunăvoire*“ (Luca 2, 14).

La încheierea acestor povățuiri creștinești, rog pe Bunul Dumnezeu să vă învrednicească să petreceți sfintele sărbători ale Crăciunului, ale Anului nou și ale Bobotezei în pace, cu sănătate și bucurie curată și a le ajunge întru mulți și fericiți ani.

Darul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toți.

Nașterea lui Hristos să vă fie de folos!

Al vostru al tuturor, voitor de tot binele,

† TEOFIL
Episcopul Clujului

Cluj, la sărbătoarea Nașterii Domnului din anul 1966.

„Cu adevărat, mare este taina creștinătății: Dumnezeu S-a arătat în trup...” (I Timotei 3, 16).

† VALERIAN

DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL ORADIEI,

Iubitorului de Hristos cler și tuturor dreptcredincioșilor creștini, din această de Dumnezeu păzită Eparhie, har și îndurare de la Dumnezeu, Părintele nostru al tuturor, iar de la smerenia Noastră, arhieresci binecuvântări!

Iubiții Noștri fii duhovnicești,

Seara cea sfântă a Ajunului Crăciunului, cu sfințenia și farmecul ei, este fără seamăn de frumoasă. Firea se îmbracă în straie albe și neprihănite de nea, amintindu-ne parcă de albul de lumină al scutecelor Pruncului Iisus. Fulgii de zăpadă parcă s-ar scutura din aripile cetelor îngerești care au cântat deasupra peșterii de la Betleem: „*Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie*” (Luca 2, 14).

Glasurele curate ale copiilor — ca niște clopoței de argint și de cristal — cîntă la ferestrele caselor și a inimilor noastre, străvechile colinde, moștenite de la bunii și străbunii noștri, care au pus în ele comori de credință, de dragoste și de simțire creștinească și românească.

Din mila Domnului, ne bucurăm din nou sufletele, la vremea aceasta încântătoare a colindelor, pe care o cîntă așa de fermecător Mihail Eminescu:

„Colinde, colinde,
E vremea colinzilor
Căci gheața se-ntinde
Asemeni oglinzilor
Și tremură brazii,
Mișcînd rămurelele,
Căci noaptea de azi-i
Cînd scînteie stelele

Se bucură copiii
Copiii și fetele
De dragul Mării,
Își pieptenă pletele...
De dragul Mării
Și-al Mîntuitorului,
Lucește, pe ceruri,
O stea călătorului...”

În amintirea stelei care s-a arătat Magilor, la Nașterea Domnului, colinda spune, în stihuri, că

„Steaua sus răsare,
Ca o taină mare...”

Aceste versuri simple și duioase, iscate din gândul și simțirea cine știe cărui stihuitor din popor, își află minunata potrivire cu cele ce scriu Sfintele Scripturi, privitor la marea taină a întrupării Fiului lui Dumnezeu. Căci spune Sfântul Apostol Pavel: *„Cu adevărat, mare este taina creștinătății: Dumnezeu S-a arătat în trup...”* (I Timotei 3, 16).

Cu gândul la Copilașul dumnezeiesc culcat pe paiele ieslei de la Betleem, să ne prosternăm și noi, cu toții, în fața Nașterii celei după trup a Lui Dumnezeu-Fiul, odată cu Sfântul Ioan Gură de Aur, care se minunează astfel: *„Văd pe tîmplar, ieslea, Pruncul, scutecele, nașterea Fecioarei lipsită de cele de trebuință, toate încărcate de lipsă, pline de sărăcie. Ai văzut bogăție în mare sărăcie? Că, fiind bogat, a sărăcit pentru noi? Că n-a avut nici pat, nici saltea, că a fost aruncat într-o iesle goală? O, sărăcie, izvor al bogăției! O, bogăție nemăsurată, care porți jastul sărăciei! Stă culcat în iesle și zguduie lumea întreagă: este înfășat în scutece și rupe legăturile păcatului...”*

Iubiții Mei fii sufletești,

Prin Nașterea mai presus de fire, din Prea Curata și Pururea Fecioara Maria, Dumnezeu-Fiul a rămas Dumnezeu neschimbat, dar S-a făcut și om adevărat. Fiul lui Dumnezeu și Fiul omului sînt Unul și Același. Iisus Hristos este și Dumnezeu adevărat și om adevărat, în același timp, fără să Se lipsească de firea Sa cea dumnezeiască, pe care o are din veci, dar îmbrăcîndu-Se totodată în firea noastră cea omenească. *„Fiul lui Dumnezeu — spunea Sfântul Grigorie Teologul — primește să Se facă și să Se numească Fiu al omului, nu schimbînd ceea ce a fost — căci este fără de schimbare — ci luînd ceea ce nu a fost, căci este iubitor de oameni”*.

Prin nașterea Sa în trup omenesc, Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om adevărat, asemenea nouă întru toate, în afară de păcat. Păcat strămoșesc nu a moștenit, fiindcă întruparea Sa s-a făcut *„de la Duhul Sfînt și din Maria Fecioara”* cea *„plină de har”*, curățită, prin harul dumnezeiesc. Iar păcat personal Mîntuitorul n-a săvîrșit niciodată, căci — fiind Dumnezeu cu fire omenească — nici nu putea păcătui, căci păcatul este o faptă împotriva lui

Dumnezeu, iar Dumnezeu nu poate lucra împotriva Lui însuși. „Cine dintre voi Mă va vădi pe Mine de păcat?“, întreabă Hristos. Iar Sfântul Apostol Petru arată că Mântuitorul *nici un păcat n-a făcut și nu s-a aflat vicleșug în gura Lui* (Ioan 8, 46 și I Petru 2, 22).

Mântuitorul a putut pătimi „pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire“, numai fiindcă a fost om adevărat. Iar patima Să pe cruce a fost mîntuitoare pentru noi, numai fiindcă Iisus Hristos a fost, în același timp, și Dumnezeu adevărat.

Prin Nașterea de la Betleem, Dumnezeu S-a pogorît pe pămînt, iar omul s-a înălțat, prin firea sa, la ceruri, deoarece Dumnezeu S-a îmbrăcat în fire omenească. „*Cel bătrîn în zile, S-a făcut copil; Cel Care stă pe scaun înalt și prea slăvit este așezat în iesle; Cel nepipăit, Cel simplu, Cel necompus și Cel netrupesc este cuprins de mîini omenești; Cel Care a rupt legăturile păcatului Se înșășă în scutece, pentru că vrea aceasta. Căci vrea să prefacă necinstea în cinste, să îmbrace ceea ce este neslăvit, cu slavă... Pentru aceea ia trupul meu, ca eu să fac loc Cuvîntului Lui; și luînd trupul meu, îmi dă Duhul Lui; ca dînd și luînd, să-mi aducă vîstiera vieții. Ia trupul meu, ca să mă sfințească; îmi dă Duhul Lui, ca să mă mîntuie*“, arată Hrisostomul.

Iubiții Mei fii duhovnicești,

Dacă minunatele colinde ale Crăciunului sînt cîntate de glasurile nevinovate ale copiilor, aceasta nu este ceva întîmplător, ci are un înțeles foarte adînc și, în același timp, duios. Faptul că Dumnezeu-Fiul a purces la lucrarea Sa de mîntuire a neamului omenesc, născîndu-Se mai întîi ca un copil, cu toată slăbiciunea dar și cu toată drăgălășia unui prunc gingaș — faptul acesta răsună deosebit de puternic și înduioșător în inima copiilor. De aceea a și proorocit Psalmistul, despre iubirea copiilor, față de Mîntuitorul: „*Din gura copiilor și a pruncilor ce sug Ți se aduce laudă...*“ (Psalmul 8, 3).

Prin urmare — dacă noi îl iubim atît de mult pe dumnezeiescul Prunc din ieslea Betleemului și ne simțim atît de înduioșați de dragostea ce I-o arată pruncușorii noștri Aceluia Care S-a întrupat luînd chipul lor — inima noastră ne cere, de la sine, ca dragostea noastră creștinească și omenească să se reverse nu numai asupra Pruncului Iisus, ci și asupra tuturor copiilor, care sînt podoaba și primăvara omenirii.

Omul a fost creat de Dumnezeu, nu pentru a trăi singur, ci în obștea semenilor săi. „Și a zis Domnul Dumnezeu: „Nu este bine să fie omul singur. Să-i facem ajutor potrivit pentru el” (Facerea 2, 18). Iar porunca ce a fost dată de Dumnezeu omenirii a fost aceasta: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpîniți pre el” (Facerea 1, 28), și „i-a binecuvîntat” Dumnezeu pe oameni, cînd le-a încredințat datoria întemeierii și răspîndirii societății omenești (Facerea 1, 28). Drept aceea, forma cea dintîi a vieții obștești este familia, pe care se întemeiază pe urmă întreaga societate.

Dreptii Vechiului și Noului Testament, moșii și strămoșii noștri, scumpii noștri părinți au socotit, din totdeauna, nașterea de prunci, în sînul familiei, nu numai o poruncă a lui Dumnezeu, nu numai o lege a firii, ci și un adevărat dar dumnezeiesc. „Iată copiii sînt o moștenire de la Domnul și roada pîntecelui o răsplătire”, exclamă Psalmistul (Psalmul 126, 3). Familiile care n-au avut copii s-au simțit, de cînd lumea și pământul, pustii și triste, iar cele în care au venit copii pe lume, s-au socotit binecuvîntate de Atotputernicul.

Și într-adevăr, ce oare poate întări dragostea și devotamentul între soț și soție, mai mult decît copiii, peste leagănul cărora se întind ocrotitoare mîinile ambilor părinți? Și ce desfătare mai duiosă în familie, decît gînguritul și gingășia copilașilor, care trezesc atîtea și atîtea nădejdi de viitor?

Nu întîmplător, Mîntuitorul — Care S-a întrupat în chipul Copilului din ieslea Betleemului — cinstește atît de mult pe femeia mamă, încît o dă ca pildă, zicînd unele ca acestea: „Femeia cînd naște, are întristare, că a venit ceasul ei; iar după ce naște copilul, de bucurie că s-a născut om în lume, nu-și mai aduce aminte de întristare” (Ioan 16, 21). Durerile cele trecătoare ale nașterii se răscumpără, apoi, de către mame, nu numai prin bucurie, ci chiar și prin mîntuire, căci femeia — arată Sfîntul Apostol Pavel — „se va mîntui prin nașterea de prunci, dacă va viețui cu smerenie, în credință și în dragoste și în sfințenie” (I Timotei 2, 15).

Iubirea și duiosia pe care o simțim, pînă în străfundurile inimii noastre, față de Pruncul Iisus, ne cheamă, în același timp, la iubire și împlinirea tuturor îndatoririlor pe care le avem față de copii. Versurile colindei ne farmecă nespuse, atunci cînd ele grăiesc prin gura pruncilor, despre:

„Dumnezeu Cel mititel,
Mititel și-nfășețel,
Dumnezeu Cel nou născut,
În scutece învăscut...”

Dragostea copiilor față de Pruncul Dumnezeiesc nu rămîne fără răspuns din partea Fiului lui Dumnezeu. Evangheliile ne istorisesc că Mîntuitorul îi lua în brațe pe copii (Marcu 9, 36), îi mîngîia și-i binecuvînta (Matei 19, 15). Și nu numai atît, Domnul nostru Iisus Hristos S-a arătat atît de prețuitor al modestiei și lipsei de vicleșug a sufletului copiilor, încît din chipul lor a făcut îndemn spre mîntuire: *„Adevăr vă grăiesc: de nu vă veți întoarce și de nu vă veți face ca pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor. Deci, cel ce se va smeri ca pruncul acesta, acela este mai mare în împărăția cerurilor”* (Matei 18, 3—4).

Iubirea Mîntuitorului față de copii ne îndeamnă, deci — dacă Îl iubim cu adevărat pe Pruncul din ieslea Betleemului — să iubim pe copii tot atît de mult cît îi iubește și El.

Cel ce nu se îngrijește de bunăstarea și sănătatea trupeză și sufletează a copilului său, cel ce face rău unui copil și-l smîntește, într-un fel oarecare, acela săvîrșește un păcat atît de groaznic, încît Mîntuitorul spune unele ca acestea: *„Iar cel ce va sminti pe vreunul din micuții aceștia, care cred în Mine, acela mai bine și-ar lega de gît o piatră de moară și s-ar îneca în adîncul mării”* (Matei 18, 6).

Datori sînt părinții să se îngrijească de buna creștere trupeză și sufletează a copiilor lor. Cele dintîi îndrumări pentru viață, copilul le primește din partea părinților săi, din partea familiei, la vîrsta fragedă, cînd sufletul lui este ca și cîeara moale și poate fi modelat atît de ușor și de frumos. De aceea, familia, grijind de copii cu dragoste dar și cu înțelepciune, este o adevărată răsadniță a tuturor deprinderilor și învățăturilor bune, a tuturor virtuților, care fac din copil un vlăstar făgăduitor de roade bogate și frumoase. „Cei șapte ani de acasă”, despre care vorbește poporul, sînt hotărîtori în creșterea copiilor.

Cei Trei Magi de la Răsărit I-au adus Pruncului Iisus, la Betleem, daruri de aur, smîrnă și tămîie, ca supremului Împărat, Învățător și Arhiereu. Spre veșnică pomenire a închinării Magilor la praznicul Nașterii Domnului se fac daruri copiilor, daruri pe care ei le așteaptă cu atîta sfiială și nerăbdare și care le aduc atîta bucurie! Gîndindu-ne la lipsurile și la frigul pe care le-a îndurat, în peșteră — pentru mîntuirea noastră — Cel

născut din Fecioară, să ne îndreptăm darurile, la această sfântă zi, în primul rînd spre copii și, mai cu seamă spre aceia care simt cel mai mult nevoia unei călduri părintești și familiare în aceste zile de sărbători !

Cu gîndul la pacea pe pămînt și bunavoiere între oameni — pe care 'le-au cîntat îngerii la Nașterea Domnului — dacă-L iubim cu adevărat pe Pruncul dumnezeiesc să facem tot ce stă în putința noastră de buni creștini și buni cetățeni, spre întărirea și înflorirea patriei noastre scumpe — Republica Socialistă România — care străjuiește pacea lumii, ca peste leagănele copilașilor să nu curgă bombe, ci numai darurile pămîntului și binecuvîntările cerurilor !

Grija și dragostea față de copii înseamnă, într-un cuvînt, grijă și dragoste față de Pruncul Iisus. Dacă noi nu putem astăzi, să ne întoarcem cu aproape două mii de ani în urmă, la Peștera Betleemului, ca să-L primim și să-I dăm adăpost și căldură și dragoste Pruncului dumnezeiesc, în schimb să ne arătăm, prin fapte, această iubire, față de copii. Și să fim siguri că Mîntuitorul va primi grija de bunăstarea și sănătatea tru-pească și sufletească față de copii, ca și cum ne-am fi arătat-o față de El Însuși. „*Cel ce va primi un prunc ca acesta în numele Meu — spune Mîntuitorul — pe Mine mă primește*“ (Matei 18, 5).

Dragii Mei fii duhovnicești,

Eforturile conducătorilor noștri pentru pacea și propășirea țării, năzuințele sfinte și permanente pe care le depun pentru ridicarea acestui popor la o strălucire nevisată în trecut, dragostea neobosită pe care o manifestă față de toți ostenitorii și cetățenii țării, asigurînd tuturor condiții de muncă onorabile și un trai mai fericit, ne umplu inimile de recunoștință și de admirație.

Să fim deci mîndri de mărețul trecut istoric, plin de luptele și jertfele strămoșilor, dar și de prezentul uriaș, care despică filele istoriei, spre a crea epocă măreață nouă pe seama urmașilor „*lui Decebal cel harnic și a lui Traian cel drept*“.

Să fim pururea veghetori în cele duhovnicești și neobosiți luptători în cele obștești, să fim iubitori și credincioși fii ai Bisericii Ortodoxe Române și harnici și devotați fii ai Patriei noastre.

Să fim propovăduitori zeloși ai iubirii creștine și ai unității de suflet și credință ai Ortodoxiei Românești, dar și apărători dîrji ai unității sociale și naționale din Patria noastră, precum și ai minunatelor realizări obținute de poporul nostru.

Și dacă suspinul omenirii întregi se îndreaptă astăzi pentru păstrarea celor mai scumpe idealuri și rosturi ale existenței omenеști: *pacea și libertatea* și formidabile rînduri încheagă uriașul front de apărare ale acestor supreme bunuri, ne înșiruim noi în rîndurile înaintate ale acestei lupte și fără preget vom continua lupta împotriva celor ce vor războaie. În această dorință ne ridicăm împotriva oricărei vărsări de sînge, deci, condamnăm cu indignare vărsările de sînge omenesc de pe întinsul pămîntului, unde interese meschine fac ca popoare întregi să treacă prin cele mai grele suferințe, sub povara bombardamentelor aeriene și terestre.

În toate împrejurările să semănăm dorința fierbințe pentru pace și progres social; de înfrățire și de dragoste pentru toți oamenii și popoarele, împreunate cu rugăciunile noastre fierbinți pentru biruința mesajului din noaptea Crăciunului: *„pe pămînt pace, între oameni bună învoire“*.

Iubiții Noștri fii duhovnicești,

Prin nașterea Domnului — spune Sfîntul Ioan Gură de Aur — s-a făcut începătura mîntuirii noastre, *„viețuirea celor de sus a fost sădită pe pămînt, îngerii au tovărășie cu oamenii, iar oamenii stau, fără leamă, de vorbă cu îngerii. Pentru ce? Pentru că Dumnezeu a venit pe pămînt și omul s-a suit în cer: toate s-au amestecat“*.

Dumnezeu-Fiul a luat, spre mîntuirea noastră, trupul nostru omenesc, în chipul Copilașului din ieslea Betleemului. Faptul acesta minunat și de mare taină, darul acesta dumnezeiesc ne dă putința și ne face chemare ca și noi — cîstind prin fapte și trăire Nașterea Domnului — să ne putem îndumnezei, să fim — cum spune Apostolul — *„zidiți întru Hristos“* (Efeseni 2, 10).

La dragostea copiilor față de Pruncul Iisus — arătată prin colindele de Sărbători — să adăugăm dragostea noastră față de Dumnezeu și de oameni, în primul rînd, dragostea și grija față de copii.

Și atunci cu toate că Țara Sfîntă în care S-a născut, după trup, Fiul lui Dumnezeu, se află departe, peste mări și țări, ne vom putea și noi împărtăși, cu adevărat și cu vrednicie, din bucuria pe care au avut-o Maica Sfîntă și bătrînul logodnic și ocrotitor Iosif, și îngerii din ceruri, și magii și păstorii de pe pămînt. Prefăcîndu-se inimile noastre în iesle a Betleemului, în care să primim dumnezeiasca Naștere a Domnului și darurile

ei mîntuitoare, bucuria cea mare și peste măsură de prețioasă, pe care au avut-o fericiții care L-au văzut cu ochii lor pe Pruncul Cel dumnezeiesc:

„Care bucurie — cum ne urează străbuna colindă —
Și la voi să fie,
De la tinerețe,
Pîn'la bătrînețe !“

Praznic luminos, îmbleșugat în daruri trupesti și sufletești și Sărbători fericite la toți și toate. Anul Nou ce vine — 1967 — să vă aducă tuturor îndeplinirea tuturor dorințelor de mai bine, fericire și noroc în toate cele bune și folositoare.

Al vostru binevoitor și rugător către bunul Dumnezeu, Părintele nostru al tuturor !

† VALERIAN
Episcopul Oradei

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Data în reședința Noastră episcopală din Oradea, la Praznicul Nașterii Domnului, 25 decembrie 1966.

Nr. 5020/1966.

A XIX-A ANIVERSARE A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Ziua de 30 decembrie s-a înscris ca o sărbătoare scumpă poporului nostru, pentru că în această zi, în anul 1947, masele muncitoare, conduse de Partidul Comunist Român, continuând revoluția populară începută la 23 August 1944, au răsturnat monarhia și au făurit Republica Populară Română, devenită, din august 1965, Republica Socialistă România. Anul acesta poporul întregii noastre Patrii întâmpină cu multă însuflețire și deosebită bucurie cea de a XIX-a aniversare a acestei alese sărbători. Căci, după succesul cu care s-a încheiat bilanțul șesenalului — 1960—1965 — realizările primului an al cincinalului, 1966—1970, sînt cu adevărat mărețe, depășind, în toate sectoarele productive, cele mai optimiste așteptări. Tocmai aceste rezultate atît de favorabile au îngăduit ocîrmuirii noastre de stat lărgirea investițiilor, în multe sectoare de activitate, față de prevederile Planului de investiții și au făcut posibilă punerea în aplicare, cu data de 1 ianuarie 1967, a noii legi a pensiilor, prin care se majorează substanțial toate pensiile existente și se stabilește cel mai favorabil și echitabil criteriu de pensionare, pentru pensiile ce se vor stabili după 1 ianuarie 1967. Numai după ce a fost înlăturată monarhia și țara noastră a devenit republică s-a putut vedea cît de încătușate au fost pînă aci posibilitățile creatoare ale maselor populare, care, într-un răstimp destul de scurt, după aceea, au putut obține bogate înfăptuiri, sub înțeleapla ocîrmuire democrat-populară, înlăturînd starea de mizerie, de sărăcie, și de întuneric în care era ținut poporul înainte și realizînd starea de progres material și cultural, ai cărei beneficiari sîntem noi astăzi, și vor fi și mai din plin generațiile următoare.

Cu puternică mîndrie patriotică urmărim astăzi drumul bogat în victorii parcurs în anii puterii populare. Punîndu-și tot talentul și capacitățile sale în slujba măreței cauze a socialismului, minunatul nostru popor a înfăptuit noua orînduire socială, orînduirea socialistă, ceea ce a dat un caracter deplin unitar întregii economii naționale. Victoria deplină și definitivă a socialismului a fost asigurată în urma extinderii relațiilor de producție socialiste în întreaga economie națională prin încheierea, în primăvara anului 1962, a procesului de cooperativizare a agriculturii.

„Parte însemnată a populației țării, țărănimea a devenit, ca urmare a cooperativizării agriculturii, o clasă omogenă, nemaifiind împărțită în pături cu interese diferite și uneori antagoniste. Țărănimea cooperatistă își aduce aportul la analizarea și dezbaterea problemelor dezvoltării și consolidării agriculturii socialiste, participînd cu elan și însuflețire la realizarea măsurilor menite să ducă la asigurarea progresului continuu în sfera producției agricole, la înflorirea satelor, la creșterea nivelului de trai al

maselor"¹. În urma încheierii procesului de cooperativizare a agriculturii, cele 4.716 cooperative agricole de producție cuprind peste 6.500.000 de țărani, ceea ce reprezintă aproape întreaga țărănimie. În vederea asigurării unei mai largi participări a țărănimii la conducerea agriculturii, a dezvoltării democrației cooperatiste și în general a democrației socialiste au fost create uniunile raionale, uniunile regionale ale cooperativelor agricole de producție și Uniunea Națională a Cooperativelor Agricole de Producție. De altfel, statul nostru socialist acordă întregul său sprijin pentru dezvoltarea cooperației, în general, cooperația cuprinzând astăzi peste 6.600.000 de membri. Pentru a se veni în sprijinul ridicării pe o treaptă mai înaltă a cunoștințelor de cultură generală, științifice și tehnice a tuturor celor ce muncesc, s-a creat Consiliul național al cercetării științifice, care a dus, în scurt timp, la intensificarea cercetărilor fundamentale și aplicative și la o mai bună îmbinare între acestea, satisfăcând tot mai mult cerințele mereu crescânde ale economiei naționale. Învățămintul agrozootehnic de masă este unul dintre cele mai importante mijloace prin care știința agricolă, experiența înaintată pătrund în rîndul țărănimii, o ajută să muncească mai bine, să-și organizeze munca mai rațional și pe această cale să sporească continuu producția vegetală și animală. Această formă de instruire are un larg caracter de masă, întrucît la ea participă, în fiecare an, sute de mii de cooperatori, lucrători din gospodăriile de stat și S.M.T.-uri. În anul de învățămînt 1965—1966 au funcționat 20.200 de cercuri, la care au fost înscriși aproape 517.000 cursanți. Aceste cursuri, cu ciclu de 3 ani, vor funcționa și în anul 1966—1967.

Ridicarea nivelului de civilizație a satelor, asigurarea unor condiții de trai superioare populației din mediul rural constituie o parte integrantă a politicii ocîrmuirii noastre de stat, care impune satisfacerea la un nivel tot mai înalt a cerințelor materiale și spirituale ale oamenilor muncii. Sporirea veniturilor bănești ale țărănimii ca urmare a cooperativizării agriculturii și a măririi producției agricole marfă a creat condiții pentru creșterea neconținută a consumului populației satești. În această privință, socotim îndeajuns de grăitor faptul că în 1965 țăranii cooperatori au realizat venituri în bani și în natură cu 1,4 miliarde lei mai mari decît în anul precedent, iar în 1966 veniturile țărănimii vor spori din nou cu peste un miliard lei. Creșterea puterii de cumpărare a populației de la sate a dus, în perioada 1960—1965, la sporirea cu peste 82 la sută a desfacerilor de mărfuri prin comerțul cooperatist. „Ținîndu-se seama de aceste realizări, printr-o recentă Hotărîre a C.C. al P.C.R. s-a creat un cadru larg cuprinzător pentru îmbunătățirea activității de deservire a populației satești”².

Congresul al IX-lea al Partidului a fixat direcțiile principale de dezvoltare a țării în următorii cinci ani, în vederea continuării pe o treaptă superioară a procesului de desăvîrșire a construcției în toate domeniile de activitate. În cadrul acestui proces complex se vor asigura dezvoltarea forțelor de producție, perfecționarea relațiilor de producție, ridicarea nive-

1. Dumitru I. Mazilu, Constituția Republicii Socialiste România — legea fundamentală a Statului nostru, art. în „Legea fundamentală a României Socialiste”, Editura politică, București, 1966, p. 8.

2. v. „Scînteia” nr. 7186, joi 8 decembrie 1966.

lului de conștiință și de cultură al poporului. Numărul salariaților va ajunge în timpul cincinalului la circa 5.200.000, din care circa 450.000 de persoane vor proveni din populația ocupată în agricultură. În 1970, la 1.000 de locuitori vor fi 265 de salariați, față de 225 în 1965.

Veniturile bănești ale populației de la orașe și sate au crescut de 1,8 ori în 1965 față de 1959, iar salariul real a sporit cu 35 la sută. Pentru acțiunile social-culturale s-a cheltuit din bugetul Statului în perioada 1960—1965 suma de 108 miliarde lei; au fost date în folosință din fondurile Statului aproape 270.000 de apartamente, iar populația a construit din fonduri proprii circa 530.000 de case, majoritatea situate în mediul rural. Îmbunătățirea în continuare a condițiilor de locuit ale oamenilor muncii se reflectă în prevederea de a se construi din fondurile Statului, în cadrul planului cincinal, circa 300.000 de apartamente, la care se adaugă numărul locuințelor ce se vor ridica de către cetățenii din orașele și satele patriei noastre³.

Deosebit de importante sînt și rezultatele obținute în sectorul sănătății poporului. Datorită grijii și sacrificiilor făcute de ocîrmuirea noastră de stat, țara noastră se situează pe plan mondial printre țările cele mai înaintate în ce privește asistența sanitară. Dacă în 1938 România dispunea de un medic la 1.895 de locuitori, în 1965 un medic revenea la 682 de locuitori.

Pe măsura dezvoltării economiei noastre naționale cresc tot mai mult fondurile alocate de stat în domeniul sănătății publice. Numai în acest an au fost prevăzute pentru ocrotirea sănătății 5.108 milioane lei. Sporul de cheltuieli față de anul 1965 a fost folosit îndeosebi pentru dezvoltarea în continuare a rețelei de unități sanitare și pentru îmbunătățirea acțiunilor de prevenire și combatere a bolilor sociale și epidemice. Pentru finanțarea acțiunilor în bugetul asigurărilor sociale de stat pe anul 1966 a fost prevăzută suma de 5.638 milioane lei. Datorită alocării unor fonduri atât de însemnate, cetățenii Republicii Socialiste România se bucură de asigurarea materială de bătrînețe, în caz de boală sau incapacitate de muncă, de asistență medicală gratuită⁴. Măsuri în plus, deosebit de importante, pentru ocrotirea mamei și copilului, pentru stimularea natalității și înălțarea familiei, s-au stabilit de către ocîrmuirea noastră de stat, în strînsă legătură cu adoptarea de către Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România a Decretului cu privire la reglementarea întreruperii sarcinei, a decretului pentru modificarea unor dispozițiuni privitoare la divorț și a sancționării infracțiunii de avort.

Are o deosebită însemnătate, socotim, și prevederea înscrisă în Constituția Republicii Socialiste România din 21 august 1965, cu privire la sistemul asigurărilor sociale pentru membrii organizațiilor cooperatiste sau ai altor organizații obștești, prin formele de asigurare organizate de acestea. Datorită acestei prevederi — anul acesta — s-a creat posibilitatea ca și membrii cooperativelor agricole de producție să beneficieze de

3. cf. Cornel Fulger, Constituția — Despre drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor. Art. în „Legea fundamentală a României Socialiste”... p. 34—36.

4. idem, ibidem, p. 37.

pensionare în caz de bătrînețe, de boală și incapacitate de muncă. Pensiile de bază, împreună cu sporul rezultat din contribuția personală a țăranilor cooperatori și cu produsele primite de la cooperativele agricole, la care se adaugă veniturile din loturile personale, asigură mijloace de trai pentru toți cei care nu mai pot munci din cauza vîrstei înaintate. Tot ca o grijă deosebită pentru om poate fi menționată și preocuparea ocîrmuirii noastre de stat pentru folosirea timpului liber de către oamenii muncii. S-au creat toate condițiile ca timpul liber oamenii muncii să-l petreacă în mod recreativ și instructiv, în săli de spectacole, stadioane, cluburi, excursii pentru cunoașterea frumuseților și monumentelor Patriei, prin grija instituțiilor culturale și a organizațiilor obștești și de masă. Aceasta este una din cele mai bune și reușite forme de realizare a dreptului de odihnă. În stațiunile balneo-climaterice își petrec concediul anual de odihnă sute de mii de oameni ai muncii, bucurîndu-se de un confort mereu în creștere, de îngrijire medicală, instructivă și recreativă. Ca și anul trecut, anul acesta și-au petrecut concediul de odihnă în stațiunile balneo-climaterice peste 720.000 de persoane, cu 35 la sută mai mult decît în 1959.

În actuala epocă de mare avînt al științei și tehnicii, Statul nostru asigură întregului popor posibilitatea de a beneficia de realizările acestora. În următorii ani ai cincinalului, școala va cuprinde aproape un sfert din populația țării. În perioada 1966—1970 vor fi pregătite în liceele de specialitate circa 130.000 de cadre medii, iar școlile profesionale, — chemate să pregătească maiștri și muncitori capabili, corespunzători sarcinilor noi și de perspectivă ale economiei naționale — vor fi absolvite pînă în 1970 de peste 310.000 de cadre. În aceeași perioadă, 1966—1970, vor absolvi institutele de învățămînt superior 110.000 de specialiști: ingineri, economiști, profesori, medici și alții.

În scopul dezvoltării cercetării științifice se vor aloca peste 7 miliarde lei, urmînd ca pînă în 1970 să lucreze în instituțiile de cercetări peste 30.000 de persoane. În prezent, activitatea științifică se desfășoară, în țara noastră, în 267 de unități, dintre care 56 aparțin Academiei, 163 ministerelor departamentale și 48 combinatelor și uzinelor. Activitatea lor este completată de munca rodnică depusă de cele peste 13.000 cadre didactice din 850 catedre de învățămînt superior. În România învață în prezent peste 136.000 de studenți, ceea ce înseamnă că avem 70 de studenți la 10.000 de locuitori. Numai în Capitală învață în prezent 60.000 de studenți, adică de peste două ori mai mult decît totalul studenților existenți în România dinainte de război. Numărul noilor înscriși în facultăți a crescut, anul acesta, cu 8.000 față de anul trecut, ridicîndu-se la 33.000 numărul studenților din anul I, la toate facultățile. Cu fiecare student se cheltuie, în medie, suma de 10.500 lei pe an, pentru întreținerea în facultate, inclusiv pentru burse.

În vederea continuării, pe o treaptă superioară, a procesului de desăvîrșire a construcției socialismului, în timpul noului cincinal, un rol de seamă revine industriei constructoare de mașini, care exercită o influență hotărîtoare asupra întregii economii. În anii 1966—1970 producția industrială constructoare va fi în anul 1970, conform directivelor Congresului al IX-lea, cu cca 65 la sută mai mare decît în 1965, ceea ce va reprezenta

o creștere de circa 40 de ori față de valoarea producției acestei ramuri în 1938. În perioada 1966—1970 valoarea sporului absolut al producției industriale va fi de aproximativ 110 miliarde lei — față de 70 miliarde în anii 1961—1965. Cît de mult va crește potențialul nostru industrial rezultă din faptul că întreaga producție din 1938 se va realiza, la sfîrșitul planului de cinci ani, în numai 24 de zile.

O deosebită atenție s-a acordat în Directive dezvoltării bazei energetice, acțiune care, necesitînd o perspectivă mai îndelungată, a impus elaborarea programului pe 10 ani.

Producția de energie electrică va crește într-un ritm mai ridicat decît ansamblul industriei, ajungînd în 1970 la 32—34 miliarde kilowați ore și în 1975 la 55—60 miliarde kilowați ore. Aceasta se va realiza în principal prin construcția de noi centrale electrice. În cursul acestui an s-au terminat și au intrat în funcțiune ultimele două centrale — Bacău I și Bacău II — din cele 12 de pe rîul Bistrița.

De asemenea, s-a terminat, cu 26 de zile înainte de termen, montajul întregii hidrocentrale de pe Argeș, în ziua de 9 decembrie 1966 intrînd în funcțiune și cea de a patra turbină. Cu puterea celor 4 grupuri ale sale, totalizînd 220 megawați, Hidrocentrala „Gh. Gheorghiu-Dej” va pulsa anual, pe arterele rețelelor de înaltă tensiune, 400 milioane kilowați-oră, aducînd astfel o substanțială contribuție la sporirea forței energetice a Patriei. Progresează, în ritmul respectării graficelor de execuție, lucrările marelui nod hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier. În anul 1970—1971, cînd este prevăzută darea în exploatare a acestei mari întreprinderi hidroenergetice și de navigație — care se realizează în colaborare cu Republica Socialistă Federativă Jugoslavia — această hidrocentrală va aduce un aport de peste un milion kilowați la sporirea puterii instalate a țării și o producție anuală de peste 5 miliarde kilowați-oră. Avansează, potrivit planului, și lucrările hidrocentralei de pe Dunăre, în zona Islaz, care se realizează împreună cu Republica Populară Bulgaria. De asemenea, pe rîurile interioare — Lotru, Olt, Mureș etc. — se vor construi hidrocentrale cu o putere instalată de aproape 1,5 milioane kilowați. O putere de peste 7 milioane kilowați se va realiza în centrale termo-electrice.

Pentru a avea imaginea clară a progreselor pe care le face țara noastră este suficient să arătăm că întreaga producție de energie electrică a anului 1938 se va realiza în 1970 în numai 12 zile, iar în 1975 în mai puțin de o săptămînă.

O puternică dezvoltare va cunoaște siderurgia, care în 1970 va realiza o producție de 6,3 milioane tone oțel. Cel mai mare aport la această creștere îl va da marele combinat siderurgic de la Galați, a cărui construcție în toată amploarea este încă în plină desfășurare. La sfîrșitul planului cincinal producția de oțel pe locuitor va fi de circa 18 ori mai mare decît în 1938. De asemenea, producția chimică va crește pînă în 1970 de circa 2,3 ori, cu un spor mediu anual de 18,5 la sută. Cu 35 la sută va spori pînă în 1970 și valoarea producției masei lemnoase.

Ca o realizare de mare importanță pentru economia generală a țării, se cuvine să fie menționată activitatea susținută pe care o desfășoară

comitetele de cetățeni, îndrumați de Comitele executive ale Sfatului popular. Astfel, în cursul anului 1965, cu sprijinul maselor antrenate de comitetele de cetățeni, s-au efectuat importante lucrări pentru gospodărirea orașelor și comunelor, dintre care se pot menționa cei peste 10.000.000 m.p. de reparații și întrețineri de străzi și trotuare, circa 20.000.000 m.p. de drumuri amenajate și reparate, 6.500 ha de amenajări, extinderi și întrețineri de parcuri și zone verzi, 7.600.000 de arbori plantați, circa 3.400 de solarii, stranduri amenajate și întreținute, peste 83.000 de fântini construite și reparate etc.⁵

Entuziasmul cu care cetățenii răspund la chemările Sfatului popular pentru participarea nemijlocită la realizarea lucrărilor de interes obștesc, cu caracter local, arată că întrecerea patriotică a pătruns adânc în conștiința maselor, contribuind la dezvoltarea spiritului gospodăresc colectiv.

Dar, dacă la baza tuturor transformărilor structurale și a realizărilor mărețe pe care le-a cunoscut țara noastră, de-a lungul celor 19 ani care au trecut de la proclamarea Republicii, a stat politica servirii celor mai vitale interese ale poporului, în același timp ocîrmuirea noastră de Stat n-a precupețit nici un efort, pe de o parte pentru lărgirea și întărirea colaborării Republicii Socialiste România cu toate țările socialiste, iar pe de altă parte pentru colaborarea economică cu toate statele, indiferent de sistemul social, din convingerea că astfel se promovează coexistența pașnică între state cu orînduiri sociale diferite și se îmbunătățește climatul internațional, în vederea destinderii și întăririi păcii în lume. Intemeindu-și relațiile cu celelalte țări pe principiile independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, avantajului reciproc, neamestecului în treburile interne și respectării integrității teritoriale, promovînd o politică consecventă pe apărare a păcii și militînd pentru triumful principiilor coexistenței pașnice în relațiile dintre țările cu sisteme social-politice diferite, pentru rezolvarea problemelor internaționale litigioase pe calea tratativelor, pentru înăptuirea dezarmării generale și pentru dezvoltarea relațiilor normale de prietenie și colaborare cu toate statele, Republica Socialistă România este tot mai apreciată și mai solicitată pentru a-și aduce aportul competenței ei în soluționarea unor asemenea importante probleme.

Pornind de la convingerea că schimburile economice, tehnico-științifice și culturale, contactele directe și indirecte care se stabilesc între diferite țări contribuie la mai buna cunoaștere reciprocă și la apropierea lor, prin preluarea reciprocă a muncii și eforturilor fiecăruia, Republica Socialistă România a cultivat cooperarea internațională ca pe una din cele mai corespunzătoare căi menite să îmbunătățească folosirea resurselor disponibile și să întărească, prin activități exercitate în comun, pacea, alît de necesară tuturor popoarelor și țărilor lumii.

Viața a confirmat justetea acestei orientări. De aceea, deși angajată într-un vast program constructiv, Republica Socialistă România își intensifică neconținut eforturile în vederea lărgirii cooperării internaționale.

5. Ioan Cozma, Organele locale ale puterii și administrației de Stat, art. în „Legea fundamentală a României Socialiste”, p. 121.

În repetate rînduri, conducătorii țării noastre au subliniat importanța deosebită pe care o are în lumea contemporană statornicirea unor legături normale, eficiente între toate țările. „Colaborarea economică nestînjinită de discriminări și condiții politice, schimbul de bunuri, cooperarea în producție, schimburile tehnico-științifice și cultural-artistice — spunea d-l Nicolae Ceaușescu, Secretarul General al Comitetului Central al Partidului Comunist Român — contribuie la progresul material și spiritual al fiecărui popor, la dezvoltarea civilizației pe întregul continent și, în același timp, favorizează apropierea între state, dezvoltă încrederea, stima și respectul reciproc“.

Pentru a contribui la stimularea cooperării internaționale, România a inițiat rezoluția privind acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între toate statele europene aparținînd unor sisteme social-politice diferite. Adoptarea acestei rezoluții de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, ca și a rezoluției privind „Măsuri pentru promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor păcii, respectului reciproc și înțelegerii între popoare“, propusă tot de România, arată orientarea justă a conducătorilor țării noastre, în problemele mari care privesc viitorul omenirii.

România și-a sporit continuu comerțul său exterior. Volumul schimburilor cu țările vest-europene, de pildă, s-a ridicat în 1965 la 3.506,9 miliarde lei valută, față de 925,9 milioane lei în 1959. Țara noastră a încheiat, în ultimii doi ani, o serie de acorduri pe termen lung cu Franța, Italia, Republica Federală a Germaniei, Anglia, Danemarca și Austria.

Acționînd astfel practic, concret, prin extinderea și îmbunătățirea cooperării dintre toate statele europene și apoi cu celelalte state — în favorul fiecăreia dintre ele — țara noastră contribuie la statornicirea păcii în Europa și în întreaga lume. De aceea, acțiunea ei este atît de elogios apreciată, în toate forurile internaționale și de către toate statele iubitoare de pace. Cine n-a încercat sentimente de legitimă mîndrie, cînd a văzut de cîtă atenție și prețuire se bucură țara noastră, pe plan internațional, pentru străduințele pe care le depune ca raporturile dintre toate statele să se întemeieze pe stima reciprocă și întrajutorarea dezinteresată? Căldura cu care a fost primit președintele Guvernului țării noastre, d-l Ion Gheorghe Maurer, în Grecia, Turcia, Republica Arabă Unită și în alte țări cu regim social-politic deosebit; căldura și manifestațiile de simpatie cu care a fost primit Președintele Consiliului de Stat, d-l Chivu Stoica, în Republica Democrată Germană, în Republica Arabă Unită și, de curînd, în Etiopia, constituie dovada cea mai elocventă a prețuirii realizărilor înșăpluite în țara noastră și a cinstirii cu care sînt stimați conducătorii patriei noastre, pentru înțelepciunea cu care știu să-și servească Patria, punînd, în același timp, realizările ei în slujba binelui și propășirii întregii omeniri.

Sîntem deosebit de bucuroși să constatăm, cu acest prilej, că și Biserica Ortodoxă Română este prețuită și cinstită, pentru înțelepciunea și competența cu care colaborează, prin distinșii ei ierarhi și teologi, la diferitele congrese, consfătuiri și vizite, care urmăresc același scop de creare a unei atmosfere de încredere și unire între toți credincioșii, ca prin forțele lor unite să ajute instaurarea unei păci drepte în lume.

Prețuind, cu justificată mândrie, realizările mărețe obținute de Patria noastră, în toate domeniile de activitate — economic, industrial, social-cultural, științific — în cei 19 ani care au trecut de la proclamarea Republicii, ne exprimăm, cu acest prilej, sentimentele de recunoștință față de ocîrmuirea Patriei, care îndrumază țara, cu înțelepciune, pe calea cea mai corespunzătoare intereselor, suveranității, independenței și demnității ei, ca și milioanele de oameni ai muncii, care — fiecare la locul său de muncă — își depun toată rîna și priceperea lor, pentru ca Patria noastră, Republica Socialistă România, să devină cu fiecare zi tot mai frumoasă, tot mai bogată, tot mai prețuită și tot mai puternică.

Cu asemenea sentimente înîmpinăm, alături de întregul nostru popor, cea de a XIX aniversare a zilei de 30 Decembrie și, cu bucuria mărețelor realizări înfăptuite în anii Republicii, zicem din toată inima: Trăiască și în veci să înflorească scumpa noastră Patrie, Republica Socialistă România !

Prof. IORGU D. IVAN

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

IUBIREA DE PATRIE

— TEMEIURILE ȘI CONȚINUTUL EI —

Iubirea de patrie este un simțămînt general, o realitate vie și puternică pentru toți oamenii.

Cea de-a 19-a aniversare a Republicii noastre (1947—1966) ne dă prilej să evocăm festiv temeiurile și conținutul iubirii de patrie.

1. Iubirea de patrie este o forță a sufletului care izvorăște din adîncul spiritului omenesc, o energie care întruchipează superlativul binelui obșteșc și desăvîrșirea frumosului moral. Datorită înălțimii și sublimității ei, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a rezumat toată Legea și Profeții în îndatorirea omului credincios de a iubi pe Dumnezeu din toată inima sa, iar pe aproapele, ca pe sine însuși: „*Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta și cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău. Aceasta este marea și cea dintîi poruncă*“. Iar a doua, asemenea acesteia: „*Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți*“ (Matei 22, 37—38).

Datorită acelorasi motive Mîntuitorul a precizat că cea mai înaltă distincție, cea mai superioară virtute și cea mai aleasă podoabă a Apostolilor Săi este aceea de-a avea dragoste întreolaltă: „*După aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii mei, de veți avea dragoste între voi*“ (Ioan 13, 35).

După Sf. Apostol Pavel iubirea este izvorul tuturor celorlalte virtuți și temelia oricărei viețuiri superioare. Iubirea nu piere niciodată, e veșnică, e plinirea tuturor poruncilor, e legătura desăvîrșirii, e tot ce poate fi mai bun și mai frumos în viața noastră. De aceea Sf. Apostol Pavel a înălțat iubirii sublimul imn de proslăvire din I Cor. cap. 13, (vezi și Rom. 13, 8—10; Gal. 5, 14).

Sf. Apostol și Evanghelist Ioan nu a găsit alt termen mai potrivit în vocabularul omenesc pentru a defini pe Dumnezeu decît acela de „iubire“: „*Dumnezeu este iubire*“ și cel ce iubește pe Dumnezeu și pe aproapele său „*rămîne în Dumnezeu și Dumnezeu rămîne în el*“ (I Ioan 4, 16). În creștinism, iubirea este miezul și apogeul vieții morale.

Caracteristica esențială a iubirii este aceea că ea nu este statică, ci dinamică. De aceea iubirea nu rămîne niciodată închisă în vasul de lut al ființei umane, ci se revarsă ca o apă binefăcătoare, curgătoare și vie, sau ca o lumină cerească peste toată lumea. Iubirea este tendință continuă de comuniune. „Ea este expresia solidarității fiecăruia cu tot ceea ce există, este ieșire din sine spre a intra în relații cu altul, spre a se pierde în acela, împlinindu-se totodată pe sine și pe celălalt. Ea realizează cea mai pro-

fundă comuniune între persoane, cea mai puternică legătură a persoanei cu realitățile nepersonale. Ea pătrunde pînă în miezul, în esența persoanei și a lucrurilor. De aici rezultă că iubirea nu e un simplu cuvînt fără conținut, o abstracțiunea goală, ci o realitate¹ — și încă cea mai vie și mai puternică realitate din lume.

Fiind iubirea o energie, o forță spirituală, ea se îndreaptă spre concret, spre realitățile cu care și în mijlocul cărora omul trăiește, spre ființele și lucrurile cu care omul se află sau intră în relații. De aceea iubirea îmbrățișează cerul și pămîntul, cosmosul și microcosmosul, natura cu tot ceea ce viețuiește într-însa. După obiectul spre care se îndreaptă iubirea se vorbește despre diferite feluri de iubiri; ca de ex.: iubirea de Dumnezeu, iubirea de aproapele nostru, iubirea de sine însuși, iubirea de natură, iubirea de patrie etc.²

2. PATRIA. CE ESTE PATRIA?

Cuvîntul „patrie“ îl avem de la străvechiul cuvînt grecesc *δ πατῆρ, τοῦ πατρός* = tată, părinte, precum și de la latinescul „*patres*“ = părinți, strămoși și însemna în antichitate și pămîntul părinților, pămîntul pe care au viețuit înaintașii, strămoșii unui popor. În sensul acesta vorbește chiar și Vechiul Testament despre patria poporului izraelitean ca despre pămîntul lui Avraam, Isac, Iacob etc. Romanii vorbeau cu multă dragoste și prețuire despre „*terra patriae*“, despre pămîntul patriei, iar grecii vechi considerau patria drept realitatea care naște și crește poporul. Deci patria nu este o ficțiune, o himeră, o plămuire a fauteziei, ci este una dintre cele mai concrete realități, este realitatea vieții și dezvoltării omenești. Patria a existat în acest înțeles din cele mai vechi timpuri; există și în zilele noastre și va exista atîta vreme cît va trăi omul pe pămînt.

Sensul de astăzi al patriei este însă mult mai complex, mult mai bogat decît în trecut. În concepția de azi patria are o serie întreagă de elemente, care toate laolaltă alcătuiesc conținutul și ființa patriei. Toate aceste componente ale patriei sînt în același timp temeiurile reale care dau naștere iubirii de patrie. Aceste realități sînt:

a. Patria este în primul rînd pămîntul pe care se naște, crește, trăiește și se dezvoltă un popor.

Fiecare din noi este atașat sufletește de casa părintească, de locul unde s-a născut, unde a copilărit, unde a simțit primele bucurii și cei dintîi fiori ai muncii creatoare. Fiecare din noi iubește locurile natale mai mult și mai presus de toate celelalte locuri. Fiecare din noi se gîndește totdeauna cu drag la locul nașterii sale, la mediul în care și-a petrecut anii frumoși ai copilăriei. Cînd rostim însă cuvîntul „patrie“ nu ne gîndim numai la locurile natale, ci cuprindem cu ochii sufletului întreg pămîntul, tot teritoriul pe care a viețuit și viețuiește poporul nostru românesc. Acest pămînt ne dă „pîinea noastră cea de toate zilele“, ne dă hrană bună, îmbelșugată și variată. Deci pămîntul patriei ne hrănește cu toate bunătățile posibile și ne asigură tihna și bucuriile vieții.

1. Dr. Nicolae Mladin, *Morala creștină și patriotismul*, în rev. „Mitropolia Banatului“, nr. 7—8, anul XIV, 1964, p. 346.

2. Idem, p. 347.

Mitralierele încep să țină, iar dușmanul e pironit în fața tranșeei. Artileria germană reperează tranșeea și aruncă ploaie de șrapnele peste compania de mitraliere; ea stă neclintită și ținătorii precipitate parcă înnumără viețile pe care le răpune și tot nu prididește. De două ori dușmanul amenință cu impresurarea; de două ori și compania își schimbă așezarea și secerișul nu contenește. Rîndurile de apărători scad văzînd cu ochii; cadavrele dușmanilor și camarazilor îngreunează mînuirea mașinilor. Din cînd în cînd, încă o mitralieră amuțește, încă un servent cade fulgerat. Acum nu mai e nici un soldat care să poată înlocui pe cei căzuți. Căpitanul Ignat dă un ordin scurt:

— Ofițerii și gradații la piese!

Și el însuși se așează la piesa nr. 1. Sub mîna dibace a maestrului, glasul mitralierei izbucnește mai minios decît oricînd.

Și minutul fatal sosește. Puhoiul dușman a trecut peste mormanul de cadavre semănate în fața companiei eroice și s-a năpustit furios în linia ei de fier și foc. Cei din urmă servanți, rămași în viață, sînt ținuți cu baionetele pe mitralierele lor. La postul său, căpitanul Ignat, străpuns de zeci de baionete, cade, îmbrățișînd țeava înroșită a mitralierei pe care o servise pînă în cea din urmă clipă.

A doua zi, sanitariii au găsit pe cîmpul de luptă o tranșee acoperită cu două rînduri de cadavre de dușmani. Dedesupt, printre mormane de benzi și de tuburi arse, opt mitraliere îngropate sub dărîmăturile tranșeei. Era compania de mitraliere a batalionului I. Căpitanul Ignat, sublocotenentul Grigoriu și toți servanții pieselor erau la postul de datorie, cu mîinile încheștate pe trăgaci și cu capetele plecate peste țeava piesei lor. Pe fața de ceară a șefului, moartea fixase pentru veșnicie zîmbetul de satisfacție al omului care izbutise să-și îplinească consemnul.

Jertfa nu fusese de prisos. Un ceas de întîrziere a înaintării dușmanului însemnase cîțiva kilometri de apropiere a rezervelor diviziei, care soseau în pas alert la locul primejdiei.⁴ Victoria finală a fost a românilor.

Pagini nepieritoare din istoria patriei și a poporului nostru, pagini scrise cu sînge și foc ne-au dăruit Horia, Cloșca și Crișan, Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu împreună cu popa Radu Șapcă, Avram Iancu cu toți ai lui, țărani răsculați la 1907 și întreaga epopee din zilele noastre. Iată patria, iată unele din componentele ei, care ne obligă pînă-n străfundurile conștiinței noastre să avem cultul patriei, cultul eroilor neamului nostru!

g. O altă față a patriei nemuritoare o găsim în operele de artă ale trecutului și prezentului nostru pe aceste plaiuri. Artă noastră populară, neîntrecută și admirată în lumea întreagă, în frunte cu „Miorița“, această capodoperă a literaturii populare universale, cu ținăturile, cusăturile, costumele și covoarele românești, cu sculpturile, cu bisericile de lemn și cu icoanele religioase zugrăvite pe lemn și pe sticlă, cu cîntecele și jocurile noastre naționale, sînt toate parte integrantă a mediului fizic și a celui spiritual, sînt părți ale sufletului, neprețuitele comori ale spiritualității românești. Alături de această artă populară stă la aceeași înălțime și prestigiu arta noastră cultă; Mănăstirile, care prin frumusețea și varietatea formelor, prin armonia și poezia liniilor și a culorilor, cuceresc apoi admirația tuturor vizitatorilor indigeni și străini.

Urmează apoi cetățile de apărare de la Suceava și din atîtea alte localități ale țării, precum și palatele domnitorilor noștri de odinioară, adevărate bijuterii ale trecutului.

h. Parte vie și nemuritoare a patriei sînt apoi poezii și scriitorii care au cîntat bucuriile și durerile, frumusețile și originalitatea patriei, care s-au

4. Const. Kirilescu, Istoria războiului pentru întregirea României 1916—1918, vol. II. București, p. 218—219.

integrat în toate năzuințele și idealurile poporului nostru, luptînd cu armele spiritului pentru înălțarea și fericirea acestui popor. M. Eminescu, G. Coșbuc, Al. Vlahuță, Alecu Russo, N. Bălcescu, Ioan Slavici, O. Goga, Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi sînt luceferii cei mai strălucitori ai literaturii noastre românești. N. Grigorescu, Gh. Tattarescu, Luchian, T. Aman, C. Baba și Țuculescu sînt întîistătătorii picturii românești, care prin operele lor au înălțat prestigiul patriei pe culmi nebănuite. G. Enescu și Dinu Lipati în muzică, Constantin Brîncuși în sculptură, și atîția alții, au impus pe plan național și internațional respectul patriei și admirația lumii pentru geniile neamului nostru.

i. Un alt element, urzit și împletit în ființa patriei, este scumpa noastră limbă românească.

 Mult e dulce și frumoasă limba ce-o vorbim,
 Altă limbă armonioasă ca ea nu găsim.

În această dulce limbă românească ne-au adormit și ne-au trezit în leagănul copilăriei noastre mamele noastre. Această limbă am învățat-o în casa părintească, căci prin ea mama și-a exprimat nemărginita ei iubire de mamă față de noi, iar noi ne-am arătat totdeauna prin aceeași limbă dragostea noastră față de părinții noștri. Prin această limbă am luat contact cu întreagă cultura poporului nostru, precum și cu cultura altor popoare. Pe această limbă dulce și frumoasă a cîntat-o poetul în versuri nemuritoare ca acestea:

 Limba noastră-i numai cîntec,
 Doina dorurilor noastre,
 Roi de fulgere ce spintec
 Nouri negri, zări albastre.

 Limba noastră-i graiul pîinii
 Cînd de vînt se mișcă vara
 În rostirea ei bătrîinii
 Cu sudori sfîințit-au țara

 Limba noastră-i limbă sfîntă
 Limba vechilor cazanii
 Care-o plîng și care-o cîntă
 Pe la vatra lor țărâni⁵.

j. Tot în noțiunea alotcuprinzătoare de patrie intră și orînduirea socialistă de astăzi din țara noastră. Această orînduire depune în chip sincer și conștient toate eforturile posibile pentru a face din România socialistă o țară cît mai frumoasă, cît mai bogată, cît mai puternică și cît mai strălucitoare și a asigura poporului român o viață cît mai bună, cît mai îmbelșugată și cît mai fericită.

*

Am arătat în mod succint elementele esențiale ale iubirii de patrie. După cum se poate vedea, ele sînt multiple și deosebit de puternice pentru a determina nașterea iubirii de patrie, nașterea acestui superior și prețios sentiment.

În zilele noastre și în împrejurările de astăzi noi sîntem datori să facem dovada iubirii noastre de patrie printr-o muncă sistematică, conștiințioasă și continuă. Printr-o asemenea muncă noi contribuim la înflorirea patriei, la creșterea patrimoniului ei spiritual și material, la fericirea întregului nostru popor.

Noi sîntem un popor pașnic, doritor și iubitor de pace. Noi dorim și lucrăm în chip sincer și conștient pentru ca în lume să domnească pacea, buna înțelegere și frățietatea. Noi dorim și lucrăm ca atît între cetățenii patriei noastre cît și între poporul nostru și toate popoarele lumii să fie pace și bună înțelegere.

Pe lîngă toate acestea, vrem însă să se știe și aceea că dacă cineva atentează sub orice formă la integritatea patriei noastre sau la independența, suveranitatea și libertățile noastre naționale, iubirea noastră de patrie ne mobilizează pe toți într-o singură unitate, într-o singură energie, într-o singură forță pentru apărarea patriei noastre iubite. În astfel de împrejurări, noi cei de azi, asemenea căpitanului Ignat, nu ne vom tîrgui asupra prețului ce trebuie plătit, nici nu vom pregela asupra jertfelor ce trebuie aduse pentru apărarea patriei, a independenței, a suveranității, a libertății și demnității noastre naționale. Noi rămînem credincioși devizei rînduită de înaintașii noștri, potrivit căreia:

Murim mai bine-n luptă cu glorie deplină,
Decît să fim sclavi iarăși în vechiul nost-pămînt.

Pr. Prof. SP. CÂNDEA

TRADIȚIA ÎN BIBLIE

— CÎTEVA PUNCTE DE SPRIJIN —

De obicei, se scrie și se vorbește despre Tradiție și Biblie, subînțelegîndu-se sau arătîndu-se de fiecare dată — la noi, ortodocșii, și la romano-catolici — că ele sînt cele două izvoare ale credinței creștine, amîndouă de Dumnezeu descoperite, sau — la protestanți — că Biblia ar fi unica sursă a revelației.

Formularea clasică, oarecum stereotipă, a subiectului o include de fiecare dată, ca întregul partea — cel puțin nemărturisit — și pe aceea adoptată de noi ca titlu al expunerii de față.

Intr-adevăr, ceea ce urmărim aci e să oferim — reamintindu-le și reconsiderîndu-le — cîteva repere ale problemei respective, care confruntă de veacuri Sfînta Tradiție și Sfînta Scriptură. Căci — e elementar acest lucru — deși mai tînără decît Tradiția, fiind cea dintîi tradiție scrisă, Biblia însăși stă mărturie despre existența Tradiției și despre egalitatea lor valorică în repertoriul izvoarelor Revelației.

Îngustarea suprafeței de cercetare merge însă și mai departe, căci ea se limitează de astă dată numai la Noul Testament, fără a afișa pretenția de-a epuiza tot ceea ce textele acestuia oferă ca posibil de valorificat în dezbaterea problemei care ne preocupă aci.

*

Rîvna spre bună înțelegere și unitate însufletește creștinătatea. Revirimentul ecumenist este mărturie a vrierii Bisericii creștine — a celor mai multe din ele — de a participa la realizarea unei înțelegeri care tinde spre dimensiuni universale.

În calea realizării acestei aspirații se ridică — precum știm — dificultăți numeroase și cu anevoie de soluționat. Contactele interbisericești tind la înlăturarea lor și, astfel, la pregătirea premiselor care să ne apropie.

Între aceste dificultăți care îngreunează și întîrzie realizarea unei înțelegeri pancreștine apropiate și trainice figurează

și modul de concepere confesională a raportului „Biblie—Tradiție”. În târîmul ecumenist, s-au făcut pînă acum oarecare progrese în atenuarea deosebirilor interconfesionale pe această temă, dar ele sînt departe de-a oferi soluția definitivă a problemei. Tocmai de aceea, insistențele în această direcție — cu deosebire a lucrărilor pregătitoare pentru realizarea oricăror apropieri intercreștine — nu vor fi niciodată de prisos și, de aceea, inutile. Ocîrmuirea bisericească va adopta și va valorifica rezultatele la care ajung ei după cum va găsi de cuviință și la soroacele pe care le socotește mai indicate pentru acțiuni eficiente de apropiere intercreștină.

În ceea ce privește subiectul prezentei expunerii, o primă constatare care fixează atenția și o reține este următoarea: Biblia aparține întregii creștinătăți. Nu există biserică creștină (confesiune, cult, grupare religioasă) care să fie lipsită (sau: care să se lipsească) de Sfînta Scriptură. Din punct de vedere ecumenist, acest detaliu — pe lîngă care ușor se poate trece fără a-l valorifica integral și la momentul oportun — este destul de important ca să-l așezăm îndată după basis-ul treimic adoptat la New Delhi (1961).

De-aci rezultă că relația „Biblie—Tradiție” nu poate constitui un obstacol în calea adîncirii înțelegerii, chiar dacă ea continuă să fie ținută în stadiul de problemă care încă se discută. Această constatare de fundamentală însemnătate o ridicăm masiv în calea deosebirilor concepționale, teologice-bisericești, care (și cîte) există între unele biserici creștine pe tema relației dintre Biblie și Tradiție. Constatarea aceasta e fără doar și poate încurajatoare. Iată de ce !

1. Pentru toate ramurile creștinătății (biserici, confesiuni, culte creștine, indiferent de denominațiune) Biblia e r e v e l a ț i e, apokálipsis (*ἀποκάλυψις*), descoperire dumnezeiască. Acest amănunt este un adevăr de sine-nțelese pentru creștinătate.

2. Biblia însăși mărturisește că ea nu epuizează — cu textele ei inspirate — conținutul revelației împărtășite de Dumnezeu oamenilor. Recunoașterea necondiționată, integrală și fără ezitări a acestei evidente o impune Biblia însăși. Probele sînt numeroase și de-o forță persuasivă irezistibilă. Iată o foarte sumară selecție din repertoriul lor:

a. Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan, bunăoară, își pre-

vine cititorii că cele consemnate în Evanghelia a patra reprezintă doar o parte din câte a făcut Iisus (cf. Ioan 20, 30) — și anume, o parte destul de redusă (cum răspicat arată Ioan 21, 25).

b. La rîndul său, Sfîntul Apostol Pavel — în mod cu totul ocazional, fără vreo preocupare doctorală — le reamintea proaspeților convertiti din Tesalonic (vezi II Tes. 2, 15) că p r e d a n i i l e (αἱ παραδόσεις) sau tradițiile pe care sînt îndatorați să le respecte constau atît din dispoziții o r a l e (διὰ λόγου), cît și din îndrumări s c r i s e (δι' ἐπιστολῆς).

Că una se transformă în cealaltă — că λόγος (λόγος) devenea scriptă (ἐπιστολή) — cînd necesități vitale cereau acest lucru, ne arată tot el: Înainte de-a le-o fi așternut în scris, salutară poruncă: „De nu vrea cineva să lucreze, nici să nu mănînce“ (II Tes. 3, 10 b: εἰ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω) le-a fost împărtășită acelorași credincioși, cu luni înainte, o r a l, căci *numai* acesta poate fi înțelesul precizării: „cînd eram la voi“ (II Tes. 3, 10 a).

c. Pe de altă parte, prețiosul apógrafo (ἀπόγραφον) din F. Ap. 20, 35 — „aducîndu-vă amînte de cuvîntul Domnului Iisus, că el a zis: *Mai fericit este a da decît a lua*“ (μακάριόν ἐστιν μᾶλλον δίδοναι ἢ λαμβάνειν) — obliga oare mai puțin ca putere autoritativă dacă nu s-ar fi transformat (prin rememorare și utilizare paulină, iar aceasta prin înregistrare lukanică) în „scriere sfîntă“ (γραφή ἁγία)? Nicidecum! Aceste cuvinte ale Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos — nu mai încapе îndoială — sînt tot atît de autoritative ca și cînd ar fi fost consemnate în careva din Evangheliile canonice. Mergem mai departe: În ipoteza că nu ar fi pătruns nici în textul celei de-a doua scripturi inspirate lukanice, autoritatea lor nu putea suferi cîtusi de puțin, deoarece ele sînt cuvinte r o s t i t e d e D o m n u l și ca atare, creștinii le acceptă ca lăsămînt de la Domnul.

Evident, prin analogie, alte zise ale Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos au putut să circule pe cale orală nu pînă la anul 63, — ca înregistrarea din F. Ap. 20, 35 — ci veacuri de-a rîndul, sau chiar pînă în zilele noastre. Ideea din ele, dacă nu cumva formularea însăși, fiind valorificată într-o formă sau alta în viața ulterioară a comunității bisericești.

La fel stau lucrurile cu învățătura Sfinților Apostoli.

În această privință, socotim că explicația pe care o dă Sf. Vasile cel Mare e nu numai luminoasă și măsurată, dar și deplin satisfăcătoare:

„Unele dintre dogmele și propovăduirile păstrate de Biserică le avem din învățătura scrisă, pe altele însă, le-am primit din Tradiția Apostolilor, transmise în taină. Amîndouă aceste categorii au aceeași autoritate pentru evlavie. Nimeni nu va spune cuvînt împotriva acestora, pentru că nimeni nu cunoaște cît de cît așezămintele bisericești. Dacă am încerca să înlăturăm obiceiurile nescrise, ca neavînd mare importanță, nu ne-am da seama că am păgubi Evanghelia în părțile ei principale; mai mult, am restrînge propovăduirea la numele ei gol. De pildă, (ca să pomenesc lucrul cel dintîi și foarte obștesc), cine a învățat prin scris, ca acei care nădăjduiesc în numele Domnului nostru Iisus Hristos, să se însemne cu semnul crucii? Ce scriere ne-a învățat să ne întoarcem spre Răsărit atunci cînd ne rugăm? Ce sfințit ne-a lăsat în scris cuvintele de chemare a Duhului Sfînt pentru prefacerea pîinii Euharistiei și a Paharului binecuvîntării? Nu ne mulțumim cu cele pe care le menționează Apostolul sau Evanghelia, ci spunem unele lucruri înainte, altele pe urmă, ca avînd mare putere pentru Taină și pe care le luăm din învățătura nescrisă. Noi binecuvîntăm apa Botezului și untdelemnul Ungerii, ba încă și pe cel ce se botează. Din ce scrieri? Nu din Tradiția tăcută și tainică? Ce cuvînt scris ne-a învățat ungerea însăși cu untdelemn? Iar cufundarea omului de trei ori (scil.: în apa Botezului), de unde este? Celelalte, cîte sînt în legătură cu Botezul, lepădarea de Satana și de îngerii lui, din ce scriere sînt? Nu sînt, oare, din această învățatură nepublicată și tainică pe care Părinții noștri au păstrat-o sub tăcere, fără iscodire, ca unii care învățaseră bine acel lucru: păstrarea în tăcere a măreției sfinte a Tainelor?... La fel Apostolii și Părinții care au stabilit la început cele în legătură cu Biserica. au păstrat taina lor în ascuns și în tăcere demnitatea lor...”¹

3. Lăsămîntul oral al Mîntuitorului și al Sfinților Apostoli — tradiția sfîntă — este o evidență în biserică.

Tradiția s-a constituit în timp și circulă cu timpul, de-a lungul vremii. Calendaristic măsurată, Tradiția sfîntă are parte de-o circulație bimilenară aproape.

1. Sf. Vasile cel Mare, Despre Sf. Duh, 27, 66. Migne P.G. vol. XXXII, col. 188—189. Citat în: *Învățătura de Credință Creștină Ortodoxă*, tipărită cu aprobarea Sfințului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu binecuvîntarea și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă 1952, p. 34.

Distanțele temporale nu sînt o piedică în calea conservării și transmiterii fidele a lăsamîntului revelației divine, indiferent cînd, indiferent cum și indiferent dacă el a primit, sau nu, o formulare scrisă, autoritativă (biblică, sinodală sau patristică).

În religie, capacitatea de conservare și transmite fidelă, nealterată a bunurilor ei ființiale, este cel puțin satisfăcătoare. Faptul e explicabil: omul credincios — slujitorul de cult, mai ales. — se simte și apărat de eroare în contactul cu zestrea religioasă pe care ea i-a hărăzit-o drept călăuză morală și nutre-mînt spiritual.

Cele spuse aci sînt valabile cu deosebire în religiile mono-teiste, în creștinism mai ales, unde se spune că Ființa divină intră în contact cu omul credincios, c o b o r î n d la el, adoptînd în întrupare modul lui de existență.

Nu vedem care biserică creștină (confesiune, cult, denomi-națiune) ar avea temeuri să nu cadă de acord asupra unei aprecieri a capacității de înregistrare, conservare și transmite a revelației, pe care a dovedit-o creștinătatea cea oarecînd una înainte și după fărămîțarea ei eclesiastică. Această capacitate, Biserica cea oarecînd una — mai ales ea — a posedat-o în măsură desăvîrșită. Poate că nu-i hazardat să spunem: ea păstra, interpreta și transmitea revelația cu fidelitatea cu care se îndeplinește un act de cult de către slujitori bisericești de vocație. Iar aceasta — oricum i s-ar zice în dialogul ecumenist sau în terminologia confesională de rigoare — este t r a d i ț i e.

Refacerea și reafirmarea încrederii în ea e posibilă. Aspectele de amănunt ale problemei pot fi lăsate mai departe în studiul experților teologiei, oricît de mult ar dura el și oricît de îndepărtată ar părea perspectiva efectuării unor nivelări concepționale admisibile din toate părțile.

4. Nutrim convingerea că nu există biserică (confesiune, cult, denomi-națiune) creștină care să-și poată întocmi vreo dispensă de-a se sustrage obligației de-a vedea în Biblie ceea ce este ea de fapt pentru toți creștinii: *Cartea Vieții Spirituale*.

Sfîntul Apostol Ioan, ca autor inspirat al Evangheliei a patra, afirmă expres acest adevăr: „Iar acestea s-au scris ca să credeți că Iisus este Hristos, Fiul lui Dumnezeu, și crezînd, *viață* să aveți întru numele lui“ (Ioan 20, 31).

Ceea ce la Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan e declarație, la alți autori inspirați apare ca ceva de sine-nțeles (așa bună-oară în Gal. 2, 20; Fil. 1, 21 ș.a.). O simplă anchetă statistică

e revelatoare — și grăitoare — în această privință. Am numărat numai în Noul Testament circa 104 versete în care apare verbul „zin“ (ζην), iar η ζωή se înscrie pe tabel cu 116 versete încheiate în jurul ideii sau noțiunii de „viață“. Adăugăm verbele ζωοποιεῖν (de 10 ori) și ζωογονεῖν (de 3 ori), precum și vreo 19 versete în care Dumnezeu e prezentat ca Cel pururea viu (ζών) și obținem astfel respectabila sumă de aproape 250 versete axate pe ideea de viață, înțeleasă creștinește (căci ancheta se face pe text religios creștin).

În slujba vieții — a celei vremelnice și a celei veșnice, deopotrivă — stă Biblia, lucru îndeobște admis și de acele ramuri ale creștinătății contemporane care predică sau practică concepții deprimante de viață vremelnică, terestră, motivate cu argumente sau deducții pretins inspirate.

Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne-a încredințat — declarativ și faptic — că s-a întrupat pentru ca noi viață să avem. Declarativ, în mărturisiri ca acestea: „Eu am venit ca oile mele *viață* să aibă și *de prisos să aibă*“ (Ioan 10, 10 b); sau: „Eu sînt calea, adevărul și *viața*“ (Ioan 14, 6). Faptic — prin lupta împotriva pătimirilor trupesti și sufletești pe care a dus-o prin taumaturgiile și exorcismele săvîrșite, prin chemările din moarte la viață înregistrate de Evangheliile canonice și, întru sfîrșit, prin învierea de a treia zi.

Dar Biblia însăși mărturisește că ea nu cuprinde decît o *parte* — cea scrisă în veacul apostolic — din doctrina revelată. Cealaltă? E tradiție. Mai poate fi ea refuzată ca autoritativă în materie de credință și morală pentru toți creștinii, cîtă vreme toți creștinii consimt demult și definitiv că Biblia este doar *cartea* vieții — și nu depozitul integral al revelației?

E o întrebare care și-a dat demult răspunsul. Iar răspunsul acesta e convenabil întru totul celor ce cinstesc în Sfînta Tradiție unul din cele două izvoare ale Revelației.

Popasul nostru expozitiv se oprește aci. Sîntem încredințați că teologii sistematici pot merge — cu folos pentru Biserica noastră și pentru lucrarea de bună înțelegere intercreștină — ceva mai departe.

Pr. Dr. GRIGORIE MARCU

Profesor la Institutul Teologic Universitar Sibiu

ALTE BISERICI ORTODOXE ROMÂNE DIN RAIONUL ALBA IULIA *

Biserica Cuvioasa Paraschiva din satul Ighiel, comuna Ighiu

Biserica veche din Ighiel, folosită pînă în 1931, a fost construită înainte de anii 1758—59, perioadă în care poporenii preiau biserica de la uniți și își aleg preot pe tînărul Miron, sîntit de patriarhul din Carloviț.¹ Deși prin proclamația din 21 martie 1760 Maria Tereza hotărăște ca biserica să fie atribuită uniților,² în conscripția din 1760—62 lăcașul este tot ortodox, cu 52 familii.³ Precum amintea inscripția de pe latura de est a naosului — din care astăzi nu se mai citește decît data, „1781 iulie 3 zile“ —, biserica a fost pictată de Gavril Zugravul.⁴ Reparații mărunte la acoperiș s-au făcut construcției în 1924 și 1941.

Lîngă biserică se află mormîntul preotului Dionisie Popescu, fost vicetribun în armata lui Avram Iancu în revoluția din 1848.

Din punct de vedere arhitectural biserica din Ighiel reprezintă una din cele mai originale și valoroase creații ale meșterilor populari din această zonă, rămînînd din nefericire un exemplar unic după dispariția bisericii din Bucerdea Vinoasă.

Zidurile sînt realizate din piatră, iar bolțile din cărămidă. Planul dreptunghiular este compartimentat în naos boltit semicilindric și pronaos acoperit cu tavan drept, deasupra căruia se ridică clopotnița de lemn. Absida poligonală decroșată este acoperită cu boltă semicilindrică racordată cu panouri curbe. Pe latura sud se află un pridvor cu stîlpi de lemn cu îmbinări frumos executate, care prezintă o certă valoare artistică, fără a avea însă bogăția decorativă a pridvorului de la Bucerdea, astăzi distrus.

* Vezi și nr. 4—6 a. c. p. 316 urm.

1/ A. Bunea, op. cit., p. 159

2/ S. Dragomir, op. cit., p. 143

3. V. Ciobanu, op. cit., p. 623

4. Numele zugravului este citat de St. Meteș, în zugravii bisericilor românești, în A.C.M. Ist. Trans. 1926—1928, p. 118.

Deosebit de interesantă este compunerea volumelor considerată din exterior. Datorită înglobării pridvorului sub învelitoarea navei (menționăm că șarpantele sînt originale, fiind prinse în cuie de lemn și avînd îmbinări similare cu cele de la pridvor), învelitoarea absidei se detașează asimetric racordîndu-se cu învelitoarea navei prin intermediul unui tîmpan vertical. Materialul utilizat, șindrița, îndulcește și dă vibrație contururilor, făcîndu-ne să regretăm în și mai mare măsură desființarea vechii învelitori a bisericii din Mesentea. Accentul dominant îl constituie coiful înalt și îngust care se ridică deasupra foisorului cu arcade al turnului clopotniță.

Pictura din interior se păstrează aproape în întregime, cu excepția unor porțiuni ale bolților în care pătrunsesse ploaia. În mod special se remarcă registrul sfinților reprezentați pe latura sud, sub planul de naștere.

Biserica Cuvioasa Paraschiva din Ighiu, comuna Ighiu

Biserica este construită în 1724, dată menționată în două inscripții săpate în piatră. Prima inscripție este pisania așezată deasupra intrării de pe latura nord. Ea poartă următorul text: „Această besearică s-au făcut în zilele împăratului Carolișu, iară să știe că acel mărit iaste ctitor mare și acel Gheorghe este ctitor și acel Iovașu este ctitor, popa Toader și popa Dămianu... Satul au ajutat cu lucrul. Anul 1724⁵ luna septembrie“.

Arcada centrală din piatră a catapetesmei, remontată în 1959, în fața intrării de pe latura nord, poartă inscripția: „Această ușe au plătit și fereștile de au făcut Murariu Crăciun 1724“.

În 1761 biserica a fost reparată de parohie,⁶ și atunci s-a adăugat probabil și turnul de pe latura vest.

Locuitorii din Ighiu, în frunte cu popa Ion Deac, au participat activ la revoluția sofroniană, în sat desfășurîndu-se chiar un sinod de preoți și țărani.⁷ În sat erau atunci 102 familii ortodoxe.⁸

În biserică se păstrează următoarele cărți: Triodion, Rîmnic, 1731; Strastnic, Blaj, 1753; Penticostarion, București, 1743; Antologhion, Rîmnic, 1745.

5. Acest an este trecut și în șematismul din Blaj 1900, p. 142—143.

6. Sionul Românesc, IV., 1872, p. 78

7. S. Dragomir, op. cit., p. 178—190, 235

8. V. Ciobanu, op. cit., p. 623

Intrarea în incintă se face printr-un mic portal cu o cruce, frumos lucrat în piatră, și o icoană, fixată într-o firidă, cu următoarea inscripție: „1787 această ușe s-au ridicat în zilele împăratului Iosif al II-lea“.

Biserica a fost alcătuită inițial dintr-o navă dreptunghiulară cu contraforți la exterior și o absidă semicirculară decroșată. Soluția de boltire a absidei se remarcă prin stîngăcia ei: o boltă cu dublă curbură („a vela“) este intersectată de semicilindrul vertical constituit de peretele răsăritean al absidei. Nava este acoperită cu boltă semicilindrică cu penetrații, ale căror muchii sînt subliniate de un profil ușor reliefat. Între navă și absidă a existat o catapeteasmă de piatră care constituie un unicat atît prin forma arcadelor libere cît și prin bogăția sculpturii cu motive florale care îi acoperea suprafețele. Aceleași motive se regăsesc la încadramentul de piatră pe latura nord și pe muchiile mesei altarului. Ele denotă o certă influență brîncovenească. Cu ocazia executării picturii noi, în anul 1959, catapeteasma a fost deslăcută pentru a fi înlocuită cu un iconostas de lemn, care avea avantajul de a oferi pictorului o suprafață suplimentară de lucru. Arcada centrală a catapetesmei a fost remonată la exterior, în fața intrării pe latura de nord, improvizîndu-se astfel un pridvor a cărui învelitoare acopere în parte pisania. Celelalte fragmente sculptate au fost depozitate lîngă intrare.

Alipirea turnului clopotniță pe fațada vest a implicat zidirea spre interiorul navei a unei ferestre cu încadrament de piatră, care a rămas vizibilă în turn. În pod, zidul de vest al navei se oprește la nivelul cornișei generale, astfel încît nu putem ști dacă a existat un timpan în acest loc înainte de 1761 sau dacă zidăria se menține la aceeași înălțime.

Cu toate transformările suferite, biserica din Ighiu prezintă o certă valoare arhitectonică, iar sculptura în piatră îi atribuie un deosebit interes pentru studierea influenței brîncovenești în această zonă.

Biserica de lemn Sf. Arhangheli din satul

Dealul Geoagiului-Cristești, comuna Intregalde

Lăcașul bisericesc din Cristești a fost edificat în anul 1742. Este atestat în conscripția din 1760—62, cu 22 familii ortodoxe.⁹ În anul 1912 s-au făcut reparații cu adăugiri.

Biserica prezintă un plan dreptunghiular, compartimentat în pronaos acoperit cu tavan drept și naos boltit semicilindric. Absida poligonală decroșată este acoperită cu o boltă semicilindrică racordată cu panouri triunghiulare curbe. Peste pronaos, care este adăugat sau refăcut în 1912, se ridică turnul clopotniță. Pe latura sud biserica are o prispă cu stâlpi de lemn și arcade. În interior se conservă vechea pictură.¹⁰

*Biserica de lemn Sf. Ilie din satul Intregalde,
com. Intregalde*

Șematismul de la Blaj, din 1900, consideră că biserica a fost ridicată în 1768, cel din 1911 indică anul 1784. O însemnare recent descoperită pe un Antologhion al bisericii din Intregalde ne precizează cu certitudine datarea lăcașului. Însemnarea, aflată pe verso primei file este: „Întru anii Domnului nostru Iisus Hristos 1774 în 5 ale lui iulie, cel mai mic care-le mai jos mă iscălesc, întru acest an și lună care s-au însemnat deasupra s-au început a se sluji întru această sfântă biserică în hramul sfântului slăvitului prooroc Ilie care le viețuiește în ceruri cu trupul, căci acest sfânt Ilie n-au murit precum alți sfinți... Pisah azi mnogo greșnih (scris-am eu mult păcătosul) sfetnic Nicolae ot Sălciva de Sus, 1774 august 15. Nicolae Senentul preot care le eu întâiu am slujit întru această sfântă biserică dintîiu nouă, fiind întru ziua sfântului Atanasie de la Aton“.

Biserica de lemn Sf. Ilie este deci construită în anul 1774. Pe aceeași carte găsim însemnări în josul filelor, care atestă circulația cărților de cult în Ardealul din această vreme. Conform acestor însemnări Antologhionul fusese cumpărat, la o dată necunoscută, de biserica din Vîlsănești, iar la 27 septembrie 1764 a fost cumpărat de popa Toader dintre Gălzi de la popa Ioan din Rîmeți.

Biserica mai deține următoarele cărți vechi: Cazanii, tipărită la Mitropolia din București în 1768, de popa Constantin Rîmniceanu, consemnare pe copertă că a fost cumpărată în 1775 mai 15, „în 19 numărături dela dascălul Dumitru ot Geoagiu“, iar pe ultima filă notarea din 16 iunie 1775 că s-a cumpărat cu banii poporului pentru biserica Dintre Galde; Triodion, tipărit la Rîmnic în 1731 iulie 20; Penticostalion, Blaj 1768; Biblia, Blaj 1795.

¹⁰ Biserica nu a fost cercetată pe teren de autori. Informațiile și releveul sînt luate de la preotul paroh din Intregalde.

Planul bisericii este dreptunghiular, compartimentat în pronaos și naos, iar absida este poligonală decroșată. La colțuri, bîrnele de la partea superioară a pereților sînt prelungite în console. Peste partea de est a pronaosului se ridică turnul clopotniță cu foișor, care își păstrează scheletul de susținere și șarpanta originală cu frumoase îmbinări plătuite.

Pronaosul este acoperit cu tavan drept, însă în zona grinzilor care susțin turnul clopotniță s-au intercalat, probabil într-o fază ulterioară, mici bolți semicilindrice din scînduri încadrînd o calotă eliptică situată chiar sub turn. Bolțile sînt tencuite și efectul pe care îl creează este cu totul străin de arhitectura în lemn.

Naosul este acoperit cu o boltă semicilindrică alcătuită din grinzi masive alăturate și îmbinate în coadă de rîndunică cu grinzi timpanelor marginale. Absida are o boltă semicilindrică, intercalată în planul poligonal prin intermediul unor suprafețe plane scoase în consolă. Ferestrele de pe laturile nord și est ale absidei sînt conservate în dimensiunile originare, păstrînd și vechile grilaje de fier. În sec. XIX biserica a fost reparată, introducîndu-se o serie de modificări, dintre care face parte desigur și soluția bizară de boltire a naosului. Majoritatea ferestrelor au fost mărite (unele grilaje vechi se păstrează în pod); s-a tencuit exteriorul, inclusiv consolele, s-a îmbrăcat turnul clopotniță în scînduri, mascîndu-se foișorul și s-a adăugat un pridvor închis pe latura vest. Toate aceste schimbări sînt însă ușor de îndepărtat sau de îmbunătățit și ele nu au micșorat reala valoare a construcției.

*Biserica Cuvioasa Paraschiva din Poiana Ampoiului,
comuna Meteș*

Conscripția oficială a generalului Buccow din anii 1760—62 atestă în Poiana Ampoiului o biserică ortodoxă cu 39 familii.¹¹ Probabil că lăcașul fusese construit în acei ani. O menționare documentară ulterioară a acestei biserici ne este păstrată într-un Litol, tipărit la Mitropolia București în 1743 de Dimitrie Pandovici tipograful. În josul primelor file ale acestei cărți citim: „Dela Poiana de pre Ampoi. Această carte este a bisericii din Poiana o au cumpărat Voinica Alexandru, 10 florinți, popa Ion a dat 2 florinți. Și cine o va fura să fie afurisit de treisute și optsprezece sfinți părinți la anul 1797 scrisam eu Ștefan pop, Pce“. Dintre cărțile proprietate ale bisericii mai cităm: Chiria-

11. V. Ciobanu, op. cit., p. 623

codromion, tipărit la Mitropolia din București, în anul 1732, de Stoica Iacovici tipograful; Molitfelnic, tipărit în anul 1832 în tipografia lui Eliad.

În 1913 nava a fost dărîmată pînă la parapetul ferestrelor și apoi refăcută, racordarea zidăriei noi cu turnul clopotniță este vizibilă printr-un rost. Partea veche a zidurilor este din piatră, completarea fiind făcută din cărămidă. Cu toate aceste reîlăceri recente, arhitectura bisericii se remarcă prin proporțiile sale echilibrate și prin tradiționalismul sistemului constructiv. Nava de plan dreptunghiular este acoperită cu bolți „a vela”, compartimentate prin arce dublouri transversale, pornind de pe pile angajate. De-a lungul pereților sînt alipite arce dublouri a căror lățime este de asemenea determinată de dimensiunile pilelor. Absida semicirculară decroșată este boltită în semicalotă. Turnul clopotniță, alipit fațadei vest, este dominat de un frumos foișor de lemn cu două registre de arcade.

Biserica Sf. Paraschiva a satului Meteș, comuna Meteș

Vechea biserică ortodoxă din Meteș mai exista în 1760—62, de ea depinzînd 114 familii ortodoxe.¹² Lăcașul actual a fost edificat în anul 1780, așa cum indică inscripția aflată pe ancadramentul ușii de intrare în pronaos. A fost reparată în 1958 cu ajutorul enoriașilor.

Dintre cărțile vechi de cult pe care le deține biserica, cităm: Triodion, tipărit la Blaj în 1771 de Petru Popovici tipograful Rîmniceanu; Octoih, tipărit la Blaj în 1773.

Planul navei este dreptunghiular, simplu acoperit cu o boltă semicilindrică întărită cu arce dublouri care pornesc de pe pilaștri cu capitele simple. Absida semicirculară nedecroșată, acoperită cu o semicalotă, este despărțită de navă printr-un simplu arc dublou. Turnul clopotniță alipit fațadei vest are la partea superioară un foișor de lemn cu cinci arcade pe fiecare latură, a cărui învelitoare este intersectată de un al doilea foișor, de data aceasta cu cîte două arcade pe fiecare latură. Față de foișoarele cu două registre, de pe valea Ampoiului, caracterizate prin silueta lor avîntată, cel de la Meteș este mult mai masiv, marcînd în fațadă tendința de dezvoltare pe orizontală.

Pictura bisericii se reduce la cîteva panouri dreptunghiulare cu figurile apostolilor. Restul suprafețelor este zugrăvit simplu.

Ancadramentul de piatră al uşii de pe faţada vest a turnului, mascat în prezent de un pridvor adăugat ulterior, are la partea superioară forma unui semicerc. Muchia este subliniată de un profil în formă de tor. Suprafeţele cuprinse între chenarul drept-unghiular şi arhivolta arcadei sînt acoperite cu o decoraţie florală.

*Biserica fostei mănăstiri Geoagiu, satul Geoagiu de Sus,
comuna Stremţ*

În 1557 regina Izabella confirmă pe Cristofor — cunoscător de „carte grecească” — episcop la mănăstirea Geoagiului de Sus.¹³ Documentul de confirmare vorbeşte de „aparteninţile, veniturile şi foloasele care le-a avut din vechime” acel episcopat,¹⁴ deci în mod sigur mănăstirea era mai veche decît anul 1557. Tradiţia consideră pe un Radu, voievod muntean, ctitor al acestei aşezări mănăstireşti. Dar care dintre voievozii Radu, care s-au succedat pe tronul domnesc în toată prima jumătate a veacului XVI? Aceasta a fost o problemă mult discutată.¹⁵ N. Iorga atribuie ctitoria lui Radu de la Afumaţi.¹⁶ Domnia acestui Radu este tulburată de luptele cu numeroşii pretendenţi la domnie: Bădica, Mehmed Beg, Vladislav. Ocuparea tronului muntean de către Vladislav determină refugiul temporar al lui Radu de la Afumaţi în Transilvania, unde stăpîneşte Diodul (Geoagiu) şi apoi Vinţul. Desigur în acei ani (1521—25) pribeagul domnitor construieşte — pe o înaltă culme din Fel-Diod (Geoagiu de Sus) — un lăcaş mănăstiresc.

Biserica mănăstirii Geoagiu a fost pictată sau repictată precum ne mărturiseşte inscripţia de lîngă tabloul votiv din pronaos „(Costan)tin protopop ot Carlova,¹⁷ ctitorii bisericii. Rucopiseţ popa Ivan, zugrav Nistor, 1724, meseţa mai 5 zile”.

Intensa viaţă culturală şi religioasă a mănăstirii trezeşte şi asupra ei mînia generalului Buccow, care la 4 septembrie 1762 o dă pradă focului.¹⁸

Biserica mănăstirii a fost reparată în 1793, an însemnat în

13. A. Bunea, *Vechile Episcopii Româneşti*, p. 34; N. Iorga, *Sate şi preoţi din Ardeal*, Bucureşti 1902, p. 16—18.

14. St. Meteş, *Istoria bisericii*, I p. 73—77

15. A. Bunea, op. cit., p. 29—32, socoteşte pe Radu IV drept ctitor.

16. N. Iorga, op. cit., p. 323—326; *Studii şi Doc. VII.*, p. LXIX.; *Ist. bisericii*, II. p. 136

17. Nu se poate identifica cu Petru Popa din Craiva, „Mitropolia Ardealului”, an II., 9—10/1957, p. 654.

18. A. Bunea, Petru Pavel Aron şi Dionisie Novacovici, p. 317; St. Meteş, *Mănăstirile Româneşti din Transilvania şi Ungaria*, p. 51—52 (23 aug. 1762).

naos pe zidul despărțitor dintre naos și pronaos. Desigur la această reparare se referă Sofronie Paulovici, fost egumen al acestei mănăstiri, într-o scrisoare din 1795 către vicarul Ignatie, când afirmă „mănăstirea Geoagiului o întemeiau clopote făcuiu”.¹⁹ Clădirile mănăstirești nu au mai fost refăcute; ruinele lor mai puteau fi încă văzute în primele decenii ale sec. XX.

La deosebita valoare istorică a monumentului se adaugă importanța sa artistică, întrucât în arhitectura sa se manifestă cu putere influența artei din Țara Românească. Zidurile și bolțile sînt executate din cărămidă.

Planul bisericii se compune dintr-o navă dreptunghiulară, compartimentată în pronaos și naos, avînd spre răsărit o absidă decroșată poligonală în exterior și rotunjită în interior. Pronaosul este boltit semicilindric, cu axul bolții dirijat nord—sud; deasupra pronaosului se ridică turnul clopotniță, accesibil printr-o scară amenajată în grosimea zidului de nord. Camera clopotelor este acoperită cu o boltă de intersecție cu muchii intrate. Naosul prezintă soluția clasică de boltire a bisericilor fără turlă din Țara Românească: o calotă pe pendentivi reazimă pe patru arce dublouri dispuse de-a lungul zidurilor. O catapeteasmă de zidărie desparte de naos absida, acoperită cu o boltă semicilindrică racordată cu semicalotă. Decorația fațadelor exterioare oferă însă cele mai mari asemănări cu arhitectura contemporană din Muntenia și Oltenia. Toate profilele sînt realizate din cărămizi de format special. Cornișa corpului bisericii precum și aceea a clopotniței sînt compuse din trei rînduri de zimți din cărămizi cu vîrf ascuțit. Soclul este ascuns actualmente de o tencuială groasă, însă mai poate fi distins un profil în sfert de cerc. Un ciubuc median în formă de tor înconjoară fațadele; aceeași formă se regăsește în jurul ramelor de piatră ale ferestrelor și ale intrării de pe latura vest, unde ciubucele descriu cadre cu partea superioară în formă de acoladă, tangente la brîul median. La turnul clopotniță profilul în formă de tor se situează la nivelul planului de naștere al arcadelor ferestrelor, urmărindu-le arhivolta.

O decorație pictată cu motive stilizate, geometrice și florale, acoperea suprafața profilelor și sublinia cornișele ai căror zimți însăși sînt zugrăviți în culori vii, în sistemul atît de des întîlnit în Oltenia. Acest decor colorat al exteriorului este redat și în tabloul votiv din pronaos, în care protopopul ot. Carlova poartă biserica în mîini.

În interior, pictura se păstrează integral. În pronaos, în afară de tabloul votiv, se disting doar urme de picturi decorative. În naos apar în unele porțiuni două straturi de tencuiei, dintre care primul prezintă un decor imitând parametrul de cărămidă aparentă. Compozițiile care acoperă al doilea strat de tencuială au un puternic caracter de artă populară, remarcându-se prin naivitatea și spontaneitatea reprezentărilor. Din punct de vedere iconografic este interesantă pictura bolții naosului, la care Pantocratorul este încadrat de 8 medalioane cuprinzând reprezentarea celor 7 taine și răstignirea.

La aceste caracteristici ale bisericii este de menționat existența unui frumos capitel boltit din piatră. Capitelul are baza octogonală, este decorat cu motive vegetale puternic reliefate și prezintă două blazoane pe laturi opuse încadrate în scuturi, unul dintre ele avînd săpată o cruce de Lorena.

Biserica „Intrarea în Biserică” din Teiuș

Deși biserica cu hramul „Intrarea în Biserică” din Teiuș posedă o pisanie²⁰ și un tablou votiv — ceea ce reprezintă un caz excepție pentru bisericile românești din Transilvania — totuși datarea lăcașului a rămas necunoscută, aceste două surse documentare neconținînd o atare informare.

Excepțînd șematismele de la Blaj²¹ — care indică fără nici o justificare data 1500 ca an al edificării lăcașului — lucrările de specialitate apreciază, pe bază de analiză stilistică, construirea acestei biserici în sec. XVI sau la începutul secolului XVII.²²

Pisania bisericii stabilește cu certitudine faptul că lăcașul a fost construit de slugerul Raț Mihail. Unele studii emit ipoteze asupra acestei persoane. Astfel N. Iorga specifică: „Încă de pe vremea lui Mihail Viteazu unul dintre voievozii sîrbomâni din ținutul Mureșan, Raț Mihail, făcuse biserica din Teiuș”.²³ Ștefan Meteș presupune că Raț Mihail era rudă cu Domnița Stana, fiica lui Mircea Ciobanul.²⁴ Ipoteza se poate

20. Citirea pisaniei, redactată în limba slavă, prezintă dificultăți datorită tehnicii grosolane de cioplire a literelor, precum și numeroaselor prescurtări. Redăm în traducere una dintre descifrările textului: „Eu Raț Mihail cu mila lui Dumnezeu sluger am zidit în numele Domnului Dumnezeu, Domnul să ierte”. N. Iorga, *Studii și Doc.* XIII, p. 191—192.

21. *Sematism Blaj* 1900, p. 131, *sematism Blaj* 1911.

22. Gr. Ionescu, *Ist. Arh. în România*, vol. I., Buc. 1963, p. 312; V. Vătășanu, *Ist. Art. Feudale în Țara Românească*, I. p. 566—567; *Ist. României* vol. III. p. 328, indică anul 1606 fără menționarea sursei de documentare.

23. N. Iorga, *Ist. Bisericii Românești*, I., Vălenii de Munte, 1908, p. 350.

24. St. Meteș, *Istoria bisericii*, I. p. 322—323.

baza pe faptul că Zamfira, una din fiicele doamnei Stana și a lui Ivan logofătul din Pitești, refugiat o vreme în Transilvania, a fost căsătorită cu un Petru Raț.²⁵ Documentele cunoscute pînă acum în această problemă nu ne dau însă nici un indiciu asupra gradului de rudenie dintre acest Petru Raț și Mihail Raț, ctitorul bisericii din Teiuș. Avînd în vedere că specialiștii datează biserica din Teiuș pînă spre începutul sec. XVII, că Zamfira și Petru Raț au avut un singur urmaș direct pe linie bărbătească, pe Adam, și că admiterea unei alte generații de descendenți ca ctitori ai bisericii din Teiuș ar îndepărta mult spre sfîrșitul sec. XVII ridicarea edificiului, putem admite posibilitatea că Mihail Raț a fost tatăl lui Petru Raț. Zamfira și Petru Raț au continuat a fi purtătorii de grijă ai acestui lăcaș, iar mormîntul Zamferei în incinta bisericii din Teiuș²⁶ poate fi o dovadă atît a acestei situații cît și a faptului că edificiul era o ctitorie a familiei primului ei soț, de pe urma căruia rămăsese văduvă prin 1599.

Părerea că primii ctitori ai bisericii din Teiuș au fost Zamfira cu soțul ei Petru Raț — Mihail nefiind decît autorul unor reîncercări de la sfîrșitul sec. XVII²⁷ — nu poate fi admisă. Argumentul adus că turnul actual al bisericii nu este identic cu cel din tabloul votiv, ci ar fi forma dată de lucrările întreprinse de Mihail Raț, nu este plauzibil, dat fiind că aspectul actual al turnului se datorește modificărilor ce s-au adus la sfîrșitul sec. XIX. Admiterea acestei păreri ar însemna înlăturarea celei mai precise informații păstrate de pisană bisericii din Teiuș și anume că ea a fost zidită de Mihail Raț.

În deceniul șase al sec. XVIII,²⁸ în biserica românească din Teiuș, peste stratul vechi de frescă, din care urme slabe se disting în pronaos, s-a efectuat o nouă pictură. În sec. XIX biserica din Teiuș suferă unele transformări. Astfel în 1810 se adaugă noul altar, iar în 1885 foișorul de lemn al turnului clopotniță — care apare și în tabloul votiv — este înlocuit cu un ultim nivel din zidărie de cărămidă.

Deși mai recentă, merită a fi menționată pentru valoarea ei artistică poarta de intrare în cimitir, frumos sculptată în

25. Georgeta Totoi, Date noi în legătură cu logofătul Ivan Noroceă din Pitești, în „Apulum” V., 1964 p. 333—335.

26. Idem, p. 336.

27. Georgeta Totoi, l. cit., p. 336.

28. N. Iorga, Neamul Românesc în Ardeal și Țara Ungurească în 1906, Buc. 1939, p. 247, consideră că „zugrăveala frumoasă” e din 1790. Din inscripția ștersă de pe boltă se disting cifrele 175.

lemn. Stîlpii poartă săpată această inscripție: „anno 1803 acești stîlpi s-au făcut cu cheltuiala dumnealor Moldovan Ioan și Moldovan Tolde să le fie pomenire lor și la tot neamul lor. Meșteri Samoil Morocan, Duna Nicolae, Pascu Iosif“.

Transformările suferite în timp de biserică se reflectă în structura construcției. Partea veche — turnul clopotniță și naosul original — sînt construite din piatră, în timp ce a doua travee, care a prelungit naosul prin dărîmarea primei abside și altarul actual, sînt executate din piatră și cărămidă. Cu ocazia reparației din 1964, cînd s-a refăcut învelitoarea, s-a constatat că racordarea zidăriei noi este perfect vizibilă în pod, păstrîndu-se și tencuiala de pe fața exterioară a zidului de est al naosului. Datorită acestui fapt putem afirma cu certitudine că în prima sa formă biserica a fost alcătuită dintr-un naos dreptunghiular cu lungimea interioară de 10,70 m, un turn clopotniță alipit fațadei vest și o absidă decroșată, despre a cărei formă nu putem avea date decît după efectuarea unor săpături arheologice.

Naosul este boltit semicilindric și prezintă pe latura de vest, către turnul clopotniță, un ancadrament de piatră cu muchii teșite subliniat de un tor, pe al cărui lîntou este săpată pisania și un scut cu armele lui Raț Mihail, o mîină ținînd un buzdugan. Deasupra ancadramentului ușii se deschide un gol circular cu un frumos trafor de piatră, element întîlnit și la Galda de Jos. Naosul a fost prelungit spre est cu 6,30 m., executîndu-se în continuare o absidă semicirculară nedecroșată, despărțită de naos printr-o catapeleasmă de zidărie, deasupra căreia se ridică în pod un timpan de zidărie complet ascuns de învelitoare. În zidăria absidei au fost înglobate ca material de construcție două cruci vechi de piatră, una cu inscripție slavă nedată, iar cealaltă din 1790.

Zona de prelungire a naosului a fost acoperită cu boltă semicilindrică, despărțită de partea veche printr-un arc dublou. Absida are însă o boltă informă, greu de definit, un compromis între o boltă „a vela“ și o calotă pe pendentivi, prezentînd în plus și o inflexiune în sensul profilului longitudinal.

În interior, diferențierea etapelor de construcție este accentuată prin faptul că pictura se păstrează numai pe pereții și pe bolta vechiului naos, suprafețele porțiunilor adăugate în 1810 rămînînd zugrăvite simplu.

*Biserica Adormirea Maicii Domnului
din Vințul de Jos, comuna Vințul de Jos*

În 1682 este atestat Ioan Zoba, protopop în Vințul de Jos.²⁹ Probabil că în acel an biserica exista. Lăcașul de piatră este documentat ca atare în conscripția din 1733.³⁰ După patru ani, în 1737, precum mărturisește inscripția, biserica a fost pictată de jupîn Iosif și soția sa.

În prima jumătate a sec. XVIII, biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Vinț a fost obiectul luptelor religioase din localitate. În conscripția din 1760—62, în sat existau atunci 173 familii ortodoxe.³¹ Edificiul a fost reparat în 1900.

Biserica este construită din piatră cu bolți de cărămidă. Planul dreptunghiular compartimentat, cu contraforturi în dreptul arcelor dublouri transversale, este împărțit în pronaos și naos. Pronaosul a fost inițial boltit, însă în urma unor degradări bolta a fost înlocuită cu planșeu drept. Naosul este acoperit cu două travee de bolți „a vela”, compartimentate prin arce dublouri. Absida altarului, despărțită de naos printr-o catapeteasmă de zidărie este decroșată, arc formă semicirculară și este acoperită cu o semicalotă cu penetrații. Pe fațada vest este alipit turnul clopotniță. Invelitoarea turnului este de tablă, iar cea de pe corpul bisericii din țiglă.

Pictura se păstrează în jumătate din naos și pe catapeteasmă. Scenele religioase și figurile sfinților sînt despărțite prin chenare decorate cu motive florale și geometrice. Reprezentarea Pantocratorului e încadrată de stucaturi care apar și la a doua travee, fără pictură, a naosului. La catapeteasmă, doi îngeri sculptați în piatră susțin medalionul cu figura Maicii Domnului.

Biserica Sf. Nicolae și Nașterea Maicii Domnului din Zlatna

Conform unei inscripții din 1924, biserica ortodoxă a fost construită în 1624, dată ce se afirmă că a fost găsită săpată în piatră cu ocazia reparațiilor din acel an. În conscripția din 1760—62³² nu este însă trecută această biserică, deși exista. Faptul poate avea următoarea explicație: Zlatna a fost în anii 1760—61 un principal focar al revoluției condusă de Sofronie³³; această situație a adus desigur avarierea lăcașului, așa încît nu

29. St. Meteș, *Istoria bisericii*, I, p. 305—309.

30. *Sematism*, Blaj, 1900, p. 174.

31. V. Ciobanu, *op. cit.*, p. 624.

32. V. Ciobanu, *op. cit.*, p. 629.

33. A. Bunea, Petru Pavel Aron și Dionisie Novacovici, p. 178, 225; S. Dragomir *op. cit.*, p. 159—160, 176—177.

mai putea fi folosit și trecut în conscripție. Reparată ulterior, biserica — cu întreaga arhivă — a ars în zilele revoluției din 1848. O reparație mai de seamă în urma acestei distrugerii i s-a făcut în 1874.

Construcția este executată din piatră și cărămidă cu bolți din cărămidă. Biserica prezintă un plan dreptunghiular compartimentat în pronaos acoperit cu boltă „a vela” sprijinită pe dublouri și naos acoperit cu boltă pe plan octogonal, din panouri curbe. Turnul clopotniță este alipit fațadei vest și are parterul boltit „a vela”.

Merită să remarcăm catapeteasma pictată în factura lui Octavian Smighelschi, precum și admirabila colecție de icoane pe sticlă pe care o posedă biserica.

Biserica Adormirea Maicii Domnului din Zlatna

Începută în 1424 de jupînul Stanislav Hgavorul, în forma unei nave dreptunghiulare cu absidă pătrată ușor decroșată, ambele acoperite cu bolți gotice pe încrucișare de ogive, biserica, rămasă neterminată în partea de vest, a suferit importante transformări în 1696. Bolțile gotice ale navei au fost înlocuite cu o boltă semicilindrică cu penetrații. Nava a fost scurtată și în interiorul ei s-a înglobat turnul clopotniță, pe a cărui fațadă de vest a fost remontat portalul gotic original. Probabil în aceeași epocă se adaugă două capele laterale, pe laturile nord și sud, care se deschid în traveea estică a navei, fiind acoperite cu bolți de penetrație cu muchii ieșite.

În 1744 se construiește o nouă absidă a altarului, pe plan patrat, zidul de est al vechii abside fiind transformat în catapeteasmă. Ruinat în timpul luptelor din 1848, lăcașul bisericesc a fost restaurat în 1858, cînd a fost adăugat ultimul nivel al turnului clopotniță cu decorație exterioară neogotică.

Cu toate transformările suferite în timp, biserica din Zlatna păstrează în mare parte caracteristicile gotice, reprezentînd un interesant și rar exemplar de biserică veche românească la care sistemul de boltire și ansamblul sculpturilor în piatră au aparținut integral stilului gotic în prima fază de construcție.

E. G. și I. C. P.

TEOLOGIA ORTODOXĂ ÎN SECOLUL XV

Urmînd îndrumările teologilor din epoca postpatristică (1054) și din cea a umanismului bizantin (în sec. XII și XIII) — care a culminat în teologia palamită a Sf. Grigorie Palama, din sec. XIV, care a „redeschis cerurile pentru credincioși“ (vezi Șesan M., Teologia ortodoxă în sec. XIV, în „Mitropolia Banalului“ pe 1966, cu bibliografie; Șesan, Biserica ortodoxă în sec. XI—XV, și idem, Sinodalitatea ortodoxă în sec. XII—XV, ambele în „Mitropolia Ardealului“ 4—6 pe 1963 și 1—3 pe 1965) — teologii din secolul XV au căutat să promoveze în continuare tradițiile teologice, pe linie patristică, postpatristică, umanistă și palamită, ca să susțină mai departe „teologia luminii“ mîntuitoare.

Dezastrul creștinilor din sudul Dunării în fața turcilor a făcut ca să se strîngă relațiile dintre bulgarii și sîrbii ortodocși, oprimați de turci, cu Bizanțul și cu Athosul, precum și al tuturor cu Țările Române și mai ales cu marea Biserică Ortodoxă Rusă. Numeroși ucenici ai patriarhului bulgar Eutimie al Tîrnovei au ajuns în Țările Române și în Rusia, aducînd cu ei texte slavo-bulgare și slavo-sîrbe de cult, cu „Vieți de Sfinți“, apocrife și sbornice, precum și concepția populară bogomilă despre „vămile văzduhului“. La Kiev a fost instalat exarhul patriarhal Grigorie Țamblac ca mitropolit și el a dus cu sine din Moldova alți ucenici și alte manuscrise.

În acea vreme, conciliul de la Constanța-Elveția, devine un martor al pregătirii conflictului teologic dintre Apus și Răsărit, pentru că definirea scolasticismului tomist la acest conciliu, considerat al 16-lea general, drept oficial, a produs o distanțare și mai radicală față de teologia ortodoxă palamită, încît s-a produs adîncirea dintre „teologia luminilor naturale, tomistă“ și „teologia luminii divine, palamită“.

CURENTE TEOLOGICE

În această vreme, patriarhul ecumenic Antoniu din Constantinopol a precizat, din nou, către marele cneaz Vasile al Moscovei, pe la 1395, că între Biserică și Stat se menține atât autonomia cât și simfonia, așa că basileul apare ca „suveran al ecumenei” creștine; totuși Patriarhia Ecumenică s-a îndepărtat treptat de reazimul imperiului, ca să-și bazeze autoritatea pe păstrarea Ortodoxiei, care singură avea trecere în ochii credincioșilor de pretutindenea.

Gînditorii de la Universitatea bizantină au continuat să cerceteze realitatea tot pe baza vechilor sisteme antagoniste, platonismul și aristotelismul, dar în formă de renaștere. La Bizanț au venit la studii, din Apus, Guarino din Verona în 1403, și Francesco Filelfo, care la întoarcere la Veneția în 1427, a luat cu el numeroase manuscrise aristotelice, în 1420 a plecat la Veneția George Trapezuntinul și în 1430 a venit la Ferrara Theodor Gaza, popularizînd pe Aristotel. Schimbul a devenit și mai viu, așa că numeroși profesori bizantini au profesat la Roma, Veneția, Padua, Verona și Bologna, atrăgînd spre Bizanț numeroși studioși latini. În consecință — constata marele umanist latin Enea Silvio Piccolomini — că „nimeni nu se poate socoti destul de învățat dacă nu a studiat cîtva timp în capitala imperiului bizantin — (Negulescu, *Filosofia Renașterii*, I, 1945 p. 227). În adevăr, pe atunci numai biblioteca imperială bizantină cuprindea la 30.000 volume din literatura clasică. Dar cu tot schimbul acesta, obiect de schimb era numai literatura clasică și nicidecum cea neo-bizantină, care a rămas străină de cunoașterea apusenilor (Setton K., *Byzant, background of italian Renaissance*, New York 1956; Grabler F., *Europa im 15. Jahrh. von Byzantinern gesehen*, Graz 1954).

Pe lângă acest clasicism curat, la Bizanț activau numeroși teologi clasici, care se divizau în trei curente:

Primul curent era cel palamit, al „teologiei luminii”, reprezentat de marele mistagog mitrop. Simeon al Tesalonicului (—1429). În lămurirea poziției ortodoxe el scria: Dialog între Hristos contra tuturor ereziilor; răzimat pe principiile areopagice, el constată că prin Sf. Taine și prin cult se coboară harul divin asupra credincioșilor, spre a-i îndruma pe calea mîntuirii (palamitism). În acest scop a reactivat Tipiconul patr. Filotei și a rînduit locul citirii „Psalmilor aleși” după colecția lui N. Blemide; apoi în alte 12 lucrări a explicat: Simbolul de credință (Peri ethika), și a mai scris: Despre erezii, Despre preoție, Întrebări și răspunsuri despre Ortodoxie, Principii de morală, de cult, Dialoguri dogmatice și liturgice, Critici contra lui Varlaam Calabritul și a latinilor (Migne PG 155). A creat și un cerc larg de ucenici. Între aceștia s-au impus: Nil Damilas. pe la 1400, apoi împ. Manuil II Paleologul (—1425), care a scris: Despre Sf. Fecioară Maria contra mohamedanismului, Despre îngeri, Despre suflet, cer, pămînt și altele (PG 156); apoi Iosif Vrieniu (—1426), mitrop. Dorotei din Mitilene (—1444), autorul scrierii „Didaskalia” (Laurent V., A propos de Dorothee, *Revue des etudes byzant.* 9, 1952) și marele teolog mitrop. Marcu Eugenicul al Efesului (—1448), apărător convins al teo-

logiei palamite prin lucrări hristologice și Despre Providența divină (PG 160; Mamonis K., Markos Eugenikos, bios kai ergon, rev. Theologia, Atena 1954(5).

Al doilea curent a fost al platonismului realist, cu centrul în Moreea și reprezentat prin Gheorghe Ghemistos de la Mistra (—1452), cu ucenicii: Grigorie Monahul și Ieronim Charitonitul. Ghemistos era originar din Constantinopol, a învățat la universitatea bizantină și s-a convins de necesitatea unei reforme și de crearea unui stat nou (utopic). Negăsind răspuns la curtea sultanului Murad II, s-a stabilit la Mistra, în Moreea-Pelopones, înainte de 1390, la locul anticei Sparte și a deschis aici o școală filozofică. Pentru ea a compus numeroase scrieri, încercând să formuleze o „teologie elenică” proprie. Impresionat de Aristotel, de Plato și de Porfiriu, a pretins o reformare a Creștinismului mai mult în sens moral și social, după cum o ceruseră în antichitate Pitagora și Platon, apoi Plotin și Iamblic față de religie în genere. Dacă pentru cunoașterea lumii materiale recomanda pe Aristotel, apoi pentru cunoașterea celei spirituale susținea pe Plato, pe care îl numea „divin”. Ucenicii săi erau de două feluri: exoterici, care cunoșteau numai principiile lui politice, sociale și etice, și esoterici, cărora le împărtășea și ideile sale filozofice și religioase. Pentru aceștia a scris, pe la 1415, lucrarea „Culegerea legilor” (Nomoi), în care se cuprind și critici la adresa Creștinismului, orientale și după neoplatonicul Proclu, pentru definirea unei religii în cadrul rațiunii. Adepții săi îl numeau „cea mai strălucitoare stea de pe firmament”.

În metafizică, Ghemistos prezenta cosmologia astfel: toate lucrurile au o cauză, iar cauza primară este necreată, veșnică și absolută: în ea nu pot exista deosebiri logice și de aceea nu poate fi acceptată Treimea divină (a folosit principiul în combaterea lui filioque), cauza absolută, numită „deus”, este diferită de natura pe care a creat-o prin idei, în mod benevol și din bunătate; prin urmare, lumea este absolut bună. La întrebarea: de unde vine răul, el răspunde prin definirea mai multor trepte de idei care se tot degradează pînă la omul păcătos; sufletul trăiește numai în prezent în trup, fără să-și amintească ceva din trecut și să știe ceva în viitor, în consecință, metempsihoza ar fi o urmare firească a nemuririi sufletului.

În lucrarea „Despre virtute”, de pe la 1415 (PG 160), el arată că Dumnezeu este perfecțiunea însăși și pentru omul credincios stau la dispoziție virtuțile, ca: cumpătarea, bărbăția, blîndețea, onestitatea, știința de Dumnezeu, natură și om. Ca expresie a răului considera: sărăcia, boala, accidentele, calamitățile și altele, cu caracter social și fizic; dar răul face parte din planul creațiunii, ca mijloc de desăvîrșire; de aceea cultul religios trebuie să îndrumeze colectiv spre perfecționare morală, fără efecte harice.

În concepția despre Stat Ghemistos a subliniat necesitatea realizării buneistări prin Constituție deplină și prin munca productivă agricolă. În clasa suprapusă îi pune și pe sacerdoți, pentru că ocupațiile lor sînt de ordin sufletească; la conducere accepta pe împărat, dar nu ca reprezentantul lui Dumnezeu pe pămînt, ci ca prim cetățean, cu obligația să armonizeze interesele claselor sociale; de aceea Statul trebuie să fie separat de religie, ca să fie suprimată o teocrație nepotrivită (Taylor W., Plethos criticism of Plato and Aristotel, Chicago 1921; Negulescu P., Filosofia renașterii, 1,

1945 p. 225 ss, și vol. 3., 1947 p. 182 ss; Gorianov T., Plethon, reci o reformach, Vizant. Vremeni 6, Moscova 1953; Zakynthios D., Despotat de Moree, vol. 2, Atena 1953; Masai Fr., Plethon et le platonisme de Mistra, Paris 1956, rec. în Ortodoxia 3, 1959 p. 464 ss).

Din cauza acestor principii a fost părăsit de platonicii teiști creștini: mitrop. Isidor din Kiev, mitrop. Visarion al Niceei (—1472) și de mitrop. Marcu Eugenicul al Efesului. A fost combătut de istoricul Matei Kamariotes (Astruc Gh., în rev. Scriptorium 9, 1955 p. 246 s).

Al treilea curent era al aristotelicilor, îndrumat de George Scholariul (—1472), care promova un nominalism moderat și susținea că filozofia lui Aristotel este mai utilă pentru teologie, pentru că nu dă posibilitate la alunecări eretice. Scholariul a condus o școală proprie de filozofie și a scris: Despre probleme Hristologice, Despre Sf. Treime, Despre Purcederea Sf. Duh și contra lui filioque, Problema predestinației, Omilii și altele, Prolegomena la logica lui Aristotel. Era ucenicul lui Marcu Eugenicul și se orienta în teologie după patr. Fotie, M. Psellos, Nil Cabasila, Nicolae Cabasila și Sf. Grigorie Palama. Deoarece a tradus opera lui Toma din Acvino: De ente et essentia, a fost considerat, pe nedrept, ca latinofil. Deși a avut ca ucenic pe istoricul Matei Kamariotes, lucrările sale nu au avut circulație, rămânând mai mult în original, fără copii. Ca luptător pentru Ortodoxie, în sec. XVI, lucrarea sa privitoare la: Mărturisirea de credință a fost cuprinsă în Sinodiconul Duminicii Ortodoxiei, ca îndrumătoare a dreptei credințe (Petit E. — Siderius H. — Jugie M., Scholarii opera, 8 vol., Paris 1928/36 cuprinzând 176 lucrări, 24 traduceri; Tomadakis N., în Ekklesia 31, 1954; Pulpea I., Ghenadie Scholarul, Ortodoxia 1, 1956).

Pe lângă acești protagoniști s-au mai impus: Ioan Kanonas (—1430), care a scris despre: Asediarea Constantinopolului de către sultanul Murad II în 1422 (PG 156); apoi Ioan Anagnostul, care a descris cucerirea Tesalonicului, în 1430, de același sultan (PG 156); Ioan Diaconul din Adrianopol (—1439), care a compus poezii creștine (PG 158); Ioan Eugenicul, cu canonul Sf. Eugeniu și altele (Lampsides O., Eugeniku ekfrasis, Archeion Pontu 20, 1955; Pentru generalități: Kukules Ph., Byzantinon bios kai politismos, Atena 1952; Hunger H., Byzant. Geisteswelt, Baden 1958; Tsakonas D., Eisagoge eis ton neon Hellenismon, Atena 1958; Beck H., Kirche und theol. Litteratur im byzant. Rech, München 1959; Tomadakis N., Syllabos, Atena 1961, p. 613 ss).

În țările vecine desfășurarea teologiei ortodoxe era determinată de împrejurările locale. Cel mai greu lovită era Bulgaria, supusă unui măcel turcesc organizat; deci stăruința principală a ortodocșilor era îndreptată spre păstrarea Ortodoxiei, căci sprijinirea de către turci a Patriarhiei din Ohrida, din 1410, față de cea ecumenică, era dictată doar de politica antibizantină.

În schimb, accentul creației teologice s-a mutat spre Sirbia despotului Ștefan Lazarevici (—1427). Pe vremea lui s-a impus Constantin Kostenečki (—1432), de origine bulgar, ucenicul patr. Eutimie și adept al școlii de la Tîrnovo și, deci, de concepții palamite. Stînd pe punctul de

vedere că slavii balcanici își pot salva cultura numai datorită legăturii cu cultura bizantină, el a susținut înflorirea culturii slavo-bizantine, care apoi s-a revărsat spre sîrbi, bulgari și români. Răzîmîndu-se pe teologia Sf. Simeon Noul Teolog el a reorganizat școlile de la Resava și Manasia, în 1418, a propus o nouă ortografie sîrbă, în lucrarea: Skazanie o pismenach, de pe la 1423/6, care s-a impus ca prima lucrare de filologie slavă, fiind orientată și după gramatica lui Manuil Moschopol. A mai compus Biografia țarului Ștefan Lazarevici, a tradus numeroase opere grecești, a descris călătoriile sale la sultan și în Palestina și altele. Din activitatea sa au rămas: Biblia sîrbă de la Resava din 1416, Mineiul de la Scopia din 1420, Evanghelia ilustrată din 1428 de miniaturistul sîrb Rodoslav; Lestvița de la Branicevo din 1434; Fiziologul, o colecție de povestiri zoologice cu concluzii de morală creștină; numeroase Genealogii, ca Rodoslovi și Cronici-letopisețe. În iconografie a susținut școala de pictură sîrbo-bizantină, condusă de Rada Borovici. Din acest cadru a provenit Monahul Pahomie, dar el a plecat în Rusia de frica turcilor (Stoianovici L., Stari srpski rodoslovi, Sr. Karlovič 1926; Radoicici D., Stari srpski knjevnici, Belgrad 1942; Kujew G., Konst. Kostenecki, Krakow 1950; Braun M., Leben Lazarewitschs von Kostenecki, Wiesbaden 1966; Dușanici S., Branicevski prevod Lestvice, Pojarevač 1956).

În Țările Române s-a continuat activitatea începută de Sf. Nicodim de la Tismana și de Grigorie Țamblac, continuată de Moise Filozoful de la Școala domnească din Suceava, pomenit în 1423, și în Ungrovlahia de logofătul Filotei de la Cozia, autorul: Pripealelor la psalmii aleși, fiind considerat „începător al literaturii române originale” (Teodor S., în „Mitrop. Olteniei” 1—3 și 4—6 pe 1954; Mitropolitul Tit, în „Mitropolia Olteniei” 10—12 pe 1955).

În contra încercărilor unioniste latine s-a accentuat promovarea literaturii slavo-ortodoxe și a relațiilor cu patriarhia ecumenică. Fapt important a fost proclamarea voievodului moldovean Alexandru cel Bun ca despot bizantin de către împăratul Ioan VIII Paleologul, în 1425 (după Dimitrie Cantemir), ceea ce l-a îndemnat pe voievod să-și organizeze statul și cîrtea după stil bizantin, potrivit însemnărilor lui Pseudo-Codinul, să considere Biserica moldoveană cel puțin autonomă, și să compună Pravila lui Alexandru cel Bun, poate chiar cu texte românești (Stan L., Pravila lui Alexandru cel Bun, „Mitropolia Moldovei” 3—4, 1960).

În acest cadru au apărut copia Liturghiei Sf. Vasile de la Iași din 1419 (în grecește), Analele de la Bistrița; s-a impus Gavriil Uricovici de la Neamț (—1447), creatorul miniaturii românești, autorul faimosului Tetraevanghel slavo-grecesc din 1429 și al Lestviței din 1446. A susținut organizarea bibliotecii

la Neamț și Bistrița, precum în Ungrovlahia au fost organizate la Cozia și Tismana; a contribuit cu texte pentru școlile de dieci, pentru cele domnești și mănăstirești, atât de proveniență slavorusă (novgorodeană), și slavo-sîrbă de la Resava și mai ales în slavo-bulgară, din școala patr. Eutimie. Românii au devenit singurii moștenitori ai literaturii provenite din școala patriarhului Eutimie și mănăstirea Neamț a multiplicat această literatură prin Gavriil. Al doilea focar de cultură a fost Mănăstirea Moldovița, din 1401, centru în care a luat naștere literatura slavo-română, cu fragmente din Vechiul Testament, Mărgărintul Sf. Ioan Gură de Aur (Zlatostrui), din Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigorie Teologul, din romanul Varlaam și Ioasaf și altele. (Iufu I., Mănăstirea Moldovița centru cultural, „Mitropolia Moldovei“ 7—8 1963; Turdeanu, *Les lettres slaves en Moldavie*, „Revue des études slaves“ 27, 1951; Ulea S. Gavril Uric, *Studii de istoria artei, Artă plastică* 2, 1964 p. 235 ss; Academia R.P.R., *Documente privind istoria României, Introducere*, Buc. 1956; Academia R.P.R., *Istoria literaturii române*, red. G. Călinescu etc., vol. I, Buc. 1964 p. 261 ss).

În ce privește Rusia moscovită, ucenicii mitropolitului Sf. Ciprian al Moscovei și-au continuat activitatea, care a fost alimentată apoi și de mitropolitul Fotie al Moscovei (1410—1431), grec de origine, aducător de la Bizanț a literaturii omiletice. A fost ajutat de palamitul Nikon de la Radonej (—1428), sîrb de origine, apoi de alt sîrb, Pahomie Logotetul, fugit de turci, și numit de ruși „mare filozof și preaînțelept“, autor al unui cronograf universal și îndrumător de școală, cu numeroși ucenici. Se pare că atunci a ajuns la Moscova și textul omiliilor patr. Ioan XIV Caleca, dar sub numele patr. palamit Filotei. În aceeași vreme au ajuns acolo și Pripealele lui Filotei de la Cozia, pe la 1437, realizîndu-se și o traducere slavonă, la Mănăstirea Troița Serghiev de la Zagorsk, fiind apoi difuzată prin numeroase copii. Tot pe atunci s-a dat atenție textului privitor la ciocnirea dintre Sf. Nicolae și Arie la primul sinod ecumenic, ca exemplu de luptă a Ortodoxiei contra ereziei (Nikon Radonejski, în *Cerk. Wiestnik* 1, Varșovia 1957 p. 23s; Jablonski V., *Pachomie Serb i ego pisanja*, Petrograd 1908; Mitr. Tit, Filotei de la Cozia, „Mitropolia Olteniei“ 10—12 1955 p. 426 ss; Voronov L., *Sviatitel Nikolai*, Revista Patriarhiei din Moscova 6, 1961 p. 65s; Gudzii, *Istoria drevne russk. literatura*, ed. IV, Moscova 1950; Idem, *Chrestomatia po drevne russk. liter.*, Moscova 1952; Rose K., *Grund und Quellort des russ. Geisteslebens*, Berlin 1956).

Un fapt crucial a intervenit în desfășurarea teologiei ortodoxe și a fost determinat de așa-zisa „unirea de la Florența“, din 1439. Discutarea frământată a celor patru puncte (primatul, filioque, azimele și purgatoriul), discordia, neînțelegerile asupra textelor patristice și exegeza lor și grabnica recuzare a semnă-

turilor pe actul unirii, în 1439, 1443 și 1452, dovedesc că chiar dacă unii greci păreau concilianți în privința problemelor și a necesității reluării relațiilor canonice și de intercomuniune (fără discutarea ridicării anatemei pentru schismă din 1054), totuși „unirea prin supunere” și prin „suprapunerea papii” a displicut.

Dintre greci au luat cuvîntul mitrop. Dorotei din Mitilene, mitrop. Marcu Eugenicul din Efes, mitr. Visarion al Niceei, mitr. Isidor din Kiev, George Scholarul, George Ameruța, Silvestru Siropol, Gheorghe Ghemistos, bibliotecarul Mixail Balsamon, protosul Grigorie Mammas și alții. Deși în actul unirii, în limba greacă, primatul papal era precizat „potrivit canoanelor”, deci în sens onorific, nu se impuneau grecilor nici inserarea lui filioque în simbol, nici impunerea azimelor și nici a purgatoriului (acestea fiind bune pentru latini), totuși papaliștii credeau de bună învățătura latină și primatul, odată ce grecii au semnat actul. În amănunt, la sinod, Marcu Eugenicul se baza pe părinții bisericești, George Scholarul combătea filioque cu citate din Nil Cabasila și Teofan al Niceei și pe Ghemistos căuta să-l convingă despre grija continuă a lui Dumnezeu pentru întreaga lume și omenire.

Ghemistos, octogenar, cu păr alb ca zăpada, impresiona pe umanistii latini Nicolae Cusanul, Cossimo Medici și Marsilio Ficino, prin erudiție platonice și combaterea teocrației papale; pe Scholar îl combătea prin: Comparația între filozofia lui Platon și a lui Aristotel (ed. latina la Basilea 1574), afirmînd că numai platonismul stă la baza gîndirii filozofice. De aceea s-a afirmat că la Florența s-a vorbit mai mult de filozofie și umanism decît de teologie” (Hofmann G., Humanismus in concilio Florentino, Acta Acad. Velehradensis 15, 1939 p. 193s; Șesan M., Unirea florentină și papalitatea, „Mitropolia Ardealului” 7—8 1961; Gill J., Le concile de Florence, trad. franceză, Paris 1964.

Astfel problema unirii a provocat și consecințe intelectuale, de contraziceri teologice; anti-unioniștii” Marcu Eugenicul, frațele său Ioan Eugenicul, retorul Ioan Dokianos și Ghemistos — numit „plethon” de către latini — i-au combătut pe „unioniștii” Isidor din Kiev și Visarion al Niceei, care s-au întors la Roma și au devenit cardinali. Pentru acest fapt au fost puși la Indicele autorilor periculoși (Duicev, în Byzantinoslavica XIII-2, 1953 p. 356s). Imp. Ioan VIII Paleologul nu a îndrăznit să promulge unirea, pentru că nu a primit nici o asigurare de ajutor militar contra turcilor și nici patriarhii Mitrofan II (—1443) și Grigorie III Mammas (—1450) nu au vestit-o în mod oficial. În aceste condiții a început o campanie aprigă prin discuții și în scris asupra tezelor unirii, mai ales asupra lui filioque. Contra unirii au scris Marcu Eugenicul, Mihail Balsamon, prin lucrarea: „Tîlcuirea pravilelor de la marile sinoade”, apoi Mihail Apostolis, ucenic al școlii de copişti de la Odigon, din Athos;

Dorotei din Mitilene, apoi George Scholarul, George Ameruță cu lucrarea: Despre natura omului și problema păcatului; Silvestru Siropol a compus lucrarea: Istoria adevărată a unei uniri neadevărate, apărută apoi la Halle, în 1660, cu titlul: Vera historia unionis non verae. (Laurdas B., Mich. Apostolis, Alexandria 1953; Tomadakis N., G. Amirutzas, în Epeteris het. byzant. spoudon 21 și 22 pe 1953; Sevcenko I., Intellectual repercussions of the Council of Florence, Church History 24, 1955 p. 291 ss).

Cu explicații favorabile pentru filioque, în sensul indicat înainte de Ioan Vec, au venit Isaia din Cipru și Ioan Argyropoulos; Ilarie Monahul încerca să justifice azimele, dar toți au fost combătuți de dikeofilaxul Teodor Agalianos (PG 158). De aceea justificarea formală a unirii din partea patr. Grigorie Mammias nu a avut ecou (PG 160). Discuțiile erau aprinse și pentru faptul că nu se știa exact ce s-a întâmplat la Florența, pentru că procesele verbale oficiale ale sinodului s-au pierdut (de ambele părți!) și s-a păstrat numai un referat particular, al secretarului imperial Teodor Xantopoulos, sau al mitrop. Dorotei din Mitilene (Hefele-Leclercq, Histoire des conciles, VII-2 p. 956 s).

În acest cadru a apărut un curent de împăcare, inițiat de latinofilul Ioan din Plusias, numit și Iosif din Methona, prin lucrarea: „Care este credința ortodoxă”, încercând să tragă concluzia că „ortodocșii sînt atît grecii cît și latinii” și că deci unirea a restabilit unitatea Ortodoxiei (PG 159, 959 s). Majoritatea grecilor considerau unirea drept o „farsă”.

Dar discuțiile antagoniste au produs și o erezie. Astfel Ghemistos Plethon, solicitat să scrie un tratat împotriva lui filioque, în 1440, l-a prezentat sub numele de: Despre purcederea Sf. Duh”, dar combătînd radical teza și explicînd la fel și Sf. Treime — pe baza principiului că „unde puterile sînt diferite, și substanțele trebuie să fie diferite” — a căzut în triteism. Pentru aceasta a fost atacat de George Scholarul, acuzat de erezie și condamnat.

Eșecul cruciadei creștine de la Varna, din 1444, a sporit emigrația grecilor umaniști spre Italia, Țările Române și Rusia, provocînd alte consecințe. Astfel în 1448 Mitropolia rusă de Moscova a fost proclamată autocefală, ca să evite „unionismul” de la Bizanț; semnătura mitrop. Damian al Moldovei pe actul unirii a atras și traducerea în românește a Simbolului de credință Atanasian, ca adaos la Psaltirea română, deci cu un filioque mai discret, în forma lui „et filio” (Cf. Șesan M., Originea și timpul introducerii limbii române în Biserică, 1939 p. 78 ss); dar restul ortodocșilor din patriarhiile vechi grecești și din patriarhia sîrbă și cea bulgară de la Ohrida, s-au pronunțat categoric împotriva unirii, contra căreia a scris chiar și sultanul Murad II.

În Apus, mitrop. Visarion, în calitate de cardinalul Bessarione (—1472), a promovat umanismul bizantin, adunînd în jurul său numeroși

bizantini, colecționând manuscrise clasice și punând bazele importantei biblioteci de la San Marco din Veneția. Căutând să-l convingă pe Nicolae Cusanul despre superioritatea platonismului față de aristotelism, a mai scris: *Contra criticilor lui Palama față de Vec, Despre purcederea Sf. Duh, Combaterea articolelor de la Efes ale mitrop. Marcu, Către Maxim Peanudes despre purcedere și Despre dumnezeiasca Euharistie* (PG 161; Partenie arh., Bessarion, o kardinalios, *Analekta Bibliot.* 6, Alexandria 1957 p. 3 ss). În jurul lui s-au adunat la Florența: Teodor Gaza (—1478), care a compus cea mai bună gramatică elină; platoniceul Mihail Apostolios, Andronic Kalist, Nicolae Kapranika, rectorul Filip Kalimach, care utilizează *Retorica* lui George Trapezuntinul și activează apoi în Polonia; aristoteliceul Ioan Arghiropoulos, care caută împăcarea între cele două sisteme; din acest cadru a ieșit apoi lucrarea: *Adversus calumniatorem Platonis*, Roma 1469. Dar contra lui Bessarion s-au ridicat pe teme filozofice George Trapezuntinul (—1478) cu lucrarea: *Despre adevărul credinței creștinilor și împreună cu Teodor Gaza a compus: Comparatio Platonis et Aristotelis* (Ed. Veneția 1523), apărind aristotelismul și reproșind neoplatonicilor tendințe panteiste; în schimb, aceștia imputau aristoteliceilor alunecări naturaliste. Obiectul asupra căruia teologii nu erau de acord cuprindea: problema nemuririi, a teodiceei, a promiei divine, a destinului, a libertății voii și a minunilor, adică se lovea aristotelismul scolastic umanist apusean de platonismul realist palamit. La discuții a mai participat și Ieronim Charitonimos, elevul lui Platon, numit și George Hermonym de Sparta, ca și Const. Laskaris, exeget și gramatician (Zoras Th., G. Trapezuntios, Atena 1954; Buchheit V., Philippos, în *Hermes* 86, 1958 p. 106 ss; generații la Möhler L., *Aus Bessarions Gelehrtenkreis*, 3 vol. Paderborn 1923/42; Negulescu P., *Academia platonice din Florența*, Buc. 1936; Bakalopoulos A., *Istoria lui neou Ellenismou*, 1, Salonic 1951 p. 310 ss; Irmischer J. — Dittan H., *Probleme der neugriech. Literatur*, 2 vol., Berlin 1960).

Tulburările de la Bizanț între ortodocșii lui George Scholarul și unio-niștii card. Isidor, venit în decembrie 1492 în calitate de patriarh unit, au culminat în strigătul de durere al marelui duce Luca Notaras: „mai bine turbanul turcesc decât pălăria roșie de cardinal“, în sensul că e mai bine să se piardă statul (și așa muribund) decât să fie trădată Ortodoxia tradițională“ (Cronica Dukas p. 264; Evert-Kapessowa H., *La tiare ou le turban*, *Byzantinoslavica* XIV, 1954 p. 244 ss).

Statul bizantin a fost pierdut în ziua de 29 mai 1453, când Bizanțul a fost cucerit de Mohamed II și a murit eroic împ. Constantin XI Dragase; după trei zile de jaf turcesc a fost destrămată cultura și civilizația bizantină, veche de un mileniu, care păstrase dreptul roman, literatura elină, filozofia clasică și știința, pe care ortodoxia bizantină nu le-a alterat, ci le-a promovat în spiritul lui M. Psellos și Gr. Palama.

Căderea Constantinopolului în 1453 a fost interpretată confesional, moral și istoric-politic (Vezi în *Byzantinoslavica* XIV, pe 1953, număr comemorativ, cu colaborări).

Papa Nicolae V, cardinalii Bessarione și Isidor și unii latini au văzut în acest eveniment pedeapsa lui Dumnezeu că grecii nu au primit unirea florentină și au refuzat să se supună papii, rămânând schismatici; dimpotrivă, George Scholarul, autorul: Manifestului contra unirii din 1452, și ortodocșii vedeau în el pedeapsa lui Dumnezeu că unii au semnat unirea și astfel au trădat ortodoxia lui Hristos; pentru mulți ortodocși, care stăteau de o parte, faptul era un eveniment politic care nu angajează Biserica, pentru că chiar în acea vreme scaunul patriarhal era vacant și de aceea unii au deschis porțile, ca să-și salveze viața și bisericile, cum zice Dim. Cantemir. Marii istorici bizantini: Laonikos Chalkokondiles (—1464), care a scris istoria otomană (PG 159), continuând stilul lui Tucidide și Herodot, apoi Mihail Dukas, bun cunoscător al literaturii biblice, patristice și teologice, al istoriei și al clasicismului a descris actul căderii, Georgios Sfrantzes (—1478) prieten bun cu Paleologii (PG 156) și Kritobulos din Imbros, — cu toții au fost de acord că evenimentul era o urmare a „mîniei lui Dumnezeu peste Bizanț, din cauza păcatelor oamenilor și a dezbinărilor dintre creștini” (Grecu V., *Istoricul Ducas*, Buc. 1947; Idem, *Kritobulos, Byzantinoslavica XVIII-1*, 1957; Tomadakis N., *Peri haloseos tes K-poleos*, Atena 1953 cu texte). Cronicarii germani atribuie căderea superiorității militare turcești și lipsei de interes vest-european pentru Bizanț. În popor s-a impus explicarea apocaliptică, sultanul fiind considerat fiara cu cifra 666 (Apocalipsa 13, 7 și 18), după care va urma Parusia Domnului și Judecata finală, ca și sfîrșitul lumii, la anul 7000 de la Facerea lumii (adică în anul 1492). Aceste idei le promovau și George Scholarul, Matei Kamariotul (PG 160), Nicolae Barbarul (PG 158), arhiep. Leonard din Mitilene, martor ocular (PG 159), Ioan Eugenicul (Mescerski, în *Vizant. Vremeni* 7, 1953) și au fost precizate în: *Monodia de Constantinopoli capta* (PG 161, c. 1131 s). În fine, sultanul Mohamed II Cuceritorul vedea în fapt înfrîngerea Creștinismului de către Semiluna islamică.

Faptul a produs o bogată literatură creștină, așa că după *Monodie* s-au compus apoi mai multe „plîngeri”, numite grecește „threnos”, care au fost traduse curînd în slavonă. Căderea au deplîns-o prin „lamentații” și scriitorii armeni Avraam din Ancira și Arakel Bageș. Plîngerea lui Ioan Eugenicul a fost și ea tradusă în rusește, pe la 1468; primul rus autor de „plîngere” a fost Nestor Iskinder, care a mai adăugat în introducere și o profeție că Bizanțul va renaște prin ajutor rus. Alte lamentații au apărut în *Sofiiski letopis* din 1480.

BIZANȚUL DUPĂ BIZANȚ

Bizanțul de pe Bosfor a căzut; bizantinii au pierdut cetatea trecătoare, dar nu și credința. În schimb, sultanul căuta să se substituie concepțiilor bizantine și papa credea că-i va moșteni pe ortodocși pe baza unirii florentine.

Dar tradițiile bizantine — cuprinzînd intelectualismul elenist, dreptul roman și Ortodoxia — nu puteau pieri, ci s-au continuat în conștiința celor subjugăți, precum s-au putut dez-

volta și dincolo de regiunile cătropite, iradiind spre Rusia, Țările Române, Italia, Germania, Franța și Spania, fiind purtate și de umaniștii greci, de refugiații bizantini și de acei Cantacuzini, Chrysobergi și Paleologi imperiali care nu uită să emigreze și cu multe opere culturale (Iorga N., *Byzance après Byzance*, p. 16 s). În aceste împrejurări, conștiința ortodoxă a menținut și unitatea Bisericii Ortodoxe între cei înrobiți și cei liberi, greaca și slavona bisericească mijlocind acesle legături. În acest cadru, Patriarhia ecumenică, reconciliată cu restul Ortodoxiei prin recuzarea unirii și prin dezastrul bizantin, s-a simțit obligată să dea exemplu pilduitor.

Patriarhul George-Ghenadie Scholarul — instalat în 1454 (—1464) cu învoirea sultanului și în calitate de etnarh, de a conduce populația grecească și în latura politică — a căutat să păstreze moștenirea bizantină ortodoxă; acum nu mai era loc și nici timp pentru speculații teologice sau filozofice, ci trebuia susținută apărarea credinței. (Lebedev A., *Istoria grekovostocinoi tserkvi pod vlastiui turok*, Serg. Posad 1896; Hasluck F., *Christianity and Islam under the Sultans*, 2 vol., Oxford 1929; Papadopoulos N., *Ptoxis tu Byzantiu*, Atena 1953; — Sathas K., *Neoelenike filologia (1453—1821)*, Atena 1868 și *Idem*, *Mesaionike bibliotheke*, 7 vol. Veneția-Paris 1872/94).

În acest scop, patr. Ghenadie a compus „Mărturisirea de credință ortodoxă” (PG 160), a organizat o școală greacă creștină cu profesorii Matei Kamariotul, Manuil din Corint, poet și retor, Antoniu Karmalikes și Arseniu mitrop. la Monembasia și ca să-i lerească pe credincioși de alunecări de la credință a dispus condamnarea lucrării: Culegerea legilor — *Nomoi*, a lui Ghemistos Plethon; apoi a scris: Plângere asupra nenorocirilor și Apologia despre tăcerea sa, justificând că nu deplînge nenorocirea căderii cetății, căci ea este o prevestire a sfârșitului, în anul 7000 (sau 1492; Vezi Pulpea I., Ghenadie Scholarul, *Ortodoxia* 1, 1956 p. 99 s; Decei H., *Mărturisirea patr. Gh. Scholarul*, *Omagiu Mitropolitului Nicolae Bălan*, Sibiu 1940). Spre sfârșitul vieții s-a retras la M. Athos, care începe să fie considerat drept refugiul și bastionul Ortodoxiei, în bibliotecile lavrelor lui păstrându-se bogăția culturii ortodoxe patristice și bizantine, simbolizînd astfel „conștiința Ortodoxiei”; prin manuscrise și copii, această bogăție se va revărsa din nou spre credincioșii ortodocși de pretutindeni. (Uspenski P., *Istoria Afona*, 3 vol., Kiev 1877/92; Zaitsev P., *L'Athos*, Milano 1933; Pocitan V., *Sf. Munte al Atonului*, Buc. 1940; Dölger Fr. *Mönchsländ Athos*, München 1942; Stan L., *Problema Locurilor sfinte din Orient*, *Ortodoxia* 1, 1952; Ivanov A., *Importanța Atonului în viața lumii ortodoxe*, *Revista Patriarhiei din Moscova* 10, 1953; — Lampros Sp., Rouillard G., Dölger Fr. și alții publică numeroase informații cu privire la fondul literar din mănăstirile Athosului).

Un rol similar au îndeplinit și mănăstirile: Meteora din Thessalia, Spilaeon din Peloponez, cele din insula Patmos, Mănăstirea Sf. Mormînt din Ierusalim și Mănăstirea Sf. Ecaterina din Sinai. La Athos se copiază Cuvintele Sf. Efrem Sirul, în 1462, și George Amerușă susținea ortodoxia

în Trapezunt (—1475, Vezi Lampsidis O., în *Archeion Pontu* 17, 1952 p. 15 ss). La centru, patriarhul ecumenic Maxim III Peloponessianul (—1482) a susținut poziția platonică împotriva latinilor aristotelici, într-o vreme în care în timp de 50 de ani turcii au schimbat 15 patriarhi. Continuător în străduințe a fost patriarhul Simeon din Trapezunt (—1486), autorul *Dialogului antilatin* (Akoluthia) și combătând „unirea florentină” și la sinodul panortodox constantinopolitan din 1483. Era ajutat și de viitorul patriarh Nifon II (—1508). Moisescu Gh., *Viața sf. Nifon*, B.O.R. 9, 1958). Despre umanismul bizantin vorbea la Paris, în 1478, bizantinul Ieronim Charitonul de Sparta, având între elevi pe viitorii mari umaniști J. Reuchlin, Erasmus din Rotterdam și pe G. Budé. Din scrisul lui Teofilact Simokate se inspira, în 1509, Nicolae Copernic (*Ediția Epistole*, Wrocław 1954; Brehier L., *Le monde byzantin*, vol. 3, 1950).

Ortodocșii bulgari rezistă, copiind texte mai vechi: Octoihul bulgar devine o carte populară și conștiința ortodoxă o susține mănăstirea Sf. Ril, pe când măn. Zografos din Athos zăcea în ruine din timpul cruciaților. La Măn. Ril s-a stabilit apoi sîrbul Vladislav Gramaticul, pe la 1469, scriind: *Viața sf. Ioan Rilski*, începută de patr. Eutimie. Contemporan a mai fost și Dimitrie Cantacuzen, un bizantin sîrbizat (—1477), care în o altă: *Viața a sf. Ioan Rilski*, considera victoria turcilor drept „pedeapsă divină” pentru păcatele creștinilor; a mai compus și un Imn de tristețe și disperare adresat Sf. Fecioare Maria. În acest cadru s-a accentuat tradiția populară în care se vorbește despre: țarul Simeon, Sf. Clement, Sf. Naum, Sf. Ioan Rilski, țarul Ioan Asan II, țarul Ioan Alexandru, Ioan Șișman, regele sîrb „kralievici” Marcu, patr. Eutimie Sfîntul și alții; despre circulația cărților stau mărturie *Evangeliarul de la Tîrgoviște*, din 1512, și *Evangeliarul din Moldova*, din 1529, aflate la măn. Ril. Dimitrova A. — Ianakiev M., *Predania za istoriceski lita v bălg. narodu*, Sofia 1947; Kiselkov V., *Sf. Vlad. Gramatik*, Sofia 1947; Radoicici D., *Un bizantin ecritain serbe*, Byzantion XXIX, 1959).

Dintre sîrbii ortodocși s-a impus patriarhul ecumenic Rafail I (—1476), care a introdus limba sîrbă-cirilică drept limbă diplomatică a cancelariei turcești în corespondența acesteia cu rușii, ungurii, românii și dalmatinii. Acest fapt a ușurat circulația textelor creștine slavo-sîrbești spre regiunile bulgare, dalmatine, românești, din Haliciu, ucrainene și ruse. În acest cadru s-a impus Macarie Tipograful, care aducînd litere de la Veneția — unde din 1482 au început să apară tipărituri glagolitice și cirilice (Ceaslovul) — a tipărit ca primă carte tipărită în lumea ortodoxă Octoihul cel Mare sîrbesc, la Cetinie, în Muntenegru, în 1493. Apoi și-a continuat activitatea la Veneția, în 1494/6 unde cu sprijinul cneazului Buraci Trnoievici a tipărit Octoihul, Psaltirea, Molitfelnicul (Trebic), Tetraevangelul și Triodul. Chemat în Ungrovlahia, a venit la Tîrgoviște cu alte litere cumpărate la Veneția ca să tipărească, din 1508, un Liturgier, Octoih și Psaltire. Aceste cărți vor fi răspîndite apoi spre toate regiunile cu creștini slavi. (Radovanovici I., *Stamparie, Glasnik srpske pravosl. crkve* 10—11, 1964 p. 353 s). În aceeași vreme au apărut și Psalmii aleși ai lui Blemide, pe la 1493, într-o redacție sîrbească, cu tropare proprii, sub numele de „pripeale sîrbești”, care de asemenea s-au răspîndit mult.

Țările Române cunosc o amplificare a activității cărturărești de lucrări bisericești (Bianu I. — Hodoș N., *Bibliografia română veche (1508—)*, 3 vol. București 1903 s; Iacimirski A., *Iz istorii slavianskoi pismenosti v Moldavii i Valachii*, Moscova 1906; Mihailovici P., *Legături culturale bisericești dintre români și ruși*, 1932; Turdeanu E., *Manuscrise slave din timpul lui Ștefan cel Mare*, 1943 în *Cercetări literare* 5; Ciobanu St., *Istoria literaturii române vechi*, Buc. 1947; Constantinescu-Iași P., *Relațiile culturale româno-ruse*, Buc. 1954; Patriarhia Română, *Manual de istoria bisericii române*, 1, 1957; Bogdan I., *Cronicile slavo-române*, ed. Panaitescu P., Buc. 1959; *Rev. Românoslavica* 1, 1958 cu colaborări; Căndea V., *Livres anciens en Roumanie*, UNESCO 1962; Fecioru D., *Catalogul manuscriselor din Biblioteca Patriarhiei Române*, în *Studii Teologice*, din 1959 cont.).

În Moldova lui Ștefan cel Mare (—1504) începe „epoca de renaștere moldoveană” cu „stilul moldovenesc”, care în cele bisericești s-a orientat după principiile lui M. Psellos și Sf. Grigorie Palama. Aici s-a impus mitropolitul Teoctist al Sucevei (—1477), ucenicul mitrop. Marcu Eugenicul al Efesului, apărătorul „teologiei luminii”. Lui îi atribuie Dimitrie Cantemir introducerea oficială în biserică a scrisului cirilic românesc, împotriva „aluatului” latinesc (*Descrierea Moldovei*, cap. V), Vezi Șesan M., în *Mitropolia Ardealului* 11—12 1957 și Idem, în problema inițierii cirilicii românești, *Mitropolia Banatului* 4—6 1964, din cadrul „teoriei autohtone”). Lui i-a urmat apoi ca mitropolit Gheorghe de la Neamț (—1511), ucenicul lui Teoctist. Ca teologi s-au impus arhim. Ioan Țamblac, înrudit cu Paleologii și Mușatinii — dascăl erudit și cunoscător de limbi — și Sf. Leonție de la Rădăuți, care a sprijinit cultura populară.

Ca centre de cultură slavo-bisericească și totodată și de cultură slavo-română s-au impus Mănăstirea Moldovița — cu prezentarea de 32 texte la cărțile de cult și 12 teologice — activând în ea, în cursul sec. XV, 44 de copişti; s-a asociat apoi și Mănăstirea Putna, cu 40 de copişti slavoni (Iufu I., în *Mitropolia Moldovei* 7—8 1963 p. 428 ss; Popescu P., *Manuscrise din M. Putna*, B.O.R. 1—2 și 7—8 pe 1962; Serafinceanu I., *Manuscrisul slav al liturghiei lui Ioan Logofătul*, „*Mitrop. Moldovei*” 5—6 1962). Din această activitate au provenit: Apostolul din 1463, Psaltirea de la Putna din 1470 și din aceeași vreme Zlataustul din Sf. Ioan Gură de Aur, Leastvița Sf. Scărarul din

1472, Tetraevangheliarul de la Humor din 1473, apoi de la Putna din 1489, de la Voroneț din 1490, al lui Alexandru din 1491, al lui Dobrin din 1492, de la Borzești din 1495, al lui Teodor Mărășescu de la Neamț din 1493, 1498, 1500, 1502; de la Bistrița și Hîrlău din 1504, de la Dobrovăț 1507 și de la Cetinie din 1504; apoi au fost: Apostolul din 1500, Pălia de la Neamț din 1475, Lămuriri la Cartea lui Iov din 1503, Psaltirea de la Putna și cea de la Muncaciu, pentru care au fost folosite Tîlcuirile Evangheliei lui Teofilact al Ohridei. Pentru măn. Zografos, restaurată de Ștefan cel Mare, s-au copiat Cuvinte pustnicești, în 1475 și Tetraevangheliarul din 1502; s-a copiat Învățătura Sf. Efrem Sirul; s-au copiat Mineiele la Putna în 1466, ale lui Tăutu din 1492, și cele de la Dobrovăț din 1504; Liturghierul lui Ioan Logofătul, de pe la 1495; s-a copiat de monahul Gervasie Pravila lui Matei Vlastare, la Neamț în 1474 și apoi Sintagma lui Matei Vlastare după o copie bulgaro—moldovenească, executată de Damian din Iași, în 1495; o copie a ajuns la Chopovo în Sîrbia și alta pentru Bisericiani, în 1512. Apoi au fost copiate Sbornice, cum sînt cele din 1474 și din 1486, al lui Asinkrit. Din 1474 datează colecția de pravile pentru duhovnici, în slavonă, după original bizantin (Izvoranu St., Sfaturi și orînduiri, Glasul Bisericii 1—2 1959); s-a copiat Epistola-enciclică a patr. Fotie din 867. În laturea istorică s-au făcut copii la cronicile slavone ale lui Ioan Malala, Gheorghe Hamartol, C. Manasse, căreia i s-au atașat Istoria Troiei, Alixândria și Esop. Din ele se inspiră autorii cronicilor moldovenești de la Bistrița și Putna. Îndeosebi în Cronica de la Bistrița (1359—1506) se cuprinde și ideea de unitate a neamului românesc, zicînd în ea monahul Maxim către munteni și moldoveni: să se împace, deoarece „sîn-teți creștini și de același neam” (Ciobanu, Istoria literaturii române 1947 p. 94).

Acesta e cadrul și pentru inițierea scrisului cirilic românesc mai abundent, pentru a oferi credincioșilor români, neștiutori de slavonie, esența învățăturii despre mîntuirea sufletului, prin harul divin care se coboară spre credincioși necontenit. Astfel cirilica românească apare sub oblăduirea cirilicii slavone, ca garanție a Ortodoxiei. Mitrop. Theoctist a binecuvîntat cirilica românească pe la 1452 și din activitatea noilor dieci de cirilică românească au apărut originalul pentru Codicele Voronețean cu Apostolul în românește, originalul pentru Psaltirea Scheiană (copie din 1515) și noile traduceri pentru Psaltirea Voronețeană

și Psaltirea Hurmuzachi. Paralel, au apărut și corespondența și texte oficiale în limba română, cum sînt documentele din 1464, 1475, 1484, 1490 și altele, cu copiiști români, fapt la care a contribuit desigur în mod pozitiv Sf. Leontie de la Rădăuți, animator al culturii populare (Rezuș P., în „Mitropolia Moldovei“ 5—6 1964 p. 282 s).

Alți scriitori de texte românești se întîlnesc la Brașov, ca Popa Coman, Radu și Gh. Grămăticul.

Între 1478—1484 a apărut și traducerea românească, din italiană, a lucrării: Floarea darurilor, un eveniment cultural românesc deosebit (Smochină N., în B.O.R. 7—8 1962 p. 712 ss). Astfel este acreditată „teoria autohtonă“ despre introducerea limbii române în biserică (susținută de prof. M. Șesan, încă din 1939; prof. Panaitelescu P., în Husitismul și cultura slavonă în Moldova, Romanoslavica X, 1964 p. 275 s recunoaște că „teoria husită „pentru introducerea limbii române în biserică, pusă de N. Iorga, trebuie abandonată).

Deoarece Moldova apare ca un depozit unic de manuscrise slavone, cifrate la 10.000, se recurge la ea pentru nevoile de informații chiar de la Moscova, cerîndu-se tipicul pentru sfințire de catedrală de la episcopul Vasile al Romanului, în 1484, pentru catedrala Uspenia; alte texte — ca Evangheliare — ajung și la Măn. Rilo, în 1529. La fel s-a făcut renumită și școala de psaltichie bizantină de la Suceava, venind la ea și tineri de peste granițe (Ivan I., Manuscrisele de muzică psaltică de la Măn. Neamț, Mitrop. Moldovei 9—12 1960; Pava R., Cartea de cîntare a lui Eustatie de la Putna, Studii și materiale de istorie veche V, 1962 p. 335 s), folosindu-se și melodiile inițiate de Gr. Țamblac, la Suceava, pentru Acatistul Sf. Ioan cel Nou). Lipsea numai o tiparniță. Acest rol l-a îndeplinit din 1491 tipografia cirilică de la Krakovia polonă a lui F. Schweinpoldt, tipărind după manuscrise moldovene.

Prin relații cu Transilvania — unde era cunoscut umanistul latin episcopul Ioan Olahul (—1472), de origine română — au venit și aici texte slavone din Moldova, cum este Liturghierul de la Feleac, din 1481, și Tetraevangheliarul de la Feleac, din 1498 (Vezi în Mitrop. Banatului 7—9 1958 p. 412 s).

La Brașov s-a impus școala de la Sf. Nicolae din Schei, cu cunoscători și de cirilică românească. În Banat devine renumită în acest sens mănăstirea Hodoș-Bodrog (Iufu I., Manuscrise slave, Romanoslavica 8, 1962; Idem, Mănăst. Hodoș-Bodrog

centru de cultură, Mitrop. Banatului 5—8 1963). Aici s-a copiat Nomocanonul lui Vladimir, scris în 1286.

Dacă Moldova a fost „țara manuscriselor”, Ungrovlahia — Țara Românească — Muntenia, a devenit „țara tiparului”. Pe vremea lui Radu Vodă cel Mare (—1508) s-a ușurat (prin episcopul Maxim Brancovici de Rîmnic, sîrb de origine) legătura cu sîrbii ortodocși și astfel tipograful sîrb Macarie a putut veni la Tîrgoviște, să înființeze aci o tipografie, cu litere noi aduse de la Veneția. În 1508 a tipărit Liturghierul, în 1510 Octoiul, după tipul celui de la Cetinie și în 1512 Tetraevangheliarul, care se vor răspîndi spre Rila, Belgrad și Rusia. Tipăriturile sînt de artă, după originale moldovenești, cu grafică aparte și astfel ele aparțin culturii românești (Molin V., Tradiția artistică a Moldovei în tipăriturile lui Macarie, Mitrop. Moldovei 5—6 1958 p. 303 s; alte amănunte de Teodorescu B., Simionescu D., Braniște E. în B.O.R. 10—11 1958 p. 983 ss, 1005 ss, 1034 ss; Negrescu I., în Mitrop. Olteniei 5—6 1958 p. 369 s; Pistrui Ch., „Mitrop. Ardealului” 5—6 1958 p. 453 s; Mioc D., Date noi despre Macarie, Studii rev. de istorie 2, 1963 p. 429 s; Bărbulescu C., în Glasul Bisericii 3—4 1959 p. 25 s; Academia R.P.R., Liturghierul lui Macarie, 1958).

Pe vremea lui Neagoe Basarab (—1521), a cărui soție era sîrboaica Despina-Milița și mitropolit la Argeș însuși Macarie Tipograful, s-au întărit tradițiile bizantine, fiind exprimate prin marea catedrală de la Curtea de Argeș, sfințită de însuși patriarhul ecumenic Teolept, în 1517, cu prezența și a delegaților de la Athos, precum și prin lucrarea de tip bizantin: „Învățăături către fiul său Teodosie” ale lui Neagoe, în care se cuprind principii din Sf. Scriptură, din Dioptra, din Leastvița, din Fiziolog, din Varlaam și Ioasaf, din imnuri și pilde din viața reală, pe baza principiului teist și al sinergismului dintre Pronia divină și faptele credinciosului. O traducere slavonă a ajuns apoi la Sofia, altele la Moscova și alta spre Athos, pe baza ajutoarelor voievodului către ortodocșii din Orient și din Balcani. De aceea mai tîrziu Neagoe va fi considerat „Marc Aureliu” al românilor (Ediție slavonă publicată de Lavrov A., Sofia 1904; ediție greacă de Russo D., 1907; ediție română de N. Iorga, Văleni 1910; despre ele scriu: Giurescu D., 1938; Grecu V., 1942; Năsturel P., în Mitrop. Olteniei 9—12 1959; Negrescu I., în Revista de pedagogie 7, 1962, îl consideră pe Neagoe începător al pedagogiei românești; Zamfirescu D., în Romanoslavica VII, 1963 p. 341 ss;

Chițimia I., *Romanslavica* VIII 1963 p. 309 pentru paternitatea lor, față de Panaitescu, care le crede ulterioare; Teodorescu B. — Barnea I., *Cultura în cuprinsul Mitrop. Ungrovlahiei*, B.O.R. 7—10 1959).

Tot la îndemnul lui Neagoe, grecul Gavriil Protul de la Athos a compus, pe la 1517, *Viața Sf. patriarh Nifon II*, care devine prima istorie despre Țara Românească pentru anii 1495—1521, creînd un model (Editii Popescu N., 1914; Episcop Tit Simedrea, B.O.R. 5—6 1937; Grecu V., *Viața sf. Nifon*, Buc. 1944; Moisesescu Gh., în B.O.R. 9, 1958). Se amplifică și cărțile populare, cu romane istorice, satirice, moralizatoare și cavale-rești, și povestiri diverse (Chițimia — Simionescu D., *Cărțile populare în literatura românească*, Buc. 1963).

A înflorit și muzica populară, folosindu-se variate instrumente muzicale și organizîndu-se chiar tarafuri de lăutari; prin aceasta s-a putut face distincția între muzica bisericească-psaltică și melodia populară-autohtonă (Poslușnicu, *Istoria muzicii la români*, p. 515), Alexandru T., *Instrumente muzicale la români*, București 1956).

Cea mai puternică concepție de „Bizanț după Bizanț“, în sens politic și cultural a apărut în Rusia, unde s-a aflat despre căderea Țarigradului în : Lamentațiile lui Ioan Eugenicul, aduse acolo de la Athos, în 1468. Dar Biserica rusă era, din 1461, divizată în Mitropolia autocefală de la Moscova și Mitropolia Ucrainei polone de la Kiev, supusă Patriarhiei ecumenice. De aceea creația teologică rusă a putut veni în primul rînd de la Moscova.

Condiția istorică a fost pusă prin căsătoria marelui cneaz Ivan III al Moscovei cu Zoe-Sofia Paleolog, nepoata eroului Constantin XI Dragases, în 1472, prin care „moștenirea bizantină“ trecea direct și legal asupra cneazului, care și-a însușit astfel stema bizantină și coroana regală, numită „cușma lui Monomah“. Astfel arhiep. Ghenadie din Novgorod (—1504) a compus „Povestea despre pălăria cea albă de la Novgorod“, precizînd că: pălăria albă dată de împ. Constantin cel Mare episcopului Romei a ajuns la Constantinopol și de aici a primit-o arhiep. Vasile din Novgorod în 1360, așa că la ruși se continuă autoritatea vechii Biserici. În consecință, monahul Filotei de la Pskov, constatînd ascensiunea statului rus, a precizat într-o scrisoare către marele cneaz Vasile III (—1533), din 1512, că „Moscova este succesoara marilor capitale ale lumii, a Romei antice, care a căzut din cauza papii, și a Romei celei noi — Constantinopol, care a căzut din cauza unirii, Moscova devenind a treia Romă, care nu va mai cădea și a patra Romă nu va mai fi“. (Universitatea Lomonosov, *Iz istoriei russk. filosofii*, Moscova 1951, trad. română 1954). La bază stătea precizarea apocaliptică despre „căderea Babilonului“ (Apoc. 17, 18), aplicată la Roma și Bizanț, și despre Noul Ierusalim

(Apoc. 21, 9) aplicată la Moscova, în vremea în care cronografiile așteptau împlinirea anului 7000 de la Facere (1492), care concorda fie cu sfârșitul, fie cu începutul mileniului prevăzut de Apocalipsă (cap. 20). Dar arhiep. Ghenadie din Novgorod și mitrop. Zosima din Moscova au combătut sinodal aceste afirmații, arătând că soroacele omeniești nu corespund Sf. Scripturi și Biserica nu așteaptă astfel de soroace; de aceea s-a ordonat alcătuirea Păscăliei pe decenii înainte.

Totuși, un element apocaliptic era văzut în erezia iudaizantă a lui Zaharia (Sharia) din Novgorod, condamnată în 1491 și 1503 pentru că atingea învățătura despre Sf. Treime, Sf. icoane, Învierea morților și viața viitoare. Și alt element era indicat de Atanasie Nikitin prin lucrarea „Peste trei mări”, în care descria călătoria sa în India, în 1472, deschizând prin aceasta orizonturi noi de cunoaștere.

În acest cadru s-a tipărit la tipografia cirilică de la Cracovia, a lui F. Schweipoldt, din 1491, după manuscrise moldovene, un șir de cărți, precum: Psaltirea, Ceaslovul, Hexameronul Sf. Vasile cel Mare și Triodul. În 1494 s-a tipărit tot acolo Octoihul Sf. Ioan Damaschinul, apoi Psaltirea cu ritual, și în 1512 un Evangheliar. Alte cărți au fost aduse de la tipografia slavonă de la Veneția, în 1493, și de la Tîrgoviște, în 1508—1512. În continuare, arhiep. Ghenadie din Novgorod a subliniat necesitatea unei Biblii complete slavone; urmînd îndemnul mitrop. Filip (—1474) a alcătuit acest manuscris, pînă în 1499, în paleoslavă. Pe baza ei a publicat apoi Francisc Skorina din Polotsk, la Praga, între 1517—1519, prima Biblie rusă, în scriere cirilică, însă cu neprecizii, căci s-a orientat și după un text al Vulgatei și alt text lusuț (Osipov A., *O iz-danii russk. biblii*, Revista Patr. din Moscova 8, 1955 p. 58 s.).

În latura teologică, egumenul Kiril de la Belozero a compus o colecție de predici, pentru explicarea Sf. Scripturi și arhiep. Bassian (—1481) a compus Viața Sfinților ruși. Pentru completarea informațiilor, Ivan III a cerut lui Ștefan cel Mare să-i trimită un text slavon al Sintagmei lui Malei Vlastare (poate ediția din 1474 sau 1495) și un text de tipic, din anul 1484.

Cel mai important scriitor rus a fost Sf. Nil Sorski (—1508), orientat după scrisul bizantin, ascetic și mistic, spre a promova înălțarea sufletului prin rugăciune internă (isihastă). El se răzîma pe Isaac Sirul și îndeosebi pe Sf. Simeon noul Teolog, aducînd în Rusia spiritualitatea palamită de la Athos, pe care a cunoscut-o acolo personal. Nil era, alături de Eufrosin din Pskov, fruntașul mișcării schitice, numită : a desinteresatilor, care accentuînd armonia dintre rațiune și mistică, se apropia de neoplatonism, prin intermediul principiilor isihaste. Nil a compus un Statut pentru viața interioară și experiența sufletească.

Alături de Nil și împotriva „desinteresatilor” și-a desfășurat activitatea egumenul Iosif Sanin din Volotsk-Volokolamsk (—1515), un polemist atent, compunînd lucrarea: *Prosvetitel*“, adică: Luminătorul, în 16 capitole, cuprinzînd în ea un curs complet de dogmatică, după Acrivia sf. Ioan Damaschinul. El a organizat mișcarea „Osiflenilor”, din 1479, spre a combate toate inovațiile raționaliste în doctrină, apărînd în mod categoric punctul de vedere ortodox tradițional — și de aceea cerea: amestecul bisericii în afacerile statului, averi pentru mănăstiri și inchi-

ziția față de eretici. A fost apoi proclamat sfânt, în 1579. Atît Nil cît și Iosif au colaborat la sinodul din 1503, la care a fost amplificat Sinodiconul din Dumînica Ortodoxiei contra ereziilor, și cu condamnarea iudaizantilor (Lilienfeld F., Nil Sorski, Berlin 1963 pp. 336; rec. în *Revista Patr. din Moscova* 7, 1964 p. 76 s; Idem, *Der althionitische Hesychasmus im Lichte der russ. Quellen, Jahrbücher für Geschichte Osteuropas* 6, 1958 p. 436 ss; Poliakov L., Nil Sorski, *Cerkowni Wiestnik* 4—5, Varșovia 1958 p. 24 s; Ierom. Ioan, Nil, *Revista Patr. din Moscova* 9, 1958; Spildik Th., Joseph de Volokolamsk, Roma 1956).

În sprijinul activității teologice s-a aliniat și noua așezare mănăstirească de la Suprasl, din 1507, unde se organizează o bogată bibliotecă de manuscrise (Dalmatov N., *Istoria Supraslskago manastira*, Petrograd 1892).

După texte grecești s-au mai făcut traduceri slavo-ruse de Paterice, Prologuri și Cronografe, de tipul Hamartol, Malala și Manasse; s-au copiat texte de Zlatostroi din bulgară, din grecește s-a tradus: Topografia creștină, a lui Cosma Indicoplevstul din sec. VI și s-au înmulțit apocrifele, între care și redacția nouă nordică a romanului: Varlaam și Ioasaf. Reproduse în numeroase copii, aceste texte s-au răspîndit spre lumea ortodoxă bulgară, sîrbă și română.

Georgia ortodoxă se afla însă în declin, pentru că din sec. XV era supusă dominației persano-musulmane, care persecuta elementele ortodoxe. Nepuținînd deci crea nimic nou, cultura georgiană-gruzină s-a restrîns la menținerea tradițiilor ortodoxe, păstrate prin vechile manuscrise.

Pr. Dr. MILAN ȘESAN

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

NOUTĂȚI DIN ISTORIA RELIGIILOR

PUNCTE DE VEDERE CU PRIVIRE LA RELIGIA VECHILOR EGIPTENI

Religia vechilor egipteni stăruie încă în atenția și preocupările specialiștilor în materie. O dovadă în acest sens este și studiul lui Siegfried Morenz: *Die Heraufkunft des transzendenten Gottes in Ägypten* (Proveniența Dumnezeului transcendent în Egipt). Berlin: Akademie-Verlag 1964, care are 57 de pagini.

Acestui studiu îi face o recenzie J. Zander. Mai întâi îi prezintă pe scurt cuprinsul.

Studiul lui Morenz cuprinde o schiță a dezvoltării istorice în Egipt a noțiunii de transcendență a lui Dumnezeu. Căci după părerea autorului egiptenii au devenit — în cursul istoriei — tot mai conștienți de această transcendență. Acest proces este descris de Morenz mai ales pe baza concepției religioase despre regalitate.

În timpul dinastiilor I și II divinitatea este închipuită ca încorporată în rege, deci immanentă, sau regele și zeul Horus devin pur și simplu identici.

În timpul dinastiei III se dezvoltă ideea dinastiei pămîntești a zeilor. Timpul străvechi este numit „timpul lui Osiris“, sau „timpul lui Re“. Însă acest timp a trecut. Regele se mai poate uni numai cu Osiris și cu fiul acestuia, Horus, în forma precdenței mitice. Acest lucru se întâmplă în mod ritual. Distanța dintre rege și zeu devine mai mare. Regele nu mai este de la Dumnezeu însuși, ci el trebuie să fie făcut zeu. Și în titulatura regală a dinastiei IV: „fiu al lui Re“, se cuprinde o mai departe micșorare de rang. Regele se deosebește de tatăl său Re și este răspunzător față de acesta. Concepția despre o judecată a morților, căreia îi este supus și regele, ideea de Dumnezeu ca creator suveran și ideea unei predestinări a singuraticilor oameni la condamnare prin divinitatea arbitrară, dezvoltate în timpul ultimei perioade a imperiului vechi (dinastiile IV—VI), subordonează tot mai mult divinității pe om. Textele piramidelor sînt

un ritual magic, care are să facă regelui posibilă înălțarea sa la cer. Pentru aceasta, el însuși nu mai dispune de puterea divină necesară.

În timpul primei perioade intermediare — într-o epocă haotică — noțiunea distanței dintre divinitate și om se consolidează. Scrieri ca învățătura pentru Merikare și îndemnurile unui profet (admonițiuni) exprimă atmosfera acestui interval de timp. Dumnezeu stă deasupra creației Sale și ar fi putut pedepsi lumea păcătoasă cu nimicirea. Chipul păstorului și al turmei sale se potrivește unui Dumnezeu transcendent. Omul nu poate dispune cu privire la acest Dumnezeu.

În imperiul mijlociu regele este, de asemenea, subordonat divinității. El primește funcția din mâinile lui Dumnezeu și se supune poruncilor acestuia.

În timpul stăpînirii hyksoșilor, egiptenii și-au îndreptat atenția mai mult spre străinătate. Poate deveni Dumnezeu universal numai un astfel de Dumnezeu transcendent, care se interesează și de străini. În imperiul nou, crește evlavia personală. Dumnezeu transcendent este invocat ca ajutător în nevoi. De aceea, în acest timp sînt ușor asimilați zei sirieni ca Baal și Astarte. Se face o deosebire între Dumnezeu și chipul său de cult. Căci nu se mai socotește — ca înainte — că Dumnezeu sălășluiește în chipul (imaginea) respectiv. Dacă regele este conceput acum ca chip al lui Dumnezeu, aceasta însemnează pentru el o mai departe degradare iar pentru Dumnezeu o transcendență sporită.

Și în literatura cu privire la morți noțiunea de transcendență face progrese. Zeul soarelui, care în cărți ca Amduat și Cartea porților vizitează împărăția morților, este deosebit în mod clar de anturajul său. În literatura înțelepciunii de mai târziu (Amenemope), Maat, ordinea cosmică, este subordonată lui Dumnezeu. „Omul este humă și paie, Dumnezeu este arhitectul său: Dumnezeu stă mai presus de destin. Atitudinea omului față de acest Dumnezeu este aceea a celui ce tace, aceea a unui devotament smerit. Regele nu dispune asupra puterilor divine. Nu aduce el însuși revărsarea Nilului, ci o imploră pe aceasta de la Dumnezeu. Creșterea magiei în epoca tîrzie însemnează o recidivă. În contrast cu elita religioasă a învățătorilor de înțelepciune, cercuri largi ale populației aveau nevoie să dispună asupra divinității prin vrăjitorie. Aceasta se deduce din caracterul fundamental ritualistic al religiei egiptene. Pentru că Dum-

nezeul transcendent era ridicat foarte mult deasupra omului, era nevoie de un mijlocitor pentru a trece peste această distanță. Apropierea de divinitate se făcea prin eroi divinizați (Imhotep, Amenophis, fiul lui Hapu) și animale sfinte (Apis, Mnevis).

Acesta este conținutul pe scurt al cărții lui Morenz, așa cum ni-l prezintă recenzentul J. Zander.

Dar recenzentul nu se mărginește numai la atât, ci face o seamă de observații critice asupra studiului lui Morenz.

În primul rând, J. Zander observă că nu este o chestiune simplă a te apropia de religia vechilor egipteni cu noțiunile noastre moderne ca transcendență și imanență. Vechiul egiptean nu cugetă în cadrul schemei ori-ori, ci al schemei alt-cît și. Gîndirea sa nediferențiată cuprinde într-un sistem laolaltă ceea ce pentru noi reprezintă o contradicție.

În inelele cu privire la soare ale imperiului nou, se găsesc unele alături de altele idei panteiste și teiste cu privire la același zeu. Re, discul solar vizibil în cer, este primit în totalitatea fenomenului cosmic. Însă în papyrus-ul de la Orbiney el este invocat de către prejudiciatul frate mai mic ca putere suprapămîntească și el minuieste dreptatea în favoarea acestuia. În literatura inelelor, acesta este zeul transcendent al zeilor și al oamenilor. A creat cerul și pămîntul; însă se spune și că Nilul izvoarăște din trupul său, ba că el însuși este revărsarea Nilului și că grîul crește din el. Este lucru evident că vechii egipteni n-au văzut aici nici o antiteză între imanență și transcendență.

Dacă regele este numit chipul lui Dumnezeu, atunci faptul acesta poate fi explicat în două moduri. Se poate accentua că el este numai copia lui Dumnezeu spre deosebire de Dumnezeu din cer. Totuși se poate socoti și că el este chipul lui Dumnezeu și funcționează ca un Dumnezeu pe pămînt. Ca chip al lui Dumnezeu, regele este numit într-un loc „representant“.

În bătălia de la Kadeș, Ramses II îl invocă pe Amon-Re pentru ajutor, cu totul în stilul evlaviei personale, ca pe un împlinitor al rugăciunii. Însă pe stela Kuban se zice către el: Tu ești acest Re însuși. Ca zeu al soarelui, el este atestateștiilor, descoperă apa în pustie și o aduce din izvoarele ascunse. Regele este un om ca toți ceilalți. Însă după dogma oficială a școlilor de la templu, el este un zeu.

Este regretabil faptul că Morenz a legat cercelarea sa atât de strîns de persoana regelui. Se pune întrebarea: Cum este reprezentat Dumnezeu în epoca timpurie, făcînd abstracție de figura regelui?

Lucrarea în discuție dă impresia că după părerea autorului ei în timpul dinastiei I zeul Horus a fost conceput exclusiv ca încorporat în rege. Aceasta o arată limpede coroana lui Wadji, al patrulea rege al dinastiei I, găsită în Abydos. Pe fațada palatului cu numele regelui și cu șoimul, care se încorporează în rege, sînt reprezentate aripile zeului cerului. Deasupra stă o barcă cu o pasăre (iarăși șoimul lui Horus?). Această reprezentare trebuie să se raporteze totuși la Dumnezeul transcendent, care călătorește de-a lungul cerului și este deosebit de regele de pe pămînt.

Pe măciuca lui Narmer, vulturul Nechbet, zeița protectoare a Egiptului de sud, planează deasupra tronului regelui, deci este deosebit de principe. Prezentarea reprezintă o sărbătoare jubiliară. Se potrivește cu concepția lui Morenz că această sărbătoare servea la înnoirea vieții și puterii regelui care nu mai este divin, deci la reprezentarea unui Dumnezeu transcendent. Și așa ceva se găsește tocmai la un rege care stă la granița dintre protoistorie și istorie!

După părerea lui Morenz, reprezentarea bunului păstor care își păzește turma aparține unui Dumnezeu transcendent. Aceeași idee a fost împreunată de către păstorii de capre ai deltei — încă în preistorie — cu zeul lor Anedjti, ale cărui însemne ale demnității sînt cîrja păstorilor și biciul. Deci, un zeu transcendent încă în preistorie!

Cu drept cuvînt spune Morenz că asupra unui Dumnezeu transcendent nu se „dispune”. Însă în magie se încearcă un astfel de lucru. În Egipt era părerea că capacitatea magică este o potență supraumană, la care omul participă numai cu evlavie și respect. Modul în care este practică magia în epoca tîrzie arată puțin din această evlavie și are mai mult caracterul unei puteri proprii asupra divinului. Faptul acesta duce mai mult în direcția panteismului decît a teismului. Morenz nu știe să rînduiască cu totul corect acest fenomen în sistemul său. Nu se poate fixa nici o separație pe baza căreia să se spună că în epoca tîrzie o elită spirituală avea o reprezentare despre transcendență, pe cînd marea mulțime practica magia. Împotriva mușcăturilor de viperă și înțepăturilor de scorpion se apăra prin întrebuintarea așa-numitelor horuscippi și a „statuilor vindecătoare”. Acestea sînt uneori sculpturi costisitoare, care erau folosite de oameni din cercurile înalte. Și la ei se găsea, deci, concepția că prin magie se poate dispune asupra divinului.

Horus cel mai vechi, în contrast cu Horus ca fiu al lui Isis, care poartă bucuros numele de „domn al cerului”, este zeul care pe pămînt se descoperă în regele epocii timpurii. Însă ca zeu al cerului el are și trăsături transcendente.

Și concepția despre primatul zeului principal este însemnată pentru o considerație cu privire la Dumnezeu transcendent. Încă în textele piramidelor se spune despre zeul soarelui că el „privește în jos spre ceilalți zei”. Zeul locului poartă epitele ca „unic, fără asemănare” ș.a.m.d. Astfel de predicată trebuie să fie foarte vechi. Ele ridică pe zeul principal mai presus de ceilalți zei și îl descriu ca pe un Dumnezeu transcendent. Or, Morenz nu ia acestea în considerare. Însă ele sînt importante ca dovezi pentru o mare vechime a reprezentării transcendente în legătură cu divinitatea.

La p. 20 și 21 creația prin cuvînt este atribuită lui Ptah de la Memfis și se spune că învățătura heliopolitană nu este presupusă de cea memfită. Or, cazul este tocmai invers. „Monumentul teologiei memfite” spune: „S-a născut noimea lui Atum prin sămînța sa și prin degetul său: însă noimea sînt dinții și buzele în această gură, care dădea numele tuturor lucrurilor și au rezultat din Șu și Tefnut”. Învățătura despre Șu și Tefnut este heliopolitană și a fost preluată de la Memfis; tot așa a fost cu învățătura despre creația prin cuvîntul lui Dumnezeu. Învățătura lui Hu și a lui Sia era acasă în Heliopolis, și această reprezentare despre înțelepciunea inimii,

care își imagina ceea ce spunea gura, este anexată de membrii ad majorem gloriam a zeului local Plah. Deci, această idee transcendentă despre Dumnezeu aparține originar la Atum și trebuie să fie foarte veche în Heliopolis. În legătură cu Atum sînt cunoscute numai imagini antropomorfe. El este reprezentat ca persoană și o atare reprezentare se potrivește mai bine cu o idee transcendentă decît cu una immanentă despre divinitate.

A spune că egiptenii credeau că Dumnezeu transcende spațiul și timpul — cum face autorul la p. 7 — înseamnă a atribui egiptenilor o cugelare modernă. Or, egiptenii nu erau kantieni și nu puteau încă să se ridice la aceste forme de concepție. În Egipt zeii sînt totdeauna strîns împlețiți cu spațiul și cu timpul: timpul este considerat aici oarecum ca „durata reală” a lui Bergson, iar spațiul ca un tot universal.

Concepția despre regele-dumnezeu din epoca timpurie nu poate fi socotită ca dătătoare de măsură pentru ideea de Dumnezeu în general a acestui timp. Regele ca Horus nu este tipic pentru omeneșul care este pătruns de dumnezeiesc. Ca cel identificat cu Horus, regele se găsește la un nivel mai înalt decît obișnuiții muritori și el însuși este mai mult sau mai puțin transcendent în raport cu sfera omenească.

De Hathor este legată ideea unei zeițe cerești. Urme ale cultului închinat zeiței Hathor se găsesc încă în preistorie. Ceea ce constituie o notă dovadă despre reprezentarea transcendentă a lui Dumnezeu în preistorie. A se vedea, în această privință, capul zeiței Hathor între stele pe paleta de la Gerzeh.

În epoca tîrzie se cunoaște ideea despre Amon cel care rămîne în toate lucrurile. Așa este, de exemplu, cazul în imnele din El Hibe. El este unul care pătrunde totul, viața omniprezentă. Astfel de idei au fost împreunate — în timpurile vechi — și cu Șu, zeul aerului. Aici ar fi mai mult de spus despre zeii care sînt considerați ca viața însăși. Astfel, unul dintre aceștia stă mai aproape de imanență decît de transcendență. De asemenea, găsim la Amon exprimări foarte panteiste din epoca tîrzie. Astfel de manifestări întîlnim nu în cadrul unor curente spirituale secundare, ci în documente ce constituie exemple ale cunoștinței teologice mai adînci din acea vreme.

Din toate acestea rezultă concluzia — încheie recenzentul — că este greu a vorbi despre o „proveniență” a Dumnezeului transcendent. Căci de la început au fost *amestecate* reprezentări transcendente și imanente despre divinitate. Gîndirea egipteană nu a văzut aici contrastul pe care îl observăm noi oamenii moderni (J. Zander: Recenzie în „Theologische Literaturzeitung”, nr. 4/1966, col. 261—265).

Considerînd stadiul actual al cercetărilor în legătură cu mult discutata religie a vechilor egipteni, trebuie să spunem că multe din punctele de vedere ale lui Morenz și Zander sînt interesante, judicioase și unele chiar admisibile, dar *nu întru totul consistente*. Ele se încadrează în șirul multor aprecieri făcute la adresa religiei vechilor egipteni, fără să poată avea nicidecum pretenția de a fi spus ceva definitiv în materie. În orice caz, punctele de vedere exprimate de Zander sînt mai judicioase și mai verosimile.

Rămîne, deci, ca descoperirile și cercetările ulterioare cu privire la această religie să confirme sau să infirme tezele în discuție. Este de recunoscut faptul că erudiția lui Morenz și a lui Zander în materie este notabilă. Numai că în istoria religiilor erudiția nu este totul și nici măcar condiția principală, cu atît mai puțin un scop în sine. Esențială este aici perspectiva din care sînt privite și apreciate lucrurile. Considerăm că problema ce constituie tematica lucrării lui Morenz: proveniența ideii de Dumnezeu transcendent în Egipt, poate fi rezolvată teologic numai din perspectiva ecourilor Revelației primordiale în cadrul religiei vechilor egipteni.

ASPECTE DIN ISTORIA RELIGIILOR DEZVĂLUIE DE ARHEOLOGIA SOVIETICĂ

Ca și celelalte științe, arheologia a luat un mare avînt în anii puterii sovietice. Astfel, mulțumită săpăturilor arheologice de mare amploare și sistematice, s-au scos la iveală o seamă de aspecte din istoria religiilor. Unele din acestea sînt redată în cartea lui A. L. Mongait: „Arheologia în U. R. S. S.” Traducere de I. Chemișliu. Îngrijire științifică: Mircea Matei, București, Editura Științifică, 1961, p. 403.

În cele ce urmează vom desprinde și înfățișa sistematic cele mai importante dintre aspectele de istoria religiilor, pe care le cuprinde această carte.

În legătură cu religia omului-fosil de tip neanderthalian:

Printre puținele dovezi sigure de care dispune știința contemporană despre omul-fosil, sînt și cele descoperite în grotă Teșik-Taș, prima așezare paleolitică — din epoca mousteriană — descoperită în Asia Centrală, și anume pe teritoriul Uzbekistanului. Cercetarea ei completă a făcut cu puțință reconstituirea tipului de cultură a omului neanderthalian.

Aici au fost găsite și osemintele unui băiat. După cum rezultă din cele aflate cu ocazia descoperirii, trupul băiatului a fost înmormîntat intenționat. În mormîntul băiatului se aflau și cîteva perechi de coarne mari de țap.

Intrucît au fost descoperite pînă acum prea puține înmormîntări din acea epocă, iar datele furnizate de aceste descoperiri nu duc totdeauna la convingerea că ar fi fost înmormîntări intenționate, chestiunea așanumitelor „în mormîntări neanderthaliene” este încă controversată.

Astfel, unii dintre savanți — bazați pe cele descoperite — susțin prezența unei religii dezvoltate în epoca mousteriană, precum și că înmor-

mîntarea rituală ar fi legată de un sistem dezvoltat de noțiuni religioase.

Alți savanți sînt de părere contrară. A. L. Mongait, de pildă, afirmă următoarele: „Grija față de trupurile celor morți este rezultatul apariției unor însușiri psihice pur umane. Este greu de presupus că înmormîntările din acea vreme erau legate de idei religioase despre suflet și viața de apoi. Probabil că cel ce a murit era socotit adormit, putînd să se trezească. Poate că oamenii îl îngropau pentru că le era frică de el sau voiau să-l ferească de fiare“.

Astfel stînd lucrurile, nici prezența osemintelor în grota Teșik-Taș nu este interpretată și apreciată la fel de către savanți. Unii o consideră drept dovada practicării unui cult al morților și a unui ritual de înmormîntare. Alții o consideră ca semnul unei înmormîntări intenționate, dar nelegate de o concepție religioasă (vezi p. 63—65).

Zeități și temple

Săpăturile făcute în cadrul ruinelor orașului Nimpheia (în jurul strîmtorii Kerci) au dezvăluit și *rămășițele sanctuarului dedicat zeiței Demetra*, situat pe malul mării, la picioarele unei stînci. Sanctuarul a funcționat cîteva veacuri și a fost reconstruit de mai multe ori. S-au păstrat resturile gardului de piatră și ale pereților sanctuarului, precum și temeliile altarelor de sacrificiu. De asemenea, s-a găsit o mare cantitate de ofrande, în special statuete de teracotă reprezentînd fie pe *Demetra*, fie fete-slujnice purtînd vase cu apă, fie fete executînd dansuri rituale.

În cadrul ruinelor orașului bosporan Khiteia, așezat pe țărmul înalt și abrupt al mării la sud-est de Nimpheia, s-a făcut o descoperire epigrafică remarcabilă. Ea constă din o lespede de piatră de la masa unui templu, cu o inscripție grecească din veacul III d.H. Inscripția arată că comunitatea orașului Khiteia a ridicat un templu consacrat unui „zeu tunător“, anonim (p. 194—195).

Printre ruinele orașului Ilurat, așezat tot în această parte, s-au descoperit *teracote rituale* reprezentînd pe *zeița fertilității*. Ele ne dau o idee despre credințele religioase locale. Paralel cu cultul *Afroditei*, popular în această parte, printre locuitorii Iluratului continua să dăinuiască un chip propriu al *zeiței regnului animal și vegetal*: o femeie într-un nîmb radiar, cu mîinile întinse, una avînd forma unei ramuri de copac. O găsim reprezentată astfel pe o pecete de lut din secolul III d. H. (p. 197). În timpul lucrărilor de restaurare a cetății antice Arin-Berd, situată în partea de sud a orașului Erevan, au fost

descoperite *două pietre cu inscripții cuneiforme*. Pe una dintre ele era textul următor: „În numele măreției *zeului Haldi*, Arghiști, fiul lui Menua, a ridicat această cetate puternică, a terminat-o, a numit-o orașul Irepuni, pentru a întări puterea țării Biaina și pentru spaima țărilor dușmane“ (p. 207).

În incinta cetății Gorni, situată la 27 km est de Erevan (Armenia), și anume la poalele munților Geham, s-au păstrat ruinele unui minunat *templu antic, construit din bazalt local*.

Templul din Gorni reprezintă tipul de templu antic cel mai bine păstrat de pe teritoriul Uniunii Sovietice. El constă dintr-o clădire dreptunghiulară, înconjurată din toate părțile de o colonadă deschisă, formată din 24 coloane ionice.

Majoritatea cercetătorilor sovietici înclină să creadă că templul acesta a fost construit de către regele Tiridates I în secolul I d.H.

Lângă templul Gorni a fost descoperită o încăpere, a cărei podea era acoperită cu un mozaic minunat, reprezentând personaje mitologice elenistice. În centrul mozaicului se văd *Okeanos* și *Tellos*, iar în părțile laterale nimfele Phetida și altele. Mozaicul datează din primele veacuri d.H. (p. 211—214).

În aceeași regiune, și anume pe colina Karmir-Blur, săpăturile au scos la iveală un vestigiu de primă importanță al artei urartu: coiful regelui Arghiști. Acesta e lucrat din bronz și împodobit cu imagini executate prin cizelare. Pe partea din față a coifului se află *11 pomi sacri* așezați pe două rânduri. Lângă fiecare pom stau *zeități înaripate* (kerubi) cu coifuri împodobite cu coroane. Toate aceste imagini sînt înconjurale de șerpi cu capete de lei, cîte patru de fiecare parte. Acestor monștri li se atribuia o putere magică: aceea de a apăra de forțele răului. Pe marginea de jos a coifului se află următoarea inscripție scurtă: „*Zeului Haldi*, stăpînului, i-a dăruit acest coif Arghiști, fiul lui Menua“.

Pe un alt coif similar se află o inscripție a regelui Sardur, fiul lui Arghiști, care arată că acesta a fost dăruit de regele urartu templului zeului său.

Centrul administrativ urartu din Transcaucazia era „orașul *zeului Teișeba*“ (p. 209—210).

La Afrasiab (Asia Centrală) au fost descoperite multe statuete de lut și basoreliefuri. Foarte puține din ele au subiecte din mitologia antică, iar cele mai multe au caracter local și-s legate de cultul mazdeist. Sînt foarte răspîndite statuetele zeiței *Anahita*, cu o rodie ori cu un vas în mînă. În atelierul de olărie cercetat la Afrasiab, au fost găsite, lângă roata olarului, forme de teracotă cu imaginea zeiței *Anahita* (p. 270).

În cadrul complexului de diferite construcții din incinta horodiștii Tali-Barzu, situată la 6 km sud de Samarkand, și anume în straturile inferioare datînd din sec. II î.H., au fost găsite *imagini ale zeiței Anahita*, lucrate în stantă (p. 271—272).

Tot aici s-a găsit un desen incizat pe un fragment de vas mare, reprezentînd un *centaur* — ființă mitologică din panteonul iranian, considerată semizeu și cunoscută sub numele de Gopat-șah (p. 272).

În incinta vechiului oraș Pendjikent, care era situat la 68 km de Samarkand (Asia Centrală), s-a descoperit o clădire monumentală. În peretele apusean al sălii centrale s-a găsit o deschizătură pentru ușă, care duce într-o încăpere dreptunghiulară, închisă din toate părțile, probabil „*sanctuarul*” templului. În partea de sud a templului se află un șir de încăperi. În una din ele au fost descoperite fragmente de frescă. Fresca reprezenta o *procesiune rituală*, din care s-au păstrat numai trei siluete bărbatești. Pe un perete sînt reprezentați șezînd cu picioarele trase sub ei, fiind îmbrăcați în haine strînse cu centură de aur, de care sînt prinse cu curele săbii lungi și înguste. Probabil că aceasta era o imagine a unor conducători, participînd la un *praznic ritual*. Tot aici a fost descoperit un tablou mural reprezentînd un *preot* îngenunchiat în fața altarului. Într-o încăpere alăturată sînt redată *dansuri rituale*.

Ceva mai la nord, a fost găsit un templu tot atît de monumental ca și primul. Partea principală a celui de-al doilea templu se compune dintr-o sală cu patru coloane, un „sanctuar” și un umbrar sprijinit de coloane (numit aivan), înconjurată de portice deschise. Frescele din cel de-al doilea templu au o temă centrală comună: *ritualul funerar*. Într-o sală cu patru coloane este redată *scena plingerii lui Siavușa*, zeul ce întruchipa forțele naturii care mor și renasc. Nu departe de această scenă sînt înfățișate și *zeitățile* care participă la plîngerea lui Siavușa.

La intrarea în curtea celui de-al doilea templu a fost descoperit un avian cu doi pereți decorați cu sculpturi de lut. Se pare că sculptura acestui avian este legată de *cultul apei și al zeiței Zerașanului* (p. 275—270).

În împrejurimile Novgorodului, și anume acolo unde Volhovul izvorăște din lacul Hmen, se află un loc numit Perîn. Se pare că această denumire păstrează amintirea *sanctuarului consacrat zeului Perun*.

Săpăturile au descoperit aici o construcție reprezentînd o platformă rotundă, înconjurată de un șanț cu opt proeminente în formă de arc, care dau întregii construcții, în plan, aspectul unei flori cu opt petale. Diametrul cercului împreună cu șanțul atingea 33 m. În centrul cercului se afla un stîlp masiv de lemn care servea probabil ca bază pentru idolul de lemn al lui Perun. De unde rezultă că întreaga construcție era sanctuarul lui Perun (p. 354—345).

Tot pe teritoriul Novgorodului, și anume în cartierul Nerevski, a fost descoperit un *altar de sacrificii*. Într-o groapă special săpată în pămînt, s-au găsit nouă cupe de lemn. Șapte din ele erau așezate într-un semicerc regulat iar două în centrul semicercului. Cupele erau culcate pe muchie, pentru ca conținutul lor să se poată revărsa. După părerea unui savant sovietic, acest sacrificiu a fost adus de nouă stăpîni de curți, capi de familii mari, înainte de a se stabili în aceste locuri (p. 355).

Statuete de femei

În întreaga lume au fost descoperite peste o sută de statuete de femei din paleoliticul superior.. Mai mult de două treimi din ele au fost găsite în U.R.S.S.

Unii dintre savanți socotesc că apariția imaginilor feminine în paleoliticul superior este pricinuită de trecerea spre orîndui-

rea gentilică, în care domină femeia (matriarhatul). De această orînduire era legat și *cultul întemeietoarelor de gîntă, cultul femeilor strămoși*.

Statuetele din paleoliticul superior reprezentau de obicei femei goale, robuste, pline, cu sîni mari și pîntece mare. După părerea savanților, această exagerare intenționată a formelor simbolizează *fertilitatea și prosperitatea* (p. 72—74); deci, astfel de statuete atestă practicarea *cultului fertilității*.

În aproape toate așezările din apropiere de satul Tripolie (regiunea Kiev) a fost găsită — de obicei în jurul altarelor sau în apropierea vetrelor — o mare cantitate de statuete de lut, în cea mai mare parte sparte, înlățișînd femei. Sînt imagini convenționale și schematice. Ele sînt legate de *cultul fertilității*, al naturii ce naște, simbolizată în figura femeii-mame. În pasta din care sînt făcute aceste figurine, s-au găsit boabe de grîu, care aveau să simbolizeze rodnicia pămîntului. Figura femeii este legată, de asemenea, de cultul strămoșilor, apărătoarelor căminului, întemeietoarelor gîntei (p. 100 sq.).

Un osuar

În anul 1952 a fost descoperit în satul Amvrosievka (reg. Donețk, R.S.S. Ucraineană) un osuar. Acesta a fost probabil *un loc de cult* din paleoliticul superior. El este o rîpă veche, nu prea mare, umplută cu o cantitate enormă de oase provenite de la 950—1000 de zimbri. Componența obiectelor găsite în osuar și alte date au îngăduit concludia că locuitorii respectivi adunau aici toate oasele zimbrilor vînați. Ei credeau că prin acest procedeu asigură renașterea animalelor și vînarea lor cu succes în viitor. În riturile magiei vînătorești, oasele zimbrilor reprezentau animalele înseși. Întrucît credeau că prin acest procedeu își asigură o vînătoare bogată, oamenii aruncau cu sulițe în craniile și oasele zimbrilor (p. 76).

Desenele rupestre din Carelia

În anii puterii sovietice au fost descoperite și studiate *desenele de pe stînci din Carelia*. Ele s-au găsit pe malul de est al lacului Onega și pe litoralul Mării Albe. Aici s-au păstrat peste o mie de imagini cioplite pe stînci de granit de oameni din neolitic. Printre acestea predomină reprezentări de animale (elani, reni, urși ș. a.), de păsări (lebede, gîște, rațe) și pești. Figurile de om redau de obicei pe vînători. De asemenea, se găsesc și niște semne, care stau probabil în legătură cu *cultul*

soarelui și al lunei. Unul din desene redă imaginea „diavolului”, o zeitățe a acestor locuri. Unele dintre petroglife au un caracter de compoziții și par să redea *un ciclu de povestiri mitologice*, care se desfășoară succesiv.

Unele imagini erau confecționate în scopuri magice; așa este cazul, de exemplu, cu scena goanei renilor, care era menită să asigure succesul unei goane reale de reni, întreprinsă de vânătorii din neolitic. Astfel, un grup de imagini reprezintă elani, de mărime naturală, care aleargă din trei părți spre un singur punct, fiind mînați din urmă de un om cu un arc în mînă.

Se pare că lîngă aceste petroglife — monumente ce dezvăluie unele credințe religioase ale populației respective — existau sanctuare ale gîntei sau tribului, în care se desfășurau periodic anumite ceremonii religioase.

Cele mai multe din aceste petroglife datează din prima jumătate a mileniului II î.H. (p. 92—93).

Sculpturi religioase

În stațiunile de la turbăria Gorbunov din Uralii mijlocii (raionul Nijni-Taghil, regiunea Sverdlovsk), s-au găsit modele minunate de *sculpturi în lemn, avînd semnificație religioasă*. E vorba despre niște *idoli* cu chip de om, lucrați grosolan, căuși excelent sculpați cu capete de păsări, figurine de elan și de șarpe. Aceste obiecte aveau o destinație rituală. Printre ele sînt nu numai idoli, ci și alte sculpturi, ca, de exemplu, o figurină de elan, al cărei cap este realist redat. Picioarele figurinei reprezintă niște țepi care se înfîgeau în pămînt, iar pe spinare are o scobitură, în care se turna ulei, grăsime sau sîngele animalului ucis.

În apropiere de construcția lacustră din cadrul turbăriei s-au găsit idoli și alte obiecte de uz ritual. După părerea unor savanți ele serveau la desfășurarea unor sacrificii și ceremonii magice.

Turbăria Gorbunov este datată la mijlocul mileniului II î.H. (p. 90—91).

Tumuli

În apropierea satului Usatovo, lîngă Odesa, a fost găsit un mormînt tumular interesant. El este o ridicătură cu un diametru de circa 40 m, împrejmuită la bază cu plăci de piatră. În groapa din centrul tumulului se află schelete în poziție chir-cită (culcate pe o parte și cu picioarele îndoite). Uneori bărbatul și femeia sînt înmormîntați în aceeași groapă. După părerea unor cercetători, în centrul tumulului erau înmormîntați

în poziție chircită șefii triburilor, iar în movilă — supușii lor. Scheletele erau presărate cu ocru roșu. Inventarul însoțitor constă din: salbe din dinți de animale, inele de tâmplă din aramă, pumnale plate, topoare cuneiforme, săpăligi scurte (p. 102—103).

În Caucazul de nord și mai ales în Kuban, au fost cercetați mai mulți tumuli din epoca de aramă. Între aceștia se numără vestitul tumul Maikop, care datează de la sfârșitul mileniului III î.H.

Savanții sovietici au stabilit că „marii tumuli din Kuban” aparțin celei de-a doua jumătăți a mileniului III î.H. și reprezintă mormintele șefilor de triburi (p. 106).

În cea mai veche regiune din Gruzia, Trialeti, la 110 km de Tbilisi, în bazinul râului Kția-Hrami, s-au descoperit mai mulți tumuli, monumente de seamă ale epocii bronzului din Transcaucazia. Ele datează din sec. XVIII î.H. și sînt morminte ale unui trib bogat de crescători de vite.

Sub movilele acestor tumuli se aflau *gropi funerare imense*, adînci de 7—9 m, cu pereții căptușiți uneori cu piatră. În centrul unei asemenea încăperi mortuare se afla cenușa mortului incinerat, așezată uneori pe o căruță masivă de lemn cu patru roți. În jurul căruței erau împrăștiate resturi de vite cornute și numeroase vase de lut, bogat ornamentale. În unul dintre tumuli s-au găsit 24 vase de culoare roșie și gălbuie, pictate în negru și brun, precum și vase negre cu desene incizate, umplute cu vopsea roșie.

Mormintele erau foarte bogate. Inventarul lor consta din splendide obiecte de aur și argint. Între ele se distinge o cupă masivă de aur, împodobită cu garnitură de minereu roșu și cu ornamente fine în filigran. Alături de ea s-a găsit și o căldărușă de argint cu toarta de aur, fiind desenată pe ea o scenă de vînătoare în pădure. Cel mai interesant dintre obiectele găsite aici este o cupă de argint cu picior scurt, acoperită cu imagini cizelate, dispuse în două benzi orizontale. Pe banda de jos este reprezentat un șir de reni, iar pe cea de sus o procesiune de 23 de figuri, ducînd cupe în mîini. Figurile sînt stranii, avînd corp omenesc, cu capete de fiară și cozi. Procesiunea se îndreaptă spre un personaj care stă pe tron lîngă *pomul sfînt*, în apropierea căruia se află două altare și anti-male de sacrificiu.

În nici unul din cei mai mari tumuli din Trialeti, nu s-au găsit urme ce ar atesta practicarea obiceiului de a însoți un nobil mort cu sacrificii de oameni (p. 112—113).

În tumulii ce aparțin culturii mormintelor în catacombe, se găsesc adeseori morminte de perechi, în care laolaltă cu bărbatul se îngropa și femeia lui, sacrificată. Ea trebuia să-l însoțească pe bărbat în lumea cealaltă (p. 120). Uneori, se adăuga și sclavul (p. 124).

Tumulii scitici de lîngă Nikopol reproduc întocmai construcțiile mortuare imense ale curganelor „regale”. În locul imenselor puțuri cu încăperi mortuare subterane, în acești tumuli se găsește cîte o groapă îngustă, iar în unul din pereții ei se deschide o firidă destul de mare, despărțită de groapa de acces printr-un gard de pari așezați vertical sau de nuiele

împletite, uneori de plăci de piatră. Scheletele sînt culcate pe spate cu capul spre apus. În movile se găsesc, de asemenea, fragmente de amfore de vin rămase de la praznicele ce se făceau pentru morți (p. 147).

În curganele sarmatice de pe Volga, arheologii sovietici au găsit confirmarea informațiilor pe care ni le dau unii autori antici, potrivit cărora la sauromați mai dăinuiau rămășițe destul de puternice ale matri-arhatului. Astfel, în mai multe grupuri de tumuli locul central era ocupat de înhumări de *femei oșteni și preotese*. În aceste morminte de femei se găsesc arme și sanctuare de piatră cu picioare în formă de capete de animale (p. 151).

În unul dintre curganele din Gornii Altai, a fost găsit un covor mare de pîslă. Pe toată suprafața covorului sînt distribuite în două rînduri orizontale imaginile repetate ale unui călăreț și ale unei femei șezînd. Se pare că avem de-a face cu un șef de trib în fața unei *zeități feminine* care îl investește cu puterea (p. 153).

În curganele din aceeași parte s-au găsit figuri de lei cu trup omenesc, sfîncși cu aripi și coarne, grifoni, animale fantastice cu cap de grifon și trup de leu. Ele prezintă un interes excepțional, întrucît au jucat un rol important în mitologia triburilor din Gornii Altai.

Pe trupul unui bărbat descoperit în unul din aceste curgane, s-a găsit un *tatuaj* executat cu mult înaintea de moarte. Acest tatuaj a fost efectuat prin metoda împingerii și fricționării cu funingine a locului împuns. Motivul decorativ principal al tatuajului se compune din imagini de diferite animale fantastice (p. 163).

Curganele lungi sînt monumente funerare ale celui mai mare trib slav: krivicii. Unele din ele datează chiar din primele secole d.H. Acești tumuli sînt movile înguste, lungi (uneori ovale), ajungînd pînă la 50 m lungime, cu o înălțime de 1 m, conținînd cîteva incinerări (5—10) cu un inventar sărac. Cu fiecare înmormîntare movila se lungea (p. 310).

Slovenii ilmenieni au lăsat *curgane rotunde*, înalte (10—15 m), conice, conținînd cîteva incinerări. La baza lor se găsesc cercuri de pietre așezate pe sol (p. 311).

Dolmenii din Caucazul vestic

Cele mai vechi morminte din epoca bronzului sînt dolmenii din Caucazul vestic, în special din Abhazia. Morminte construite din plăci de piatră grosolan cioplite, acești dolmeni erau destinați îngropărilor colective. Același dolmen era folosit pentru înmormîntări consecutive de-a lungul unor perioade istorice lungi. Cele mai vechi înmormîntări făcute în dolmenii Abhaziei datează de la începutul epocii de aramă-bronz (p. 111). După cum se vede, este vorba despre niște dolmeni de formă deosebită.

Cimitire și morminte

În 1930 s-a descoperit aproape de orașul Jdanov (fost Mariupol) un cimitir remarcabil din neolitic. Așezat pe malul stîng al rîului Calmîus, și anume la vărsarea lui în Marea de Azov,

cimitirul cuprinde 122 de morminte. Dintre acestea, câteva sînt de copii. În unul din morminte a fost găsit un schelet de femeie cu copilul în brațe. Toate scheletele erau așezate pe spate și acoperite cu un strat de ocru roșu. Peste ocru se punea pămînt negru.

Majoritatea lucrurilor găsite în morminte sînt podoabe. Între ele sînt o mulțime de obiecte lucrate mai ales din piatră și os, precum și dinți de animale și scoici. Pe schelete s-au păstrat garnituri întregi de podoabe cusute pe îmbrăcăminte, constînd din plăci de os, dinți de mistreț și scoici găurite. Oamenii se împodobeau cu ele din creștet pînă în tălpi. Printre podoabe se află și interesante figurine de animale — probabil de porc și de taur, sculptate în os.

În cimitir s-au găsit: cuțite de silex, răzuitoare, săgeți, topoare din piatră șlefuită și buzdugane.

Între anii 1928—1930, a fost săpat la Nalcik (Caucazul de Nord) un cimitir tumular, constînd din o movilă nu prea înaltă, formată din unirea mai multor tumuli. Aici au fost deschise 121 de morminte, în care majoritatea scheletelor se aflau în poziție chircită și așezate pe partea dreaptă sau stîngă, fiind presărate cu vopsea roșie— numită „mumie“. Inventarul nu prea bogat consta din: cuțite de silex, răzuitoare, sule, vîrfuri de săgeți, brățări sculptate dintr-o rocă moale (marnă), inele făcute din oase tubulare de animale ș.a.

Cele două cimitire prezentate mai sus datează aproximativ din mileniul III î.H. (p. 83—84).

Tot din neolitic datează și cimitirul din insula Olenii de sud (a renilor), care e situată în partea de nord-vest a lacului Onega, în apropiere de peninsula Zaonejski. Între 1936—1938 au fost descoperite peste 170 de morminte.

Cimitirul aparține locuitorilor de pe malul lacului. Morții erau aduși aici cu luntrea sau cu pluta. Erau îngropați în gropi de adîncime mică. În mormînt erau acoperiți cu multă vopsea de culoare roșu aprins. Alături de morți se așezau în mormînt diferite obiecte: multe de piatră și de os, podoabe. Pe scheletele bărbaților s-au găsit vîrfuri de sulite și de săgeți, topoare și cuțite din șist, salbe. Pe scheletele femeilor s-au găsit podoabe făcute din dinți de animale, cuțite de piatră ș.a. De asemenea, s-au găsit și câteva figurine de os reprezentînd oameni și animale sălbatice.

Interesante sînt înmormîntările femeilor cu copii sugari: scheletele copiilor erau așezate în picioare, în gropi adînci, verticale. În unul din asemenea morminte, pe pieptul răposatului, s-a găsit un pumnal mare de os, cu lama din plăci de silex subțiri și ascuțite, fixate în scobitura

osului, precum și o tablă cu mai multe săgeți. Decedatul era împodobit de sus pînă jos cu dinți de animale (p. 95—96).

La Malta (U.R.S.S.), sub dușumeaua unei locuințe din paleoliticul superior, a fost descoperit mormîntul unui copil, al cărui cadavru era acoperit cu vopsea roșie. În mormînt au fost găsite o salbă, o agrafă din os de mamut, o figurină de păsărică și arme. Deasupra morminei a fost construit un mic mausoleu din plăci de piatră.

Un mormînt similar cu cel din Malta și datînd tot din paleoliticul superior a fost găsit pe Don, în 1952, la Kostenki (în stațiunea Gorodțov). Într-o groapă sepulcrală mică, a fost găsit scheletul unui copil de 4—5 ani. Fundul gropii era presărat cu ocră roșu. Scheletul era acoperit de un fragment mare de omoplat de mamut. Inventarul mormîntului consta din: o lopătică mai mare cu mînerul tăiat dintr-o latură de os tubular de mamut, o lustruitoare, un ac de os cu ureche, o grămăjoară de cremene, printre care cîteva răzuitoare, circa 150 dinți de vulpe polară, găuriți la rădăcină, care serveau ca podoabă pentru acoperămîntul copilului.

De asemenea, în așezarea Kostenki II, datînd tot din paleoliticul superior, a fost descoperită în 1953 o construcție funerară. Ea se înfățișează sub forma unei anexe ovale a unei locuințe (4×1.5), căptușită foarte îngrijit cu cranii și cu oase de picioare de mamut. În centrul ei era așezat un cadavru de bărbat de vreo 50 de ani, cu genunchii îndoiți.

Toate acestea dovedesc existența unui *cult al morților*. Se practică acum un ritual de înmormîntare bine precizat, legat de idei religioase și care reflectă idei despre viața de apoi (p. 74—76).

În Armenia s-au descoperit *cîmpuri de morminte* cuprinzînd, în majoritatea cazurilor, lăzi de piatră în care erau înmormîntați cîte 1—3 inși, în poziție chircită sau șezînd (p. 115 sq.). Uneori lăzile de piatră erau împrejmuite cu țarcuri rotunde de piatră (p. 118).

Unele dintre mormintele de pămînt erau marcate la suprafață cu un dalaj rotund de piatră, *simbolul zeității soarelui* (p. 132).

Pe lîngă cimitirele din cadrul culturii Andronovo s-au găsit altare de sacrificiu (p. 133).

La Anau, în Turkmenia, au fost descoperite zece morminte de copii sugari sub podea sau sub pereții casei. Ele atestă *obiceiul de a înhuma în case* (p. 136).

În mormintele de lîngă Minusinsk, aparținînd epocii Taștîh (sec. I î.H. — sec. IV d.H.), s-au găsit peste 300 *măști mortuare*, confecționate din ceramică arsă. Măștile se lucrau în forme luate fie direct de pe fața mortului, fie de pe o imagine a lui lucrată de mînă. Masca uscată era de obicei colorată. Fie-

care mască era individuală din punct de vedere portretistic (p. 166).

Săpăturile făcute la Olibia, oraș antic întemeiat în prima jumătate a veacului VI î.H., pe litoralul de nord al Mării Negre, au dezvăluit, între altele, un altar monumental în piața centrală a orașului. E un monument arhitectonic admirabil, care ilustrează înalta măiestrie a olbienilor în domeniul artei și al construcțiilor.

Pe teritoriul imens al necropolei acestui oraș a fost săpat un număr însemnat de morminte. Prin aceste săpături s-au putut stabili tipurile fundamentale ale mormintelor. Tipul cel mai răspândit constă din morminte în pământ, și anume în gropi de formă dreptunghiulară. Alt tip constă din morminte în firide: în unul din pereții lungi ai gropii se scobește o nișă, în care se depunea mortul împreună cu inventarul mortuar. Al treilea tip de morminte olbiene constă din cavouri făcute pentru proprietarii de sclavi. Construite din pământ sau din piatră, aceste cavouri aveau de obicei două încăperi: o tindă sau coridor și apoi camera mortuară. În necropolă se găsesc morminte care reflectă ritul de înhumare al băștinașilor, morții fiind uneori îngropați în poziție chirchită.

Între monumentele de artă găsite aici, cele mai frumoase sînt teracotele, statuete mici de argilă arsă, reprezentînd *zei* și *zeițe*, al căror cult era practicat în Olibia. Astfel, una dintre ele reprezintă pe *Afrodita* (p. 174—180).

În cadrul unei cetăți principale a Armeniei medievale, Amberd sau Amberd, situată la 40 km de Erevan, și anume în una din cele două încăperi ale băii, sub dușumea, s-a descoperit *mormîntul unui măscărici*, un om foarte schilodit. Prin o operație chirurgicală, fața lui fusese transformată în una ce rîde necontenit. Măscăriciul a fost înmormîntat împreună cu un cocoș, însoțitorul nedespărțit al măscăricilor, atît în Orient cît și în Apus (p. 220).

În Gruzia apuseană se practica adeseori *înmormîntarea* celor răposați *în urcioare mari*, precum și în *cosciuge de lut* (p. 222).

Înmormîntările în urcioare datează din secolele II—I î.H. și I—II d.H. Copiii și adolescenții erau îngropați în vase mai mici cu două toarte. Adulții erau înmormîntați în vase mari, lungi de 1,20 m pînă la 2,4 m și late de 0,80 m sau mai mult. În jurul urnelor funerare se găsesc vase conținînd oase de vite cornute mari și mici. În urnele cu înhumări de femei se găsesc multe podoabe: mărgele, brățări de bronz ș.a. Inventarul mormintelor de bărbați constă din arme de fier: săbii, pumnale, lănci, cuțite. În

mormintele cu urcioare s-a găsit și ceramică colorată, cu imagini de păsări, plante, ornamente geometrice ș.a. (p. 240).

Cel mai mare cimitir din Caucaz este *cimitirul Samtavro*, situat la nord de orașul Mțheta. Aici s-au făcut înmormântări încă de la sfârșitul mileniului II î.H. și pînă în secolele VII—VIII d.H. De-a lungul vremii, ritul de înmormîntare s-a schimbat de cîteva ori: pînă la mijlocul mileniului I î.H., morții erau înmormîntați de obicei în urcioare mari de pămînt, iar în primele secole d.H. — în lăzi care se căptușeau la început cu olane sau plăci ceramice, iar mai tîrziu cu dale de piatră (sarcofagii). Inventarul mormintelor consta din multe obiecte de valoare, ca: arme, obiecte casnice, giuvaerice, monede etc. (p. 224—226).

La 4 km vest de citadela din Armazi, și anume la gurile rîulețului Armazishevi, pe o terasă de pe malul drept al fluviului Kura, s-a găsit o necropolă care a ființat pînă în sec. VI—VII d.H. Grupul cel mai vechi de morminte, datînd din sec. II—III d.H., este deosebit de interesant. El constituie un fel de *necropolă familiară* a marilor demnitari ai regatului Iberian, amenajată alături de clădirile palatului. Acești demnitari și membrii familiilor lor sînt înhumați în sarcofagii de piatră, iar uneori pe un pat cu picioare de argint. Din inventarul acestor morminte fac parte și două cupe cu imaginea gravată a *calului sfînt stînd în fața altarului*, precum și cupe cu imaginea în relief a *zeiței cu cornul abundenței* (p. 227—229).

În raionul Mingeceaur din Azerbaidjan s-au găsit *cîmpuri funerare* de înmormîntări în căzi de lut, ghizduri, catacombe (p. 240).

În cimitirul din Tup-han din cadrul statului Bactriana (Asia Centrală), s-au găsit monede analoage cu obolurile lui Eucratides. De asemenea, s-a constatat că la capul mortului se așeza un vas cu hrană (p. 263 sq.).

Pe traseul canalului Tașkent-sud, înhumările — atît cele din curgane, cît și cele fără curgane — se făceau în catacombe adînci pînă la 4 m (p. 266).

S-au făcut săpături și în *necropola Pendjikentului* (Asia Centrală). Ea reflectă concepția religioasă mazdeistă. Potrivit acesteia și învățăturii despre cele patru „stihii sacre”: focul, apa, pămîntul și aerul, cadavrul nu putea fi nici ars, nici îngropat în pămînt, nici aruncat în apă, nici lăsat în aer. De aceea, adepții acestei concepții desfăceau carnea morților de pe oase, o aruncau liarelor sau cîinilor, iar oasele le așezau în *coșciuge speciale mici* (osuaire). Acestea erau depuse în cavouri speciale (nause). Nausele din cimitirul de la Pendjikent sînt făcute din cărămidă nearsă și au forma unei construcții cu o singură încăpere. În ele se aflau osuaarele: cutii dreptunghiulare din lut ars, ornamentate pe peretele din față și pe capac (p. 281).

MORMINTE DIN EPOCA ELENISTICĂ DESCOPERITE LA MANGALIA

Săpăturile arheologice din 1961 au descoperit în marginea de sud-vest a Mangaliei (Callatis), șase morminte antice. Dintre acestea, cinci sînt de inhumație, iar unul singur de incinerație.

Mormintele de inhumație constau din gropi avînd pereții plăcați cu cîte patru dale mari de piatră. Ele sînt acoperite cu cîte

două sau trei lespezi de piatră. Patru dintre morminte sînt grupate cîte două, avînd pe mijloc un zid despărțitor, construit din blocuri de piatră. Orientarea lor este est-vest și se înșiră pe aceeași direcție.

Primul grup de morminte, cel dinspre vest, a fost parțial deranjat.

În primul dintre cele două morminte negrupate, cel dinspre nord, s-au găsit — pe lîngă resturile scheletului — un lăcristariu de lut ars, fragmente dintr-un strigil de fier și niște ineluse de bronz.

Celălalt mormînt avea scheletul așezat în poziție întinsă, culcat pe spate, cu capul la est și picioarele spre vest. În regiunea gîtului s-a găsit un colier de aur, iar în dreptul tîmpelor doi cercei de aur. În același mormînt s-au mai găsit un inel de aur și o oglindă de bronz. Mormîntul acesta aparține — așa cum arată inventarul — unei femei, iar celălalt probabil unui bărbat.

Al doilea grup de două morminte, situat la est de primul, prezintă același mod de construcție ca și celelalte. Lungimea lor e de 2,15 m, adîncimea de 0,90 m, iar lățimea de 0,74 m. În fiecare mormînt scheletul era așezat în poziție întinsă, culcat pe spate, cu orientarea est—vest. Pe cînd în mormîntul de nord au apărut numai urme dintr-un strigil de fier, inventarul celui de sud se compune dintr-un colier de aur, doi cercei de aur, o oglindă de bronz și un lăcristariu de lut ars. Iarăși avem de a face cu mormîntul unui bărbat și cu celălalt al unei femei, probabil soț și soție.

Cel de-al treilea mormînt de inhumatie constă tot dintr-o groapă avînd pereții placați cu dale de piatră, acoperită cu două lespezi mari de piatră. Dimensiunile: lungimea 2,04 m, lățimea 0,80 m, adîncimea 0,94 m. Urmele scheletului arată aceeași poziție și orientare ca și celelalte. Inventarul constă din: resturile unei coronițe, urmele unui strigil de fier, o strachină de lut și un lăcristariu.

Tipul de mormînt în groapă cu pereții placați cu lespezi de piatră este caracteristic mai pentru toate cimitirele orașelor grecești din bazinul Pontului Euxin, ca și din restul lumii eline.

Pe baza inventarului, aceste morminte descoperite la Mangalia sînt considerate ca aparținînd sfîrșitului sec. IV și primei jumătăți a sec. III î.H.

Cît privește mormîntul de incineratie, în acesta s-au găsit o seamă de oase calcinate și resturile ceramice ale urnei funerare.

Se pare că mormîntul nu depășește în timp limitele epocii elenistice.

În cuprinsul secțiunii săpate pentru dezvelirea acestui mormînt de incinerare, au apărut fragmente de statuete de lut ars și un fel de „medalioane” de ceramică avînd reprezentări în relief. Ele datează probabil din sec. III î.H. Unul din „medalioane” redă pe Dionysos sau Priap, care șade cu fața spre stînga și mîngîie cu mîna dreaptă un animal. Celălalt redă pe Afrodita șezînd pe o stîncă. Ea privește din față și pare că își sprijină capul în mîna dreaptă. La stînga se află un mic Eros în picioare spre dreapta, care se ține cu mîinile de faldul drapajului și privește spre zeiță. (După Constantin Preda: Cîteva morminte din epoca elenistică descoperite la Callatis, în rev. „Studii și cercetări de istorie veche”, 1/1966, p. 137—146).

MORMINTELE DE LA OINAC

Reluarea săpăturilor din cadrul necropolei de la Oinac (r. Giurgiu, reg. București) în 1960—1962 a dus la constatarea că primul grup de morminte de inhumare datează din sec. III d.H. și aparține sarmaților. După el urmează necropola birtuală de tip Sîntana-Cerneahov.

Au fost descoperite 70 de morminte. Dintre acestea, 48 sînt de inhumare și 22 de incinerare. Au fost deosebite următoarele grupuri de înmormîntări: a) morminte de inhumare aparținînd sarmaților; b) morminte de incinerare și inhumare aparținînd culturii Sîntana-Cerneahov; c) un grup de morminte de inhumare, puține la număr, fără inventar caracteristic, care ar putea să reprezinte un grup mai tîrziu.

a) Mormintele de inhumare sarmatice sînt șase la număr. Cu excepția unuia din ele (care este orientat est—vest), orientarea lor este nord—sud. Forma gropilor e alungită, ovală. Morminte de acest tip n-au fost găsite pînă acum pe teritoriul țării noastre. Inventarul constă din ceramică lucrată cu mîna, de tipul obișnuit, propriu culturii sarmatice, și ceramică lucrată la roată, de factură romană. În rest, mărgelile, oglindă din metal alb și pandantive. Pentru acest grup de înmormîntări e caracteristică depunerea vaselor la cap sau la picioare, după practica sarmatică, și absența craniilor deformate. Mormintele acestea sînt apreciate a aparține primei jumătăți a sec. III d.H.

b) Grupul Sîntana-Cerneahov constă din morminte de incinerare și morminte de inhumare.

Mormintele de incinerare au gropile săpate la adîncime mică și sînt de formă rotundă. Inventarul lor este asemănător cu cel al mormintelor de inhumare.

Aceste morminte se deosebesc prin sistemul de depunere a vasului-urnă, a vaselor secundare și a oaselor umane calcinate. Incinerarea mortului s-a făcut în altă parte, unde se făcea și arderea unei părți din vasele funerare. Majoritatea acestor morminte de incinerație n-au avut inventar mărunț. Cu toate acestea, în unele cazuri au apărut: catarama, fibule, cuțite de fier, fusoale și pendentive din os și lut.

Mormintele de înhumare sînt orientate nord—sud și est—vest. Adîncimea lor variază între 1,10 m și 2,40 m. Dimensiunile gropilor sînt proporționale cu dimensiunile mortului. De multe ori, se rezerva un spațiu mai larg pentru depunerea obiectelor de ofrandă. Morții erau culcați pe spate, cu brațele și picioarele întinse, cu capul întors spre dreapta; uneori brațele erau aduse pe piept sau bazin, iar picioarele aveau genunchii ridicați.

Toate mormintele de la Oinac sînt individuale. Inventarul lor este variat. Ca tehnică, forme și decor, ceramica este similară cu aceea din necropolele caracteristice culturii Sîntana-Cerneahov.

În morminte apar adeseori și oase de animale (pasăre, oaie, porc) ca resturi ale ofrandelor, depuse fie în vase, fie direct pe fundul gropii.

c) Un grup de cîteva morminte de înhumare, ce se deosebesc de celelalte din grupul Sîntana prin următoarele caracteristici: adîncimea mică a gropilor, absența unei anumite orientări, poziția scheletului în groapă și lipsa oricărui inventar. Lipsind orice element de încadrare, nu s-a putut face datarea sigură a acestor morminte. Ele reprezintă probabil un nivel posterior necropolei de tip Sîntana.

Pe baza analogiilor stabilite cu necropolele caracteristice culturii respective, cimitirul biritual de tip Sîntana-Cerneahov de la Oinac a fost încadrat ca timp în a doua jumătate a sec. IV d.H. (După D. Berciu ș.a.: Săpăturile de la Oinac 1960—1962, în rev. „Studii și cercetări de istorie veche“, 2/1966, p. 375—382).

CULTUL LUI ESCULAP ÎN PĂRȚILE NOASTRE

Unul dintre zeii grecilor vechi era *Asclepios*, protectorul medicinei și al farmaciei, pe care românii îl numeau Aesculapius. Cultul lui era practicat și în Dacia traiană. Acest fapt este atestat de sanctuarele ridicate în cîinstea lui și de dedicațiile (ex voto) pe care bolnavii însănătoșiți i le-au făcut, ca recunoștință, sub forme de monumente sculpturale și inscripții, pe care le întîlnim la Ulpia Traiana Sarmizegetusa (r. Hațeg), Apulum (Alba Iulia), Potaissa (Turda), Porolissium (Moigrad, raionul Zalău), Gernisara (băile Geoagiu, raionul Orăștie) etc.

În exercitarea misiunii sale nobile de salvare a vieților omenești, „divinul“ medic era asistat de membrii familiei sale: soția sa Epione, zeița alinării durerilor; fiicelă sale Hygea (de la care derivă cuvîntul igienă), Panacea, vindecătoarea tuturor sufe-

rințelor, Aiglea, Iaso; și fiii săi Machon, chirurgul, și Podalirius, internistul, care sînt pomeniți de Homer în Iliada.

Cultul lui Aesculapius era legat și de unele animale „sfinte” (hostia animalis sau dii animalia): cocoșul, cîinele, capra, bufnița și șarpele (care constituie și azi emblema medicinei și a farmaciei).

Unul din monumentele sculpturale dedicate lui Aesculapius sau care stau în legătură cu el, descoperit undeva în Transilvania, se păstrează în Muzeul de istorie din Cluj.

Monumentul acesta este incomplet. El constă dintr-un relief de marmură, căruia îi lipsește colțul superior din stînga și toată partea inferioară.

Un chenar rectangular, simplu și îngust, înscris în dreapta pe *Aesculapius*, care apare sub forma unei zeități bărboase cu capul descoperit, avînd plete lungi și crețe. În mîna stîngă ține un sul de papyrus sau un pergament, care vrea să însemneze o diplomă sau o colecție de rețete, iar în mîna dreaptă un baston, pe care e încolăcit un șarpe. Bustul zeului e în parte gol, căci numai umărul cu brațul stîng și partea inferioară a corpului sînt înveșmîntate într-o palla (manta lungă) ce coboară pînă la pămînt.

În dreapta lui Aesculapius e *Hygea*, care apare sub forma unei fete tinere și frumoase, avînd în mîna dreaptă un șarpe, iar în cea stîngă un vas din care hrănește animalul. Pe cap zeița are un păr bogat și pieptănat cu cărare la mijloc. Ea poartă o îmbrăcăminte lungă, cu mineci scurte, de sub faldurile căreia se dezgolește piciorul stîng. Pe umărul stîng este aruncată o hlamidă, care coboară în diagonală pe șoldul drept.

În stînga reliefului se găsește Euamerion-Acesis, geniul euforiei, iar în dreapta micul Telesphorus, zeul secretului medical și al convalescenței, ambii înfălișați în forme reduse și îmbrăcați într-o pelerină lungă și cu capișon înalt și țuguiat.

Acest monument este o copie locală după unul din numeroasele modele prezente în Imperiul roman. E probabil că el n-a fost un ex voto, ci simbolul unei băi curative sau firma vreunui medic, datînd din intervalul de timp de la sfîrșitul sec. II pînă la începutul sec. III d.H. (După Constantin Pop: Cultul lui Esculap în Dacia traiană, în rev. „Tribuna”, anul X, nr. 42 din 20 octombrie 1966, p. 6).

Pr. Dr. CORNELIU SÎRBU

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

PREDICI PUBLICATE ÎN PERIODICELE BISERICEȘTI (1949—1964)

— INDICE BIBLIOGRAFIC ȘI TEMATIC —

În calendarul bisericesc fiecare zi a anului este consacrată aniversării sau prăznirii unor evenimente din viața creștinismului. Evenimentele sînt scoase fie din viața și activitatea pămîntească a Mîntuitorului Hristos, fie din viața Sf. Sale Maici, fie din viața și activitatea martirilor, cuvioșilor și sihaștrilor, sfinți sau mărturisitori ai drepte credințe. Aceste sărbători se numesc fixe, pentru că ele rămîn legate totdeauna de aceeași dată a unei luni a anului calendaristic.

În afară de sărbătorile fixe, calendarul bisericesc are și un număr de sărbători mobile — în marea lor majoritate sărbători duminicale. Se numesc așa pentru că ele fiind legate de prăznuirea altor sărbători, ca Sf. Paști, Înălțarea Sfintei Cruci, Nașterea Domnului sau Botezul Domnului, cad la diferite date calendaristice, impuse de mobilitatea sărbătoririi praznicelor de care depind.

În periodicele bisericești din perioada 1949—1964, cercetată de noi,¹ sînt publicate predici și materiale omiletice pentru majoritatea praznicelor de peste an. Fiind însă disparate, sînt și greu de găsit pentru a fi utilizate la anumite ocazii de către cei ce propovăduiesc cu timp și fără timp Cuvîntul lui Dumnezeu, de către preoțimea noastră.

-
1. În studiul prezent am cercetat următoarele reviste:
 - a. Biserica Ortodoxă Română (BOR), (anii 1949—1964)
 - b. Studii Teologice (ST), (1949—1964)
 - c. Ortodoxia (O), (1949—1964)
 - d. Glasul Bisericii (GB), (1949—1964)
 - e. Mitropolia Moldovei și Sucevei (MM), (1949—1964)
 - f. Mitropolia Ardealului (MA), (1956—1964)
 - g. Mitropolia Olteniei (MO), (1950—1964), și
 - h. Mitropolia Banatului (MB), (1951—1964).

Pentru a veni în ajutorul acestora, în cele ce urmează vom încerca prezentarea unui indice bibliografic și tematic al bogatului material omiletic ce zace scris pe mii de pagini în periodicele noastre bisericești.

Pentru o mai ușoară utilizare și bună orientare vom prezenta materialul cercetat păstrînd clasificarea clasică, în:

- I. Predici la praznicele de peste an (sărbători fixe);
- II. Predici la Duminicile de peste an (sărbători mobile);
- III. Predici tematice (în ordinea alfabetică a temei).

I. PREDICI LA PRAZNICELE DE PESTE AN (SĂRBĂTORI FIXE)

A. Sărbători legate de o dată fixă calendaristică

Tăierea împrejur a Domnului și Mintuitorului nostru Iisus Hristos. Sfîntul Vasile cel Mare. Anul Nou (1 ianuarie)

- MM, 1949, 1—3, 1—6 († Justinian).²
 GB, 1952, 11—12, 299—503 (Grigorie Pantele)
 GB, 1954, 1—2, 23—28 (Moise C.)
 GB, 1954, 1—2, 20—22 (Redacția).
 MM, 1954, 1—2, 1—2 († Sebastian).
 GB, 1956, 1—2, 13—16 (Branîște E.).
 MB, 1957, 1—3, 1—4 (Lițiu G.).
 MB, 1958, 1—2, 139—140 (Mihuțiu V.).
 GB, 1958, 1151—1152 (Coman G. I.).
 MM, 1959, 1—2, 72—73 (Nestor Ier.).
 MB, 1960, 1—2, 80—83 (Vlăduceanu V.).
 GB, 1960, 9—11 (Tilea G.).
 GB, 1960, 1—2, 5—6 (Redacția).
 GB, 1964, 1—2, 5—7 (Redacția).
 MB, 1964, 1—3, 3—8 († Teoctist).
 GB, 1964, 1—2, 16—19 (Galeriu N. C.).

Botezul Domnului nostru Iisus Hristos (6 ianuarie)

- GB, 1958, 1—2, 23—28 (Rămureanu I.).
 MA, 1959, 1—2, 105—107 (Mladin N.).
 GB, 1961, 9—12 (Prelipeanu Vl.).
 MM, 1963, 1—2, 65—67 (Mladin N.).
 MM, 1964, 1—2, 58—61 (Cotoșman G.).

2. Primul grup de două litere mari reprezintă prescurtarea numelui revistei unde se găsește predica (vezi nota 1); grupul de patru cifre indică anul apariției revistei respective, grupul următor — format din două cifre sau două grupe din cîte două numere despărțite prin liniuță — indică numărul de revistă din anul respectiv; numele și pronumele prescurtat din paranteză indică pe autorul predicii.

În cazul nostru a se citi: Predica se află în revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei” din anul 1949, numerii 1—3, la paginile 1—6, de: † Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Sf. Prooroc Ioan Botezătorul (7 ianuarie)

- GB, 1952, 11—12, 503—507 (Rădulescu B.).
 MM, 1955, 1—2, 1—10 (Donos N.).
 GB, 1958, 1—2, 29—31 (Băbuș Gr.).
 MB, 1960, 3—6, 58—61 (Truția S.).
 MM, 1960, 1—2, 64—66 (Donos N.).
 GB, 1961, 12—17 (Zamfirescu Al.).
 GB, 1964, 1—2, 12—15 (Chialda M.).

Cuviosul Antonie cel Mare (17 ianuarie)

- MM, 1956, 1—2, 23—29 (Vornicescu N.).

Sfântul Grigorie Teologul (25 ianuarie)

- GB, 1953, 12, 724—728 (Dimancea Stan).

Sfântul Ioan Gură de Aur (27 ianuarie)

- GB, 1949, 11—12, 63—70 (Coman I.).
 GB, 1957, 1, 26—30 (Culcea Toma).

Sfinții Trei Ierarhi: Vasile, Grigorie și Ioan (30 ianuarie)

- GB, 1952, 11—12, 512—516 (Moise C.).
 MM, 1953, 10—11, 90—92 (Tomazin M.).
 MB, 1956, 1—3, 4—16 (Loichiță V.).
 GB, 1956, 1—2, 17—20 (Băbuș Grig.).
 GB, 1957, 12, 724—728 (Dimancea Stan).
 GB, 1958, 12, 1153—1154 (Alexe St.).
 MM, 1959, 1—2, 74—76 (Donos N.).
 GB, 1960, 23—28 (Fecioru D.).
 GB, 1961, 205—211 (Popescu D.).
 GB, 1962, 1—2, 167—176 (Alexe Gh.).
 MB, 1964, 1—3, 68—72 (Munteanu Z.).

Întîmpinarea Domnului (2 februarie)

- GB, 1954, 1—2, 33—40 (Constantin M.).
 GB, 1958, 1—2, 32—34 (Vasilescu Em.).
 GB, 1960, 28—31 (Ionescu G. G.).
 GB, 1961, 31—35 (Elian Al.).
 GB, 1962, 3—4, 229—234 (Pavel C.).
 MO, 1964, 1—2, 58—64 (Sf. Chiril al Ierusalimului, trad. D. Fecioru).
 MA, 1964, 1—2, 128—130 (Belu D.).

Dreptul Simeon și Proorocița Ana (3 februarie)

- GB, 1959, 1—2, 8—14 (Chitescu N.).

Sf. Marele Mucenic Teodor Tiron (17 februarie)

- GB, 1957, 2, 70—74 (Iordăchescu Gh.).

Sfântul Ierarh Alexandru (14 martie)

- GB, 1955, 7—8, 395—398 (f.a.).

Buna Vestire (25 martie)

- GB, 1951, 1—3, 20—24 (Galaction Gala).
 MB, 1954, 3—4, 477 (Teodorescu I.).

- GB, 1953, 2—3, 102—108 (Prelipceanu Vl.).
GB, 1956, 3—4, 97—107 (Căciulă Ol.).
MB, 1957, 1—3, 30—32 (Bogdan P.).
MA, 1958, 11—12, 896—900 (Papuc Gh.).
MA, 1959, 3—4, 279—282 (I. T.).
GB, 1961, 218—221 (Chialda M.).
GB, 1963, 3—4, 229—231 (Popescu G.).
MO, 1964, 3—4, 219—223 (Brătan Ilie).
MO, 1964, 3—4, 213—219 (Sf. Ioan Damaschin, trad. D. Fecioru).

Sfântul Calinic de la Cernica (11 aprilie)

- GB, 1955, 10—11, 587—590 (Frumușani I.).

Sfântul Mare Mucenic Gheorghe (23 aprilie)

- GB, 1956, 3—4, 107—113 (Chițescu N.).
GB, 1964, 4—6, 426—431 (Iordăchescu Gh.).

Sfântul Ioan Valahul (12 mai)

- MO, 1962, 5—6, 344—348 (Ciurea I. Al.).
MO, 1964, 5—6, 436—440 (Braniște E.).

Sfinții Impărați Constantin și Elena (21 mai)

- GB, 1950, 4—5, 42—46 (Nicolaescu N.).
GB, 1953, 5—7, 329—336 (Moise C.).
GB, 1956, 5, 248—252 (Alexandru P. F.).
MB, 1957, 4—6, 108—110 (Bogdan P.).
MA, 1959, 5—6, 411—413 (Floca I.).
GB, 1960, 366—369 (Staicu C.).
MM, 1963, 5—6, 274—276 (Vartoloș G.).

Sfinții Mari Mc. Evsevie, Zina, Iuliana (22 iunie)

- GB, 1958, 6—7, 263—267 (Dinu N.).

Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (24 iunie)

- GB, 1958, 5, 413—419 (Alexandru B. A.).
MA, 1959, 5—6, 417—419 (Radu A.).

Sfinții Apostoli Petru și Pavel (29 iunie)

- GB, 1952, 5—7, 201—205 (Popescu Victor)
GB, 1955, 5—6, 265—271 (Remetea N.).
MM, 1956, 6—7, 394—397 (Pavel C.).
MA, 1958, 5—6, 438—440 (Șesan M.).
GB, 1958, 6—7, 607—610 (Rezuș P.).
GB, 1960, 297, 401 (Sorescu Gh.).
MA, 1960, 5—6, 428—431 (Belu D.). (Sfântul Petru)
MB, 1962, 7—8, 372—377 (Firca D.). (Sfântul Apostol Pavel)

Sfântul Andrei Criteanul (4 iulie)

- GB, 1955, 3—4, 169—172 (Ciurea Al.).
GB, 1958, 9, 817—818 (Coman G. I.).

Sfântul Iosif cel Nou (15 iulie)

MB, 1957, 1—3, 37 (Statornicu Gh.) — versuri.

Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul (20 iulie)

GB, 1955, 5—6, 271—276 (Mintulescu I.).

MB, 1957, 7—9, 79—81 (Gh. L.).

GB, 1958, 6—7, 615—617 (Dalea I.).

Schimbarea la Față (6 august)

GB, 1952, 7—8, 657—660 (Pănoiu Ioan).

GB, 1953, 8, 455—460 (Petcu Al.).

GB, 1954, 6—7, 309—311 (Iordăchescu Gh.).

GB, 1957, 6—7, 357—360 (Culcea T.).

MA, 1959, 7—8, 575—579 (Corneanu N.).

MM, 1959, 7—8, 468—470 (Crăciunaș I.).

GB, 1960, 558—561 (Popescu Petre).

Adormirea Maicii Domnului (15 august)

GB, 1951, 8—9, 41—44 (Avramescu M.).

MM, 1956, 8—9, 485—488 (Bardieru Al.).

MA, 1959, 7—8, 579—582 (Belu D.).

GB, 1963, 7—8, 626—630 (Dalea I.).

MO, 1964, 7—8, 593—602 (Sf. Ioan Damaschin — trad.).

Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul (29 august)

MM, 1953, 8—9, 33—34 (Bardieru Al.).

GB, 1955, 7—8, 391—395 (Moise C.).

MM, 1955, 7—8, 406—410 (Scriban-Botoșani N.).

MM, 1956, 8—9, 489—496 (Antonescu G.).

MB, 1957, 7—9, 83—85 (Mihuțiu V.).

GB, 1958, 6—7, 618—622 (Alexandru B. A.).

MM, 1962, 7—8, 598—601 (Crăciunaș I.).

GB, 1962, 7—8, 661—663 (Pănoiu I.).

GB, 1963, 7—8, 631—632 (Negoiță D. Ilie).

Nașterea Maicii Domnului (8 septembrie)

GB, 1955, 7—8, 398—402 (Căciulă Ol.).

MA, 1959, 11—12, 908—912 (Popescu Ioan).

GB, 1957, 7—8, 4—6 (Mureșanu Fl.).

MB, 1958, 10—11, 44—46 (Petreună Ioan).

GB, 1964, 9—10, 760—763 (Branște Ene).

GB, 1964, 9—10, 764—767 (Morozan F.).

Înălțarea Sfintei Cruci (14 septembrie)

GB, 1950, 4—5, 36—41 (Soare G.).

GB, 1954, 4—5, 204—208 (Burlușanu Gr.).

MM, 1956, 8—9, 497—499 (Puiu Ioan).

MB, 1957, 4—6, 111—112 (Bogdan I.).

GB, 1957, 6—7, 353—357 (Rămureanu I.).

GB, 1958, 5, 420—423 (Sf. Atanasie cel Mare, trad. Apostolos Dimelis).
GB, 1960, 371—374 (Popescu Victor).

Cuvioasa Eufrosina (25 septembrie)

GB, 1954, 9—10, 438—444 (Constantinescu I.).

Cuvioasa Paraschiva, Cuviosul Cosma Melodul (14 octombrie)

GB, 1954, 9—10, 444—448 (Săndulescu Al.).
MM, 1955, 3, 130—136 (Şesan M.).
GB, 1956, 8—9, 408—411 (Alexandru P. F.).
GB, 1958, 9, 815—816 (Dalea I.).
MA, 1964, 9—10, 666—669 (Radu Simion).

Sfintul Mare Mucenic Dumitru, izvoritorul de mir (26 octombrie)

GB, 1952, 8—10, 325—329 (Fecioru D.).
MM, 1955, 10—11, 730—734 (Manole Petre).
MA, 1959, 11—12, 912—914 (Belu D.).

Sfintul Dumitru Basarabov (cel Nou) (27 octombrie)

GB, 1954, 9—10, 449—453 (Burluşanu Grig.).
GB, 1955, 10—11, 607—614 (Niculescu Iordan).
GB, 1956, 10, 517—519 (Frumuşani I.).
GB, 1958, 9, 819—822 (Branişte Ene).

Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril (8 noiembrie)

GB, 1953, 9—10, 537—540 (Costin M.).
GB, 1956, 10, 510—514 (Rămureanu I.).

Intrarea în Biserică a Maicii Domnului (21 noiembrie)

GB, 1951, 10—12, 26—30 (Căciulă Ol. trad.).
GB, 1953, 9—10, 533—536 (Constantin M.).
MM, 1954, 11, 49—52 (Bogdan C.).
MM, 1956, 10, 619—622 (Şerbu Gh.).
GB, 1956, 11, 599—603 (Rămureanu I.).
MM, 1958, 7—8, 602—606 (Şesan M.).
GB, 1960, 896—899 (Morozan S.).
GB, 1962, 11—12, 1055—1061 (Pănoiu I.).
GB, 1962, 11—12, 1050—1054 (Prelipceanu Vl.).
GB, 1964, 11—12, 1019—1021 (Rezuş Petre).

Sfintul Ierarh Nicolae (6 decembrie)

GB, 1953, 11, 643—646 (Popescu C.).
GB, 1956, 10, 514—517 (Nicolaeescu N.).
MM, 1956, 11—12, 731—733 (Şerbu Gh.).
MB, 1958, 12, 17—18 (Geţia Gh.).
GB, 1958, 11, 1030—1034 (Branişte E.).
MA, 1962, 11—12, 724—725 (Mladin N.).
GB, 1963, 11—12, 997—1000 (Balca N.).
MB, 1964, 11—12, 734—740 (Copăcianu E.).

Sfintul Apostol Andrei (30 noiembrie)

GB, 1955, 9, 515—518 (Iacobescu Andrei)

*Nașterea Domnului (Crăciunul) (25 decembrie)**Pastorale:*

GB, 1949, 11—12, 3—10 († Justinian).

GB, 1950, 6—12, 3—5 († Justinian).

MM, 1950, 6—12, 88—93 († Sebastian).

GB, 1951, 10—12, 3—7 († Justinian).

MM, 1951, 8—12, 1—6 († Sebastian).

GB, 1952, 11—12, 494—498 († Chesarie).

GB, 1952, 11—12, 488—493 († Antim).

GB, 1952, 11—12, 483—487 († Justinian).

MM, 1952, 7—12, 1—5 († Sebastian).

MM, 1952, 7—12, 6—11 († Teofil).

MM, 1953, 12, 1—8 († Sebastian).

GB, 1953, 12, 707—712 († Justinian).

GB, 1953, 12, 713—718 († Antim).

GB, 1953, 12, 719—723 († Chesarie).

MM, 1954, 1—2, 3—7 († Teofil).

MM, 1954, 12, 1—6 († Sebastian).

MM, 1954, 12, 7—12 († Teofil).

GB, 1954, 11—12, 555—562 († Justinian).

GB, 1954, 11—12, 563—567 († Antim).

GB, 1954, 11—12, 568—572 († Chesarie).

GB, 1955, 12, 695—699 († Justinian).

GB, 1955, 12, 688—703 († Antim).

GB, 1955, 12, 704—707 († Chesarie).

GB, 1956, 11, 679—683 († Justinian).

GB, 1956, 11, 684—688 († Antim).

GB, 1956, 11, 689—692 († Chesarie).

MM, 1956, 11—12, 671—675 († Justinian).

MM, 1956, 11—12, 676—682 († Teofil).

MA, 1956, 3—4, 176—183 († Justin).

MM, 1957, 10—12, 719—724 († Justin).

MA, 1957, 11—12, 771—775 († Nicolae).

GB, 1957, 12, 811—816 († Justinian).

GB, 1957, 12, 817—821 († Antim).

GB, 1957, 12, 822—826 († Chesarie).

GB, 1958, 12, 1133 († Justinian).

GB, 1958, 12, 1137 († Antim).

GB, 1958, 12, 1141—1145 († Chesarie).

MM, 1958, 11—12, 849—858 († Justin).

MM, 1959, 9—12, 533—541 († Justin).

MM, 1960, 9—12, 511—517 († Justin).

MA, 1960, 11—12, 791—795 († Nicolae).

MA, 1960, 11—12, 796—801 († Teofil).

MA, 1960, 11—12, 802—809 († Valerian).

GB, 1960, 881—885 († Justinian).

- GB, 1960, 886—890 († Antim).
 GB, 1960, 891—895 († Chesarie).
 GB, 1961, 965—969 († Justinian).
 GB, 1961, 970—974 († Antim).
 GB, 1961, 975—979 († Chesarie).
 MA, 1961, 11—12, 643—647 († Nicolae).
 MA, 1961, 11—12, 648—652 († Teofil).
 MA, 1961, 11—12, 653—659 († Valerian).
 MM, 1961, 9—12, 601—605 († Justin).
 MM, 1962, 9—12, 641—644 († Justin).
 MM, 1962, 9—12, 645—650 († Partenie).
 MA, 1962, 11—12, 579—584 († Nicolae).
 MA, 1962, 11—12, 585—588 († Teofil).
 MA, 1962, 11—12, 589—597 († Valerian).
 GB, 1962, 11—12, 1017 († Justinian).
 GB, 1962, 11—12, 1023 († Antim).
 GB, 1962, 11—12, 1030—1035 († Chesarie).
 MA, 1963, 11—12, 804—809 († Nicolae).
 MA, 1963, 11—12, 810—814 († Teofil).
 MA, 1963, 11—12, 815—822 († Valerian).
 MM, 1963, 11—12, 645—649 († Justin).
 MM, 1963, 11—12, 650—657 († Partenie).
 GB, 1963, 11—12, 981—985 († Justinian).
 GB, 1963, 11—12, 986—990 († Antim).
 GB, 1963, 11—12, 991—996 († Chesarie).
 MA, 1964, 11—12, 751—756 († Nicolae).
 MA, 1964, 11—12, 757—761 († Teofil).
 MA, 1964, 11—12, 763—764 († Valerian).
 GB, 1964, 11—12, 1001—1006 († Justinian).
 GB, 1964, 11—12, 1007—1012 († Antim).
 GB, 1964, 11—12, 1013—1018 († Chesarie).
 MM, 1964, 11—12, 549—553 († Justin).
 MM, 1964, 11—12, 554—558 († Partenie).

Spicuiri din pastorale

- BOR, 1955, 1—2, 117—129 (I. G. pr.).
 BOR, 1958, 1—2, 214—227 (f. a.).
 BOR, 1960, 1—2, 125—140 (f. a.).
 MA, 1960, 1—2, 3—17 (Redacția).
 BOR, 1963, 1—2, 101—110 (Munteanu Arm. Alex.).

Predict

- GB, 1949, 11—12, 11—14 (Stăniloae D.).
 MM, 1949, 10—12, 1—4 († Justinian, din „Apostolat Social, II, 155).
 GB, 1950, 11—12, 9—15 (Moisescu G. I.).
 GB, 1950, 11—12, 8 (Șesan M.).
 GB, 1950, 11—12, 6—7 (Rezuș P.).
 GB, 1951, 11—12, 16—18 (Țilea Gh.).
 GB, 1951, 10—12, 11—12 (f. a.).
 GB, 1951, 10—12, 8—10 (Fecioru D.).

- MB, 1952, 11—12, 81—82 (Munteanu V. V.).
 GB, 1953, 11, 648—653 (Moise C.).
 MM, 1953, 12, 24—28 (Bordeianu Eugen).
 MB, 1954, 11—12, 31—36 (Redacția).
 GB, 1954, 11—12, 639—643 (Coman G. I.).
 MB, 1955, 10—12, 3—14 (Sf. Grigorie de Nazianz).
 GB, 1955, 12, 708—799 (Dionisie Il. — versuri).
 GB, 1955, 12, 714—718 (Popescu N. N.).
 MB, 1956, 10—12, 181—183 (Iacobescu P.).
 MO, 1956, 598—605 (Manolache Anca).
 GB, 1956, 12, 696—703 (Manolache Anca).
 GB, 1956, 12, 693—695 (Anania V.).
 MB, 1956, 10—12, 183—184 (Părintele Alexie — versuri).
 BOR, 1956, 12, 1169—1182 (Botez Al.).
 GB, 1958, 11, 1039—1041 (Coman I.).
 MO, 1958, 11—12, 780—782 (Chilea Seb.).
 GB, 1958, 12, 1146—1150 (Băjenaru Mihail).
 MB, 1959, 11—12, 3—6 (Truția S.).
 MO, 1960, 1—2, 57—67 († Nicolae Krutischi, trad. N. M. Popescu).
 MO, 1961, 10—12, 712—715 († Chiril al Bulgariei).
 GB, 1962, 1—2, 12—23 (Sf. Grigorie Teologul, trad. Gh. Tilea).
 GB, 1962, 9—10, 857—863 (Chițescu N.).
 MO, 1963, 11—12, 872—875 (Vesa I.).
 MB, 1963, 11—12, 481—483 (F. a.).
 MO, 1964, 11—12, 209—216 (Sf. Ioan Gură de Aur, trad. D. Fecioru).
 MB, 1964, 11—12, 741—744 (trad. de Gelia Gh.).
 MB, 1964, 11—12, 745—746 (Hariuzov N., trad. de V. Pereteatcu).
 MB, 1964, 11—12, 747—750 (Radu Simion).

Soborul Maicii Domnului (26 decembrie. Nicodim Aghioritul

- GB, 1961, 980—988 (Chițescu N.).
 MM, 1958, 11—12, 895—898 (Crăciunaș I.).
 MO, 1956, 628—633 (Gheorghe F.).

Sfântul Mucenic Arhidiaconul Ștefan (27 decembrie)

- GB, 1955, 12, 718—721 (Alexandru P. F.).
 GB, 1956, 11, 631—639 (Chițescu N.).

*

B. Praznice legate de data sărbătoririi Sf. Paști:

Vinerea Mare (Vinerea înainte de Sf. Paști)

- GB, 1958, 4, 312—314 (Man Iuliu).
 GB, 1960, 181—184 (Constantin Grigore).

Izvorul Tămăduirii (Vinerea după Sf. Paști).

- GB, 1953, 2—3, 117 (Moise C.).

Înălțarea Domnului (40 zile după Sf. Paști).

- MB, 1952, 7—9, 54 (Perva-Arad Gh.).
 GB, 1955, 7—8, 403—406 (Ganea T. M.).

- GB, 1956, 8—9, 405—408 (Prelipeanu Vl.).
 MM, 1957, 3—4, 301—307 (Bucevschi O.).
 GB, 1958, 8, 697—702 (Alexandru B. A.).
 GB, 1960, 692—696 (Pislaru V.).
 GB, 1961, 793—796 (Pavel C.).

Simbăta Moșilor (49 zile după Sf. Paști).

- GB, 1953, 4, 204—209 (Radu P.).

Sfânta Treime. A doua zi de Rusalii (51 zile după Sf. Paști).

- GB, 1955, 3—4, 160—166 (Chișescu N.).
 MM, 1957, 5—7, 464—467 (Mănuță Mihai).
 MM, 1959, 5—6, 324—327 (Munteanu C.).
 GB, 1960, 382—386 (Constantinescu Alex.).
 GB, 1961, 381—383 (Aștileanu Vasile).
 MO, 1963, 5—6, 394—396 (Braniște Ene).

II. PREDICI LA DUMINICILE DE PESTE AN (Sărbători mobile)

A. CICLUL PASCAL

a. Opt duminici de la Paști la Rusalii.

— Periodul Penticostarului —

Duminica 1-a a Sfintei Învieri. Învierea Domnului. Sf. Paști

Pastorale

- GB, 1949, 4, 3—6 († Justinian).
 GB, 1950, 4—5, 3—6 († Justinian).
 GB, 1951, 4—5, 3—6 († Justinian).
 GB, 1952, 1—3, 5—9 († Justinian).
 GB, 1953, 2—3, 79—85 († Justinian).
 GB, 1953, 2—3, 86—91 († Antim).
 GB, 1953, 2—3, 92—97 († Chesarie).
 MM, 1953, 3—4, 11—16 († Sebastian).
 MM, 1955, 4, 179—184 († Teofil).
 GB, 1954, 3, 131—134 († Justinian).
 GB, 1954, 4—5, 179—182 († Justinian).
 GB, 1954, 4—5, 183—188 († Antim).
 GB, 1954, 4—5, 189—192 († Chesarie).
 MM, 1954, 3—4, 1—14 († Sebastian).
 GB, 1955, 3—4, 131—135 († Justinian).
 GB, 1955, 3—4, 136—139 († Antim).
 GB, 1955, 3—4, 140—141 († Chesarie).
 MM, 1955, 4, 173—178 († Sebastian).
 MM, 1955, 4, 178—184 († Teofil).
 MM, 1955, 5—6, 12—17 († Teofil).
 GB, 1956, 5, 215—219 († Justinian).
 GB, 1956, 5, 220—224 († Antim).
 GB, 1956, 5, 225—228 († Chesarie).
 MM, 1956, 5, 221—226 († Sebastian).

- MM, 1956, 5, 227—232 († Teofil).
 GB, 1957, 4—5, 203—208 († Justinian).
 GB, 1957, 4—5, 209—213 († Antim).
 GB, 1957, 4—5, 214—216 († Chesarie).
 GB, 1957, 6—7, 349—352 († Justinian).
 MM, 1957, 3—4, 195—198 († Justin).
 MM, 1957, 3—4, 199—205 († Teofil).
 GB, 1958, 4, 299—303 († Justinian).
 GB, 1958, 4, 304—307 († Antim).
 GB, 1958, 4, 308—311 († Chesarie).
 MM, 1958, 3—4, 175—182 († Justin).
 MM, 1958, 3—4, 183—187 († Teofil).
 MM, 1959, 3—4, 153—159 († Justin).
 GB, 1960, 153—157 († Justinian).
 GB, 1960, 158—161 († Antim).
 GB, 1960, 162—165 († Chesarie).
 MM, 1960, 3—4, 155—163 († Justin).
 GB, 1961, 189—194 († Justinian).
 GB, 1961, 195—199 († Antim).
 GB, 1961, 200—204 († Chesarie).
 MM, 1961, 3—4, 139—145 († Justin).
 MA, 1961, 4—6, 179—185 († Nicolae).
 MA, 1961, 4—6, 186—191 († Teofil).
 MA, 1961, 4—6, 192—198 († Valerian).
 GB, 1962, 3—4, 205—210 († Justinian).
 GB, 1962, 3—4, 211—217 († Antim).
 GB, 1962, 3—4, 218—223 († Chesarie).
 MM, 1962, 3—4, 99—105 († Justin).
 MM, 1962, 3—4, 106—112 († Partenie).
 MA, 1962, 3—6, 163—168 († Nicolae).
 MA, 1962, 3—6, 169—172 († Teofil).
 MA, 1962, 3—6, 173—180 († Valerian).
 GB, 1963, 3—4, 209—215 († Justinian).
 GB, 1963, 3—4, 216—221 († Antim).
 GB, 1963, 3—4, 222—227 († Chesarie).
 MM, 1963, 3—4, 147—150 († Justin).
 MM, 1963, 3—4, 151—152 († Partenie).
 MA, 1963, 4—6, 243—248 († Nicolae).
 MA, 1963, 4—6, 249—252 († Teofil).
 MA, 1963, 4—6, 253—261 († Valerian).
 GB, 1964, 5—6, 397—401 († Justinian).
 GB, 1964, 5—6, 402—408 († Antim).
 GB, 1964, 5—6, 409—411 († Chesarie).
 MM, 1964, 5—6, 177—180 († Justin).
 MM, 1964, 5—6, 181—185 († Partenie).
 MA, 1964, 3—5, 163—167 († Nicolae).
 MA, 1964, 3—5, 168—172 († Teofil).
 MA, 1964, 3—5, 173—181 († Valerian).

Spicuri din Pastorale:

BOR, 1956, 5, 451—458 (f.a.).

BOR, 1956, 5, 459—471 (r.a.).

MA, 1959, 5—6, 323—330 (Redacția).

BOR, 1960, 5—6, 436—451 (f.a.).

MA, 1961, 4—6, († Nicolae, din anii 1936—1961 — Mitropolia Ardealului).

Predici

GB, 1949, 4, 7—9 (Cristescu D.).

GB, 1949, 4, 10—15 (Chițescu N.).

GB, 1952, 1—3, 21—22 (Mărgineanu I.).

GB, 1953, 2—3, 112—117 (Buzoianu Orest).

MM, 1953, 3—4, 49—50 (V. Th. pr.).

MB, 1953, 4—6, 64—65 (Eremitul P.).

MB, 1954, 3—4, 21—22 (I Cor. 15, 14) (C. D. Pr. Timișoara).

GB, 1955, 3—4, 149—154 (Popescu M. Th.).

GB, 1956, 5, 235—242 (Bulacu Mihail).

MM, 1956, 5, 233—235 (Bucevski O.).

MA, 1957, 3—4, 179—182 (Marcu Gr.).

GB, 1957, 4—5, 225—229 (Papuc Gh.).

MB, 1958, 4—6, 5—9 (Vlăduceanu Victor).

MB, 1958, 1—3, 164—165 (Felea Il. V.).

GB, 1958, 4, 327—330 (Sf. Epifanie, trad. Popa Ioasaf).

MA, 1958, 3—4, 304—307 (Boțocan Ioan).

MA, 1958, 3—4, 307—309 (Papuc Gh.).

GB, 1960, 166—168 (f. a.).

MA, 1962, 3—6, 376—377 (N. M.).

GB, 1962, 3—4, 224—228 (Redacția).

GB, 1963, 3—4, 228 (Șerban George).

Duminica a 2-a după Sf. Paști, a Tomii. (Ev. In. 20, 19—31)

GB, 1952, 1—3, 22—26 (Cristescu Gr.).

MB, 1953, 4—6, 65—66 (Munteanu V. V.).

GB, 1957, 3, 144—147 (Alexandru P. F.).

MB, 1957, 4—6, 101—102 (Bogdan P.).

MA, 1958, 3—4, 309—312 (Radu Aurel).

Duminica a 3-a după Sf. Paști, a Mironosițelor (Ev. Mc. 15, 43—16, 8)

GB, 1952, 4, 109—112 (Butnariu Gh.).

GB, 1953, 2—3, 124—127 (Bălășanu Gh.).

MM, 1955, 4, 200—203 (Roșca Anania).

MM, 1957, 5—7, 459—463 (Turcanu Loghin Ioan).

MA, 1958, 3—4, 312—314 (Procopoviciu P.).

GB, 1958, 4, 315—319 (Chițescu N.).

GB, 1960, 357—362 (Zidărescu Stelian).

Duminica a 4-a după Sf. Paști, a Slăbănogului (Ev. In. 15, 1—15)

GB, 1952, 4, 113—116 (Căciulă Ol.).

MB, 1957, 4—6, 102—104 (Bogdan P.).

MA, 1958, 5—6, 428—430 (Belu D.).

MM, 1958, 5—6, 448—452 (Crăciunaș Irineu).

Duminica a 5-a după Sf. Paști, a Samarinencii (Ev. In. 4, 5—42)

- GB, 1952, 4, 112—113 (Mărgineanu G.).
 MB, 1953, 4—6, 66—67 (Nera R. V.).
 GB, 1953, 4, 201—204 (Gheorghe B. I.).
 MM, 1953, 5, 10—15 (Porcescu Scarlat).
 MM, 1954, 5—6, 23—28 (Donos N.).
 GB, 1955, 3—4, 154—160 (Iordăchescu Gh.).
 MM, 1955, 5—6, 313—318 (Branște Ene).
 MM, 1956, 6—7, 386—393 (Bardieru Al.).
 MB, 1957, 4—6, 104—105 (Bogdan P.).
 GB, 1959, 5—6, 383—387 (Popescu David).
 GB, 1960, 363—366 (Pascu Iordache).
 MA, 1960, 7—8, 570—572 (Corneanu N.).
 MA, 1962, 3—6, 349—352 (Papuc Gh.).

Duminica a 6-a după Sf. Paști, a Orbului (Ev. In. 9, 1—38)

- GB, 1952, 4, 116—119 (Pîslaru I.).
 GB, 1953, 4, 204—207 (Avramescu Mihai).
 MM, 1954, 5—6, 18—22 (Nonea Const.).
 GB, 1955, 5—6, 261—265 (Teodor M. Gane).
 GB, 1956, 6—7, 287—292 (Ciurea Al.).
 MB, 1956, 7—9, 151—152 (Sălăjean P.).
 GB, 1959, 5—6, 388—391 (Negoiță Al.).
 GB, 1960, 369—371 (Teodorescu George).

*Duminica a 7-a după Sf. Paști, a Sfinților Părinți de la Sinodul I Ecu-
 menic. (Ev. In. 17, 1—13)*

- GB, 1952, 5—7, 187—189 (Avramescu M.).
 MB, 1953, 4—6, 67—68 (Diaconul Nicolae).
 GB, 1954, 4—5, 208—215 (f. a.).
 GB, 1957, 6—7, 374—384 (Chițescu N.).
 MA, 1958, 5—6, 430—433 (Moisiu Al.).
 GB, 1960, 375—379 (Popescu Oct.).

*Duminica a 8-a după Sf. Paști, a Rusaliilor. Pogorîrea Sf. Duh,
 sau Cincizecimea. (Ev. In. 7, 37—53). La 50 zile după Sf. Paști.*

- GB, 1952, 5—7, 189—195 (Căciulă Ol.).
 MM, 1953, 5, 16—22 (Nonea Const.).
 MB, 1953, 4—6, 69—70 (Reneu I.).
 GB, 1953, 2—3, 127—131 (Prelipceanu Vl.).
 GB, 1957, 4—5, 233—235 (Birdaș Emilian).
 GB, 1958, 5, 403—408 (Rămureanu I.).
 MA, 1958, 5—6, 433—434 (I. T.).
 GB, 1960, 379—382 (Paschia Gh.).
 MM, 1961, 5—6, 447—451 (Vasilescu Em.).
 GB, 1962, 5—6, 433—440 (Chițescu N.).
 GB, 1962, 5—6, 441—447 (Tilea Gh.).
 MO, 1963, 5—6, 391—394 (Brătan D. Ilie).

b. Treizeci și șase Duminici după Rusalii.

(Periodul Octoihului — Duminicile 1—32)

(Începutul periodului Triodului — Duminicile 33—36)

Duminica 1-a după Rusalii, a Tuturor Sfinților (Mt. 10, 32—38)

GB, 1952, 5—7, 195—199 (Răduleanu Boris).

GB, 1956, 6—7, 292—294 (Alexandru P. F.).

MB, 1957, 4—6, 112—114 (Firca I.).

GB, 1958, 5, 408—409 (Popescu N. Grigorie).

MA, 1958, 5—6, 434—436 (Albu Ioan).

GB, 1959, 5—6, 392—396 (Alexandru I.).

GB, 1960, 387—390 (Ancuța N.).

MA, 1960, 5—6, 433—437 (Papuc Gh.).

MB, 1962, 7—8, 378—380 (Sălăgeanu P.).

Duminica a 2-a după Rusalii, a Chemării Sfinților Apostoli

(Ev. Mt. 4, 18—23)

GB, 1950, 4—5, 47—48 (Daia V.).

GB, 1952, 5—7, 200—201 (Negraru Gh.).

MB, 1956, 7—9, 133—137 (Braniște Ene).

GB, 1958, 5, 410—413 (Pîrvu Constantin).

MA, 1958, 5—6, 437—438 (Mladin N.).

GB, 1959, 5—6, 397—402 (Alexandru I.).

GB, 1960, 390—392 (Căciulă Ol.).

GB, 1962, 11—12, 1036—1052 (Iordăchescu Gh.).

MA, 1964, 6—8, 537—540 (Părăianu Teofil).

Duminica a 3-a după Rusalii, Grija Divină (Ev. Mt. 6, 22—33)

MB, 1953, 4—6, 70—71 (Loghin-Tăslăuanu Victor).

GB, 1953, 5—7, 304—308 (Staicu Const.).

GB, 1954, 6—7, 303—308 (Burluşanu G.).

MA, 1959, 3—4, 282—284 (G. S.).

GB, 1959, 7—12, 587—590 (Alexandru I.).

GB, 1960, 393—396 (Staicu Const.).

Duminica a 4-a după Rusalii, Sluga Sutaşului (Mt. 8, 5—13)

GB, 1952, 5—7, 205—208 (Ispas Pompiliu).

GB, 1953, 5—7, 308—312 (Motronea C.).

MM, 1955, 7—8, 402—405 (Apostol C.).

MA, 1959, 3—4, 284—288 (Moisiu Al.).

GB, 1959, 7—12, 591—594 (Alexandru I.).

GB, 1960, 545—547 (Papuc Gh.).

Duminica a 5-a după Rusalii, Gadarenii (Mt. 8, 28—9, 1)

GB, 1952, 5—7, 208—214 (Moise C.).

MB, 1953, 4—6, 72 (Bogu Dan).

GB, 1953, 5—7, 313—317 (Murgoci Gh.).

Duminica a 6-a după Rusalii, Slăbănogul din Capernaum (Mt. 9, 1—8)

GB, 1956, 6—7, 295—299 (Iordăchescu Gh.).

MM, 1957, 8—9, 631—634 (Popovići Laurențiu).

MA, 1958, 7—8, 565—568 (Belu D.).
GB, 1958, 6—7, 611—614 (Moraru Dosoftei).

*Dumînica a 7-a după Rusalii, Doi orbi și un mut. Pomenirea Sfinților
Părinți de la Sinodul IV Ecumenic. (Ev. Mt. 9, 27—35)*

BOR, 1951, 10—12, 412—418 († Firmilian).
GB, 1953, 5—7, 317—321 (Mătase C.).
MA, 1959, 7—8, 568—570 (Voicu Constantin).
GB, 1960, 548—550 (Ionescu Vasile).

Duminica a 8-a după Rusalii, Cinci Piini și Doi Pești (Mt. 14, 14—22)

MB, 1952, 7—9, 49 (Perva-Arad Gh.).
GB, 1952, 8—10, 329—332 (Căciulă Ol.).
GB, 1953, 5—7, 322—324 (Constantin S.).
GB, 1960, 550—554 (Gheorghe Constantin).
GB, 1960, 554—557 (Dumbravă D.).

Duminica a 9-a după Rusalii, Umblarea pe Mare (Mt. 14, 22—34)

MB, 1952, 7—9, 50 (Perva-Arad Gh.).
GB, 1953, 5—7, 325—328 (Constantin N.).
GB, 1955, 7—8, 586—591 (Vartolomeu Diacul).
GB, 1957, 6—7, 361—366 (Rămureanu I.).
MB, 1957, 7—9, 82—83 (Mihuțiu V.).
MA, 1959, 5—6, 419—420 (Șesan Milan).
GB, 1960, 561—564 (Moisin Const.).

Duminica a 10-a după Rusalii, Fiul Indrăcit (Mt. 17, 14—23)

MB, 1952, 7—9, 51 (Perva-Arad Gh.).
GB, 1953, 9—10, 515—518 (Hașcău C.).
GB, 1956, 8—9, 595—598 (Pîslaru Matei).
GB, 1959, 7—12, 595—598 (Alexandru I.).

Duminica a 11-a după Rusalii, a Datornicului nemilos (Mt. 18, 23—35)

MB, 1952, 7—9, 51 (Perva-Arad Gh.).
MB, 1953, 7—8, 46—51 (Mihuțiu Viorel).
MA, 1958, 7—8, 568—570 (Belu D.).
GB, 1960, 564—569 (Chialda M.).

Duminica a 12-a după Rusalii, Tînărul bogat (Mt. 19, 6—26)

GB, 1950, 7—8, 49—53 (Săndulescu I.).
GB, 1952, 8—10, 333—335 (Zidărescu Stelian).
MB, 1953, 7—8, 46—51 (Mihuțiu Viorel).
GB, 1957, 8—9, 509—514 (Rămureanu I.).
MA, 1958, 7—8, 570—573 (Secaș Gh.).
GB, 1960, 569—572 (Stoienescu Gh.).

Duminica a 13-a după Rusalii, Lucrătorii viei (Mt. 21, 33—42)

MA, 1959, 5—6, 421—422 (Moisiu Al.).

Duminica a 14-a după Rusalii, Ospățul de nuntă. (Mt. 22, 1—14)

Duminica a 15-a după Rusalii, Porunca cea dintâi (Mt. 22, 35—46)

Duminica a 16-a după Rusalii, Pilda Talanților (Mt. 25, 14—30)

MM, 1955, 5—6, 319—322 (Boghianu I. — despre muncă).

GB, 1956, 11, 606—611 (Căciulă N. Olimp.).

MM, 1959, 3—4, 233—235 (Pașcanu Gh.).

Duminica a 17-a după Rusalii, Fiica Cananeencii (Mt. 15, 21—28)

GB, 1954, 1—2, 40—44 (Burlușanu Grig.).

GB, 1957, 2, 67—70 (Popescu Vintilă)

GB, 1957, 2, 75—76 (Dionisie Il.).

MA, 1964, 3—4, 324—326 (Obancea Al.).

Duminica a 18-a după Rusalii, Pescuirea minunată (Lc. 5, 1—10) (Lc. 1)

MB, 1952, 7—9, 51 (Perva-Arad Gh.).

GB, 1955, 9, 507—511 (Moise C.).

MM, 1959, 9—12, 609—611 (Donos N.).

GB, 1962, 11—12, 1036—1052 (Iordăchescu Gh.).

Duminica a 19-a după Rusalii, Milă și dragoste. (Luca 6, 31—37) (Luca 2)

GB, 1955, 7—8, 406—411 (Constantinescu Ovidiu).

GB, 1958, 9, 812—814 (Bria I. Ioan).

GB, 1961, 796—799 (Chialda M.).

*Duminica a 20-a după Rusalii, Fiul văduvei din Nain (Lc. 7, 11—16)
(Luca 3)*

GB, 1953, 9—10, 527—529 (Moise C.).

GB, 1955, 9, 511—515 (Dionisie Il.).

MA, 1958, 9—10, 738—741 (Belu D.).

GB, 1958, 11, 1025—1029 (Trigu Ștefan).

MM, 1959, 9—12, 612—615 (Vasilescu Em.).

GB, 1960, 696—700 (Preda Atanasie).

GB, 1963, 7—8, 621—626 (Iordăchescu Gh.).

GB, 1963, 9—10, 841—842 (Rezuș Petru).

MA, 1963, 9—10, 744—745 (Mladin N.).

MB, 1964, 9—10, 584—586 (Bogdan P.).

*Duminica a 21-a după Rusalii, Pilda Semănătorului (Lc. 8, 5—15) (Lc. 4)
(Pomenirea Sf. Părinți de la Sinodul VII Ecumenic)*

MB, 1952, 11—12, 73—74 (Diaconul Nicolae).

GB, 1954, 3, 141—144 (Constantinescu Ovidiu).

MM, 1955, 10—11, 734—737 (Popovici Iași).

GB, 1956, 10, 503—506 (Alexandru P. F.).

*Duminica a 22-a după Rusalii, Pilda bogatului și a săracului Lazăr
(Lc. 16, 19—31). (Luca 5.)*

GB, 1950, 9—10, 28—32 (Gogoncea Tr.).

GB, 1953, 9—10, 530—533 (Ștefănescu V.).

GB, 1956, 11, 636—645 (Varfolomeu Diacul).

GB, 1958, 10, 923—931 (Chițescu N.).

- MM, 1960, 9—12, 653—655 (Sfichi M.).
 GB, 1960, 700—704 (Pîslaru I.).
 GB, 1962, 11—12, 1043—1045 (Vesa I.).

Duminica a 23-a după Rusalii, Gadarenii (Luca 8, 41—56) (Luca 6)

- MB, 1952, 11—12, 79—80 (Boga Dan).
 MB, 1952, 11—12, 72—73 (Reneu I.).
 GB, 1956, 10, 506—510 (Chialda M.).
 GB, 1958, 10, 921—923 (Popescu-Ialomița Oreste).
 MA, 1959, 11—12, 914—917 (Papuc Gh.).

Duminica a 24-a după Rusalii, Fiica lui Iair (Luca 8, 41—56) (Luca 7)

- MM, 1954, 9—10, 49—51 (Bardieru Al.).
 GB, 1957, 8—9, 514—517 (Crăciunaș Irineu).

*Duminica a 25-a după Rusalii, a Samariteanului Milostiv
 (Luca 10, 25—37) (Luca 8)*

- MB, 1952, 11—12, 74—75 (Cireșanu V.).
 GB, 1953, 8, 460—464 (Moise C.).
 GB, 1955, 10—11, 614—619 (Iordăchescu Gh.).
 GB, 1956, 11, 595—599 (Alexandru P. F.).
 MA, 1958, 889—891 (Șesan M.).
 MO, 1960, 9—12, 665—680 († Chiril, Patr. Bulgariei).
 MB, 1963, 11—12, 530—531 (Firca Ioan).

Duminica a 26-a după Rusalii, Femeia gîrbovă (Lc. 13, 10—17) (Luca 9)

- MB, 1952, 11—12, 75—78 (Roman Gh. Lucian).
 GB, 1954, 9—10, 456—459 (Vîrtosu V.).
 GB, 1955, 11—12, 619—625 (Pîslaru Matei).
 MA, 1958, 11—12, 891—894 (Belu D.).

Duminica a 27-a după Rusalii, Cina cea Mare (Luca 14, 16—24) (Luca 10)

- GB, 1953, 11, 646—648 (Popescu C.).
 MM, 1960, 9—12, 656—659 (Vasilescu Em.).
 MM, 1960, 9—12, 660—666 (Păvel C.).
 MA, 1963, 11—12, 919—920 (Obancea Arsenie).

*Duminica a 28-a după Rusalii, Bogatul cu țarina, a Sfinților strămoși
 (Luca 12, 16—23) (Luca 11)*

- GB, 1953, 8, 464—467 (Constantin M.).
 GB, 1956, 11, 612—616 (Brăniște Ene).
 GB, 1957, 10—11, 668—672 (Brăniște Ene).
 GB, 1960, 899—902 (Pavel C.).
 MM, 1962, 7—8, 604—607 (Ciurea Al.).

Duminica a 29-a după Rusalii, Cei zece leproși. (Luca 17, 12—29) (Luca 12)

- GB, 1957, 1, 44 (Dionisie Il.).
 GB, 1958, 12, 1155—1158 (Chialda M.).
 MA, 1959, 1—2, 109—111 (Belu D.).
 GB, 1960, 17—19 (Parocescu I.).
 GB, 1961, 21—25 (Balca N.).

Duminica a 30-a după Rusalii, Tînărul bogat (Luca 18, 18—27) (Luca 13)

- GB, 1952, 8—10, 335—339 (Căciulă Ol.).
 MB, 1952, 11—12, 78—79 (Tăslăuanu C.).
 GB, 1954, 11—12, 582—586 (Branîște Ene).
 GB, 1956, 11, 603—606 (Prelîpceanu Vl.).
 MA, 1958, 11—12, 894—896 (Boțocan I.).
 GB, 1961, 799—802 (Rezuș Petru).
 GB, 1962, 11—12, 1062—1064 (Coman I.).
 MA, 1963, 11—12, 913—915 (Sirbu C.).

Duminica a 31-a după Rusalii, Orbul din Ierihon (Lc. 18, 35—48) (Lc. 14)

- GB, 1954, 1—2, 31—33 (Branîște Ene).

Duminică a 32-a după Rusalii, Zaheu Vameșul (Luca 19, 1—10) (Luca 15)

- GB, 1952, 11—12, 508—512 (Moise C.).
 GB, 1954, 11—12, 590—593 (Iordăchescu G.).
 GB, 1957, 1, 45 (Dionisie Il.).
 MB, 1957, 1—3, 7—11 (Cotoșman Gh.).
 MA, 1959, 1—2, 112—113 (Mladin Nicolae).
 GB, 1960, 20—23 (Popescu Victor).
 MO, 1960, 9—12, 665—680 († Chiril, Patr. Bulgariei).
 GB, 1960, 25—28 (Vesa I.).

Duminica a 33-a după Rusalii, a Vameșului și Fariseului (Lc. 18, 10—24) (Luca 16). Inceputul Triodului.

- GB, 1954, 1—2, 44—50 (Miron M.).
 GB, 1957, 1, 30—34 (Alexandru P. F.).
 MM, 1957, 1—2, 106—109 (Bariz Gh.).
 GB, 1957, 2, 75 (Dionisie Il.).
 MB, 1957, 1—3, (Bogdan P.).
 GB, 1958, 1—2, 35—38 (Stăniloae D.).
 MA, 1959, 1—2, 114—115 (Marcu Grigorie).
 GB, 1959, 1—2, 15—19 (Branîște Ene).
 MM, 1960, 1—2, 67—69 (Sfichi Mircea).
 GB, 1960, 35—40 (Sf. Andrei Criteanul, trad. Căciulă Ol.).
 GB, 1960, 31—45 (Pîslaru I.).
 GB, 1961, 28—31 (Ciurea Al.).

Duminica a 34-a după Rusalii, a Fiului risipitor (Lc. 15, 11—24) (Lc. 17)

- GB, 1955, 1—2, 3—9 (Vartolomeu Diacul).
 MB, 1955, 1—3, 5—8 (f. a.).
 MB, 1957, 1—3, 14—16 (Bogdan P.).
 GB, 1957, 2, 6—7 (Dionisie Il.).
 GB, 1958, 1—2, 39—47 (Chițescu N.).
 GB, 1961, 35—40 (Pavel C.).

Duminica a 35-a după Rusalii (Mt. 25, 11—16), a Înfricoșatei judecăți / Lăsat sec carne.

- MB, 1957, 1—3, 16—18 (Bogdan P.).
 GB, 1957, 2, 76 (Dionisie Il.).

GB, 1957, 3, 134—139 (Stăniloae D.).

GB, 1958, 1—2, 48—50 (Ciudin N.).

GB, 1961, 41—45 (Chialda M.).

GB, 1961, 212—213 (Stan Liviu).

Duminica a 36-a după Rusalii, a Izgonirii lui Adam din rai.

Lăsat sec brînză. (Mt. 6, 14—21)

GB, 1957, 3, 151 (Dionisie Il.).

GB, 1958, 3, 205—206 (Popescu-Alunaș Gh.).

MM, 1959, 3—4, 229—232 (Porcescu Șcarlat).

GB, 1961, 45—53 (Chișescu N.).

c. *Șase Duminici ale Postului Mare (al Paștilor).*

(Periodul Triodului)

Duminica 1-a a Postului, a Ortodoxiei. (In. 1, 43—51)

GB, 1953, 1, 7—10 (Buzoianu Orest).

MB, 1957, 1—3, 18—24 (Cotoșman Gh.).

GB, 1957, 3, 151 (Dionisie Il.).

GB, 1958, 3, 207—210 (Moisescu G. I.).

MA, 1958, 3—4, 288—291 (Belu D.).

GB, 1960, 169—173 (Constanlin Grig.).

GB, 1961, 53—57 (Coman Ioan).

MB, 1963, 3—4, 182—183 (Comșulea Const.).

Duminica a 2-a a Postului, Grigorie Palama (Mc. 2, 1—12)

GB, 1955, 1—2, 9—14 (Petcu Al.).

MB, 1957, 1—3, 24—25 (Bogdan P.).

GB, 1957, 3, 152 (Dionisie Il.).

MM, 1957, 3—4, 296—300 (Donos N.).

MA, 1958, 3—4, 291—292 (Man Iuliu).

GB, 1958, 3, 211—214 (Pavel C. Constantin).

GB, 1960, 173—175 (Staicu Const.).

Duminica a 3-a a Postului, a Crucii (Mc. 8, 34—9, 1).

GB, 1953, 1, 10—13 (Bejgu I.).

GB, 1954, 1—2, 51—57 (Petcu Al.).

MB, 1954, 3—4, 7—11 (Diaconu C.).

MB, 1957, 1—3, 26—30 (Cotoșman G.).

GB, 1957, 3, 152 (Dionisie Il.).

MA, 1958, 3—4, 293—296 (Vlad Sofron).

(Vezi și: Cruce).

Duminica a 4-a a Postului, Ioan Scărarul (Mc. 9, 17—31).

GB, 1954, 3, 137—141 (Burlușanu Grig.).

MB, 1954, 3—4, 11—13 (Gheția, Timișoara).

GB, 1957, 3, 153 (Dionisie Il.).

MA, 1958, 3—4, 296—299 (Radu Aurel).

MM, 1958, 3—4, 283—286 (Donos Niculae).

GB, 1961, 213—218 (Rămureanu I.).

MA, 1961, 7—8, 473—475 (Sîrbu Cornel).

Duminica a 5-a a Postului, Maria Egipteanca (Mc. 10, 32—45)

- GB, 1949, 3, 79—88 (Chiricuță P. Toma).
 GB, 1952, 1—3, 16—17 (Roșculeț D.).
 MM, 1956, 3—4, 152—158 (Donos N.).
 GB, 1957, 3, 137—143 (Pavel C. Const.).
 MA, 1958, 3—4, 299—301 (Șesan Milan).
 GB, 1959, 3—4, 197—200 (Preda Al.).

Duminica a 6-a a Postului, a Floriilor (In. 12, 1—18)

- GB, 1952, 1—3, 18—21 (Pislaru I.).
 GB, 1953, 2—3, 108—112 (Burlușanu Grigorie).
 MB, 1954, 3—4, 13—14 (Nicola N.).
 MA, 1958, 3—4, 301—304 (Popoviciu Moise).
 MB, 1958, 1—3, 159—160 (Vlăduceanu V.).
 GB, 1960, 178—180 (Tifu Titus).
 GB, 1961, 222—225 (Rezuș Petru).
 MM, 1963, 3—4, 209—210 (Mladin Nicolae).

*

B. CICLUL ÎNĂLȚĂRII SFINTEI CRUCI (14 septembrie)*Duminica înaintea Înălțării Sfintei Cruci (In. 3, 13—17)*

- GB, 1953 9—10, 518—522 (Economu Const.).
 GB, 1956, 8—9, 396—404 (Căciulă Ol.).
 GB, 1960, 689—691 (Coman Ioan).

Duminica după Înălțarea Sfintei Cruci (Marcu 8, 34—38)

- GB, 1953, 9—10, 522—527 (Constantinescu Ovidiu).
 GB, 1954, 9—10, 453—456 (Popescu Vintilă).
 MM, 1955, 9, 531—536 (Donos Nicolae).
 MA, 1960, 1—2, 102—104 (Todoran Isidor).

*

C. CICLUL NAȘTERII DOMNULUI (25 decembrie)*Duminica înaintea Nașterii Domnului (Mt. 1, 1—25). Cartea Neamurilor
lui Iisus Hristos. Întîmpinarea lui Hristos*

- GB, 1950, 11—12, 43—47 (Nicolaescu N.).
 MB, 1952, 11—12, 80—81 (Nera R. I.).
 GB, 1955, 12, 710—714 (Bulacu Mihail).
 MB, 1956, 10—12, 176—178 (Protopresbiterul B.).
 MM, 1956, 11—12, 734—737 (Pavel Constantin).
 GB, 1958, 1034—1039 (Prelipeanu Vladimir).

Duminica după Nașterea Domnului (Mt. 2, 13—22)

- MB, 1956, 10—12, 178—180 (Protopresbiterul B.).
 GB, 1957, 12, 842—846 (Chițescu N.).
 MM, 1948, 11—12, 899—902 (Pavel Constantin).
 MM, 1962, 9—12, 713—715 (Melșcanu Tiberiu).

*

D. CICLUL BOTEZULUI DOMNULUI (6 ianuarie)

Duminica înaintea Botezului Domnului. (Mc. 1, 1—8)

GB, 1954, 1—2, 28—30 (Hașcău C.).

MM, 1957, 1—2, 102—105 (Slevoacă Ștefan).

GB, 1960, 12, 17 (Verzan Sabin).

Duminica după Botezul Domnului (Mt. 4, 11—17)

GB, 1954, 11—12, 586—589 (Vasilescu Em.).

GB, 1957, 1, 44—45 (Dionisie Il.).

GB, 1957, 1, 17—22 (Rămureanu I.).

MA, 1959, 1—2, 107—109 (Șesan Milan).

GB, 1961, 1, 17—21 (Preda Al.).

*

III. PREDICI TEMATICE

(în ordine alfabetică)

Activitatea omiletică (mai multă preocupare), MB, 1955, 10—12, 1—2.

Adam, MO, 1958, 3—4, 203—210 (Chilea Seb.).

Adânc (spre...) GB, 1958, 6—7, 601—606 († Chiril Patr. Bulgariei).

Adunare (cuvînt la...) MM, 1955, 5—6, 265—271 († Sebastian).

„ MM, 1954, 9—10, 43—48 († Sebastian).

„ MM, 1954, 5—6, 1—6 († Sebastian).

Adunați (în numele meu), MA, 1964, 3—5, 316—318 (Belu Dumitru).

Ajutor divin, MB, 1958, 10—11, 49—50 (Vlăduceanu V.).

Ajutorul, MO, 1959, 7—8, 475—483 (Krutițchi N, trad. Mihailu Gh.).

Aminte (luare...), MO, 1959, 7—8, 457—473 (Krutițchi N.).

Aniversare harică, MM, 1954, 11, 3—6, (Nonea C.).

Apolinarism (împotriva), MA, 1957, 3—4, 242—253 (Sf. Grigorie Teologul, trad. Cotoș N.).

Apa (cea vie), MB, 1964, 4—6, 249—251 (Marinescu M.).

Apostoli (Sfinți... pe Golgota), GB, 1957, 4—6, 229—233 (Bucevschi O.).

Apa (în practica religioasă), MB, 1958, 1—3, 141—142 (Petreună I.).

Aproapele (despre iertarea...), MM, 1956, 6—7, 338—359 (Manolache A.).

Aproapele (și cine-i...), GB, 1952, 8—10, 342—344 (Mihailu Gh.).

Aproapele, MM, 1961, 1—2, 78—80 (Papuc Gh.).

Apostoli (chemarea...) — vezi: Duminica a 2-a după Rusalii.

Apostolii Iuda și Petru, GB, 1956, 3—4, 150—152 (Bucevschi O.).

Ascultător, MB, 1963, 3—4, 184—186 (Firca Ioan).

Ascultare (Vorbește Doamne căci robul tău ascultă), MA, 1959, 5—6, 452—455 (Vlad Sofron).

Ascultarea de Biserică, MM, 1956, 5, 259—261 (Slevoacă St.).

Așteptarea (în... Domnului), MB, 1957, 10—12, 181—183 (Vlăduceanu V.).

Beție (împotriva...), MB, 1957, 1—3, 32—35 (Lupșa Ștefan).

Bine (săvîrșirea...), (Gal. 6, 9), MM, 1962, 9—10, 716—718.

Biblia (despre...), MB, 1956, 7—9, 146—148 (Petreună Ioan).

Biserica suspinelor, MB, 1960, 3—6, 54—57 (Bogdan Petre).

Biserica locaș de închinare, MA, 1958, 1—2, 130—132 (Coman Vasile).

Biserică, casa Domnului, (respect și grijă), GB, 1955, 12, 721—727

(Popescu M. Teodor).

Biserica, O, 1954, 2—3, I—VIII († Justinian).

- Blîndeje (chipul...), MB, 1957, 10—12, 175—177 (Racoveanu Nevă).
- Bucuria creștină, GB, 1955, 1—2, 15—18 (Chițescu N.).
- Bucuria unei biruințe, GB, 1950, 6, 44—45 (Cristescu Grig.).
- Bucuria unității, MB, 1958, 10—11, 11—13 (Bunea I.).
- Bucurați-vă, MA, 1960, 1—2, 104—106 (Papuc Gh.).
- Bunuri materiale, MA, 1957, 3—4, 278—283 (D. B.).
- Catedrala (sfîntirea...), MM, 1955, 7—8, 369—373 († Sebastian).
- Catedrala, MB, 1948, 1—3, 54—56 (Diaconul Nicolae).
- Căutare, GB, 1962, 3—4, 249 (Șerban G.).
- Cazanii, GB, 1950, 6, 11—21 (Popescu N. M.).
- Casa lui Dumnezeu, MO, 1956, 324—327 (Brătan Ilie).
- Casa de lîngă Mare, GB, 1962, 7—8, 689—700 (Alexandru B. A.).
- Cămara, MO, 1960, 3—4, 203—215 († Nicolae Krutițchi).
- Chemare la mîntuire, MB, 1964, 11—12, 737—740 (Iordăchescu Gh.).
- Cina Domnului, MB, 1959, 11—12, 131—136 (Vlăduceanu V.).
- Cina de Taină, MB, 1954, 3—4, 15—17 (Reneu I.).
- Cina Domnului, MB, 1957, 10—12, 179—180 (Dragomir T.).
- Colindul bătrînilor (versuri), GB, 1957, 12, 852—853.
- Convingerea, MB, 1963, 1—2, 77—78 (Bogdan P.).
- Consacrarea, (În, XVIII, 19) MM, 1962, 3—4, 162—178 (Chițescu N.).
- Cooperarea, MA, 1960, 5—6, 431—433 (Secaș Gh.).
- Conștiință (examen de...), GB, 1949, 9, 7—10 (Cristescu D.).
- Copil (de ziua...), MM, 1953, 6—7, 50—57 (Vrănescu T.).
- Conferință cu protopopii, MM, 1952, 7—12, 12—18 († Sebastian).
- Colind ceresc, GB, 1958, 12, 1168—1169 (Alexe Gh.).
- Credință și relații, MB, 1964, 4—6, 255—256 (Todor N.).
- Credința, GB, 1949, 1—2, 28—32 (Vasilescu Em.).
- Credința în Iisus, MB, 1958, 12, 21—23 (Chioaru I.).
- Credința creștină, GB, 1956, 6—7, 305—314 (Ghiuș Benedict).
- Credința, MA, 1959, 7—8, 579—582 (Mladin N.).
- Credința (pildă a...), MB, 1959, 3—4, 43—46 (Nerva R.).
- Credința, MO, 1956, 55—56 și 212—216 (Ghiuș B.).
- Crearea lumii, MO, 1957, 58—65 și 641—647; 789—793 (Ghiuș B.).
- Cruce (cinstirea Sfintei...), MM, 1956, 8—9, 497—499.
- Cruce, MA, 1964, 3—5, 322—324 (Secaș Gh.).
- Cruce (la picioarele...), MO, 1959, 7—8, 457—473 († Krutițchi N.).
trad. Popescu).
- Cruce, (Sfînta...), MB, 1958, 10—11, 47—48, (Geția Gh.).
- Cruce, MB, 1958, 1—3, 156—158 (Vlăduceanu V.).
- Cruce, MA, 1960, 1—2, 100—102 (Belu D.).
- Crucificare (sensul...), MB, 1954, 3—4, 7—11 (Diaconu C.).
- Creștin (numele de...) MM, 1949, 10—12, 15—20 († Crutițchi N.).
- Creștin (versuri), GB, 1955, 7—8, 412—413 (Dionisie Il.).
- Crezul, MO, 1956, 370—373 (Ghiuș Ben.).
- Crezul, GB, 1956, 11, 623—630 (Ghiuș Ben.).
- Cununie, GB, 1959, 5—6, 403—406 (Costea Traian).
- Cuminecătura, MB, 1964, 4—6, 252—254 (Cuzman D.).
- Cuminecătura, MA, 1964, 1—2, 130—132 (Obancea Arsenie).
- Cumpătarea, MO, 1962, 7—9, 480—488 (Brata D. Ilie).

- Cumpătarea, GB, 1958, 3, 215—219 (Pîslaru M.).
- Cuminecătura, MM, 1964, 11—12, 591—596 (Nicodim Aghioritul, traducere Popescu S.).
- Cult, MA, 1963, 9—10, 746—748 (Coman V.).
- Culte din R.P.R., MM, 1951, 1—7, 70—81 († Sebastian).
- Cunoștințe folositoare, GB, 1960, 343—346 (Căciulă Ol.).
- Cultură (porunca...), MM, 1958, 1—2, 59—66 (Bucevschi O.).
- Cuvînt de întîmpinare, MA, 1964, 3—5, 360—361 (Vlad Sofron).
- Cuvîntarea mea de recepție la Academie, BOR, 1954, 4, 452—453 (Galac-tion Gala).
- Cuvintele (din... Sf. Părinți), MM, 1958, 1—2, 67—69 (Nestor Ieronim).
- Cuvîntările lui E. Poteca, MO, 1964, 9—10, 758—768 (Cocora Gabriel).
- Cuvîntări catehetice (modalitate practică), GB, 1950, 11—12, 48—50 (Ofic.).
- Cuvîntările I.P.S.P. Justinian, GB, 1949, 5—6, 43—45 (Rezuș Petru).
- Cuvîntări funebre, MB, 1964, 1—3, 60—64 (Stănescu Florian).
- Calendar (îndreptarea...), GB, 1956, 11, 616—623 (Lazăr N.).
- Chemarea preoțească, MA, 1962, 11—12, 721—724 (Vecerzan Simion).
- Culmi (spre...), MB, 1957, 4—6, 116 (Crețu I.).
- Cursuri de îndrumare (cuvîntări la deschiderea...)
- BOR, 1964, 7—8, 626—628 († Justinian).
- MM, 1954, 5—6, 7—11 († Sebastian).
- Datoriile credinciosului față de colectivitate, MB, 1963, 9—10, 431—433 (Belu D.).
- Desăvîrșirea (calea... la Sf. Părinți), GB, 1955, 3—4, 167—169 (Staicu C.).
- Desfrîu (împotriva...), MB, 1956, 10—12, 173—176 (Lupșa Ștefan).
- Denie (versuri), MB, 1958, 1—3, 138 (V. L.).
- Dragostea poruncă cerească, MB, 1962, 114—115 (Pamucov).
- Dragoste, MM, 1959, 5—6, 321—323 (Papuc Gh.).
- Dragostea creștină, GB, 1956, 6—7, 299—304 (Găiculescu C.).
- Dragostea creștină, MB, 1958, 10—11, 51—53 (Crăciunaș I.).
- Dreptul (bucuria...), MB, 1960, 1—2, 98—101 (Ișa Al. I.).
- Drumar omiletic, MO, 1954, 1—3, 81—84; 4—6, 234—238; 11—12, 636—641; 7—8, 391—395; 1955, 48—55; 174—181 (Sebastian Preotul).
- Dumnezeu (minunat este...), MB, 1958, 4—6, 98—100.
- Dumnezeu Tatăl, MA, 1963, 1—3, 217—219 (Mladin N.).
- Dumnezeu, MO, 1956, 515—516; 654—666 Ghiuș Ben.).
- Dumnezeirea Mîntuitorului, MB, 1964, 7—8, 404—408 (Papuc Gh.).
- Duhul necurat, MB, 1959, 9—10, 71—74 (Temeș C.).
- Duminica, GB, 1958, 9, 823—824 (Petrescu Const.).
- Duhul (pentru orbirea... nostru), MB, 1957, 4—6, 108—110 (Firca I.).
- Egoismul (păcat), MB, 1963, 1—2, 79—82 (Chiță I. B.).
- Eleon, (iar noaptea ieșea în muntele...), GB, 1958, 4, 335—343 (Botez A.).
- Eleonul, MO, 1960, 3—4, 203—215 (Krutițchi N.).
- Emaus, (spre), GB, 1951, 4—5, 7—9 (Gregorian V.).
- Emanuil (ce se tîlmăcește: „Cu noi este Dumnezeu“), GB, 1957, 12, 832—841 (N. Chițescu).
- Euharistie, MM, 1956, 1—2, 18—22 (Gobjilă V. E.).
- Euharistie, GB, 1958, 8, 703—712 (Kalagheros Macarios).
- Evangelhia (după Ioan), GB, 1964, 7—8, 659—663 (Ciurea Al.).

- Evanghelia și taina munților, GB, 1957, 8—9, 550—554 (Moldovan I.).
- Evanghelia (cele patru...), GB, 1964, 7—8, 654—658 (Fecioru D.).
- Evanghelia, cartea preotului, GB, 1957, 8—9, 541—550 (Popescu M. T.).
- Faptele luminii, MB, 1964, 7—8, 399—401 (Coman Vasile).
- Face (a... și a învăța), MA, 1962, 11—12, 717—718 (Mladin N.).
- Făgăduință și rugăciune, GB, 1960, 208—214 (Alexandru B. A.).
- Făptuiri (comoara bunelor...), MB, 1964, 4—6, 247—248 (Iordăchescu Gheorghe).
- Femeie (de ziua...), MA, 1960, 272—276 (Redacția).
- Femeie creștină, MB, 1958, 1—3, 166—168 (Comșulea Const.).
- Felicitări, GB, 1949, 1—2, 1—18 (f. a.).
- Fiii lui Dumnezeu (II, In., 3, 2), GB, 1956, 5, 242—248 (Dimitrie Preotul).
- Folclor românesc (culegere), BOR, 1955, 7, 647—653 (Alexe Gh.).
- Harul (Nu nesocoti...), BOR, 1954, 4, 454—468 (Fecioru D.).
- Hram (la...), MA, 1962, 7—8, 569—570 (N. M.).
- Hrană sufletului și trupului, MA, 1959, 5—6, 423—424 (Popoviciu Moise).
- Hristos taina mântuirii noastre, MO, 1962, 1—2, 57—59 (Brătan Ilie).
- Hrisologul Petru (predicator), MB, 1955, 10—12, 14—24.
- Iertare (și ne...), MB, 1960, 3—5, 42—46 (Coman Vasile).
- Iertarea aproapei, MM, 1956, 6—7, 338—359 (Manolache Anca).
- Iisus Hristos, MB, 1964, 7—8, 404—408 (Papuc Gh.).
- Iisus plînge, (Mt. 16, 28), GB, 1954, 1—2, 57—58 (Branște Ene).
- Iisus Hristos centru vieții noastre, GB, 1956, 8—9, 443—453 (Chișescu N.).
- Iisus și Marea, GB, 1956, 1—2, 56—61. (Copăceanu Emanuel).
- Iisus (pruncia lui...), MO, 1963, 11—12, 875—877 (Vesa I.).
- Indurare (Mt. 23, 3), MB, 1954, 3—4, 18—20 (C. D. Pr.).
- Inimă bună și... rea, MB, 1957, 1—3, 4—6 (Petreună I.).
- Inimă, MB, 1956, 10—12, 184 (Iacobescu Petre).
- Inchinare, GB, 1964, 6—7, 527—630 (Leuștean I.).
- Învierca, GB, 1964, 5—6, 423—425 (Soare Gh.).
- Înmulți (cel înfiat își va... viața), MA, 1963, 7—8, 585—588 (Belu D.).
- Îndrumare, MA, 1956, 1—2, 3—4 († Justin).
- Însemnări, fapte, îndemnuri, GB, 1950, 4—5, 56—80; 1951, 8—9, 45—47.
- Îndatoriri cetățenești, BOR, 1952, 9—10, 603—607 († Justinian).
- Îngeri, MO, 1957, 172—181; 350—356; 487—496 (Ghiuș Ben.).
- Înțelegere, MB, 1956, 7—9, 145—146 (Protopresbiterul B.).
- Învățătură creștină, MB, 1964, 1—3, 65—67 (Vlăduceanu V.).
- Îndemn pentru preoți, BOR, 1955, 3—4, 335—340 (Vasilescu Em.).
- Îndrumări părintești, BOR, 1956, 1—2, 113—122 (Nicolaescu N.).
- Îndemn la pocăință, MB, 1964, 4—6, 243—246 (Todor N.).
- Înșelători, MM, 1955, 9, 489—495 († Sebastian).
- Îndrumări omiletice, BOR, 1953, 7—8, 689—705 (Cristescu Grig.).
- Împărăția lui Dumnezeu, MM, 1954, 7—8, 103—105 (Popescu Miloveni G.).
- Împărăția lui Dumnezeu, MB, 1956, 7—9, 137—139 (Bogdan Petru).
- Ispitirea Domnului și Predica de pe Munte, GB, 1960, 184—188 (Popescu V.).
- Iubirea săracilor, GB, 1957, 10—11, 672—679 (Sf. Grigorie al Nissei — trad. O. Căciulă).
- Iubirea, MB, 1958, 1—3, 143—145 (Mladin N.).

- Iubirea semenului, MM, 1962, 3—4, 203—208 (Belu D.).
- Iubirea aproapelui, GB, 1961, 57—64 (Tănăsescu N.).
- Iubirea esența creștinismului, MB, 1958, 4—6, 96—97 (Vlăduceanu V.).
- Indrumări, GB, 1949, 11—12, 70—110; 1950, 3, 51—72; BOR, 1954, 10, 1062—1078.
- Jertfa Mîntuitorului, MA, 1961, 1—3, 113—116 (Radu Aurel).
- Jertfă și renunțare, MB, 1957, 10—12, 171—173 (Racoveanu-Nera I.).
- Jertfa liturgică, MA, 1961, 1—3, 107—113 (Radu Aurel).
- Jețul slavei Sale..., MA, 1961, 4—6, 313—315 (Belu Dumitru).
- Judecata din urmă, MA, 1959, 3—4, 277—279 (Sîrbu Cornel).
- Lăcomia (contra...), MA, 1958, 11—12, 891—894 (Belu Dumitru).
- Lăcomia (unde duce...), GB, 1958, 10, 933—934 (Vîrtosu H.).
- Lăcomia (împotriva...), MM, 1964, 3—5, 117—125 (Sf. Vasile cel Mare, trad. Popescu Serafim).
- Lăcomie, MM, 1954, 3—4, 31—36 (Pr. St. Sl. Cimpulung).
- Lectura predicatorului, MA, 1956, 11—12, 891—901 (Belu Dumitru).
- Legea (împlinirea...), MB, 1962, 1—4, 116—117 (Ghiță B.).
- Liturghia, jertfă nesîngeroasă, MA, 1964, 6—8, 540—543 (Coman Vasile).
- Liturghia, școala dreptei credințe, MA, 1963, 7—8, 588—590 (Radu A.).
- Liturghia credincioșilor, GB, 1949, 11—12, 49—57 (Nicolaescu N., partea I); GB, 1950, 1—2, 11—17 (Nicolaescu N., partea II).
- Liturghia (Sfînta...), MA, 1959, 7—8, 570—573 (Papuc Gh.).
- Liturghia ca taină, MA, 1962, 3—6, 343—348 (Radu Aurel).
- Liturghia, ce este?, MA, 1960, 11—12, 896—899 (Radu Aurel).
- Liturghia pregătitoare sau proscomidia, GB, 1949, 9, 11—17 (Nicolaescu Nicolae).
- Liturghia, marea rugăciune creștină, MA, 1959, 7—9, 573—574 (Orfan S.).
- Liturghia (țilcuii...), MO, 1958, 1—2, 72—83 (Nicodim Aghioritul, trad. de Bratu Gh.).
- Lumină lină, (versuri), MB, 1957, 1—3, 38—39 (Iacobescu Petru).
- Mama, de ziua..., GB, 1963, 3—4, 232—234 (Leoștean Temistocle).
- Mărințe (dați-le voi să...), MB, 1964, 7—8, 409—411 (Anuțoiu Dimitrie).
- Mărturisirea preotului (predica), GB, 1954, 11—12, 643—649 (Popescu M. T.).
- Mărturisii-vă Domnului, MA, 1961, 7—8, 475—477 (Roman I.).
- Mai (sfînți din luna...), MM, 1964, 5—6, 264—270 (Ivan I.).
- Material omiletic: GB, 1958, 10, 932—933 (Căciulă Ol.); GB, 1960, 41—42 (Popescu G.); GB, 1958, 8, 713—718 (Ticoca Econ), GB, 1958, 1—2, 51—54 (Karanicola P.); GB, 1958, 3, 220—222 (Karanicola P.).
- Meditații ținute studenților, GB, 1957, 6—7, 366—374 (Vasilescu Em.).
- Meditație pentru preoți, MA, 1964, 9—10, 669—672 (Turcu Ioan).
- Meditație, MB, 1957, 1—3, 36—37 (Popescu Aurel).
- Mîntuire (folosul timpului pentru...), GB, 1954, 11—12, 594—599 (Nicolaescu N.).
- Mîntuirea, MM, 1960, 3—4, 239—243 (Papuc Gh.).
- Mîntuire, MB, 1964, 11—12, 737—740 (Iordăchescu P.).
- Mîntuire, MO, 1956, 373—378 (Ghiuș Ben.).
- Mîntuire, BOR, 1958, 9, 878—885 (Chilea Seb.).
- Mîntuire, MB, 1962, 7—8, 381—384 (Man Iuliu).

- Mîndrie, MB, 1960, 1—2, 102—103 (Nicola Valer).
- Mîndrie și smerenie, MO, 1962, 1—2, 59—62 (Gavril Mihail).
- Mîndria și smerenia, MA, 1961, 1—3, 116—118 (Mladin N.).
- Milostivirea divină, MB, 1964, 1—3, 73—76 (Ghiță I.).
- Milostenia, MB, 1957, 10—12, 173—175 (Turcu V.).
- Milostenia, MO, 1959, 5—6, 310—321 (Krutischi N.).
- Misiune (Chemări la...), BOR, 1962, 6—8, 400—404 (Căciulă Ol.).
- Misionarii (Mt. 9, 37—38), GB, 1949, 3, 57—59 (Șendrea Pavel).
- Mînia lui Dumnezeu, MB, 1958, 4—6, 103—105 (Șimlean Al.).
- Mormîntul, MO, 1959, 7—8, 457—473 (Krutischi N.).
- Monahismul ortodox, MM, 1949, 10—12, 7—14 († Teoctist).
- Moaște (cinstirea Sf...), MB, 1957, 1—3, 66—70 (Iacobescu Petre).
- Munca: GB, 1960, 43—47 (Pislaru Matei).
- MA, 1957, 11—12, 866—872 (D. B.).
- GB, 1952, 8—10, 339—342 (Veștemean D.).
- MA, 1957, 1—2, 119—122 (N. M.).
- MB, 1964, 7—8, 395—398 (Ghiță I.).
- MM, 1958, 11—12, 893—894 (Donos N.).
- MB, 1958, 1—3, 37—49 (Deheleanu P.).
- GB, 1954, 11—12, 559—604 (Vatrici Silvestru).
- MA, 1957, 9—10, 699—704 (D. B.).
- GB, 1953, 1, 13—15, (Chișescu N.).
- GB, 1952, 1—3, 10—15 († Justinian).
- Mulțumire, MO, 1959, 9—12, 614—617 (Krutischi N., trad. N. M. Popescu).
- Mădulară a lui Hristos, GB, 1956, 8—9, 469—473.
- Nazaretul leagănul creștinismului, MB, 1960, 1—2, 84—88 (Men. A.).
- Nădejde, MB, 1956, 7—8, 148—149 (Decan Ioan).
- Necrolog: GB, 1956, 10, 499—502 (Dimancea Stan).
- BOR, 1953, 11—12, 1186—1189 (Mihai Ștefan).
- GB, 1950, 1—2, 44—57 și 59—75 (f. a.).
- Noapte senină, MO, 1960, 3—4, 203—215 (Krutischi N.).
- Ochii, MB, 1962, 11—12, 714—715 (Petreună I.).
- Omul lui Dumnezeu, MB, 1958, 4—6, 101—102 (Bogdan Petru).
- Om plecat lui Dumnezeu, MA, 1964, 9—10, 663—666 (Belu Dumitru).
- Om la locul lui, MM, 1955, 3, 81—83 († Teofil).
- Omilie sau predică, MA, 1957, 3—4, 271—277 (Belu D.).
- Ortodoxia (luceferii...), MB, 1960, 1—2, 93—97 (Ghiță I.).
- Ortodoxia, MB, 1958, 1—3, 150—152 (Vlăduceanu V.).
- Părinți apostolici, GB, 1964, 9—10, 757—759 (Coman G. Ioan).
- Păstorul cel Bun, GB, 1953, 5—7, 283—285 († Teoctist).
- Patria (iubirea față de...), MA, 3—5, 182—187 (Redacția).
- Pacea: GB, 1951, 6—7, 7—8 (Galaction Gala).
- / GB, 1952, 11—12, 525—565 (F. a.).
- GB, 1952, 1—3, 34—35 (Negraru Gh.).
- GB, 1952, 1—3, 30—33 (Pascu I.).
- GB, 1952, 8—10, 323—325 (Părintele Grigorie).
- BOR, 1953, 7—8, 636—649 (Sădeanu D.).
- BOR, 1953, 2—3, 224—235 (f. a.).
- MM, 1954, 5—6, 29—31 (Antonescu Gh.).

- GB, 1954, 3, 150—155 (Sădeanu D. V.).
 MB, 1954, 3—4, 13—14 (Nicola V.).
 O, 1955, 3, 464—472 (Căciulă Ol.).
 MM, 1955, 4, 204—208 (Grancea P.).
 GB, 1956, 10, 522—523 (Moldovanu M. V.).
 MB, 1957, 10—12, 183—186 (Vlăduceanu V.).
 MA, 1958, 1—2, 127—129 (Sf. Grigorie Nisanul (D. B.)).
 MM, 1958, 3—4, 188—198 (Crăciunaș Irineu).
 GB, 1958, 10, 946—949 (Sf. Grigorie al Nissei, trad. Tănăsescu D.).
 GB, 1959, 5—6, 407—410 (Lazăr N. Galați).
 MA, 1962, 3—6, 353—356 (Păcuraru M.).
 MO, 1962, 1—2, 62—71 (Lefter A.).
 GB, 1963, 1—2, 22 (versuri), Pîslaru P.).
 GB, 1963, 9—10, 918—928 (Alexandru B. A.).
 MO, 1963, 11—12, 851—853 (Chiriță Grigorie).
 BOR, 1964, 1—2, 76—94 (Stăniloiaie D.).
 GB, 1964, 1—2, 29 (Predescu I. Marin).
 Pîinea noastră . . . , MB, 1960, 7—12, 190—192 (Coman V.).
 BOR, 1953, 1, 97—104 (f. a.).
 MA, 1957, 3—4, 278—283 (D. B.).
 Pizma, MA, 1960, 11—12, 894—896 (Belu D.).
 Plan de predică (de ce e necesar? . . .), MA, 1960, 7—8, 563—569 (Belu D.).
 Plîngere de seară, MB, 1957, 4—6, 115 (Sf. Grigorie Teologul).
 Pocăința (lacrimile . . .), MB, 1958, 10—11, 39—40 (Vlăduceanu Victor).
 Pocăința (îndemn la . . .), MB, 1960, 4—6, 243—246 (Todor N.).
 Pocăința, (omilie), ST, 1957, 625—631 (Sf. Ioan Gură de Aur, traducere Bucevschi).
 Pocăința, MM, 1954, 1—2, 11—13 (Bardieru Al.).
 Post, MB, 1956, 1—3, 17—20 (Sîlcu Marin).
 GB, 1957, 3, 168—170 (Birdaș Emilian).
 GB, 1956, 3—4, 113—122 (Popescu M. Teodor).
 GB, 1957, 3, 147—150 (Grosu Pavel).
 MB, 1958, 1—3, 146 (Coman Vasile).
 MM, 1959, 1—2, 77—79 (Mladin Nicolae).
 MB, 1964, 4—6, 240—242 (Teodosie-Episcop).
 Propovăduiește cuvîntul (schile, predici), MA, 1956, 3-4, 265-299 (Belu D.).
 Păstor-predicator, GB, 1958, 3, 223—227 (Sf. Ioan Scărarul, traducere Ioasaf Popa).
 Predică: MM, 1954, 12, 22—26 (Puiu Ioan).
 GB, 1954, 6—7, 312—319 (Dimancea Stan).
 MM, 1953, 3—4, 51—55 (Stavila C.).
 GB, 1950, 7—8, 47—48 (Cristescu Grig.).
 MO, 1954, 1—3, 36—38 (Chilia Seb.).
 Predica I.P.S. Mitrop. N. Krutițchi, GB, 1950, 4—5, 54—55 (Landa Florea).
 Predica lui Petru Maior, MA, 1957, 5—8, 490—503 (Lupaș Ioan).
 Predica de pe Munte: GB, 1960, 429—446 (Tilea Gh.).
 GB, 1964, 11—12, 1022—1026 (Ciurcă Al.).
 GB, 1957, 2, 100—113 (Dimitrie Preotul, trad. după Gh. Gore).

- Predica, mărturisire a preotului, GB, 1954, 11—12, 643—649 (Popescu M. Theodor).
- Predica Sfinților Părinți, GB, 1956, 10, 540—546 (Băbuș Grig).
- Predica prin fapte, MO, 1961, 7—9, 550—558 (Belu D.).
- Predica apostolică, GB, 1958, 11, 1049—1056 (Verzan Sabin).
- MM, 1957, 1—2, 90—101 (Procopovici Petre).
- Predica secolului de aur, GB, 1958, 11, 1057—1064 (Dalea Justinian).
- Predica prin exemplul personal, BOR, 1954, 5, 560—583 (Belu D.).
- Predica în concepția Sf. Ioan Gură de Aur, MA, 1958, 3—4, 268—287 (Belu Dumitru).
- Preoții tăi Doamne, GB, 1958, 6—7, 531—542 (Branște Ene).
- Prietenul mirelui, MB, 1964, 4—6, 257—259 (Bogdan Petru).
- Primăvara, GB, 1950, 4—5, 33—35 (Cristescu D.).
- Providența, MO, 1958, 7—8, 537—543 (Chilea Seb.).
- Propovăduirea Sf. Ap. Andrei, MM, 1956, 11—12, 724—730 (Irimia I.).
- Prietenie, MM, 1960, 5—6, 335—337 (Sf. Ioan Gură de Aur, tr. St. Alexe).
- Praznice împărătești, MB, 1962, 1—4, 111—113 (Geția G.).
- Psallirea (versuri), MB, 1956, 7—8, 153 (Mihnea Simion).
- Psallirea (despre...), GB, 1964, 7—8, 645—648.
- Psalm și ruga de scara (vers), GB, 1958, 1—2, 62—63 (Sf. Grigorie de Nazianz, trad. de Ioan Coman, vers de V. Anania).
- Pastorală, GB, 1952, 5—7, 180—186 († Justinian).
- Răul (nu te lăsa biruit de...), MA, 1964, 3—5, 319—322 (Belu D.).
- Relații și credință, MB, 1964, 4—6, 255—256 (Todor Nichifor).
- Revelația, GB, 1964, 3—4, 183—187 (Bria Ion).
- Rînduiala bună, GB, 1957, 10—11, 688—691 (Bîrdaș Emilian).
- Rînduiala firii, MB, 1956, 7—9, 45 (Protopresbiter B.).
- Roagă-te și muncește, GB, 1953, 1, 13—15 (Chițescu N.).
- Românii din America (mesaj), BOR, 1955, 1—2, 68—69 († Nicolae).
- Rugăciune, GB, 1955, 3—4, 145—148 (Dionisie Ilarie).
- GB, 1958, 11, 1065—1069 (Iliescu Victor).
- GB, 1960, 573—576 (Tofan D. V.).
- BOR, 1952, 9—10, 622—625 (Căciulă Ol.).
- GB, 1960, 208—214 (Alexandru B. A.).
- Rugăciune către Hristos (vers.), MB, 1957, 10—12, 187 (Sf. Grigorie Teologul, trad. de Iacobescu P. și I. Decan).
- Rugăciunea „Tatăl Nostru”, GB, 1953, 4, 210 (Popescu Ion).
- Rugăciunea a 7-a de la Sf. Maslu (vers), GB, 1956, 3—4, 131—132 (Căciulă Ol.).
- Sărbători (semnificația...), MB, 1954, 8—10, 15—20 (Diaconul Nicolae).
- Sămînța, MO, 1960, 5—6, 350—358 († N. Krutițchi, tr. N. M. Popescu).
- Schițe plan pentru predici, GB, 1964, 6—7, 312—319 (Dimancea Stan),
- MA, 1956, 3—4, 295—299 (Belu D.).
- Semeni (atitudinea față de...), MA, 1958, 11—12, 887—889 (Mladin N.).
- Sfințenie, MA, 1961, 7—8, 477—480 (Belu D.).
- MA, 1963, 11—12, 915—919 (Belu D.).
- Sfinți, GB, 1958, 1—2, 105—114 (Popescu N. Grigorie).
- GB, 1956, 3—4, 122—128 (Vatrîci Silvestru).
- Sine (despre...), GB, 1957, 12, 880—883 (Ioan Gură de Aur, tr. Coman).
- Smerenia, GB, 1960, 635—643 (Chirvasie Ioan).

- MA, 1961, 1—3, 116—118 (Mladin N.).
 MO, 1962, 1—2, 59—62 (Gavril Mihail).
 MO, 1961, 10—12, 709—712 († Chiril al Bulgariei, tr. G. Rațiu).
 Spovedania, GB, 1958, 4, 320—326 (Braniste Ene).
 MO, 1959, 3—4, 182—190 († N. Krutițchi, tr. N. M. Popescu).
 MA, 1956, 1—2, 124—131 (Belu D.).
 Stiliști, MM, 1960, 7—8, 461—465
 BOR, 1955, 3—4, 251—294 (Cleopa Ilie).
 Știința (de așa avea toată...), GB, 1949, 4, 19—22 (Diculescu Gh.).
 Suflet, MB, 1957, 10—12, 177—179 (Gașpar I.).
 MB, 1957, 10—12, 187 (Sf. Grigorie Teologul, vers, tr. Iacobescu).
 MB, 1960, 3—6, 50—54 (Grama Dimitrie).
 MB, 1958, 1—3, 153 (Firca I.).
 Sutașul, MB, 1956, 7—8, 139—140 (Sora Melentie).
 MB, 1964, 7—8, 402—403 (Bălaș Alex.).
 Suferința, MB, 1956, 7—8, 140—143 (Protopresbiterul B.).
 Surori (trei...), MB, 1956, 7—8, 150 (Iacobescu Petru).
 Taborul, MB, 1964, 7—8, 412—415 (Radu Simion).
 MB, 1964, 9—10, 581—583 (Ciudin N.).
 Talanți, MB, 1962, 1—4, 118—121 (Crăciunaș I.).
 Testamentul Vechi, MB, 1962, 11—12, 707—713 (Firca I.).
 MA, 1957, 5—8, 504—521 (Belu D.).
 Tînguire (vers), MB, 1958, 1—3, 137 (Grigorie Teologul, tr. Iacobescu P.).
 Tineri din Evanghelie, GB, 1956, 8—9, 412—421 (Balca N.).
 Tilcuirea Evangheliilor, ST, 1963, 5—6, 317—327 (Popescu Gabriel).
 Treime (Sf.), MB, 1958, 12, 18—20 (Petreuță Ion).
 MB, 1960, 1—2, 89—92 (Vlăduceanu V.).
 Tradiție (Sf.), GB, 1949, 9, 18—30 (Prisăcaru V.).
 MA, 1962, 11—12, 719—721 (Belu D.).
 GB, 1956, 8—9, 386—395 (Ghiuș Ben.).
 GB, 1964, 9—10, 757—759 (Coman G. I.).
 MO, 1956, 217—220 (Ghiuș Ben.).
 Unitate, MB, 1958, 10—11, 11—13 (Bunea I.).
 Vrednicie preotească, MM, 1954, 11, 1—2 (Sebastian mitr.).
 Vino și bea, MB, 1957, 10—12, 228—232 (Nicolae mitr.).
 Vara, GB, 1959, 1—2, 77—81 (C. P., predică de N. Krutițchi).
 Viața, MB, 1963, 9—10, 434—436 (Mladin N.).
 MB, 1957, 10—12, 167—170 (Turcanu B.).
 MB, 1958, 10—11, 41—43 (Vlăduceanu V.).
 GB, 1963, 9—10, 839—840 (Negulescu M. M.).
 MB, 1963, 11—12, 532—538 (Iordăchescu M.).
 MA, 1957, 5—8, 522—529 (D. B.).
 MB, 1959, 3—4, 41—42 (Vlăduceanu V.).
 MM, 1960, 7—8, 456—460 (Slevoacă St.).
 GB, 1957, 2, 77—81 (Popescu N. Grigorie).
 GB, 1957, 10—11, 679—688 (Chițescu N.).
 MB, 1963, 3—4, 187—189 (Vlăduceanu V.).
 Ziua Domnului, GB, 1954, 4—5, 200—203 (Chiril, Patriarhul Bisericii Ort. a Bulgariei).

PREDICĂ LA SF. NICOLAE

Aduceți-vă aminte de mai marii voștri,
care v-au vestit cuvîntul lui Dumnezeu...
și urmați-le credința. (Evr. 13, 7).

Iubiți credincioși,

Aceste cuvinte ale Sf. Apostol Pavel s-au împlinit întocmai cu Sf. Nicolae. Într-adevăr, numele Sfîntului Nicolae e pomenit cu dragoste și cinstire de către toți creștinii. Biserica noastră l-a așezat între sfinții care se bucură de prețuire deosebită și îl pomenește nu numai la acest praznic, ci și în fiecare joi. Credincioșii se simt atrași de figura blîndă și senină a acestui sfinț, apropiat de sufletul lor și se străduiesc să-i urmeze credința.

Ne întrebăm: De ce Sfîntul Nicolae se bucură de atîta cinstire din partea Bisericii, de atîta evlavie din partea credincioșilor? De ce numele lui strălucește pe firmamentul Bisericii de peste un mileniu și jumătate între stelele de primă mărime? Răspunsul ni-l dă însuși troparul Sf. Nicolae, în care este lăudat pentru că a fost „îndreptător credinței“, „chip blîndețelor“, „învățător înfrînării“ și smerit. Din multele virtuți ce luminează viața Sfîntului Nicolae ne vom opri acum la una singură: slujirea Bisericii, slujirea poporului.

Iubiți credincioși,

Sfîntul Nicolae a fost un fiu credincios al Bisericii Ortodoxe și un slujitor fără prihană. Crescut într-o familie creștină, din tinerețe s-a arătat rîvnitor la rugăciune, venind întotdeauna primul la biserică, stînd la Sfînta Liturghie cu adîncă reculegere și cutremurare sufletească. Evlavia a împlinit-o cu o viață curată, biruitor arătîndu-se — prin darul lui Dumnezeu — asupra poftelor și patimilor firii. El s-a străduit totodată să cunoască deplin și să pătrundă adînc învățătura de credință a Bisericii drept-măritoare.

După ce a fost ales mitropolit în Mira Lichiei, el s-a arătat slujitor desăvîrșit al Bisericii, căreia i-a dăruit întreaga lui ființă, întreaga lui viață. El a stat neclintit pe piatra credinței celei adevărate, ferindu-și turma de erezia lui Arie, care atrăsese în cursele ei preoți și credincioși, chiar și episcopi. El a fost unul din cei 318 membri ai Sinodului I de la Niceia, unde a susținut cu putere credința în Dumnezeuirea lui Iisus Hristos, ca Fiul al lui Dumnezeu, născut iar nu făcut, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat.

Păstrător al dreptei credințe, slujitor la altarul Domnului și îndru-

mător al turmei dreptcredincioase, Sfântul Nicolae rămîne modelul episcopului slujitor al Bisericii lui Hristos.

Iubiți credincioși,

Sfântul Nicolae n-a fost numai slujitor al Bisericii, ci și slujitor al păstoriților. El nu s-a limitat să învețe adevărurile de credință, să săvîrșească Sf. Liturghie și să dea povele morale, ci și-a aplecat urechea și inima spre nevoile poporului și — în acele vremi de întunec, de mizerie, nedreptăți și asuprire — a intervenit cu cuvîntul și cu fapta pentru dreptate, pentru adevăr, pentru binele poporului. Astfel, cînd cetatea sa a fost amenințată de foamete, Sf. Nicolae — prin rugăciunile lui și prin autoritatea lui — a îndreptat spre țarm o corabie încărcată cu grâu și populația a fost salvată de primejdia grea în care se afla. Cînd unii au fost condamnați la moarte pe nedrept, Sfântul Nicolae a deschis ochii căpeteniilor cetății asupra nedreptății osîndeii și cei condamnați au fost eliberați. La fel a slobozit pe mulți din robie. În felul acesta el s-a identificat cu nevoile sufletești și materiale ale poporului, a luptat împotriva nedreptății și oprîmării. Inima lui a bătut la fel cu inima poporului și de aceea faima lui s-a întins în toate părțile unde oamenii asupriți însetau după dreptate și libertate.

Iubiți credincioși,

În ziua de astăzi îndreptăm gînd de cinstire și spre I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae, care — pășind pe urmele Sf. Nicolae — a slujit și slujește Bisericii dreptmăritoare cu înțelepciune, devotament și smerenie și care a slujit și slujește credincioșilor, identificîndu-se cu năzuințele, cu vredniciile lor — și rugăm pe Dumnezeu să-l țină întru zile îndelungate îndreptător al clerului și credincioșilor dreptmăritori.

Se cuvine ca — urmînd pilda Sfîntului Nicolae și ascultători făcîndu-ne povățuirilor înțelepte ale I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae, să fim și noi — preoți și credincioși — slujitori ai Bisericii lui Hristos, păzind neschimbată credința strămoșească, participînd cu evlavie la Sfînta Liturghie, viețuind întru dragoste și curăție, și ca slujitori ai poporului, împletind munca și sufletul nostru în avîntul măreț spre o viață tot mai bună a patriei noastre.

Biserica noastră a fost și este Biserică Ortodoxă Română. Ea a împletit și împletește credința ortodoxă cu atașamentul față de poporul român, cu dragostea față de patrie. De aceea, dacă în trecut ea a sprijinit lupta poporului român pentru libertate și unitate națională, astăzi ea sprijinește munca poporului pentru ridicarea patriei noastre, independente și unitare, pe noi culmi de înflorire și civilizație. Ea cheamă pe credincioși sa-și arate patriotismul prin muncă rodnică pentru propășirea poporului. Cinstirea Sfîntului Nicolae de azi, ne amintește această îndrumare a Bisericii, căci cinstirea lui nu se face numai prin rugăciuni și imne, ci mai ales prin urmarea pildei lui de slujitor al Bisericii și slujitor al poporului — pentru care slujire numele lui strălucește peste veacuri și Iisus Hristos Domnul l-a învrednicit de lumina nemuririi. Amin.

NAȘTEREA DOMNULUI ÎN COLINDE *

Astăzi s-a născut Hristos
Mesia chip luminos.
Lăudați și cântați
Și vă bucurați!

Iubiți credincioși

Primii fulgi de nea, care cad de obicei la orice început de iarnă, ne introduc ca prin farmec în atmosfera caldă, în ambianța familiară a unui mare praznic creștinesc: Crăciunul.

„Cu adevărat — spune Sf. Ap. Pavel — mare este taina Creștinătății: Dumnezeu s-a arătat în trup” (I Tim. 3, 16). An de an, serbăm cu sfinte emoții amintirea acestei mari taine: Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Este mare taină, pentru că niciodată cu mintea noastră nu vom putea pătrunde modul în care Dumnezeu cel nevăzut, cel nemărginit și necuprins a început în pîntecele unei fecioare. De aceea, întruparea Domnului nostru Iisus Hristos este un eveniment unic, un eveniment care a produs puternice, negrăite ecouri în inimile oamenilor.

Prin nașterea lui Iisus Hristos — Fiul lui Dumnezeu, o nouă eră lua ființă, era creștină care se apropie de aproape două mii de ani, eră în care omul, fiecare om fără deosebire, este proclamat frate al lui Iisus Hristos, fiu al lui Dumnezeu, suprema valoare în lume.

Nașterea Domnului a inspirat pe mulți și mari poeți, compozitori și pictori ai lumii. Tablouri celebre de pildă din pictura universală reprezintă Sf. Familie, nașterea pruncului Iisus în staful de la marginea Betleemului. Un astfel de tablou, de dimensiuni și adîncimi mai mari, zugrăvit cu pene-lul cuvîntului, este și calda poezie a lui Coșbuc: „Colindătorii”, ca să luăm numai un exemplu și de la noi de acasă, și din care reținem vibrații ca acestea:

Și-auzi! Răsar cîntări acum,
Frinturi dintr-o colindă.
Și vin mereu, s-opresc în drum,
S-aud acum în tindă.

Și pînă nu tăceau în prag,
Noi nu vorbeam nici unul —
Sărac ne-a fost, dar cald și drag
În casă-ne Crăciunul.

Ecoul acestui eveniment însă s-a răspîndit cu deosebire în sînul ma-selor de credincioși la care Iisus Hristos — Domnul nostru a fost propo-văduit. Colindele de Crăciun, pe care le așteptăm și ascultăm cu atîta drag, sînt tocmai aceste ecouri pe care Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos a avut-o și o are mereu în inima și viața credincioșilor români.

Colindele oglindesc și ele bunătatea, generozitatea, dragostea de Dumnezeu și de oameni, inima bună, omenia și atîtea alte valori morale care caracterizează sufletul mare al poporului nostru.

În ele, în colinde, avem păstrat un scump patrimoniu: sufletul pă-

* Cuvînt rostit în Catedrala mitropolitană din Sibiu, la vecernia din Duminica aînaintea Nașterii Domnului (18 decembrie 1966).

rinților, moșilor și strămoșilor noștri — după cum spune un cercetător. Și pe drept cuvânt, pentru că așa după cum o avalanșă pornește din vârful muntelui, crescînd pe măsură ce coboară, la fel și colindele își prelungesc firul lor istoric pînă departe în perioada de formare a poporului nostru. + Documente scrise și mai ales cele păstrate pe calea graiului ne confirmă acest lucru.

Pentru a ne da seama mai bine de tezaurul de gîndire și simțire, de învățătură, de muzică și poezie pe care colindele îl cuprind în ele, vom reda, în continuarea cuvîntului nostru, cîteva aspecte mai semnificative ale acestor creații populare.

Un prim aspect al colindelor este, desigur, cel religios, aspectul dogmatic sau învățătoresc. De Nașterea Domnului sînt legate o seamă de învățături creștinești, pe multe dintre ele colindele exprimîndu-le cu destulă claritate.

Astfel, venirea unui mîntuitor, care să învețe pe oameni calea cea dreaptă, să aducă lumină în viața religioasă a popoarelor, a fost așteptată cu mult dor, precum spune și colinda:

Mult te-am așteptat
Tinăr împărat
Să te lăudăm
Și să ne-nchinăm.

Sau:

Domnul cel din veci dorit
Astăzi în trup a venit.

Venirea Mîntuitorului însă a fost vestită cu sute de ani înainte, arătîndu-se timpul și locul unde se va naște, de prorociile Vechiului Testament, adevăr pe care colindele ni-l subliniază în cuvine ca acestea:

Doamne, a Tale cuvinte
Care le-ai zis mai-nainte
S-au plinit așa cum scrie
Moise la cartea întîie.

Sau:

Astăzi prorociile
Și toate scripturile
Despre Mesia Hristos
Toate s-au plinit frumos.

Ori:

Prorocii au prorocit
Timpul cînd va fi-mplinit.
Stea pe cer se v-arăta
Pe Hristos va-nștiința.
Steaua astăzi s-a văzut
Domnul păcii s-a născut.

Tălmăcind parcă pe Sf. Apostol Pavel, care, în epistola către Filipeni (2, 7), spune despre Fiul lui Dumnezeu că „s-a deșertat pe sine, chip de rob luînd, făcîndu-se asemenea oamenilor“, taina întrupării veșnicului și necuprinsului Dumnezeu este redată în una din colinde într-o prea frumoasă imagine:

Muntele cel netăiat
În peșteră a intrat.

„Cuvîntul trup s-a făcut“ — spune Sf. Apostol Ioan (Ioan 1, 14). Omenitatea Mîntuitorului este precis conturată, chipul lui fizic fiind asemănat în colinde cu al unui tînăr din sat.

Cum e junele frumos
Cînd e tare sănătos,
De-i înfieră mustăcioara
Și-n mugură bărbioara.

spune o colindă, lucru întru totul adevărat, pentru că, după cum se crede, Mîntuitorul a avut o înfățișare fizică plăcută.

Iisus s-a născut trupește, precum știm, într-o familie modestă. Nașterea Sa deci a fost ca a oricărui prunc din familie săracă, cum arată și colinda:

N-are cine-l învăli
N-are scutec călduros
Nici așternut prea frumos
Nici nu este-mperinat,
Ci-i culcat pe fin uscat.

Rolul de Mîntuitor al Celui născut la Crăciun, de ridicător al omului spre destinele fireștii sale chemări, de luminător și întăritor pe calea a tot ce este bine, folositor și ziditor pentru lîința noastră este de asemenea redat în colinde:

Ia sculați români, sculați
Și cu toți vă bucurați
Că azi s-a născut Hristos,
Oamenilor de folos.
Hristos Domnul din vecie
A venit cu mărturie
Lumina să ne-o arate
Să ne scoată din păcate.

Sau: Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Sculați voi români plugari
Că pe cer s-a arătat
Un luceafăr minunat
Inima să ne-o-ntărească
Oamenii să se-nfrățească.

Din acest mare adevăr izvorăște și bucuria deosebită pe care Crăciunul, Nașterea Domnului, o aduce în orice suflet și în orice casă creștinească.

Asta-i seara de Crăciun
Să te veselești om bun,
pentru că Fecioara Maria
Astăzi a născut pe Domnul
Să se bucure tot omul.

La bucuria Nașterii Domnului participă nu numai omul, ci întreaga natură. În noaptea Crăciunului, întreaga fire parcă, plante și animale, este într-o tainică veghe, într-o sfîntă pace. De altfel, așa după cum ne arată și Sf. Apostol Pavel (Rom. 8, 19), însași natura tînjea după o restaurare, darurile binefăcătoare ale lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, revărsîndu-se ziditor și peste ea, după cum spun și versurile de colindă:

Cînd s-a născut Dumnezeu
Cînep pîrlit
Mi-a otăvit.
Crîng uscat
Frunză mi-a dat.

Sau:

Iată lumea că-nflorește,
Pămîntul că-ntinerește,
Cînt prin luncă turturele
La fereastră rîndunele.

Printre darurile de seamă ale Crăciunului, la loc de frunte se numără și pacea; apropierea, colaborarea și buna înțelegere între oameni. Nașterea lui Iisus Hristos — „Domnul păcii”, cum îl numește prorocul Isaia, este o puternică chemare la dragoste de Dumnezeu și de oameni, la înfrățirea între toți fiii Pământului. Corul îngeresc din noaptea sfântă a Nașterii Mântuitorului: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pământ pace și între oameni bună voire” (Luca 2, 14) — are un puternic ecou și în colinde:

Întru cei de sus mărire
Și peste tot păciuire,
La toți oamenii să fie
De acum pină-n vecie.

Ori:

Auzi cum îngeri cîntă
Vestind în noaptea sfîntă
Oameni ascultați
Vrajba o lăsați.
Frați voi sînteți
Și de-acum trăiți ca frați.

Apropiați sufletește și întăriți cu putere de Sus, oamenii sînt chemați să muncească și să lupte cot la cot într-o strînsă solidaritate pentru a înlătura cauzele relelor, ale durerilor și suferințelor:

Că astăzi Fiul cel Sfînt
Pace-aduce pe pămînt.
Sînge astăzi să nu curgă,
Lacrimi, azi să nu se scurgă.

Irod — regele Iudeii din vremea Nașterii Domnului, ucigașul pruncilor — este simbolul tiranilor, al dușmanilor binelui, al asupritorilor și al uzurpatorilor păcii popoarelor, din care pricină, el și toți ca el cad sub blestemul meritat al maselor populare de totdeauna, ceca ce ne arată și colinda:

Vînturile să te-apuce
Și-n văzduh să te-arunce,
Să nu te mai pomenești,
Iroade, violcan ce ești!

Pe pămînt să fie pace
La minunea ce se face.

Emană din colinde și energice proteste împotriva asupririi și nedreptăților sociale și naționale suportate în trecut de poporul nostru. De judecata nemitarnică a lui Iisus Hristos nimeni nu va scăpa, căci El va da „dreptii la dreptate și strîmbii la strîmbătate”, cum spune o colindă.

Lipsa de suflet, nesațiul și rapacitatea celor avuți, ca și sufletul larg, darnic, plin de omenie al omului nostru de jos sînt fidel prinse în colinde ca acestea:

Dumnezeu cu Sfîntul Petru
Se luară, se duseră
Pe marginea drumului
Pînă-n capul satului
La casa bogatului.
— N-aveți prînzul să ni-l dați?
— Ba-l avem, dar nu-i de voi,
Că-i de niște domni ca noi!
Se luară, se duseră
Pe marginea drumului

Pină-n capul satului
La casa săracului.
— N-aveți prînzul să ni-l dați?
— Ba-l avem, da-i puținel,
Dar ne vom împrumuta
Dumneavoastră vi-l vom da.

Valoare deosebită au apoi colindele prin muzica lor, prin melodiile lor, multe dintre ele constituind izvor de inspirație pentru creații mai de amploare ale unor valoroși compozitori români. Cîtă duiosie și gingășie în Cetiniță, cetinioară; O, ce veste minunată; Floricică, floricea; O, noapte minunată; Fluierul cel păstoresc, ca să luăm numai cîteva exemple din colindele pe care le ascultăm chiar astă seară.

În această ordine de idei, trebuie să spunem că valoarea muzicală a colindelor s-a vădit și cu prilejul importantului Festival de muzică veche, desfășurat în toamna aceasta în R. P. Polonă, sub denumirea: „Musica antiqua Europae orientalis”. Cu acest prilej, corul „Madrigal” din București, care a reprezentat țara noastră la menționatul festival și în al cărui repertoriu au intrat și numeroase colinde vechi, a obținut un strălucit succes.

Mai sînt apoi valoroase colindele prin variata și bogata lor imaginație poetică, ca și prin versul lor curat, cristalin și curgător ca apa de munte. Multe dintre aceste versuri au chiar farmecul și mireasma nemuritoarelor noastre balade.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu *

Pentru toate acestea și desigur alte multe temeuri, care nu s-au putut cuprinde într-un cuvînt ca cel de astăzi, un simțămînt creștinesc și patriotic ne obligă a cunoaște cît mai bine colindele, acest tezaur de gîndire și simțire românească, străduindu-ne a le prețui ca pe o comoară scumpă a poporului nostru, a învăța din ele și a le transmite cu sfințenie urmașilor noștri.

Pe linia acestei prețuiri se înscriu și colindele pe care le ascultăm executate atît de frumos de corul Catedralei noastre.

Și pentru că vorbim de colinde, vom încheia tot cu una dintre ele:

Această zi prea sfințită
Și sărbătoare mărită,
Noi poftim ca să vă fie
La mulți ani cu bucurie.
Și s-aveți zile senine,
Să petreceți tot în bine,
Trăind întru norocire
Și-n deplină fericire.
La mulți ani, s-aveți folos
De nașterea lui Hristos. Amin!

Diacon GH. PAPUC

„LEGEA LUI HRISTOS“

„Purtați-vă sarcinile unii altora și veți împlini astfel legea lui Hristos“.

(Gal. 6, 2)

Între teoriile greșite ale filozofului Schopenhauer e și cea cu privire la viața omului. După el, omul își află fericirea nu în societate, în colaborare cu semenii săi, ci în viața de izolare, de însingurare. Pentru a-și ilustra această teorie absurdă a spus următoarea parabolă: „O societate de arici s-au strâns ca să se apere de asprimea frigului. Curînd însă au simțit alt rău: ghimpii, — și s-au depărtat.

Așa e în societatea omenească: din cauza defectelor pe care le au, oamenii se țin la o distanță oarecare“.

Cît privește adevărul acestei pilde trebuie să spunem că aricii nu folosesc ghimpii — acele ace de siguranță — împotriva semenilor lor, ci numai împotriva dușmanilor. Apoi trebuie să mai observăm că aricii nu se pot lipsi de „țepi“, pe cînd oamenii pot și trebuie să-și corecteze defectele.

Împotriva acestei concepții de viață, greșită, credincioșii creștini se sprijină pe „legea lui Hristos“, pe care Sf. Apostol Pavel o formulează astfel: „Purtați-vă sarcinile unii altora și veți împlini astfel legea lui Hristos“ (Gal. 6, 2).

1. E clar pentru oricine că viața omenească nu se poate păstra decît în societate, căci omul nici nu se poate naște singur, nici nu poate munci și progresa singur și nici chiar să se mîntuiască singur. Singur poate doar să moară. De aceea se și spune în Sf. Scriptură: „Nu e bine să fie omul singur“ (Fac. 2, 18). Iar strămoșii noștri romani spuneau că „un om nu-i om“ și noi putem adăuga că „un creștin, nu-i creștin“. De ce? Pentru că numai între semenii săi omul își poate dovedi „omenia sa“ și numai în societate creștinul își poate adevăra „creștinismul său“.

Minunat sînt arătate foloasele vieții omului în societate în Sfînta Scriptură, unde se spune: „Mai fericiți sînt doi laolaltă, fiindcă au răsplată bună pentru munca lor. Căci dacă unul cade, îl scoală tovarășul lui. Dar vai de cel singur care cade și nu este cel de al doilea ca să-l ridice. Așijderea cînd doi se culcă se încălzesc, iar unul cum s-ar putea încălzi? Și dacă unul este luat fără de veste, cel de al doilea sare pentru el; căci sfoara pusă în trei nu se rupe degrabă“ (Ecl. 4, 9—12).

Că omul e o „ființă socială“ — așa cum pasărea e pentru văzduh și peștele pentru apă — e un adevăr pe care nimeni nu-i mai tăgăduiește.

2. Ceea ce însă mai dă naștere la discuții și frămîntări, e calea, chipul prin care se poate înfăptui o coexistență pașnică și fericită între oameni. Cu alte cuvinte, în ce fel e cu putință ca oamenii nu numai să nu se „înghimpe“ între ei, ci chiar să colaboreze pentru fericirea și mîntuirea lor?

La această întrebare Sf. Ap. Pavel ne spune: „Purtați-vă sarcinile unii altora și veți împlini astfel legea lui Hristos“ (Gal. 6, 2). Fiindcă nu există om „care să fie viu și să nu greșască“. Sf. Ap. Pavel îndeamnă pe creștinii din Galatia ca să se suporte între ei, iertîndu-se. „Legea lui

Hristos" e în primul rînd înțelegere: fiecare să caute să înțeleagă firea, temperamentul celuilalt, să ierte și să îngăduie, așa cum îndeamnă și pe creștinii din Colose: „Îngăduiți-vă unul pe altul și iertînd unul altuia" (Col. 3, 3).

E interesant că Sf. Ioan Gură de Aur, tălmăcind acest verset, observă că Apostolul n-a spus că „veți împlini", ci „veți împlini împreună", ceea ce vrea să spună: voi contribuiți cu toții s-o împliniți, susținîndu-vă mutual. Astfel, acesta e iute de mînie, iar tu ești un om domol: suportă-i iușimile lui, pentru ca el să nu-și piardă răbdarea din cauza încetinirii tale. În felul acesta el nu va păcătuî, fiindcă se sprijină pe tine, iar tu nu vei rămînea afundat în toropeala ta, fiindcă fratele tău va fi acolo pentru a te susține. Așa se împlinește „legea lui Hristos".

Dar cu acest prim înțeles n-am epuizat „legea lui Hristos". Desigur e mult cînd oamenii înțeleg să se suporte reciproc, să-și ierte și să se sprijine ca să nu cadă. Dar oamenii sînt meniiți nu numai să coexiste pur și simplu, ci mai ales să colaboreze rodnic pentru binele lor și al semenilor lor. „Legea lui Hristos" trece dincolo de toleranță, înțelegere și iertare reciprocă și cere solidarizarea tuturor pentru mai binele tuturor.

Nimic nu e mai potrivnic „legii lui Hristos" ca egoismul. De aceea adîncimea și actualitatea poruncii Sf. Ap. Pavel — de a purta sarcinile unii altora — nu poate să nu rețină atenția tuturor creștinilor. Să o privim deci și noi ceva mai lărgit, ținînd seamă de cele două înțelesuri curente ale cuvîntului „sarcină": acela de „greutate", de „povară" și în al doilea rînd, de „obligație-îndatorire" și ne vom încredința cit de întins și variat e terenul ce se deschide creștinului pentru a împlini „legea lui Hristos".

Dacă ne referim la primul înțeles, ne dăm seama ușor că nu e om în lume care să nu-și aibă „sarcina" lui mai mare sau mai mică, de natură fizică, sufletească sau morală. Se și spune că fiecare își cunoaște „greutatea" sa. În fața acestei realități creștinul nu poate sta indiferent, nesimțitor la sarcinile semenilor săi. El nu poate să ia poziția lui Cain, care întreba: „Au doară eu sînt păzitorul fratelui meu?" (Fac. 4, 9). „Legea lui Hristos" ne obligă să venim în ajutorul fratelui nostru, moral și material, pentru ca acesta să-și poată purta mai ușor „sarcina" în viață. Iubirea creștină nu te lasă să nu pui și tu umărul la „povara" fratelui tău, căci altfel „iubirea fără sarcini e deșartă, iar sarcina fără iubire e grea". Un cuvînt de mîngăiere, o rugăciune, un sprijin moral sau material după împrejurări, înseamnă să iei și tu parte la sarcina lui și prin aceasta ai împlinit „legea lui Hristos".

De asemenea, cînd sufletul fratelui tău simte „povara" păcatului, iar tu îl ajuți să se îndrepteze și să nu dispereze, înseamnă că ai împlinit „legea lui Hristos". Căci: „Se știe că, cel ce a întors pe păcătos de la rătăcirea căii lui, își va mîntui sufletul din moarte și va acoperi mulțime de păcate" (Iac. 5, 20). În privința aceasta pilda luminoasă a Mîntuitorului, carele a purtat păcatele lumii și s-a jertfit pentru mîntuirea noastră, e adînc grăitoare (Mt. 8, 18). Prin aceasta și-a arătat iubirea Sa și a

putut să adreseze calda chemare: „Veniți la mine toți cei osteniți și împovărați și eu vă voi odihni pe voi” (Mt. 11, 28).

În trecut, mulți reduceau „legea lui Hristos” la milostenie și e explicabil, căci într-o lume de bogați și săraci, aceasta era o formă oarecum necesară. În orînduirea socialistă, însă, această formă e depășită și porunca Sf. Ap. Pavel ne ajută să găsim noi forme de manifestare a „legii lui Hristos”, dacă ținem seamă de al doilea înțeles al cuvîntului „sarcină”. În adevăr, în viață fiecare om își are o „sarcină” de împlinit, o îndatorire, o misiune. Se știe că oamenii nu sînt la fel înzestrați fizic și psihic. Fiecare cu talentul lui, cu însușirile sale deosebite. Se înțelege că cel ce vine în sprijinul semenului său — poate mai puțin înzestrat — și îl ajută să-și împlinească sarcina sa cu bine, încă împlinește „legea” lui Hristos”. Și aici mă gîndesc la muncitorul din fabrică, ajutat în muncă de un maestru cu inimă. Ce fericire și mulțumire și pentru unul și pentru altul. A ridica în muncă pe fratele tău, a-l ajuta să-și facă norma, încă înseamnă pentru un creștin a împlini „legea lui Hristos”. Nu mai pomenesc de cei care ajută pe cei mai mici la învățătură, care lasă urme neșterse pentru toată viața în sufletul celui care a fost ajutat... În multe feluri putem împlini „legea lui Hristos”, de „a purta sarcinile unii altora”. Nimic nu e mai inventivă ca dragostea creștină, care află totdeauna nu numai momentul, dar și modul în care poate să poarte sarcina semenului său.

Dar și în lucrarea de mîntuire porunca Sf. Ap. Pavel ne ajută. Mîntuitorul a spus că: „Cine va voi să-și mîntuiască sufletul, îl va pierde, iar cine va pierde sufletul său pentru mine și pentru Evanghelie, acela îl va mîntui” (Mc. 8, 35). Înseamnă că cel ce voiește să se mîntuie singur, în mod egoist, se va pierde, dar cel ce se dăruiește binelui și mîntuirii fraților lui, se mîntuiește. Numai în societatea fraților noștri să căutăm mîntuirea, bine știind ceea ce a spus acel mare creștin, Homiacov, că: „Noi de cădem, cădem singuri, dar de mîntuit, ne mîntuim împreună cu frații noștri”. De aceea și Sf. Ap. Pavel scrie că: „Datori sîntem noi cei tari — se înțelege: în ale credinței — să purtăm slăbiciunile celor neputincioși și să nu căutăm plăcerea noastră. Fiecare dintre noi să fie aproapei său pe plac, la ce e bine, pentru zidirea lui. Că și Hristos n-a căutat a sa plăcere, ci precum este scris: „ocările celor ce te ocărăsc pe tine au căzut asupra mea” (Rom. 15, 1—3).

Un exemplu va ilustra și mai bine cele spuse. De misionarul S. Singh se spune că a fost prins de un viscol cumplit în munții Tibetului. Drumul îi deveni tot mai greu, puterile îi scădeau și frigul îl îngheța. Era disperat. Dar la o mică depărtare el dădu peste un om înghețat și căzut în zăpadă, aproape mort. Era un biet tibetan. Sadhu se aplecă asupra lui, iar acela îi dă să înțeleagă că orice încercare de a-l salva e zadarnică. Sadhu, însă, nu se dă bătut. Îl ridică în spate și începe să-și facă drum. Povara era foarte grea, dar după puțin timp simte că se încălzește, că-l năpădesc sudorile. Căldura lui începe să o simtă și cel din spate și începe să se miște și să dea semne de viață. Faptul i-a bucurat pe amîndoi. Singuri, s-ar fi pierdut și unul și altul; dar așa, purtînd sarcina unul altuia, s-au salvat amîndoi și la propriu și la figurat. E clar, deci, pentru oricine că „legea lui Hristos” — de a purta sarcinile

unii altora — înseamnă dragoste activă pentru frații noștri. De aceea Mîntuitorul a scris cu propriul Lui sînge cuvintele: „Mai mare dragoste decît aceasta nimeni nu are, ca viața lui să și-o pună pentru prieteni” (În. 15, 13). De aceea și Sf. Ap. Pavel, în mai multe rînduri, repetă îndemnul ca „să nu caute nimenea numai ale sale, ci fiecare și ale altuia” (Fil. 2, 4). Iar de la sfat trece la poruncă, cînd scrie: „Purtați-vă sarcinile unii altora și astfel veți împlini legea lui Hristos” (Gal. 6, 2). Numai în felul acesta scăpăm și de „ghimpii” dintre noi și ne asigurăm spor în viața pămîntească și mîntuire în viața cerească. Amin!

Prot. AUREL RADU

PREDICĂ ÎMPOTRIVA CLEVETIRII

„Din cuvintele tale te vei îndrepta și din cuvintele tale te vei osîndi”.

(Matei 12, 37)

Deși încă de la începutul sălășluirii sale pe pămînt omul a întîmpinat multe neajunsuri și a trebuit să treacă peste nebaneuite piedici, totuși, rînd pe rînd, el a biruit toate greutățile ce îi stăteau în cale, cunoscînd și stăpînind tot mai mult tainele naturii și devenind — după menirea dăruită de Creatorul său — stăpîn peste întreg pămîntul. Ce poate fi însă mai paradoxal decît faptul că de multe ori omul nu reușește să fie stăpîn peste el însuși? El, care face parte din categoria celor ce cuceresc adîncurile și supun văzduhul, este supus adeseori poftelor și păcatelor de tot felul, ajungînd uneori în situația de a-și nesocoti darurile sale cele mai de seamă sau de a le da o rea întrebuințare.

Poate că nici unul din darurile specifice omului nu e mai rău întrebuințat decît limba. Acest mic, însă deosebit de prețios mădular al trupului omenesc, aduce de multe ori — fie nouă, fie semenilor noștri — cele mai mari neajunsuri, atunci cînd omul nu mai poate fi stăpînul limbii, ci limba devine stăpîină a omului.

Pornind de la aceste constatări, să examinăm mai de aproape unul din tristele păcate pe care le face limba neslăpînită: păcatul clevetirii.

*

Vorbirea este una din cele mai însemnate însușiri ale omului. Ea aparține în mod exclusiv acestuia, ca organ de exteriorizare a tuturor gîndurilor, preocupărilor și stărilor sale sufletești. Fără acest dar, care ne ajută să intrăm în legătură nemijlocită cu semenii noștri, noi am fi asemenea ființelor necuvîntătoare și, în nici un caz, nu ne-am mai putea numi și considera oameni.

Cîți dintre noi își dau seama că limba, organul vorbirii, este asemenea unei săbii cu două tăișuri? „Moartea și viața sînt în puterea limbii”, spune înțeleptul Solomon (Proverbe 18, 21), iar Mîntuitorul precizează: „Din cuvintele tale te vei îndrepta și din cuvintele tale te vei osîndi” (Mat. 12, 37). Intr-adevăr, omul întrebuințează aceeași limbă pentru a rosti nu numai cuvinte bune, care ajută la apropierea, întrajutorarea și zidirea sufletească a semenilor săi, ci și vorbele rele, care nu numai că nu folosesc, dar aduc chiar neajunsuri aproapelui, întunecîndu-i cîntea și bunul său nume. De aceea Sfîntul Iacov spune, în cuvinte foarte aspre,

că „limba este un foc, o lume de nedreptate. Ea este aceea din mădularele noastre care întinează tot trupul și aprinde roata vieții când este aprinsă de focul gheenii... Cu ea binecuvîntăm pe Dumnezeu și Tatăl și tot cu ea blestemăm pe oameni făcuți după asemănarea lui Dumnezeu. Din aceeași gură ies binecuvîntarea și blestemul“ (3, 6. 9—10).

Limba neînfrînată este deci unealta cu care se săvîrșește păcatul clevetirii. Acest păcat se înfăptuiește cu multă ușurință, fără a cruța pe nimeni. Fie că se naște din prea mare ușurătate, fie că e copil al invidiei, clevetirea este un păcat grav împotriva iubirii pe care sîntem datori să o avem față de semenii noștri. Sf. Vasile cel Mare spune că acest păcat este „semnul pedepsei veșnice și cale către iad“, pentru că nu se naște dintr-o poftă oarecare, ci numai dintr-o răutate nespusă, generată din dezechilibrul și lipsa de orînduială a vieții sufletești. În calitate de creștini, nu trebuie să uităm însă niciodată că nouă ni s-a dat porunca de a iubi deopotrivă pe toți oamenii, nu numai pe prieteni, ci chiar și pe vrăjmași. Chiar dacă greșește cineva, nu trebuie să-l vorbim de rău, ci să ne rugăm pentru el, să-l sfătuiți la bine și să-l îndreptăm „cu duhul blîndeții“ (Gal. 6, 1). Cel care simte o plăcere în a birfi și a huli pe semenul său nu poate fi un creștin bun, pentru că nesocotește una din cele mai de seamă porunci ale Celui ce spune: „să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși“ (Mat. 22, 39).

Clevetirea este una din patimile cele mai primejdioase și pentru faptul că ea seamănă discordie, mînie și ură între oameni, aducînd grave neajunsuri vieții sociale. Destinația firească a vorbirii este aceea de a fi un factor de prim ordin al progresului, al apropierii și al propășirii spirituale și materiale a oamenilor. Cînd se îndepărtează de la această funcție ziditoare, vorbirea își pierde rostul său esențial, devenind lipsită de sens superior sau căpătînd sensuri negative, transformîndu-se în instrument al păcatului. În loc de a zidi, ea poate constitui — în cazul cînd e desfigurată de clevetire — un izvor de certuri, discordie și ură între oameni. Ea întunecă perspectivele dezvoltării normale a vieții sociale și tulbură armonia firească ce trebuie să existe între oameni și popoare.

Urmările clevetirii sînt triste și păgubitoare, deoarece ea dă naștere la o mulțime de alte păcate. Despre acest lucru ne încredințează Sf. Scriptură, care spune: „Din vorbă multă nu vei scăpa de păcat“ (Prov. 10, 19). Căci dacă „limba dulce este ca un pom de viață, limba stricată zdrobește sufletul“ (Prov. 15, 4). Birfirea și vorbele deșarte au ca urmare o aspră sancțiune din partea lui Dumnezeu: „Pentru tot cuvîntul desert pe care îl vor grăi oamenii, vor da seamă în ziua judecării“ (Matei 12, 36).

Dezastrul provocat de clevetire este foarte greu de îndreptat, ba uneori el devine de-a dreptul ireparabil. Chiar dacă s-ar întimpla ca — datorită cine știe cărei calamități — la un moment dat să ne pierdem toate bunurile materiale agonisite cu truda vieții, chiar dacă asupra noastră ar veni pe neașteptate o boală grea care ne-ar distruge sănătatea, sau chiar dacă seninul vieții noastre ar fi întunecat brusc de alte neajunsuri grele — cu un cuvînt, chiar dacă am ajunge într-o stare asemănătoare cu aceea a dreptului Iov — totuși ne rămîne nădejdea că Dumnezeu ne poate reda ceea ce am pierdut sau ne poate vindeca răul provocat de

diferitele suferințe ce ne-ar putea încerca. Dar răul pe care îl produce clewetirea nu se poate vindeca decât cu foarte multă greutate. De multe ori este chiar cu neputință să mai poți îndrepta ceea ce a stricat o limbă înveninată de patima clevetirii. Iată un exemplu în acest sens:

Un bătrîn cucernic și înțelept era bîrfit pe sub ascuns, la tot pasul, de un presupus prieten al său. Odată, bătrînul a chemat la sine pe așazisul prieten al său și l-a muștrat cu blîndețe, arătîndu-i că săvîrșește un mare păcat vorbind de rău pe semenul său. Rușinat, bîrfitorul și-a recunoscut vina și și-a cerut iertare, făgăduind că va îndrepta ceea ce a stricat. Bătrînul l-a iertat, dar apoi a luat o pernă, a desfăcut-o și a aruncat fulgii pe fereastră. Cum bătea vîntul, într-o clipă aceștia s-au împrăștiat în toate părțile. „Du-te, te rog, și adună fulgii!” zise bătrînul. „Dar e cu putință? — răspunse bîrfitorul. „Bine zici, a grăit iarăși bătrînul. Să înveți însă de aici că după cum nu mai poți aduna pencele spulberate de vînt, tot așa nu mai poți să-mi redai nepătată cinstea și numele bun pe care mi le-ai defăimat“.

Frați creștini, adeseori fiecare din noi ne facem vinovați de diferite păcate. Dar parcă-mi vine să cred că nici un alt păcat nu e atît de urît și rușinos cum e clewetirea. Sfîntul Ioan Gură de Aur ne spune că uneori întîlnești oameni pe care orbirea minții îi aduce pînă acolo încît se laudă cu păcatele săvîrșite. Însă de cînd e lumea nimeni nu a întîlnit vreodată un clevetitor care să se laude cu aceasla patimă a sa. Dimpotrivă, el caută să se ascundă cît mai cu grijă, deoarece clewetirea lucrează totdeauna nu la lumină, ci la întuneric. Să nu uităm însă că învățătura creștină ne îndeamnă să nu fim părtași la faptele cele sterpe ale întunericii, ci să ne îndepărtăm de ele și să le osîndim (Efes. 5, 11).

*

Așa cum spuneam, limba este un mare dar, însă un dar și mai mare este acela de a ști să ți-o stăpînești. De multe ori se adeverește proverbul care spune că „tăcerea e de aur“. Într-adevăr, de ce să vorbim la întîmplare vrute și nevrute, cînd de aici nu avem nimic de cîștigat, ci numai de pierdut? „Cine își păzește gura și limba își scutește sufletul de multe necazuri“, spune Sf. Scriptură (Prov. 21, 23). Iar Sf. Ioan Gură de Aur ne încredințează că „cel ce vorbește multe nu face nimic“. În acest sens, chiar și un înțelept din vechime, care nu era creștin (Zenon) spunea că noi avem două urechi și o singură gură, pentru că de două ori mai mult trebuie să ascultăm decât să vorbim.

Fiecare din noi avem datoria de a smulge buruiana înveninată a clevetirii din grădina inimii noastre, așa cum plugarul harnic și înțelept plivește cu grijă ogorul, ca să nu rămînă în el nimic nefolositor sau vătămător. În locul vorbelor deșarte să punem rugăciunea și cuvîntul cel bun și ziditor. Și pentru ca să putem rosti vorbe bune și nu clevetiri, să căutăm să avem întotdeauna cugetul treaz și inima curată, căci Mîntuitorul zice: „Omul cel bun, din vistieria cea bună a inimii sale scoate cele bune; iar omul cel rău, din vistieria cea rea a inimii sale scoate cele rele; căci din prisosința inimii grăiește gura lui“ (Lc. 6, 45).

Atunci cînd vorba noastră va exprima numai adevărul — urmînd poruncii de a spune „ce e așa, așa și ce e nu, nu“ (Matei 5, 37) — și

cînd din gura noastră nu va mai ieși nici un cuvînt urît (Efes. 4, 29), ci numai „cuvînt cu har“ (Col 4, 6), folositor spre zidirea semenilor noștri și pacea lumii, vom putea avea mulțumirea că am contribuit efectiv la stîrpirea cleветirii — care strică roșul și fericirea oamenilor — și vom spune împreună cu psalmistul: „Doamne, buzele mele vei deschide și gura mea va vesti lauda Ta“ (Ps. 50, 15). Amin!

Pr. DUMITRU SOARE

„DACĂ MĂRTURISEȘTI CĂ IISUS ESTE DOMNUL... VEI FI MÎNTUIT“

În Scrisoarea sa către Romani Sf. Apostol Pavel ne-a lăsat aceste cuvinte: „Dacă mărturisești cu gura că Iisus este Domnul și crezi în inima ta că Dumnezeu l-a înviat pe el din morți, vei fi mîntuit“ (Romani 10, 9).

Textul cuprinde două învățături de bază ale credinței creștine: învățătura că Omul Iisus este Dumnezeu, și învățătura că Dumnezeu din Omul Iisus l-a înviat pe acesta din morți.

Învățăturile acestea — adaugă textul — sînt condiția fără de care nici un credincios nu poate fi mîntuit.

Se pune acum întrebarea: Ce se înțelege prin mîntuire?

Mîntuirea presupune o stare a credinciosului în care acesta își simte primejduită grav atât ființa sa spirituală cît și pe cea trupească. Mîntuirea este tocmai ieșirea dintr-o asemenea stare și intrarea pe făgașul unei vieți noi, trăită în acord cu rînduieșile așezate de Dumnezeu la temelia existenței noastre, precum și cu învățăturile descoperite de El și exprimate în porunci.

Mîntuirea creștină este mîntuire de la Dumnezeu și prin Dumnezeu. Ea nu izvorăște din fapta proprie. Mîntuirea este întîi de toate faptă a lui Dumnezeu. Este Har. Dumnezeu, Cel ce l-a creat pe om, îl creează a doua oară dăruindu-i o viață nouă.

Mîntuirea creștină nu e mîntuire de lume, ci e mîntuire în lume și împreună cu lumea.

Creștinismul ortodox nu învață și nu îngăduie adeptilor să fugă de lume, s-o tăgăduiască, s-o devalorizeze. Creștinismul ortodox învață că lumea e creatura lui Dumnezeu și că așa de mult a iubit-o Dumnezeu, încît pe însuși Fiul Său l-a dat pentru ea.

Creștinismul ortodox nu se ridică împotriva lumii, ci împotriva răului din ea, împotriva păcatului.

Mîntuirea creștină este mîntuire de păcat.

Păcatul este renunțarea la libertate. Cel ce se lasă antrenat pe panta unui păcat, ajunge — mai curînd sau mai tîrziu — robul acestui păcat. Trufia, pizma, lăcomia, beția, desfrîul, n-au adus niciodată libertatea cuiva. Dimpotrivă, cel ce practică unul sau altul din păcatele amintite, sau altele asemănătoare, va simți cum puterile de rezistență îi scad treptat, cum organismul său moral se destramă și va simți cum decăderea și înjosirea îl amenință tot mai mult.

Păcatul este egoism, este călcarea rînduiei universale, adică a iubirii de Dumnezeu și de semenii, și întoarcerea asupra eului propriu. Păcatul este centrarea vieții pe eul propriu, este promovarea acestui eu la rang de valoare supremă, la rang de normă și criteriu după care se apreciază toate cele din jur.

Păcatul este căderea puterilor superioare în subordinea celor inferioare. Este cădere din atitudinea caracterizată prin iubirea față de Dumnezeu și de semenii, în atitudinea caracterizată prin iubirea față de eul propriu, față de interesele egoiste.

Credinciosul păcătos e asemenea unui om rănit greu. Cel greu rănit poate dori să fie vindecat; dar, din pricina rănilor grele, el nu poate face practic prea mult pentru vindecarea sa. În asemenea situație, salvarea lui nu poate veni decît de la medicul care aduce leacurile corespunzătoare.

Pentru credincioșii căzuți în păcat salvarea nu poate veni decît de la Iisus Hristos Domnul, care, prin întruparea, moartea și învierea Sa, ne-a pus la îndemînă învățătura, pilda și puterea de care, slăbiți de rănilor păcatului, avem nevoie pentru mîntuirea noastră.

În strînsă legătură cu păcatul sînt multe, multe suferințe morale și trupești.

Urmărind eliberarea credincioșilor de sub tirania păcatului, creștinismul urmărește și eliberarea lor de suferințe. Acest lucru — eliberarea credincioșilor de suferințe — creștinismul îl realizează nu prin desființarea externă a durerilor, ci prin așezarea adeptilor în situația de a pune o distanță interioară între ei și suferințe, prin faptul că aruncă asupra lor lumină nouă și le conferă o semnificație nouă.

În concepția creștină suferințele nu mai au caracterul de fatalitate, de nenorocire întinsecă, ci sînt mijloace de care se folosește Dumnezeu pentru a ne scoate din lîncezeala duhovnicească, pentru a ne aduce aminte că nu sîntem numai fii ai pămîntului, dar și ai Lui.

Creștinismul ortodox ne învață să luptăm contra suferințelor, dar cînd totuși ele vin asupra credinciosului, acesta le poate converti în prilejuri de a-și încorda și mai mult puterile în lupta pentru îmbunătățirea vieții și pentru crearea acelor condiții, acelei forme de viață în care suferințele să se împrîzineze tot mai mult.

Pentru credincios, suferințele pot constitui prilej de întărire prin lupta contra lor, pot constitui prilej de progres în direcția virtuților morale, prin scoaterea din nelucrare și valorificarea tuturor puterilor ascunse ale sufletului.

Experiența arată că nu arareori suferințele sfîrșesc cu moartea.

Luptînd contra păcatului și a suferințelor, creștinismul luptă și contra morții. Creștinismul urmărește mîntuirea credinciosului de păcate, de suferințe, dar și de moarte.

Iarăși nu în înțelesul desființării morții în lumea de aci și de acum. Experiența arată că și după venirea Mîntuitorului moartea continuă să existe. Prin moartea Sa, Domnul a desființat dreptul morții asupra noastră și ne-a dat puterea de-a birui păcatul, care e cauza morții. Dar întrucît păcatul continuă să fie săvîrșit, puterea morții continuă și ea să se manifeste asupra noastră.

Se cuvine însă să ținem bine minte că prin moartea și învierea Domnului, moartea noastră și-a pierdut caracterul de putere întunecoasă, caracterul de cufundare definitivă în neliință. După credința creștină, moartea e poarta de trecere de aici dincolo, din viața aceasta, în viața de dincolo, bună sau rea, după cum am știut să ne-o pregătim în lumea de aici.

Și putem adăuga: moartea poate fi pentru credincios prilej de manifestare a iubirii totale față de Domnul în sensul că el, credinciosul, se arată gata ca din iubire față de Dumnezeu să renunțe la totul pentru El, chiar și la viața sa.

*

Spuneam la început că mîntuirea este faptă a lui Dumnezeu. Este darul Lui. Însă, ca orice dar dumnezeiesc, darul mîntuirii este și misiune. Dumnezeu dă darul, puterea de a ne elibera din robia păcatului, însă valorificarea practică a acestei puteri trebuie s-o facă credinciosul însuși.

Nu simți binefacerile puterii de sus decît în măsura în care te străduiești s-o introduci în circuitul vieții personale, în desfășurarea gîndirii, simțirii, a activității de fiecare zi.

Prin cuvintele amintite la început, Sf. Pavel ne învață că noi, credincioșii, nu ne mîntuim decît dacă mărturisim cu gura și cu fapta dumnezeirea lui Hristos și dacă credem în învierea Lui.

Mărturisirea practică a lui Hristos este tocmai valorificarea Harului mîntuitor primit prin Botez și prin celelalte Sfinte Taine. Și dacă — în vederea mîntuirii noastre — Apostolul ne cere mai întîi mărturisirea practică a lui Hristos, aceasta e pentru că cel mai puternic izvor al credinței în dumnezeirea și în învierea Domnului este viața trăită la nivelul mesajului evanghelic. Numai practicînd cu consecvență învățătura evanghelică te poți convinge cu adevărat dacă ea e, sau nu, de la Dumnezeu. „De vrea cineva să facă voia lui, va cunoaște despre această învățătură dacă este de la Dumnezeu, sau dacă eu o rostesc de la mine” (Ioan 7, 17).

Numai credincioșii care nu se limitează să poarte în ființa lor Harul, puterea de sus, ci se străduiesc s-o valorifice în cadrul ciclurilor de viață în care sînt încadrați, sînt îndreptățiți a aștepta cu nădejde tare mîntuirea.

*

Să dăm slavă lui Dumnezeu că s-a arătat atît de milostiv față de noi, credincioșii, punîndu-ne la îndemîină harurile și darurile Sale mîntuitoare.

Să-l lăudăm și să-l preamărim că nu ne lasă niciodată singuri în lupta contra păcatului, ci e mereu lîngă noi, sprijinindu-ne și îmbărbătîndu-ne. Să-l cinstim și să ne arătăm toată dragostea față de El, pentru că chiar și atunci cînd ne încearcă — cu suferințe și cu moarte — n-o face decît tot în vederea mîntuirii noastre.

Îngăduind să vină asupra noastră suferințe și moarte Domnul voiește să facă din noi oameni tari, oameni care știu ține piept bărbătește oricărei suferințe și oricărei încercări grele a vieții. Să preamărim din toată inima pe Hristos Mîntuitorul, care ne cere ca mîntuirea noastră să n-o folosim numai pentru noi, dar și pentru binele semenilor noștri.

Să dăm ascultare poruncii de sus, care ne chemă să răspundem și să lucrăm nu numai pentru binele și mîntuirea noastră, dar și pentru binele și mîntuirea celorlalți oameni.

Pr. Prof. D. BELU

TEXTE BIBLICE PENTRU O TEMATICĂ CREȘTINĂ LA MOMENTE EXCEPȚIONALE ÎN PASTORAȚIE

I. PREZENȚA BISERICII ÎN CONTEMPORANEITATE

Biserica Ortodoxă este factor de promovare a progresului moral al omenirii. Ea se integrează sincer, real și permanent în realitatea contemporană, se identifică cu generațiile fiecărei epoci, cu scopul ca să le tămăduiască rănille și, sfințindu-le sufletul, să le facă viața plăcută, mai demnă și mai fericită. Idealul ei este să le mîntuiască.

Concomitent, Biserica este factor de integrare a vieții individuale în aspirațiile și idealurile vieții sociale, pentru realizarea propășirii materiale și spirituale a credincioșilor săi și a cetățenilor patriei în general.

În scopul acesta, Biserica cheamă neîncetat pe fiii săi duhovnicești la dragoste și bunăînțelegere, la pace și armonie, la colaborare multilaterală și solidaritate.

Rînduită de Hristos Dumnezeu — Întemeietorul său — să aibă în viața omenirii o misiune (Mt. 28, 19) și înzestrată de El cu puterile harului ceresc, Biserica Ortodoxă înțelege să participe la viața obștească, sprijinind progresul ei social care se desfășoară pe plan cultural-istoric și cosmo-geografic prin care trece Patria și lumea, ca să înfăptuiască „împărăția lui Dumnezeu” pe pămînt, cum se spune cu un termen consacrat.

Chemată să vegheze la destinul ceresc al fiilor săi prin slujitorii devotați, Biserica are trează conștiința datoriei de a fi mereu prezentă în actualitate, ajutînd cu toate puterile realizarea idealurilor cetățenilor Patriei, care sînt și ale fiilor săi duhovnicești.

Mandatară fidelă a voinței Domnului Hristos care a venit în lume ca cei ce cred în El să aibă „viață din belșug” (In. 10, 10), fără necazuri și dureri, Biserica participă cu drag și din convingere la problematica contemporană, la crearea mediului ambiant optim rezolvării chestiunilor care se pun — în frunte cu pacea, prietenia și colaborarea interstatală. În acest sens, prezența Bisericii Ortodoxe Române este tot mai viu simțită.

Înăuntrul Bisericii, în parohii, preoții sînt chemați să sprijine practic această lucrare, făcînd tot mai active idealurile sîinte, umanitare, sociale și patriotice. Ei trebuie să-și crească parohienii în cultul dragostei creștine, care „toate le poate” (I Cor. 13, 8), pentru ca să-și împlinească cu maximum de conștiinciozitate și rîvnă obligațiile la care sînt solicitați.

În această perspectivă, cuvîntul Bisericii trebuie să se facă auzit tuturor, pentru o solidaritate umană și soteriologică deplină. De aceea adevăratul preot este dator să cultive în credincioșii săi conștiința interdependenței sociale, a integrării individului în spiritul comunitar și al slujirii intereselor colectivității, în care se cuprind și interesele sale, cu un cuvînt, al trăirii unul *prin* altul și unul *pentru* altul. Această pre-

zență implică cu necesitate educația creștină a credincioșilor din parohie, pentru a se realiza asistența reciprocă, izvorită din duhul dragostei și jertfei altruiste.

II. PREOTUL FAȚĂ CU VIAȚA CREȘTINĂ

Viața omenească — a spus undeva Alfred de Vigny — nu este o zi numai cu soare, dar nici una de temniță, ci o zi de lucru, în care se alternează binele cu rău, lumina cu întunericul, bucuria cu întristarea etc. Când este la bine omul să cugele că trece și acesta și ajunge la rău, și invers, când este în necaz să nu despereze, ci să lupte, căci va ajunge la bucurie.

Modul acesta de-a privi viața este fundamentul realismului creștin, desprins din chiar viața Mintuitorului Hristos. El ne învață că, după Intrarea în Ierusalim și primirea cu „osanale” în Duminica Floriilor — urmează Vinerea Patimilor cu strigătele sălbătice de „răstignește-L, răstignește-L!”, de care nu s-a înspăimîntat, pentru că avea certitudinea fericită a Învierii Sale a treia zi.

Viața Domnului este icoana vieții creștine în general și a vieții adevăratului creștin în special.

Preotul nu rămîne pasiv față de condițiile în care se balansează viața credincioșilor săi.

De aceea preotul ortodox, departe de a fi „un privitor ca la teatru” față de evenimentele și momentele care trec și se petrec sub ochii săi, să ia atitudine creștină, umanitară și patriotică în fața lor. Și nu singur, ci cu toată obștea credincioasă care trebuie să aibă o conștiință socială bine formată.

Pe plan social, slujitorul Domnului este chemat să lucreze cu mintea și cu brațele, cu sfatul și cu făpta sa atrăgătoare. El trebuie să fie model de devotament în actele gospodărești. Desigur, chemarea esențială a preotului, plăcută lui Dumnezeu și oamenilor, este slujirea evlavioasă și cucernică la Sf. Altar, unde rostul său — de neînlocuit — este să activeze prin rugăciune și predică la vreme potrivită, după cele mai adânci imperative ale conștiinței sale creștine.

Din dorința și dragostea sinceră pentru a veni fraților preoți într-ajutor și sub acest vast aspect al vieții pastorale, am zăbovit pe paginile Sfintei Scripturi și am ales un buchet de flori duhovnicești binemirositoare care mișcă profund inimile și cugetele curate.

Astfel, cu prilejul momentelor de bucurie și binecuvîntare, se vor rosti de preot cuvîntări la Sf. Altar — sau unde este chemat — despre Providența divină și purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de lume, despre darurile Sale nesfîrșite față de toate existențele din cosmos și în special față de om, coroana creațiunii și chipul slavei cerești și se va accentua datoria noastră ca să avem încredere în El, să-i slujim cu recunoștință și mulțumire, prin rugăciuni și fapte bune unii față de alții. Să avem încredere în bunătatea Sa. El așteaptă să ne căim și să ne îndreptăm. Mila Lui este nemărginită față de noi; să implorăm în rugăciuni harul Său.

În scopul de a pune la dispoziție subiecte pentru o tematică creștină în diferite momente prin care trece parohia, Patria sau omenirea, dăm mai jos unele texte biblice potrivite.

*Providența divină, încredere, rugăciune, smerenie, binefacere, milostenie și recunoștință **

a) Testamentul Vechi

— Ochii Domnului caută spre cei drekpi și urechile lui iau aminte la ruga lor... Aproape este Domnul de cel cu inima smerită și celor cu duhul umilit le ajută. (Ps. 33, 15, 18—19).

— Iară eu, cînd zăceau ei cu sac m-am îmbrăcat; mi-am smerit sufletul cu post și m-am rugat în inima mea (Ps. 34, 13).

— Încredește Domnului căile tale! Nădăjduiește în el și el te va călăuzi (Ps. 36, 5).

— Tînăr am fost și am îmbătrînit, dar n-am văzut pe cel drept părăsit, nici urmașii lui cerșind pîne (Ps. 36, 25).

— Ferice de cel ce poartă grijă de cei săraci, că la vreme de necaz îi va izbăvi Domnul (Ps. 40, 1).

— Zis-am: „Doamne, ai milă de mine și vindecă sufletul meu că am greșit înaintea ta” (Ps. 40, 4).

— Atunci bine plăcute-ți vor fi jertfa dreptății, prinosul și arderile de tot; atunci vor pune pe altarul tău viței (Ps. 50, 20).

— Că mai bună e mila ia decît viața; buzele mele te vor lăuda (Ps. 62, 4).

— Cînd cercetezi tu pămîntul, potolești setea lui și verși peste el belșug de bogăție. Hăururile tale, Doamne, sînt pline de apă; cu ele faci roditor pămîntul și pregătești hrana vietăților (Ps. 64, 10—11).

— Pentru aceasta însă pregătești ogorul și netezești bulgării lui; apoi îi moi cu picăturile de ploaie și binecuvîntezi rodirile lui (Ps. 64, 12).

— Dealurile se încing cu bucurie, pășunile se îmbracă cu turme de oi și văile se acopăr cu holde de grîu; toate se bucură și cîntă (Ps. 64, 14).

— Dumnezeuule, milostivește-te spre noi și ne binecuvîntează! Fă să strălucească fața ta peste noi și ne miluiește! (Ps. 66, 1).

— Dați slavă lui Dumnezeu, că mare este slava lui pentru Israel și puterea lui peste nori (Ps. 67, 35).

— În țară va fi belșug de pîne pînă și pe vîrfurile munților, și holdele se vor pleca sub bătaia vîntului ca pădurea Libanului (Ps. 71, 16).

— Și le-a plouat mană să mănînce; dat-a poporului său pîne cerească (Ps. 77, 24).

— Dar el, cel pururea milostiv, care iartă nedreptatea și nu zdrobește îndată pe păcătos, n-a încetat a-și potoli mînia și nu s-a lăsat stăpînit de urgia sa (Ps. 77, 38).

— Mila și adevărul se vor întîmpina, dreptatea și pacea se vor sărula (Ps. 84, 11).

— Ai milă de mine, Doamne, căci către tine strig în toată ziua! (Ps. 84, 3).

— Caută spre mine și mă miluiește! Dă slugii tale tăria ta și mîntuiește pe fiul slujniciei tale! (Ps. 85, 16).

* Citatele sînt făcute după Sf. Scriptură, tradusă după Septuaginta, cu aprobarea Sf. Sinod, 1936, și după Noul Testament, tipărit la Episcopia Ortodoxă Cluj, 1942.

— Că pe veci ai întemeiat mila ta și ai așezat în ceruri adevărul tău (Ps. 88, 2).

— Veselește-ne pentru zilele cele de umilință, pentru anii în care am suferit necazuri! (Ps. 89, 16).

— Doamne, Dumnezeul nostru, să fie binecuvîntarea ta peste noi! Povăluiește mîinile noastre la lucru și desăvîrșește lucrul mîinilor noastre! (Ps. 89, 18).

— Veniți să cîntăm cu veselie Domnului și să strigăm cu bucurie către Dumnezeu, stîncă noastră de scăpare; să ieșim întru întîmpinarea lui cu laude și cu cîntările noastre să-l preamărim (Ps. 94, 1—2).

— Veniți să îngenunchem și să ne închinăm Domnului, să plecăm genunchii înaintea făcătorului nostru (Ps. 94, 6).

— Cîntați Domnului cîntare nouă! Cîntați Domnului tot pămîntul! (Ps. 95, 1).

— Slava și mărirea e înaintea lui; puterea și strălucirea e în iăcașul lui cel sfînt (Ps. 95, 6).

— Dați Domnului slavă pentru numele lui! Aduceți-i daruri și intrați în curțile lui! (Ps. 95, 8).

— Să se veselească cerurile și pămîntul să se bucure! Să dea glas marea și toate cele dintr-însa! Să se bucure cîmpia și toate cele dintr-însa! Toți arborii pădurii să scoată strigăte de bucurie, înaintea Domnului (Ps. 95, 11—12).

— Cum miluiește un tată pe copiii săi, așa miluiește Domnul pe cei ce se tem de dînsul (Ps. 102, 13).

— Iar mila Domnului veșnic e peste cei ce se tem de dînsul și dreptatea lui e peste fiii și nepoții lor (Ps. 102, 17).

— Toate de la tine așteaptă, să le dai lor hrană la vreme; de le-o dai, ele-o primesc; de-ți deschizi tu mîna, toate se umplu de bunătăți (Ps. 103, 27—28).

— Cînd trimiți tu însă dultul tău, toate iarăși se zidesc și înnoiești fața pămîntului. Fie Domnul în veci slăvit! Veselească-se Domnul de lucrurile sale! (Ps. 103, 31—32).

— Lăudați pe Domnul, că este bun, că în veac este mila lui! (Ps. 106, 1).

— Să-i aducă jertfă de mulțumită, și cu bucurie să vestească lucrurile lui! (Ps. 106, 22).

— Zică dar toți cei ce se tem de Domnul că este bun, că în veac este mila lui! (Ps. 117, 4).

— Multe-s îndurările tale, Doamne; dăruiește-mi viață, după făgăduințele tale (Ps. 118, 156).

— Milostivire multă e la el și el va izbăvi pe Israel de toate fără-delegile lui (Ps. 129, 8).

— Bun este Domnul pentru toți, și mila lui e peste toate făpturile lui (Ps. 144, 9).

— Lăudați-l după faptele lui cele mari! Lăudați-l după mulțimea mării lui! (Ps. 150, 2).

— Lăudați-l cu țimbale armonioase! Lăudați-l cu țimbale răsunătoare! Toată suflarea să laude pe Domnul! (Ps. 150, 5).

— Ți s-a arătat, omule, ceea ce este bun și ceea ce Dumnezeu cere de la tine; dreptate, iubire și milostivire și cu smerenie să mergi înaintea Domnului Dumnezeuului tău! (Miheia 6, 8).

— Rodul umilinței este frica de Dumnezeu; bogația, mărirea și viața (Pilde 22, 4).

— Dă milostenie din averea ta și să n-aibă ochiul tău părere de rău când vei face milostenie. De la nici un sărac să nu-ți întorci fața ta, și atunci nici de la tine nu se va întoarce fața lui Dumnezeu (Tob. 4, 7).

— Când vei avea mult, fă din ele milostenie, când vei avea puțin nici din puțin nu te teme a face milostenie. Și-ți vei aduna prin aceasta visterie bogată pentru zile grele, căci milostenia izbăvește de la moarte și nu te lasă să pogori în întuneric (Tob. 4, 8—10).

— Dă celui flămînd din pîinea ta și celui gol din hainele tale. Din toate cîte ai cu îmbelșugare, fă milostenie, și să nu-i pară rău ochiului tău când vei face milostenie! Imparte pîinea ta la mormîntul dreptilor, dar păcătoșilor să nu le dai! (Tob. 4, 16—17).

— Mai bine puțin cu dreptate, decît mult cu nedreptate; mai bine faci milostenie decît să aduni aur, căci milostenia izbăvește din moarte și poate curăți orice păcat (Tob. 12, 9).

— Sau cine a petrecut în frica lui și a fost părăsit? Sau cine l-a chemat pe el și a fost trecut cu vederea (Iis. Sir. 2, 11).

— Mila omului către aproapele său, iar mila Domnului peste tot trupul (Iis. Sir. 18, 12).

— Pentru poruncă, ajută pe sărac și în sărăcia lui să nu-l întorci deșert (Iis. Sir. 29, 12).

— Cu ochi bun slăvește pe Domnul, și să nu împruținezi pîrga minilor tale (Iis. Sir. 34, 8).

— Și părăsind glasul plîngerii cel cu totul înlăcrimat, au luat cîntare pîrintească, lăudînd pe Mîntuitorul și făcătorul de minuni Dumnezeu, și toată plîngerea și vaelul lepădînd, danțuri de veselie au prins să joace. în semn de pace și de bucurie (III Mac. 6, 32).

— Și acum îmi plec genunchii inimii mele și mă rog milostivirii tale: „Păcătuit-am Doamne, păcătuit-am și cunosc greșalele mele!“... „Iartă-mă, Doamne, și nu mă pierde din pricina fărădelegilor mele. Nu te întărita deapururi împotriva mea, și nici nu păstra faptele mele cele rele, nici nu mă osîndi când voi fi în împărăția morții“ (Rug. lui Manase 1, 11, 13).

b) Testamentul Nou

— Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui (Mt. 5, 7).

— Cereți și se va da; căutați și veți afla; bateți și se va deschide vouă; căci tot ce cere ia, și cel ce caută află, și celui ce bate i se va deschide (Mt. 7, 7—8).

— Deci mergînd, învățați ce însemnează: Milă voiesc, iar nu jertfă, că n-am venit să chem pe cei drepti, ci pe cei păcătoși la pocăință (Matei 9, 13).

— Iar după ce a plecat Iisus de acolo, au venit după dînsul doi orbi, strigînd și zicînd: Miluiește-ne pe noi, Fiul lui David! (Mt. 9, 27).

— Și văzînd el noroadale i s-a făcut milă de ele, că erau necăjite și rătăcite ca oile fără păstor (Mt. 9, 36).

— Că cel ce se va înălța pe sine se va smeri, iar cel ce se va smeri pe sine, se va înălța (Mt. 23, 12).

— Și răspunzînd împăratul va zice lor: Adevăr zic vouă, întrucît ați făcut unuia din acești frați ai mei prea mici, mie mi-ați făcut (Matei 25, 40).

— Dar toți au început a-și cere iertare, unul cîte unul. Cei dintîi a zis: mi-am cumpărat țarină și trebuie să mă duc ca s-o văd; rogu-te să mă ierți. Un altul a zis: cinci perechi de boi mi-am cumpărat și merg să-i încerc; rogu-te să mă ierți (Lc. 4, 18—10).

— Și i-au dat lui cartea lui Isaia proorocul. Și deschizînd cartea, a aflat locul unde era scris: Duhul Domnului (este) peste mine, pentru că el m-a uns ca să binevestesc săracilor și m-a trimis ca să tămăduiesc pe cei zdrobiți cu inima, să propovăduiesc robilor izbăvirea și orbilor vedere, să ușurez pe cei apăsați (Lc. 4, 18—19).

— Iar în Iope era o uceniță, anume Tavita, care tilcuindu-se însemnează căprioară. Aceasta era plină de fapte bune și de multe milostenii ce făcea (F. Ap. 9, 36).

— Întru toate v-am dat vouă pildă că ostenindu-vă așa se cade să ajutați pe cei slabi și să vă aduceți aminte de cuvîntul lui Dumnezeu Iisus, căci el a zis: Mai fericiți este a da decît a lua (F. Ap. 2, 35).

— Noi, cei tari, datori sîntem să purtăm slăbiciunile celor neputincioși și nu nouă să placem (Rom. 15, 1).

— Căci martor sînt eu însumi, că după puterea lor și chiar peste puterea lor au dat bucuros, și ne-au rugat pe noi cu stăruință să le primim darul și pîrtășia cu ajutorul sfinților (II Cor. 8, 3—4).

— Ci nu numai precum nădăjduiam, dar singuri pe sine s-au dat întîi Domnului, apoi, prin voia lui Dumnezeu, (ne-au dăruit) și nouă. (II Cor. 8, 5).

— Astăzi prisosul vostru împlinește lipsa lor, iar mîine prisosul lor va să îplinească lipsa voastră, așa încît să fie potriveală (II Cor. 8, 14).

— Aceasta însă (s-o știți): Cel ce samănă cu zgîrcenie, cu zgîrcenie va și secera, iar cel ce scamănă întru binecuvîntare, întru binecuvîntare va și secera (II Cor. 9, 6).

— Fiecare să dea precum s-a hotărît întru inima sa, nu cu părere de rău, sau de silă; căci pe dătătorul de bună voie îl iubește Dumnezeu (II Cor. 9, 7).

— Iar cel ce dă sămînță semănătorului și pîine spre hrana lui, va înmulți sămînța voastră și va face să crească roadele dreptății voastre (II Cor. 9, 10).

— Păcătuit-am, oare, că smerindu-mă pe mine ca voi să vă înălțați, în dar v-am vestit vouă Evanghelia lui Dumnezeu? (II Cor. 11, 7).

— Așadar, pînă cînd avem vreme, să facem bine tuturor (Gal. 6, 10).

— Ci cîți vor umbla după dreptarul acesta, pace și milă peste ei și peste Israelul lui Dumnezeu (Gal. 6, 16).

— Nimic să nu faceți din duh de învrăjbire sau de mărire deșartă; ci, cu smerenie, fiecare pe celălalt să-l socotească a fi mai de cînte decît el însuși (Filip. 2, 3).

— S-a smerit pe sine, făcîndu-se ascultător pînă la moarte — și încă moarte pe cruce! (Filip. 2, 8).

— Știu să trăiesc smerit și știu să trăiesc în belșug. Întru tot și întru toate am învățat să fiu și sătul și flămînd și în belșug și în lipsă (Filip. 4, 12).

— Luați seama să nu răsplătească cineva cuiva răul cu rău, ci pururea cele bune să le căutați și unul către altul și către toți (I Tes. 5, 15).

— Mulțumiți pentru toate, căci aceasta este voia lui Dumnezeu întru Hristos Iisus, pentru voi (I Tes. 5, 18).

— Iar noi, datori sîntem pururea, fraților iubiți de Domnul, a mulțumi lui Dumnezeu pentru voi, că Dumnezeu v-a ales pe voi dintru început spre mîntuire întru sfințirea Duhului și întru credința adevărului (II Tesaloniceni 2, 13).

— Și facerea de bine și dărnicia să nu le uitați; căci jertfe ca acestea sînt bine plăcute lui Dumnezeu (Evr. 13, 16).

— Ascultați, frații mei prea iubiți: au nu Dumnezeu i-a ales pe săracii lumii acesteia, (ca să fie) bogați în credință și moștenitori ai împărăției pe care a făgăduit-o celor ce îl iubesc pe el? (Iac., 2, 5).

— Smeriți-vă înaintea lui Dumnezeu și el vă va înălța pe voi (Iac. 4, 10).

— Drept aceea, cel ce se pricepe a face bine și nu face, păcătuiește (Iac. 4, 17).

— Veniți acum, bogaților, plîngeți și vă tînguiți de necazurile ce vor să fie asupra voastră. Bogăția voastră a putrezit și hainele voastre le-au mîncat moliile (Iac. 5, 1—2).

— Binecuvîntat să fie Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, care, după mare mila sa, prin învierea lui Iisus Hristos din morți, ne-a născut pe noi a doua oară spre nădejde vie (I Petru 1, 3).

— Iubitule, nu urma răului, ci binelui. Cel ce face bine este din Dumnezeu, iar cel ce face rău n-a văzut pe Dumnezeu (III In. 1, 11).

*

Am încercat să venim într-ajutor slujitorilor bisericești, ca să răspundă în chip optim nu numai cu viața model, ci și cu cuvîntul lor la propovăduirea Evangheliei creștine izbăvitoare.

Prot. Dr. SIMION RADU

PRAZNICE BISERICESTI

În seara zilei de luni, 5 decembrie a.c., fiind ajunul praznicului de pomenire a Sfântului Ierarh Nicolae din Mira Lichiei, în cadrele rugăciunii îndătinată, studenții Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu au prezentat — ca și-n anii trecuți — urările lor respectuoase de viață îndelungată Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, părințele bun care poartă grijă zi de zi de pregătirea lor cărturărească și duhovnicească.

Cu acest prilej, corul studenților teologi — dirijat de P. C. Conf. univ. Gheorghe Șoima — a cântat troparul Sfântului Nicolae.

După aceea, P. C. Rector Dr. Solron Vlad a exprimat Înalt Prea Sfinției Sale, în cuvinte mișcătoare, urările respectuoase de sănătate și îndelungare de zile ale tuturor celor ce ostenesec în cadrele Institutului.

Erau de față profesorii și duhovnicii Institutului, precum și unii Părinți consilieri arhiepiscopesci.

Impresionat de urările exprimate cu atita căldură a inimii, Înalt Prea Sfinția Sa a mulțumit și a împărtășit tuturor arhieresci binecuvântări. După aceea, petrecut de acordurile solemne ale imnului arhieresc, s-a înapoiat în reședință.

*

În ziua praznicului de pomenire a Sfântului Ierarh Nicolae s-a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă în Catedrala mitropolitană de către Prea Sfințitul Arhiepiscop Emilian Antal, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

Răspunsurile au fost date de corul studenților teologi, dirijat de P. C. Conf. univ. Gheorghe Șoima.

Predica praznicului a fost rostită de către I. P. Cuv. Arhim. Prof. Dr. Nicolae Mladin.

La sfârșitul Sfintei Liturghii s-a citit îndătinata rugăciune de mulțumită pentru binefacerile pe care Părințele ceresc le-a revărsat asupra Arhipăstorului nostru.

La Sfânta Liturghie arhierescă au participat membrii Consiliului Arhiepiscopesc și ai Corpului profesoral al Institutului Teologic Universitar, preoți și credincioși.

Și de astă dată — ca în fiecare an — la Secretariatul arhiepiscopesc, a fost ținută cartea de onoare la dispoziția celor dornici să-l felicite pe Arhipăstorul nostru.

*

În cadrele pregătirilor creștinești pentru întâmpinarea cu cuviință a praznicului Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Du-

minică, 18 decembrie a.c., la orele 18, s-a săvârșit în Catedrala mitropolitană din Sibiu sfânta slujbă a Vecerniei.

Cu acel prilej, Corul mixt al Catedralei, dirijat de P. C. Conf. univ. Gheorghe Șoima, a prezentat — ca și-n anii trecuți — tradiționalul Concert de colinde și cîntece de stea.

Obșnuitul cuvînt de zidire duhovnicească a fost rostit de P. C. Diacon Gheorghe Papuc, doctorand în teologie, care a vorbit despre oglindirea Nașterii Domnului în colindele noastre străvechi.

În ziua de Crăciun (Duminică, 25 decembrie 1966) s-a săvârșit Sfînta Liturghie în Catedrala mitropolitană de către un sobor de preoți și diaconi, în frunte cu P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu și I. P. Cuv. Arhim. Prof. Dr. Nicolae Mladin.

La priceasnă, din amvonul Catedralei, P. C. Prot. stavr. Ioan Munteanu a dat citire Pastoralei adresate clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia Sibiului de către Înalt Prea Sfințitul nostru Arhiepiscop și Mitropolit Nicolae. Pastorală a fost ascultată cu vădit interes și cu deosebită mulțumire sufletească de către cei prezenți la sfîntele rugăciuni de obște.

După masă, s-a săvârșit Vecernia.

A doua zi de Crăciun, la priceasnă, a predicat P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu despre „Soborul Maicii Domnului“ și îndatoririle care decurg din prăznuirea Nașterii Domnului pentru viețuirea noastră cu pace, ascultare și hărnicie în cadrele Patriei noastre dragi.

Marți, 27 decembrie 1966, s-a făcut pomenirea Sfîntului Arhidiacon Ștefan, întîiul mucenic al Bisericii creștine.

Sfîntele slujbe au mai fost săvârșite, concomitent, și în Paraclisul Institutului Teologic, de către P. C. Duhovnici ai Institutului.

A luat parte Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae.

Dumnezeu să primească sfîntele rugăciuni ce s-au făcut și de astă dată „pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfîntelor lui Dumnezeu Biserici și pentru întrunirea tuturor“ în strădania cinstită de-a fi cît mai folositori Patriei și poporului nostru ziditor de viață nouă.

VIZITA FRĂTEASCĂ A PASTORULUI ALF JOHANSEN LA INSTITUTUL TEOLOGIC DE GRAD UNIVERSITAR DIN SIBIU

Pastorul reformat danez Dl Alf Johansen este cunoscut la noi de mai mulți ani, căci ne-a vizitat țara, pînă acum, de patru ori.

De fiecare dată, Dsa s-a interesat îndeaproape de viața noastră bisericească și înapoiat acasă, a scris despre ea — ca și despre realizările poporului nostru în tărîmul economic, social și cultural.

Marți, 25 oct. a.c., dimineața — cu avionul, de la București — D-sa a sosit la Sibiu, spre a face o vizită frățească Institutului Teologic Universitar ortodox.

În aceeași zi, înainte de masă, împreună cu P. C. Rector Dr. Sofron Vlad, oaspetele a asistat la cîteva ore de curs (la P. C. Profesori: Dr. Nicolae Neaga, Dr. Grigorie Marcu și Dr. Corneliu Sîrbu, resp. la catedrele de: Studiul Vechiului Testament, Studiul Noului Testament și Teologia Fundamentală).

Între timp, a vizitat paraclisul, biblioteca și alte sectoare ale Institutului.

După masă, la orele 17, în sala profesorală, oaspetele s-a întâlnit cu profesorii Institutului.

Într-un cadru prietenesc, de atmosferă ecumenistă, Părintele Rector Dr. Sofron Vlad a prezentat pe oaspete, i-a urat „bun venit” și i-a făcut cunoștință cu fiecare membru al Corpului profesoral.

Vădit mișcat pentru cinstea deosebită cu care a fost primit, oaspetele a exprimat mulțumiri — în românește — pentru faptul că i s-a dat posibilitatea de-a sta de vorbă cu profesorii Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu asupra unor probleme de însemnătate bisericească actuală.

După masă, la orele 18, oaspetele s-a întâlnit, în aulă, cu studenții teologi. Corul studenților, dirijat de P. C. Conf. Gheorghe Șoima, a executat câteva compoziții bisericești și patriotice, în cinstea oaspetelui.

Studenților teologi, Dl Pastor Alf Johansen le-a adresat, în românește, câteva cuvinte simțite.

Miercuri, 26 oct. a.c., dimineața, oaspetele s-a înapoiat la București, deplin mulțumit — cum a declarat în repetate rânduri — de ceasurile înălțătoare pe care le-a petrecut la Institutul nostru teologic și bucuros că a putut face constatări întru totul favorabile cu privire la viața cea nouă din Patria și Biserica noastră.

REDACTIA

† PROTOPOPUL STAVROFOR AUREL NANU

La 29 noiembrie 1966 s-a stins din viață, după destul de lungi și grele suferințe, cel ce a fost protopopul stavrofor și profesorul Aurel Nanu. Trăia la Sibiu și era pensionar. Prohodirea lui a avut loc în ziua de 1 decembrie 1966, în Catedrala mitropolitană, de un sobor de preoți și diaconi în frunte cu P. C. Vicar Traian Belascu, care a și evocat personalitatea adormitului în Domnul printr-o predică ocazională.

Născut la 6 ianuarie 1892 în satul Chesler (Mediaș), în familia unui învățător modest, originară din Chinciș (Tîrnăveni), adormitul în Domnul a urmat școala primară în satul de unde se trăgeau părinții săi. dovedindu-se de timpuriu înzestrat cu o inteligență vie și activă, cu minte ageră și în căutare de noutăți și cu înclinare vădită spre carte.

De aceea a și fost trimis la liceul din Blaj, unde nu a dezmințit cu nimic nădejtile legate de alesele sale însușiri; și-a impropriat cunoștințe numeroase și temeinice și — în anul 1912 — a trecut examenul de bacalaureat. S-a înscris apoi la Teologia din Sibiu, pe care a terminat-o în anul 1916.

În anul 1917 a primit Taina Preoției pe seama parohiei Șușturaj (Oradea).

Pregătit astfel, profesorul Aurel Nanu a activat la liceele din Salonta, Turda și Odorhei, la acesta din urmă deținând, mai mulți ani, și postul de director.

La Odorhei, paralel cu activitatea didactică, părintele Aurel Nanu a funcționat și ca protopop pînă în anul 1931, cînd a fost chemat ca

profesor de geografie la Școala normală de băieți „Andrei Șaguna” din Sibiu.

Aci, la Sibiu, bucurându-se de aprecierea și încrederea neuitatului mitropolit Nicolae Bălan, a fost cinstit, mai apoi, cu slujba de consilier arhiepiscopesc (1944—1950), îndeplinind, în această calitate, însărcinări de multă însemnătate și de reală răspundere.

În anul 1951 a trecut la pensie.

*

Datele de mai sus au fost arătate cu bună intenție: ca exemple de muncă încordată, de preocupări multilaterale și de viață încununată cu bună cinstire.

Dar ele nu confuzionează, totuși, din destul personalitatea celui ce a fost părintele și profesorul Aurel Nanu. Mai trebuie să se adauge, cu rostul acesta, că el a dovedit o viață de reală sobrietate, de modestie caracteristică oamenilor cuceriți de frumusețea studiului.

S-a ferit toată bună vremea de îmbulzeală spre slujbe înalte; dar activitatea și demnitatea sa personală l-au promovat în mod inevitabil spre slujbe de răspundere și de cinst. Nu a lăcomit după câștig material; dar viața sa de muncă i-a înlesnit un trai uman și propriu pentru familia sa, pentru bunăcreșterea fiilor săi.

Ca preot, s-a dovedit legat de altarul lui Hristos, altar la care a slujit convins de rostul misiunii sale în Sf. Biserică, altar la care l-a slujit pe Hristos Domnul, cu elan sincer și curat creștinesc. Predicile rostite din amvonul Catedralei mitropolitane din Sibiu — multe la număr, totdeauna bine pregătite și măiestrit proporționate — au avut ca efect nu numai prezentarea învățăturii creștine ortodoxe, ci au exteriorizat și o conștiință de preot luminat și la pas cu trebuințele sufletești ale credincioșilor.

Ca profesor, Aurel Nanu s-a dovedit a fi fost bun pedagog, conștiințios și harnic: el a reușit să trezească în elevii săi dragoste și respect pentru muncă, pentru carte, pentru semenii, și să le insuflă încredere în progresul științei și în dreptatea socială ce avea să vină.

Dar părintele Aurel Nanu a fost și un condeier iscusit, dibaci, un scriitor în adevăratul înțeles al acestui cuvânt. Și aceasta mai ales pentru stilul original în care și-a îmbrăcat orice a publicat. Și a publicat mult: numeroase articole religioase și din specialitatea catedrei sale, broșuri de popularizare, lucrări originale, studii etc., pe care cititorii le-au întâmpinat cu interes deosebit și cu prețuire sinceră, obiectivă. Unele din studiile sale de istorie prezintă și astăzi nu numai originalitate de netăgăduit, dar ele aduc și o contribuție personală de cercetător pasionat și priceput al trecutului poporului român și al creștinismului la români. Părintele Nanu a avut satisfacția să poată prezenta și elemente inedite, în această direcție, fapt care i-a nimbato personalitatea.

Acum, omul ce ne-a fost bine cunoscut, bine apreciat, cu toți împăcat, protopopul stavrofor Aurel Nanu, s-a mutat de la noi.

Rugămu-l pe Hristos Domnul să-l odihnească în lăturea celor vii și moștean al împărăției Sale să-l arate, căci a fost iubitor de Hristos.

D. CALUGAR

SANCTITATEA SA PATRIARHUL ECUMENIC ATENAGORA I OCTOGENAR

Sanctitatea Sa Atenagora I, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului, a împlinit venerabila vîrstă de 80 de ani. Momentul acesta îmbucurător a fost încrestat la răboj, festiv și cald, de presa bisericească din Răsărit și Apus deopotrivă. (Să se vadă, spre exemplu, articolul Dlui Dimitrie Gr. Țacona, din numărul special 7—8, 1964—65 al revistei Patriarhiei Ecumenice „Diethneis Shéseis” — „Relații internaționale”, p. 102—104; revista cv.-lut. „Zeichen der Zeit”, nr. 6, 1966, p. 235; ș.a.).

Întîistătătorul de astăzi al Patriarhiei Ecumenice s-a născut în martie 1886, în satul Țaraplana (ulterior numit Basilikon), din Pogonia Epirului. Localitatea aceasta, cu regiunea înconjurătoare, s-a aflat sub stăpînire turcească pînă în anul 1913.

La botez, a primit numele Aristocle.

Tatăl său, Matei Spiru, a fost doctor medic.

Studiile primare și liceale le-a făcut în satul natal și apoi în orașul Ianina.

În 1903 s-a înscris la Școala superioară de teologie a Patriarhiei Ecumenice din Insula Halki (din Marea Marmara).

În luna martie a anului 1910, după terminarea studiilor teologice, a intrat în cinul monahal, fiind hirotonit ierodiacon, cu numele Atenagora. Din iulie același an a slujit la Mitropolia Pelagoniei, din Macedonia, ca arhidiacon, vreme de opt ani.

În martie 1919 a trecut ca arhidiacon la Atena, slujind pe lîngă Arhiepiscopul-primat al Bisericii Greciei, Meletie și apoi pe lîngă succesorul acestuia, Teoclit. A îndeplinit concomitent funcția de secretar al Arhiepiscopiei Atenei.

În decembrie 1922 a fost ales mitropolit de Corfu și Paxos.

După opt ani de arhipăstorire în insula din Marea Ionică a fost ales — în august 1930 — mitropolit al grecilor ortodocși din cele două Americi, avîndu-și reședința în New York.

Opsprezece ani mai tîrziu — la 1 noiembrie 1948 — Sfîntul Sinod al Patriarhiei Ecumenice l-a ales întîistătător al acestei venerabile instituții.

Sanctitatea Sa Atenagora I este al 232-lea patriarh ecumenic al Constantinopolului. Pentru cultura, evlavie și prestanța sa este cunoscut și prețuit în toată lumea creștină.

Dumnezeu să-l țină în pace încă mulți și fericiți ani!

CREȘTE COMUNITATEA BISERICESCĂ ECUMENISTĂ

În cursul celei mai recente sesiuni de lucru, Comitetul Central al Consiliului Mondial al Bisericilor a procedat la primirea a încă patru biserici în sînul său: Biserica ortodoxă cehoslovacă, Biserica federată din Zambia (Africa), Biserica luterană din Madagascar și Biserica episcopală din Statele Unite ale Braziliei.

Cu aceasta, numărul bisericilor membre ale Consiliului Mondial al Bisericilor a crescut la 218.

În afară de acestea, Consiliul Mondial al Bisericilor mai cuprinde 8 biserici „asociate“, care nu pot deveni membre titulare ale acestui organism deoarece fiecare din ele numără mai puțin de 10.000 (zece mii) de credincioși.

Dintre cele patru biserici nou primite în Consiliul Mondial al Bisericilor, cea mai mare e Biserica ortodoxă din Republica Socialistă Cehoslovacia. Ea numără circa 400.000 de credincioși, organizați în 300 comunități (parohii) aparținătoare la 4 eparhii. Clerul acestei biserici numără circa 250 slujitori bisericești. Biserica ortodoxă cehoslovacă are o facultate de teologie proprie, în orașul Prešov.

Biserica federată din Zambia s-a constituit în anul 1965 din contopirea Bisericii federate a Africii centrale, în Rhodesia, cu Biserica metodistă din Zambia și cu Biserica din Barotseland. Ei îi aparțin circa 30.000 membri.

Biserica luterană din Madagascar numără 252.214 membri organizați în 2.048 comunități păstorite de 333 de pastori. Această biserică întreține din resurse proprii 329 școli primare (poporale) și 12 licee.

Biserica braziliană are 3 episcopi, 86 preoți, 5 școli superioare, 5 școli pentru pregătirea clerului, precum și un număr de dascăli și diaconie.

Potrivit constituției și statutului de organizare a Consiliului Mondial al Bisericilor, primirea de noi membri se face cu voturile a 2/3 din membrii prezenți ai Comitetului central. Bisericile respective contează ca primite în Consiliul Mondial al Bisericilor dacă în curs de 6 luni nu se produce contestație din partea a cel puțin 1/3 din bisericile membre ale C.M.B. împotriva admiterii lor.

ANDRÉ MAUROIS — ADEPT AL CUNOAȘTERII ȘI APROPIERII ÎNTRE OAMENI

Academicianul francez André Maurois este, precum se știe, scriitor de faimă mondială, istoric, biograf părunzător și om de artă în înțelesul deplin al cuvântului. La venerabila vîrstă de 82 de ani, el continuă să lucreze și să se manifeste ca un om al vremii noastre. Energia sa mereu tînără face loc în preocupările sale și problemelor vieții contemporane, cărora le dă soluții vădit progresiste.

Într-o convorbire cu ziaristul român Al. Gheorghiu (vezi ziarul „Scînteia“, nr. 7154 a.c.), marele nostru contemporan a ținut să precizeze din capul locului că a fost și rămîne adeptul cunoașterii și apropierii între oameni. „Martor al unor importante evenimente care au frămîntat bătrînul nostru continent în acest secol, André Maurois ne-a împărtășit gîndurile sale ca cetățean, ca istoric, ca om de cultură în legătură cu viitorul Europei, cu menirea oamenilor de litere, cu contribuția pe care aceștia pot s-o aducă la o mai bună cunoaștere și o mai bună înțelegere între popoare“, — scrie ziaristul citat.

Din mărturisirile făcute, socotim că e util să fie reținută integral cu deosebire aceasă declarație a lui André Maurois:

„Consider că apropierea între popoarele Europei este o chestiune primordială. Omenirea, și am în vedere în special Europa, este autoarea unei imense civilizații, din care o parte a fost deja distrusă de cele două războaie mondiale stupide. În stadiul actual al dezvoltării științei și tehnicii — a spus André Maurois — războiul este o nebunie. De aceea trebuie să facem tot ceea ce ne stă în putință, cu toții, pentru pace în Europa, să ne cunoaștem mai mult unii pe alții. Sînt un partizan hotărît al coexistenței pașnice. Este perfect posibil

să trăim în bune relații chiar dacă nu avem sisteme politice și economice asemănătoare“.

Incredințat că un scriitor, ca și un istoric, poate și trebuie (— expresiile îi aparțin —) să ajute popoarele în procesul de cunoaștere reciprocă, André Maurois a spus:

„Scriitorii pot contribui în mare măsură la aceasta, în primul rînd prin a nu face mai ascutite disputele între țări. Expresiile, aprecierile trebuie drămuite cu prudență. Scriitorul trebuie să contribuie așadar la înțelegerea între țări, între popoare, să le privească cu simpatie și să exprime în operele sale — cărți sau articole — ceea ce el a găsit meritoriu la aceste popoare, ceea ce este demn de iubit și de prețuit. În volumele mele despre Franța, Anglia și Statele Unite ale Americii m-am străduit să arăt că deși aceste trei țări sînt diferite între ele, popoarele respective se pot înțelege. Iar prin biografiile mele am încercat, să scot în evidență valorile de importanță universală ale popoarelor. Cunoașterea reciprocă a acestor valori este și ea un mijloc de apropiere. Am încercat să acționez în această direcție încă de la începutul activității mele.

Există, desigur, multe mijloace pentru a înlesni circulația valorilor spirituale în Europa în spiritul cooperării și înțelegerii. Cartea constituie un important mijloc, de aceea circulația ei trebuie pe cît posibil facilitată; apoi intensificarea schimburilor de scriitori, vizitele reciproce, contactele personale. Sînt, așadar, partizanul contactelor celor mai directe și mai largi. Foarte utile mi se par colocviile de scriitori, cu condiția ca la ele să existe un spirit de înțelegere. Trebuie cunoscute țările și popoarele. Jumătate din propria mea viață am consacrat-o călătoriilor spre a le cunoaște mai bine“.

Cu privire la țara noastră, André Maurois a spus:

„În 1930 am avut prilejul de a cunoaște și țara dv., România, a cărei bogată cultură am apreciat-o, găsindu-i multe puncte comune cu cultura noastră. Aș vrea să revin în România, dacă mi se va ivi prilejul și dacă cei 82 de ani ai mei îmi vor mai permite-o. Urmăresc cu mult interes vizitele altor colegi ai mei în țara dv. Sînt mulțumit că cititorii dv. sînt și cititorii mei și aș vrea ca ei să știe că am păstrat o foarte bună amintire despre poporul român pe care l-am cunoscut în anii tinereții. Trebuie să vă spun că am fost foarte bucuros să găsesc un popor foarte cultivat, interesat în literatura țării noastre — un motiv pentru care aș vrea să mă întorc cu plăcere în România“.

O carte recentă a lui André Maurois poartă titlul: „Scrisoare deschisă unui tînăr asupra conduitei în viață“. Plecînd de la acest fapt, André Maurois a fost rugat să arate cum vede dsa contribuția tinerei generații la promovarea ideilor de pace și prietenie între popoare?

„Cred că tineretul se află astăzi într-o poziție foarte bună pentru a promova pacea în Europa, căci tineretul actual este mai puțin marcat de conflictele pe care le-au cunoscut generațiile noastre. Apoi fiindcă el are și o cultură științifică superioară, aproape aceeași în toate țările europene. Știința este cel mai bun limbaj universal.

Pentru a evita ororile trecutului, tinerii de astăzi din Europa trebuie să se întâlnească, să se cunoască, să se stimeze. Tineretul de azi din țările Europei trebuie să reziste încercărilor de a-l pune față în față cu dușmani. Iar pentru aceasta este nevoie de cultură solidă. Trebuie să facem totul spre a evita un nou conflict. Și datoria noastră, a scriitorilor, este de a ajuta ca popoarele să se înțeleagă“.

Astfel de declarații sînt întru totul convenabile omenirii de astăzi. Sîntem bucuroși că ele se aud din ce în ce mai des — și mai cu apăs — în Apus, căci țările răsăritene, socialiste, bătătoresc demult și cu succes căile păcii și buneii înțelegeri între oameni și popoare.

În ceea ce privește participarea tineretului la cultivarea ideilor păcii, progresului și înțelegerii între popoare, țara noastră este — precum se știe — autoarea aceluia răsunător document adoptat de Adunarea Națiunilor Unite care face epocă în orientarea actuală, sănătoasă, a generațiilor viitoare.

REDACTIA

IN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI BISERICESTI „NYBORG V“

A cincea Conferință a Bisericilor Europene — abreviat: „Nyborg V“ — este plănuită să aibă loc în vara anului 1967. Ea va întruni circa 250 delegați din vreo 76 de biserici europene.

Tema conferinței „Nyborg V“ este: „A servi și a împăca, îndatorirea Bisericilor europene astăzi“.

Referatul inaugural la această temă va fi prezentat de cunoscutul pastor Dr. Willem A. Visser't Hooft, din Geneva, fostul secretar general al Comitetului executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

UN DECRET ECLESIASTIC ELASTIC

La 15 august a.c. a intrat în vigoare decretul eclesiastic al Vaticanului intitulat: „De muneribus episcoporum doctrina“.

În temeiul acestui decret, episcopii sînt împuterniciți ca — în anumite cazuri — să dispenseze pe credincioși de dispozițiile unei legi bisericești general valabilă, dacă acest lucru se consideră a fi folositor pentru bunul lor mers duhovnicesc.

Decretul în chestiune cuprinde dispozițiuni cu privire la celibat, la căsătorie și la viața membrilor ordurilor bisericești.

Acum, ca și mai-nainte, însă, numai papa poate decide ridicarea obligației de celibat pentru diaconii și preoții care vor să redevină laici. De asemenea, numai papa poate proceda la modificarea regulilor după care se călăuzesc ordurile călugărești și a voturilor monahale pe care le depun membrii acestora.

Episcopii sînt înzestrați cu depline puteri de dispozițiune numai asupra celibatului subdiaconilor (ipodiaconilor) care vor să renunțe la studiile teologice, a încheierii de căsătorii între rudenii îndepărtate, a stabilirii vîrstei minime pentru admiterea la hirotonire și pentru cununie (căsătorie religioasă), precum și asupra conduitei membrilor ordinelor călugărești din eparhia pe care o păstoresc.

Cercurile Vaticanului socotesc că prin acest decret sînt aduse la îndeplinire recomandările Conciliului II Vatican de-a li se acorda episcopilor mai multă libertate de acțiune.

GR. M.

POPULAȚIA ACTUALĂ A PLANETEI NOASTRE

La New York a fost dat publicității Anuarul demografic al Organizației Națiunilor Unite pe anul 1965.

Din datele prezentate de această lucrare — săvîrșită de organe specializate în recensăminte și tehnica statisticilor — rezultă că populația lumii a atins la mijlocul anului 1965 fabuloasa cifră de 3.285.000.000 locuitori.

Anuarul demografic al O.N.U.-lui mai arată că populația lumii crește

astăzi anual cu circa 65.000.000 de oameni. Aceasta înseamnă că nașterile zilnice reprezintă un volum de 180.000 de vieți omenești.

A MURIT DR. HEWLETT JOHNSON

Simbătă 22 octombrie a.c. a încetat din viață — la venerabila vîrstă de 92 de ani — Dr. Hewlett Johnson, fost decan de Canterbury între anii 1931—1963.

Fruntaș al clerului Bisericii Anglicane, Dr. Hewlett Johnson a fost militant convins și satornic pentru apărarea și consolidarea păcii popoarelor în perioada de după al doilea război mondial. Participarea sa la lupta pentru dezarmare, rezolvarea litigiilor internaționale pe cale de tratative pașnice și abolirea așa-numitului „război rece” l-au făcut cunoscut și apreciat în lumea întreagă. I-a iubit pe oameni, fără discriminare, și a vrut să fie de folos tihnei lor, aspirațiilor lor spre propășire, muncii lor de făurire a unei vieți fericite. De aceea, știrea încetării sale din viață cerneste astăzi milioane de inimi recunoscătoare.

Dumnezeu să odihnească în pace pe acest mare binefăcător contemporan al oamenilor !

RĂZBOAIELE COSTĂ SCUMP !

Scump costă războaiele — și înarmările tot așa. Organe specializate ale Organizației Națiunilor Unite, organizații pacifiste, presa și celelalte mijloace de difuzare a știrilor atrag mereu atenția omenirii vremii noastre asupra acestei poveri costisitoare, oferind date tehnice mai elocvente decît cea mai înflăcărată pledoarie antirăzboinică.

Este cunoscută atitudinea antirăzboinică a filozofului britanic Bertrand Russel și acțiunile pacifiste pornite de el în felurile momente de criză ale situației internaționale, bunăoară — recent de tot — împotriva războiului american din Vietnam.

Intr-unul din curajoasele sale aventismente publice, Bertrand Russel atrăgea atenția omenirii contemporane asupra faptului profund îngrijorător că „cursa înarmărilor costă 16 milioane de dolari pe oră și depășește produsul național al Africii, Asiei și Americii Latine”. El a subliniat că în timp ce pentru înarmare se cheltuiesc sume colosale, „marea majoritate a oamenilor au mijloace de existență insuficiente”.

Pe de altă parte, s-a anunțat că potrivit calculelor făcute de specialiști ai organizației UNESCO, impozanta masă de 250.000 de cadre didactice ar putea primi salariu pe timp de un an din costul unui prototip de avion de bombardament.

Nu mai puțin de 50 de orașe ar putea fi înzestrate cu noi spitale din contravaloarea unui submarin atomic mai mare, iar concepția noului tip de avion militar supersonic costă atît cît ar necesita construirea a 600.000 (șase sute mii) de case pentru 3 (trei) milioane de locatari.

Sînt date care ne pun pe gînduri și dau impuls proaspăt și viguros vrerii obștești de-a pune capăt acestei curse către sinucidere pe care cercurile războinice încearcă s-o împună omenirii contemporane.

REDACȚIA

DATE STATISTICE LA ZI ASUPRA BISERICILOR VETERO-CATOLICE

În „Uniunea de la Utrecht” — care reprezintă comunitatea vetero-catolică din întreaga lume — intră următoarele Biserici naționale autonome:

1) *Biserica vetero-catolică a Olandei*, cu 12.000 credincioși, 2 dieceze, 3 episcopi, 29 parohii și 5 comunități în diaspora. Este membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Are un seminar teologic, înființat în 1725, în Amersfoort și 3 reviste: „De Ond Katolich” (Der Alt-Katholiks), editată la Rotterdam; „Opdracht” (Auftrag), tot la Rotterdam și „Onze Broederschap” (Unser Bruderschaft), editată la Amersfoort, acestea două din urmă pentru tineret.

2) *Biserica creștină catolică a Elveției*, cu 30.000 credincioși, cu un episcop, 32 parohii, 14 filiale, 41 preoți. Este membră în Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Are o Facultate de teologie creștină-catolică pe lângă Universitatea din Berna și 3 reviste: „Christkatholischen Kirchenblatt-Möhlhlin”, editată la Aargau; „Christkatholische Jugend-Magden”, tot la Aargau și „Le Sillon”, editată la Geneva.

3) *Biserica vetero-catolică din R. F. a Germaniei*, cu 30.000 credincioși, 3 episcopi, 48 parohii, 163 filiale și 55 preoți. Este membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Are școli teologice, un seminar înființat în 1902 pe lângă Universitatea din Bonn și 3 reviste: „Amtliches Kirchenblatt des Katholischen Bistums der Alt-Katholiken in Deutschland”, editată la Bonn; „Alt-Katholische Kirchenzeitung”, editată la Berlin și „Auferstehung”, editată la Leipzig (pentru credincioșii vetero-catolici din R. D. Germană).

4) *Biserica vetero-catolică din Austria*, cu 38.000 credincioși, 1 episcop, 13 parohii, 38 filiale și 18 preoți. Este membră în Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Are un seminar episcopal la Viena și editează revista: „Der Alt-Katholik”, la Viena.

5) *Biserica vetero-catolică din Cehoslovacia*, cu 5.000 credincioși, 1 preot locuitor provizoriu de episcop, 6 parohii și 6 preoți.

6) *Biserica polonă național-catolică din America*, cu 350.000 credincioși, 4 dieceze, 8 episcopi polonezi, 1 episcop slovac, 2 episcopi fără jurisdicție și 2 episcopi pensionari; 160 parohii, între care: 9 parohii în Canada, 4 parohii lituaniene, 3 slovace și 1 cehoslovacă și 150 preoți. Este membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Are un seminar teologic la Scranton (S.U.A.) și 2 reviste care apar în polonă și engleză: „Rola Boza” (God's Field) și „Straz” (The Guard), ambele editate la Scranton-Pa (S.U.A.).

7) *Biserica polonă-catolică din R. P. Polonă*, cu 100.000 credincioși, 3 dieceze, 2 episcopi, 82 parohii și 138 preoți. Este fiica mai mică a Bisericii naționale-catolice din America, membră în Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Are o Academie teologică (Facultatea vetero-catolică a Academiei Teologice creștine) la Chylice, un seminar teologic superior vetero-catolic (la Varșovia) și 3 reviste: „Miesiecznik Koscielny”, organ oficial al Bisericii; „Rodzina Katolicki Tygodnik Ilustriwany” (Familia, revistă ilustrată) și: „Poslannictwo, Katolicki Miesiecznik Teologiczno-Filozoficzny” (Mesagerul, revistă teologică filozofică), toate editate la Varșovia.

8) *Biserica slovacă național-catolică din America*, cu 4.000 credincioși, cu 1 episcop în America, 4 parohii și 4 preoți. Se află sub jurisdicția temporară a Bisericii polone național-catolice și este membră în Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

9) *Biserica croată națională vetero-catolică*, cu 4.000 credincioși, 1 episcop, 4 parohii, 4 filiale și 6 preoți. Editează revista: „Staro-Katolicki Glasnik” (Curierul vetero-catolic), la Zagreb.

10) *Biserica lituaniană național-catolică din America*, aflată sub jurisdicția

temporară a Bisericii polone național-catolice, cu 4.000 credincioși, 4 parohii și 4 preoți. Este administrată de un prelat care își are reședința la Scranton-Pa (S.U.A.). Este membră în Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

Mai există o „Misiune vetero-catolică” în Franța, cu 2 parohii (una la Paris și alta la Lyon), cu 3 preoți, misiune ajutată permanent de Uniunea de la Utrecht.

Dar, pe lângă aceste 10 biserici enumerate mai sus, componente de drept și de fapt ale „Uniunii de la Utrecht”, mai există în Apus însă 6 biserici vetero-catolice independente-naționale, biserici care activează în acord cu Uniunea de la Utrecht, având aceeași origine. Aceste șase Biserici vetero-catolice, naționale și independente, sînt:

1) *Biserica vetero-catolică a marionișilor din Polonia*, cu 25.000 credincioși și 3 episcopi activi și 1 pensionar, 43 parohii, 34 biserici și 9 capele, 34 preoți și alți 9 clerici, 200 călugărițe. Este membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Editează revista: „Mariawita” (la Plock).

Tot în Polonia mai există și o grupare eretică numită „Biserica catolică a mariaviștilor”, avînd centrul la Felicjanow. Este condusă de episcopi hirotoniți necanonic sau caterisiți și excomunicați de bisericile lor. Nu sînt în comuniune bisericească cu niciunul dintre episcopii canonici ai vetero-catolicilor și biserica lor — nefiind recunoscută de ortodocși, anglicani și chiar de vetero-catolici — este considerată „pseudo-biserică”, iar episcopii lor „pseudo-episcopi”.

2) *Biserica episcopală reformată spaniolă*, cu 2.000 credincioși, 1 episcop, 10 parohii și 6 preoți. Editează la Madrid revista: „Heja parroquial”.

3) *Biserica vetero-catolică din Serbia*, cu 3.000 credincioși, 1 episcop și 4 preoți.

4) *Biserica vetero-catolică slovenă*, cu 3.000 credincioși, 1 episcop, 4 parohii și 3 preoți. Editează, împreună cu Biserica vetero-catolică sîrbă, revista: „Bilten”, care apare la Belgrad.

5) *Biserica lusitano-catolică a Portugaliei*, cu 3.000 credincioși, 1 episcop, 10 parohii și 8 preoți. Este membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Editează la Lisabona revista: „O despertar”.

6) *Biserica catolică-independentă filipineză*, cu 2 milioane de credincioși (ceea mai numeroasă dintre toate bisericile vetero-catolice din lume), cu 23 dieceze, 39 episcopi, 580 parohii și 550 preoți. Este și ea membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Editează revista: „The Christian Register”, de cele mai multe ori în limba engleză.

Se menționează că Biserica episcopală reformată spaniolă, Biserica lusitano-catolică a Portugaliei și Biserica catolică independentă filipineză au fost primite în deplină comuniune de rugăciune cu Bisericile vetero-catolice ce țin de „Uniunea de la Utrecht”, de către ultimul congres al vetero-catolicilor, ținut la Viena, în anul 1965.

Și acum, o recapitulare: Cele 10 Biserici vetero-catolice care țin de Uniunea de la Utrecht numără: 581.000 credincioși, cu 16 dieceze, 389 parohii și 219 filiale, cu 2 arhiepiscopi, 20 episcopi și 457 preoți, iar celelalte 6 Biserici vetero-catolice naționale, independente au 2.036.000 credincioși, 34 dieceze, 642 parohii, 47 episcopi și 614 preoți. În total, deci, Bisericile vetero-catolice numără: 2.617.000 credincioși, 50 dieceze, 1.031 parohii și 219 filiale, cu: 2 arhiepiscopi, 67 episcopi și 1.071 preoți.

(După Calendarul pe 1966: „Alt-Katolisches Jahrbuch, 1966”, editat de W. Krahel, în „AKID”).

Diacon ANATOLIE LEFTER

PATRIARHIA DE CONSTANTINOPOL

La începutul lunii iulie 1966 a fost pusă piatra fundamentală a bisericii ortodoxe din Chambesne, un cartier al Genevei, în care se vor desfășura acțiuni de studiere și de cunoaștere a spiritualității și organizării bisericii răsăritene. În același timp, aici va lua ființă și un centru creștin de cunoaștere a celorlalte confesiuni creștine, bineînțeles afirmându-se în primul rând specificul doctrinar și tradițional propriu.

La slujba de sfințire au participat mitropoliții Atenagora din Londra, Meletie din Paris, Polieuct din Bonn și Hrisostom din Viena (toți 4 aflați sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice), precum și reprezentantul permanent al acelei patriarhii pe lângă Consiliul Mondial al Bisericilor și întiiistătătorul nostru așezământ, mitropolitul Emilianos, împreună cu un sobor de preoți.

Au mai participat la festivități înalte personalități din viața de stat și bisericească din Geneva și Elveția, delegați ai universității franceze, ai corpului diplomatic și ai Consiliului Mondial al Bisericilor.

În fața a peste 300 oaspeți, la masă, secretarul general al Consiliului Mondial al Bisericilor Dr. Visser 't Hooft a subliniat însemnătatea noului centru ortodox în fața mobilizării ecumeniste a vremilor de azi, afirmând, între altele, că dacă pînă acum Ortodoxia n-a avut ocazii prea multe să participe la iureșul deplin al dialogului ecumenist, noul centru poate oferi din plin acest prilej.

PATRIARHIA ANTIOHIEI

Sub președinția patriarhului antiohian Teodosie VI, Sfîntul Sinod a aprobat propunerea de a se înființa o facultate teologică în mănăstirea Balamad, de lângă Tripoli, așa cum ceruse în februarie 1966 mitropolitul sirian din New York, Antonie Bashir, de curînd decedat, fost exarh al patriarhiei antiohiene în America. El a mîlîat ani de-a rîndul pentru înființarea unui institut teologic superior pentru arabii din patriarhiile Alexandriei, Antiohiei și Ierusalimului. Pînă acum exista în mănăstirea Balamad numai o școală inferioară, în care 8 profesori țineau lecții modeste înaintea a 40 de elevi. Pentru pregătire superioară, teologii arabi frecventau Institutul din Halki (de lângă Constantinopol), iar după ce, în 1963, turcii au interzis străinilor de a mai frecventa această școală, găsirea unei soluții ca cea amintită se impunea imperios. Urăm noului așezământ viață lungă și plină de roade.

BISERICA BULGARĂ

— În cartea sa recent tipărită „Opere și profile“, cunoscutul literat italian Giorgio Nurigiani a inserat, între cele 20 de eseuri, unul dedicat Prea Fericirii Sale Patriarhului Chiril al Bulgariei. Descriind viața și opera științifică și literară a marelui ierarh bulgar (pe care-l cunoaște personal), Nurigiani îl caracterizează ca pe un mare învățat și bun teolog.

— La 17 aprilie 1966 a încetat din viață cunoscutul teolog bulgar Dmitr Djulgherov, fost profesor de Dogmatică, de Patrologie și de Teologie comparată. Pregătit temeinic în țară și peste graniță, prof. Djulgherov a ilustrat peste 30 de ani învățămîntul teologic bulgar, lăsînd lucrări de specialitate de apreciazabilă valoare. Dumnezeu să-l odihnească!

PREOȚI DECEDAȚI ÎN ANUL 1966

1. ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Adace Teodor, Monor-Reghin 11 VIII 1903—24 III 1966.
Benga Moise, Brașov 19 VII 1910—21 III 1966.
Bunuș Ioan, Aita Mare-Sf. Gheorghe 21 VI 1894—19 VI 1966.
Chelemen Vasile, Idiciu-Mediaș 10 V 1916—16 XI 1966.
Constantinescu Romul, Sibiu 29 VI 1883—26 XII 1966.
Marcu Chirion, Dumbrăveni-Sighișoara 31 X 1895—22 V 1966.
Muntiu Ioan, Cărpiniș-Sebeș 13 VI 1887—10 XII 1966.
Nanu Aurel, Sibiu 6 I 1892—29 XI 1966.

2. EPARHIA CLUJULUI

Șuteu Dorift, Tg. Mureș 24 IX 1896—23 XII 1965.
Nicoară Aurel, Călățele-Huedin 2 V 1907—25 I 1966.
Bercaru Nicolae, Aruncuta-Turda 26 V 1919—17 I 1966.
Todoran Simion, Vălcele-Turda 18 VI 1893—26 II 1966.
Mîrza Pavel, Șomcutul Mic-Dej 10 V 1904—28 III 1966.
Băieșan Alexandru, Șimleul Silvaniei 10 III 1878—10 III 1966.
Moga Titus, Bărăi-Gherla 7 V 1902—31 V 1966.
Sabău Petru, Hădărău-Cîmpeni 14 X 1888—20 V 1966.
Cîndea Valer, Vișoara-Bistrița 26 I 1893—11 VI 1966.
Gligor Aurel, Cîmpeni-Vale 17 VI 1890—6 VIII 1966.
Pop Ovidiu, Nireș-Dej 3 IV 1911—25 IX 1966.
Pușcaș Gheorghe, Hida-Huedin 19 III 1879—22 X 1966.

3. EPARHIA ORADIEI

Török Ștefan, Andrid 11 II 1909—5 II 1966.
Panda Ilie, Dumbrăvani-Beiuș 5 VII 1889—19 II 1966.
Cotețiu Rudolf, Văleni-Baia Mare 16 II 1907—24 IV 1966.
Butean Aurel, Săcălășeni-Baia Mare 18 V 1889—3 V 1966.
Fofiu Ștefan, pensionar 2 II 1886—18 V 1966.
Semașchievici Filip, Oradea 10 I 1889—28 V 1966.
Baciu Nicolae, pensionar 24 IV 1894—22 VII 1966.
Răducanu Grigore, Dijir-Marghita 22 XI 1924—14 XI 1966.

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
S I B I U

Biblioteca Mitropolitană Sibiu